מאסקע גנב

מאטקע גנב

פון

שלם אש

ארויסגעגעבען פון "פארווערטס"
175—173 איסט בראדוויי, ניו יארק.
1916

אינהאלטס־פערצייכנים

ערשטער טהייל.

1. וויא אזוי דער מאטע האט התונה נעהאט מיט דער מאטען . . . 3
2. וויא אזוי מאטקע גנב איז אויף דער וועלט נעקומען . . . 10
3. מאטקע וויל ניט דיא שמאטקע זויגען . . . 19
4. מאטקע קריגענט צייהנער . . . 28
5. מאטקע נעהט אין חדר . . . 35
6. מאטקע האט א חבר . . . 42
7. מאטקע לערנט א מלאכה . . . 48
8. דיא ערשטע שטראפ . . . 56
9. מאטקע זוכט זיך אליין אויס א פרנסה . . . 64
10. דער קעניג פון דיא היגר . . . 72
11. דיא „בלינדע פערוי" . . . 77
12. א אידישער לאכבארד . . . 83
13. א גנב! א גנב! . . . 89
14. ארעסטאנטען . . . 97
15. מאטקע נעהמט זיך אן פאר דער מאמען . . . 104
16. דער ערשטער פריהלינג . . . 109
17. מאטקע נעהמט נקמה . . . 114

צוויייטער טהייל.

1. „דאס ניהנום" . . . 120
2. מאטקע דאטעוועט זיך פון „ניהנום" . . . 131
3. קאטאריגשטשיקעס . . . 139
4. מאטקע ווערט א קונצענמאכער . . . 146
5. מאטקע ווערט א וועלט בעריהמטער שפאניישער „טשאמפיאן" . . . 153
6. ביי דיא ליכט פון דיא שטערן . . . 162
7. דער „קעניגליכער" האטעל . . . 170
8. דער קאמפף פאר דיא רראטעז־נעהערין . . . 179
9. א פאס איז דא? . . . 186
10. מאטקע ערקלעהרט קריג דער וועלט . . . 191
11. דער משפט איבער מאטקע'ן . . . 200
12. מאטקע פערלאזט דיא קאטאריגשטשיקעס . . . 209
13. וויא אזוי פון „מאטקע'ן" ווערט „קאנאריק" . . . 216

דריטער טהייל.

1. דיא אלטע שטאדט . . . 223
2. דער „דירעקטאר" . . . 235
3. קייניגסס פרנסה קומט נישט אן גרינג . . . 242
4. אין דיא נעבעלדרינג אבענדען . . . 249
5. וויא מען בעריהמט מאטקע'ן . . . 259
6. מאטקע וויל זיך אנווארימען . . . 267
7. מאטקע וויל א חתן ווערען . . . 271
8. מאטקע שרייבט א בריוועל צו דער מאמען . . . 278
9. דער פאלקאוניק קאמיסאר כוואסטאוו . . . 284
10. מאטקע בענקט . . . 291
11. דער מענשען־מארק . . . 299
12. מאטקע ווערט א סטאטיק . . . 305
13. מאטקע ווערט א חתן . . . 312
14. מאטקע איז זיך מתודה פאר זיין כלה . . . 319
15. אויס מחותנים־שאפט מיט מאטקען . . . 326
16. מאטקע האט א נוטען שוטץ־מלאה... . . . 331
17. חנה'לע, פאר ווען?.. . . . 341

Copyright 1916
by
SHOLEM ASH
(All rights reserved)

זי אזוי דער טאטע האט החזנה געהאט מיט דער מאמען.

דער פאטער זיינער, „דער בלינדער ליב", האט חתונה געהאט מיט זיין מוטער, „די רויטע זלאטקע", אויף אזא אופן:

דער בלינדער ל י ב איז געווען א יונג, מיט וועל־כען דאס שטערטעל האט געקלונגען. ער האט געארבייט ביי זעליג דעם שוסטער, (ביי דעם, וואס האט יעדעס יאהר א קינד). אן ארבייטער איז דאס געווען איינער אין דער וועלט, נאלדענע הענד, געקענט אויפנייהען א פאר קאמאשען טאפעל־געניהט, דאס הייסט איין זויל האט זיך געליגט אויף דער צווייטער ווי א טרעפ. איין טרעפ האט ער בעניהט גיל און די צווייטע שווארץ, (דאס איז געווען זיין מאדע, וועלכע ער האט ערפונדען), און אז דער יונג איז אין די ערשטע טעג פסח אויף דער גאס ארויסגעקומען מיט אזא פאר קאמאשען, איז מען געקומען אויף וואונדער קוקען. אלע יונגען האט די נכפה געגומען און אלע האבען דוקא געוואלט האבען אזא פאר קאמאשען — „טאפעל־געניהט, איין טרעפ גיל און איין טרעפ שווארץ", נאר קיינער האט עס נישט געקענט נאכמאכען. דער יונג האט פאר קיינעם נישט געוואלט אויפנייהען אזעלכע קאמאשען, כאטש בעגולה איהם, „דאס האב איך פאר מיר אליין געמאכט, און קיינער טאר ניט האבען אזעלכע שיך, ווי איך האב". נור וואס קומט ארויס, — אז ער איז א „טויבען־כאפער" און ויל נישט ארבייטען. אין מיטען דער בעסטער ארבייט, פאר פסח אדער פאר סוכות למשל, דאס שטיקעל ארבייט ברענט אונטער די הענד, איז געגוג אז ליב זאל דערהערען א פייפען פון הינטען פענסטער, האט ער שוין דעם קאפ אין פענסטעריל און דער אויג דערזעהט, אז דער גוי'אישער בעקער לאזט ארויס זייגע טויבען, ווארפט ער שוין די ארבייט און לאזט זיך אויפ'ן דאך ארויף צו זיין טויבען־שלאק, און אט שטעהט שוין ליב אויף די דע־

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/stuckthiefofpayf0000shol

זיי אוועק דעם יונג. און מאקע האָט מען אונטער זלאטקע'ס קישען געפונען איינגעוויקעלט אין פאפיער פרישע הינדעלעך, א שטיק פיש אדער די בעסטע קיכעלעך. נור קיינער האָט דאָך אין דער שטאָדט נישט נענלויבט, אז ליב וועט חתונה האָבען מיט זלאטקען. נישט איין בעל־הבית'טע האָט איהר נביאות געוואָגט, אז דער יונג וועט זי אוועקשיקען מיט „א פעקעל", און אלע בעלי־בתים האָבען געזעהן, ווי ליב מאכט אונגליקליך א יתומה (וואהרים די רויטע זלאטקע איז געווען א יתומה פון מאטע־מאמע). אָבער קיינער קען נאָר נישט העל־פען: וואר וועט זיך געהן דאָס לעבען איינשטעלען און זאָגען עפעס דעם יונג? טראכט זיך ליב: דערפאר וואָס די שטאָדט האלט מיך אזוי, אז איך וועל זי אונגליקליך מאכען, וועל איך זיי ווייזען, וואָס ליב קען. אין א שבת־צו־נאכט איז ער אריין צום רב און געזאָגט:

„רבי! איך וויל אייך געבען א תקיעת־כף, אז איך וועל חתונה האָבען מיט זלאטען, אזוי גיך ווי איך וועל נאָר פריי ווערען פון מי־ליטער". זאָגט דער רב: — „וואָס טויג מיר דיין תקיעת־כף? ווייסטו וואָס דאָס הייסט, אז א איד גיט א תקיעת־כף? און מאָמער, חלילה, האלסט דו דאָס נישט?"

האָט זיך ליב געשוואוירען ביי זיין פאטער'ס קבר און ביי זיין קראנקער מאמע. האָט מען איהם געגלויבט. האָט דער רב געשיקט נאָך בעריש דעם קצב, דער יתומה'ס א פעטער, און מען האָט שבת־צו־נאכט תנאים נעשריבען, מאקע ביי'ם פעטער בעריש אין הויז און דער רב אליין איז געקומען צו די תנאים.

אויפ'ן צווייטען שבת, אז ליב איז ארוים מיט זיין כלה איבער דער גאס שפאציערען (ער האָט דענסטמאָל אויפגענייהט צוויי פאָר קאמאשען מיט דריי טרעפען יעדע: איינע גע'ל, איינע רויט און איי־נע שוואַרץ, פאר זיך מיט זיין כלה), האָט שוין קיינער קיין וואָרט נישט נערעדט, אדרבה, דאָס שטערטע'ל האָט זיי צוגעשיקט פריינד־ליכע גריסען, מען האָט ליב'ן „גוט שבת" געבאָטען וויי אן ארענט־ליכען בעל־הבית, און איינער האָט נעזאָגט צום אנדערען: „זעהט איהר, וואָס ער איז, איז ער, אָבער אן עהרליכער יונג איז ער דאָך, ער האָט חתונה מיט דער יתומה".

נור עס איז נישט אויסגענאנגען קיין פיער וואָכען, און ליב האָט נעבראָכען די שבועה, וואָס ער האָט נעגעבען דעם רב „ביי דער קראנ־

כער פון שטעדטעל מיט א גרויסען שטעקען אין האנד און טרייבט די טויבען אונטער הימעל, וואס ציהט זיך רוהיג איבער'ן שטעדטעל אריבער. און טאמער זאגט איהם עפעס דער בעל־הבית, ווארפט ער דעם קאמאש וואס איז אין דער ארבייט אין פנים אריין. ווארפט אראב פון זיך דעם שערץ, און ער איז שוין נישט דא. ער איז נאך איין מאל נישט אויסגעווען א זמן, אמאל שוין א מייסטער צו־שלאגען אויף. האבען חברה שוסטערס זיך געמאכט א יד אחת, ליב'ן ניט צו צולאזען צום פאך. איז נישט אויסגעגאנגען קיין וואך — און ליב האט שוין געארבייט ביים „געלען זעליג". „וואס זאל מען טהאן? — האט דער געלער זעליג ג'טענה'ט פאר דער חברה, — אז דער יונג איז דאך דער בעסטער בעל־מלאכה אין שטאדט, און טאמער דארף מען אן איידעל שטיקעל ארבייט, וועט עס קיינער דיר נישט אזוי אויפנייהען ווי ליב. אז ער וויל, גיט ער דיר א גום אב א קאמאשעל, נור נאך וואס וואס איהם אוועקצושיקען, אין שוי־פענסטער ארויסצושטעלען, — נא, זעה, דאס קאמאשעל טאנצט אליין" — האט זיך דער געלער זעליג בעלעקט פאר נחת, וועו ער האט נערעדט וועגען ליב'ס מלאכה, וואהרים ער איז געווען א מבין דערוויף.

דענסטמאל טאקע איז ליב א חתן געווארען פאר דער רויטער זלאטקע, נעגאנגען שפאציערען איז ער שוין לאנג מיט איהר, אין די שבתים האט מען זיי שטענדיג געטראפען אין די סעדער, אויף די וועגען, הינטער דער שטאדט שפעט אין דער נאכט. די רויטע זלאט־קע האט ניט געקענט קריגען קיין שטעלע צולויעב ליב'ן, וואהרים האט זיך ליב'ן פערגלוסט, איז ער זיך אין מיטען העלען טאג נעקומען צו זיין כלה און זי ארויסגערופען פון דער קיך און אוועק־נעגאנגען מיט איהר אויף א גאנצען טאג אין די סעדער אריין. אין דער היים איז די מילך גאלאפען, דאס געפעס איז נישט נעווען גע־וואשען, קיין מיטאג ניט צוגעשטעלט, די בעל־הבית'טע איז שיער ניט אוועקגעפאלען פאר קרענקונג, „וואס א מויד קען". — און אז די רויטע זלאטקע איז אהיים געקומען האט זי שוין געפונען איהר קאסטען ארויסגעשטעלט אין הויז אריין: „געה זוך דיר אן אנדערע שטעלע". און נאך האט מען נעוואנט אין שטעדטעל, אז די רויטע זלאטקע ננב'עט ארוים פון דער קיך די בעסטע ביסענס און טראנט

אז מענשען זיינען געקומען, האבען זיי געפונען דעם יונג ליגען מיט א פערברענטען פנים, בלינד, מיט א פערברענטען אנצוג אין די דריי טרעפעדיגע קאמאשען, הינטער דער טהיר פון דער שניידערקע, און די רויטע זלאטקע האט געקניעט נעבען איהם און זיך געוויסען די האאר פון׳ם קאפ, זיך געשלאגען מיט די פויסטען אין דער ברוסט אריין און געשריען: „מענשען, העלפט איהם, זעהט, וואס איך האב איהם געטהאן, זעהט!"

עס איז געקומען דער דאקטאר, מען האט ליב׳ן צוגענומען אין האספיטאל. די רויטע מויד האט איהם נאכגעטראגען דעם הוט מיט דעם קראגען און זיך געריסען די האאר פון׳ם קאפ און האט געשריען איבער דעם נאנצען וועג: „זעהט וואס איך האב געטהאן, זעהט!"

מען האט זי גענומען אויף א פאר טעג אין דער פאליציי אריין, לאנג האט מען זי נישט געהאלטען. אז מ׳האט זי ארויסגעלאזט, איז זי באלד גענאפען צום האספיטאל, וואו ליב ליגט — מען האט זי אבער נישט צוגעלאזט, האט זי זיך ארומגעדרעהט ארום דעם האס־פיטאל ווי א פערשטויסענער הונד. דערנאך האט זי זיך אוועקגע־שטעלט דיענען אויף א שטעלע און האט פאר דעם יונג הינדעלעך גע־קאכט און יעדען פארנאכט צו איהם אין האספיטאל געטראגען. דער וועכטער האט עם ביי איהר צוגענומען און זי האט מען אלץ נישט צוגעלאזט צו דעם יונג: ער וויל זי נישט זעהן, — האט מען איהר געזאגט. אבער זי האט נישט אויפגעהערט צו טראגען אין האספיטאל די יאכעלעך, די געבראטענע הינדעלעך.

און אמאל האט זי דעם וועכטער א גילדען געגעבען אז ער זאל זי אריינלאזען. זי איז אריין אין האספיטאל. אז זי האט איהם דערוועהן איז איהר נישט גוט געווארען. דער יונג איז געווען מיט א פנים נישט פון קיין מענשען, נור עפעס א מין ווילדע בעשעפענישע מיט פערקלעפטע אויגען איז געלעגען אויפ׳ן בעט. זי האט זיך גע־נעבען א וואַרף פאר׳ן בעט און ארומגענומען די פים פון׳ם יונג און איינגעגראבען אין זיי איהר פנים און געקושט זיי און געוויינט.

צוערשט האט דער יונג גאר נישט געריעדט, נישט געריהרט זיך. דערנאך האט ער אנגעהויבען צו שטאמלען צו איהר, אז זי זאל צו־געהן נעהענטער. זי איז צוגעקומען נעהענטער צום בעט און זי אוועקגעלעגט פאר איהם ווי א הונד. דער יונג, וויפיעל כר ער האט

קער מאַמען און ביי'ם טאטען'ס קבר": ער האָט אָנגעהויבען אריינ־שטעלען אַ פיסעל צו באַשע די שניידערקע. געזאגט האָט מען דער־נאָך אַז דער יונג איז ניט שולדיג געווען: דאָס האָט איהם די טויבע יעכע, דער שניידערקע'ס מוטער, אזוי אריינגעצויגען צו דער מויר, ווארים עס האָט זי געקרענקט, וואָס איהר טאָכטער, וועלכע איז נישט קיין דיענסט, נאָר אַ שניידערקע, זיצט אין געהאקטע וואונדען, און אַ ליאַדע יתומה קריגט אזא חתן (ווארים ליב האָט נאָך די תנאים אוועקגעוואָרפען די טויבען און זיך גענומען פעסט צו דער ארבייט). דער יונג איז ביי דער שניידערקע אָבגעזעסען גאנצע פרייטאג־צו־נאַכטס און גאנצע שבתים. ביי דער שניידערקע האָט מען געלעזען ביכלעך און ראָמאַנען, און די יונגען מיט די מוידען זיינען זיך דאָרט צוזאמענגעקומען שבת און האָבען ליעדער געזונגען, אמאָל געטאַנצט, — האָט עס איהם אַהין געצויגען. (ארויסצוגעהן שפּאציערען האָט ער זיך נאָך געשעהמט, — האָבען זיי זיך בעהאלטען אין דער היים). די רויטע זלאטקע איז גאנצע שבתים אָבגעזעסען אין דער קיך ביי דער בעל־הבית'טע אן אָנגעטהאָנענע און געווארט אויף ליב'ן. זי האָט זיך נעבעך בחנם די אויגען אויסגעוויינט, עס האָט איהר גאָר נישט געהאָלפען. אין שטאָדט האָט מען שוין גערעדט דערפון און די בעל־הבית'טע האָט גע'טענה'ט אַז זי האָט איהר באלד אזוי פאָראויס גע־זאָגט, אַז זי זאָל זיך נישט אריינלאָזען מיט דעם יונג אין קיינע גע־שעפטען, ווארים איהר סוף וועט אזוי זיין. און די רויטע זלאטקע זאָגט גאָר נישט און שווייגט.

דעם ערשטען טאָג שבועות איז עס געווען, האָט זי דעם יונג אָב־געווארט אין פינסטערען קאָרידאָר הינטער באַשע דער שניידערינס טהיר, און ווען דער יונג איז אריין אין הויז האָט זי דערזעהן דורך אַ ליכטיגען שפּאלט די קאַמאַשען מיט די דריי טרעפּ גענייהט — „איינע געל, איינע רויט און איינע שווארץ", וואָס ער האָט זיך געמאכט צו די תנאים, האָט עס איהר געגעבען אזא שטאָך אין הארצען, אַז זי האָט דעם יונג בעגאָסען דאָס גאנצע פּרצוף מיט דער פלאַש וויט־ריאָל, וואָס זי האָט געהאלטען הינטער דעם שערץ. דער יונג, אַ פער'שרפה'טער, האָט געגעבען אַ פאַל אויף דר'ערד, זי איז אָבער ניט אנטלאָפען, זי איז אליין ארויס אין הויף און געמאכט אַ געוואלד און צונויפגערופען מענשען צו הילף.

איבער זיך, האָט ער דעם קאָפּ אין דער הויך געריסען. דענסטמאָל האָט ער בלינדערהייט עפּעס געטאָפּט, געזוכט מיט די הענד. זלאָטקע האָט געוואוסט וואָס ער וויל — און זי האָט ארונטערגעשטעקט דאָס פּנים אונטער דעם יונג'ס פויסט און דער יונג פלעגט זי שלאָגען מיט די פויסטען וואוהין ער טרעפט...

אין א פּאָר חדשים ארום האָט מען פון דעם יונג'ס פּנים אראָב־גענומען דעם פלאסטער, דאָס פּנים איז איהם געווען אָבגע'שרפה'ט, מיט א רויהער רויט־פלייש בעוואקסען איבער'ן גאנצען פּרצוף. איין אויג איז איהם אויסגעברענט, דאָס צווייטע האָט מען גערעטעוועט. ער האָט קוים אויף דעם געזעהען, און פון דענסטמאָל אָן רופט מען איהם: „דער בלינדער ליב". דערנאָך האָט ער נעשטעלט א שטילע חופה מיט זלאָטקען. קיינער איז אויף דער חתונה ניט געווען, דער אלטער דין האָט קדושין געגעבען, און דער פעטער בעריש האָט א ריפ פלייש געבראכט פון יאטקע און א פעטען מיטאג אָבגעקאָכט. דערנאָך האָבען זיי זיך געדונגען א שטיבעל פאר א יאהר, דער פעטער בעריש האָט א פּאָר זאכען געשענקט אין בעל־הבתישקייט אריין. צו דער ארבייט איז שוין ליב ניט געגאנגען — ער האָט נעזאָגט, אז ער האָט פארגעסען די מלאכה — האָט ער זיך אין גאָס ארומגערעהט פוסט און פאָס. זלאָטקע האָט זיך געשטעלט דיענען ווי פריהער און דעם יונג אהיים געבראכט עסען. און ער האָט נאָך פערטרונקע' דאָס ביסעל וואָס זלאָטקע האָט אָנגעקליעבען איבער'ן זמן. דערנאָך, אז זלאָטקע איז געקומען אין די הויכע חדשים אריין און האָט שוין ניט געקענט ארבייטען, האָט דער יונג אָנגעהויבען אין גאָס צו פערדינען; ער איז געוואָרען א טרעגער.

פון דער מאָטע־מאָמע איז ארויסגעקומען מאָטקע גנב.

נעהאט האט געקלאפט מיט זיין פויסט איבער איהר קאפ. זי האט ארונטערגעשטעקט אונטער זיין פויסט איהר קאפ, איהר פנים, כדי עס זאל איהם זיין לייכטער צו שלאגען און נאך יעדען קלאפ וואס זי האט געקראגען האבען איהרע אויגען געגאסען מיט טרעהרען און איהר פנים האט געלויכטען פון שמחה.

באלד איז דער וועכטער אריין און דערזעהן די סצענע, האט ער זי ארויסגעיאגט, נור די רויטע זלאטקע האט נישט קיין איין מאל פארפעהלט צו לויפען אין האספיטאל אריין און טראגען די יאכע־לעך. וועז זי האט נור צייט געהאט איז זי שוין געשטאנען הינטער די פענסטער, דעם וועכטער אויסגעפרעגט, דעם דאקטאר נאכגעלא־פען און די הענד געקושט. נאך די קלעפ איז זי שוין דרייסטער אריין צו איהם, — און יעדעס מאל האט זיך וויעדער אבגעשפיעלט די זעל־בע סצענע וואס פריהער.

אין א פאר וואכען ארום האט מען ליב'ן פון דעם האספיטאל אויסגעשריבען. דאס פנים איז נאך געווען פערקלעפט מיט פלאס־טערס און די אויגען פארבונדען. די רויטע זלאטקע האט אבער איהר גאנצען אויסשטייער פארקויפט: דעם קאסטען וועש וואס זי האט זיך געהאט אבגענייהט און דאס בעטגעוואנד, וואס די מוטער האט איהר איבערגעלאזט, אליין האט זי נאך א פאר גילדען געהאט אבגע־שפארט פון דער שטעלע, אויף וועלכער זי איז געווען דורך דער צייט, וואס דער יונג איז געלעגען אין האספיטאל, און זי האט זיך מיט דעם יונג אריינגעצויגען אין שכנות צו א שניידער; דארט האט זי נע־קאכט פאר איהם יאכעלעך און געבראכט איהם צושלעפען פון די בעל־הבית'טעס, וואו זי האט אמאל געדינט, איינגעמאכטס. פאר־נאכט האט מען געזעהן אין שטעדטעל ווי זלאטע פיהרט ארוים דעם בלינדען יונג פאר דער טהיר, בעט איהם אוים מיט בעטגעוואנד אז עס זאל איהם זיין ווייך צו זיצען, און דערנאך, וועז דער יונג האט שוין געקענט גענהן, האט איהם זלאטקע געפיהרט ביי דער האנד א בער'ן שטעדטעל.

טהייל מאל, וועז עס האט זיך דערהערט א פייפען אין גאס און דער גוי'אישקער בעקער האט זיינע טויבען ארויסגעלאזט פון דעם טויבען־שלאג — די טויבען האבען זיך נעדרעהט אין א ראד איבער'ן מארק — און דער יונג האט גהערט דעם רויש פון די טויבען־פליגלעז

אריין צו איהם נאכ'ן אנבייסען און ער לערענט זיי לייענען פון צאינה וראינה מיט א גרויסען טייטעל ביים פענסטער. אבער דערפאר איז ער א בריעפען־שרייבער און צו איהם קומען די ווייבער א בריף לאזען שרייבען אדער איבערלעזען. דענסטמאל טהוט זיך מאיר אן די גרויסע בריללען אויף דער נאז, בויגט צו דעם בריף צו די פענסטער־לאך און לייענט פאר דער אידענע דעם בריף, און די אידענע וואונדערט זיך, ווי אזוי מאיר דער לעהרער קען אלעם פון א שטיקעל פאפיער אראויסלעזען.

דער פערטער שכן, דער וויכטיגסטער פון קעלער, איז געווען דער בלינדער ליב. ער האט טאקע קיין חזקה נישט געהאט, נאר וועס וועט'ס זיך שטעלען מיט'ן בלינדען ליב? האט ער זיך אמאל אויפ'ן וינטער אריינגעכאפט מיט זלאטקען און בעלייגט א גאנצע וואנד מיט געלעגערם: דער בלינדער ליב האט שוין דענסטמאל געהאט א גרויס געזינדעל. זלאטקע האט געקינדעלט, יעדעס יאהר איינס: וואס דאם קינדלען איז געווען איהר הויפט־פרנסה. זלאטקע איז געווען געוואכענט אין שטאדט אלם א גוטע אם, וואם פון איהר מיזך וועלן די קינדער פעט. האט זי איהר קינד געקארמעט נאכ'ן אידישען מיט א פלעשעל און אליין געגאנגען פאר אן אם. און אזוי ווי דער בלינדער ליב האט בעדארפט יעדעס יאהר פרנסה, האט זלאטקע יעדעס יאהר אדער יעדעס צווייטע יאהר געהאט א קינד, און דאם איבעריגע האט שוין דער בלינדער ליב אליין צופערדיענט אין נאם.

איז עס אמאל געווען אין א פארנאכט, ווען דער בלינדער ליב איז אהיים געקומען פון נאם, צו אסיען, ראש־השנה־צייט, ווען די נעכט רוקען זיך פריהער אן. דעם קעלער האט אנגענפילט א פארע, וועלכע האט אפיר געבלאזען פון אונטער דעם דעכעל, וואם איז אין בער'ן קוימען. א טעם און א ריח פון אנגעריישעכטם האט געוואלדען געמאכט אין דער שטוב; עס האט זיך געראכט, וועד ווייסט וואם זלאטקע ריישט דארט אן אין קיך. דערווייל איז עס נאר געווען פשוט'ע ציבעלעם, וואם האבען אזוי געשריען אויף דער בלעך און פערכאפט מיט זייערע געוואלדען און ריח די שטוב. דעם בלינדען ליב איז דאם וואסער געקומען אין מויל אריין, האט ער זיך צוגעאיילט פלינק און איז ארוים און האט צוזאמענגעלאפען פון אלע עקען נאם קינדערלאך פון זיינען זיך צוזאמענגעלאפען פון אלע עקען נאם קינדערלאך פון

2.

זי אזוי מאטקע גנב איז אויף דער וועלט נעקומען.

די בשורה פון זיין קומען איז אנגעזאגט געווארען און איז אויפ־
גענומען געווארען מיט נישט קיין איבעריגער שמחה. דאס איז פאר־
נעקומען אזוי:

דער בלינדער ליב (ווי ער האט שוין דעמסמאל געהייסען) האט
געוואהנט מיט זלאטקען (צו וועלכער עס האט זיך שוין מעהר נע־
פאסט דער נאמען געלע ווי רויטע) אין דעם „קעלער". אין קעלער
האבען געוואהנט אזעלכע מענשען, וואס האבען ניט געצאהלט קיין
דירה־געלד, נור א חזקה געהאט אין איהם. געווען איז דאס א קעלער
אונטער אן איינגעפאלענער חורבה, וואס אמאל אין אלטע צייטען איז
אין איהם געווען א בעקעריי. אין האלבען קעלער פערנעהמט פייגעלע
די אויבסט־הענדלערין מיט איהרע קויבערס, זעק און פויל דאגא־
זשעס. זי האט די אמת'ע חזקה אין קעלער — זי האט דא געוואהנט
נאך וועז דער קעלער איז געווען א בעקעריי. די צווייטע העלפט
פערנעהמט דער הויבער שפאלער, וועלכען די חדר־אינגלאך רופען
„גאן־גאן", ווייל ער האט א „גאנער" אין האלז, און וואס אלע זומער
פאר'ן אנבייסען ציהט ער אויף זיינע וווייסע פעדים אויפ'ן שפאל־
דאך אין געסעל און פערנעהמט א האלבע נאס מיט זייער לענג — און
חדר־אינגלאך וואונדערען זיך, ווי אזוי קען זיך דער „גאן־גאן" מיט
אלע זיינע שפאלעס, וואס פערנעהמען דאך א האלבע נאס, איינג־
פינען אין קעלער?! דער דריטער שכן אין קעלער איז געווען מאיר
דער ווייבערשער לעהרער, וועלכער איז אליין געווען א שטיק „חזקה",
ווייל ער איז געווען פייגעלע דער אויבסט־הענדלערינס אן איידים.
ער האט פערנומען דעם ווינקעל קעלער ביי די פענסטער. רופען רופט
מען איהם דער ווייבער לעהרער, אבער אין אמת'ן איז ער שוין ניט
קיין ווייבער־לעהרער, א חוץ נאר וואס א פאר קליינע מיידלעך קומען

— יא דער באָבע'ס ירושה, נישט דער באָבע'ס ירושה, אָבי גיב עסען, זלאטקע.

זלאטקע האָט דערווייל צוגעטראָגען א גרויסען פּאָלומעשיק מיט אָנגערייסטע קארטאָפּעל. זי האָט עס אוועקגעשטעלט אויף א קאס־טען, און די קינדערלאָך האָבען דערינען אָנגעהויבען ארומצוווכען מיט די הענד. דער בלינדער ליב האָט געצויגען מיט א לעפעל און מיט דער צווייטער האנד האָט ער אוועקגעלעגט אן איבערגעדרעהטען קוי־בער פּאר זלאטקע'ן. זלאטקע איז אויך צוגעקומען, זיך אוועקגעזעצט, געגומען א קארטאָפּעל אין האנד, נישט געגעסען, נור געהאלטען אין איין האנד, מיט דער צווייטער האָט זי זיך דעם קאָפּ אונטערגעלעהנט און געקרעכצט.

— וואָס קרעכצסטו, זלאטקע? — מאכט צו איהר דער בלינדער ליב, קייענדיג א הייסע קארטאָפּעל, וועלכע ער ווארפט פּאר הייסקייט פון דער צונג אויף די צייהן און צוריק — עס וועט צוקומען נאָך א פּויק, וועט זיין נאָך פּרנסה.

— נאָך פּרנסה, — קרעכצט זלאטקע און ווארפט א בייזען בליק אויף איהר מאן.

דער בלינדער ליב קען זיין זלאטקען און ער ווייסט, אז יעצט איז נישט קיין צייט געגען איהר זיך צו שטעלען. פּרנסה וועט סיי ווי סיי זיין, מראכט ער זיך. עסט ער וויטער געשמאק זיינע קאר־טאָפּעל און ווארפט זיי פון דער צונג אויף די צייהנער און צוריק.

אין א פּאָר וואָכען ארום האָט יענטעל די מעקלערין, — די אי־דענע מיט'ן בריטען קלייד, — וואָס מען זאָגט אויף איהר, אז זי טראָגט א פּאָר פּוד סחורות אונטער'ן קלייד דורכ'ן גרענעץ, — אָנ־געטראָפּען זלאטקען אין גאס, ווי זי הא, געדונגען ביי א פּויערשער פּוהר קארטאָפּעלעס. זלאטקען האָט כמ שוין, אָהן עין הרע, געגוג אָנגעזעהן, און אז יענטעל האָט אויף איהר געווארפען א שפּארען בליק, האָט זי איבערגעלעגט מיט דער צונג די דאָרע ליפּעלעך, ווי א קאץ, און געזאָגט:

— שוין וויעדער, זלאטקע, זאָל זיין מיט מזל.

— אז גאָט וויל, — שמייכעלט זלאטקע פערשעהמט.

— שוין ווייט? — וואַרפט יענטעל א בליק אויף זלאטקע'ס בויך, ווי א מבין'טע.

פערשיעדענער גרויס, טהייל זיינען נאך געקראכען אויף אלע פיער. זיי זיינען ארויס ווי מייזלעך פון די ווינקלען. דער בלינדער ליב האט זיי אלעמען ארומנעקליבען ארום זיך און מיט זיין פאטשען מיט די הענד זלאטקען צוגעיאגט. האט זיך זלאטקע צובייזערט:

— וואס יאגסטו פון מיר דעם דוך (רוח) ארויס, אזוי קוים וואס איך שטעה אויף די פיס.

איז דעם בלינדען ליב נישט געפעלען די ווערטער „קוים וואס איך שטעה אויף די פיס". ער ווייסט, אז זלאטקע זאגט עס נישט יעדע אכט טעג און איז נישט געוואוינט זיך צו קווענקלען. האט ער נעגעבען א קוק אויף די קויבער מיט די ציבעלעס, וואס זלאטקע טראגט ארום אין די שטובען, האט ער געזעהן, אז זיי שטעהען ניט אננעריהרט, האט עס איהם געגעבען א פיק אין הארץ. פרענט ער:

— זלאטקע, ביזט היינט אין נאס נישט ארויס?

— עס זאל דיר אזוי נודיען, ווי עס האט מיך נענודיעט א גאנצען טאג; מיט דער גאל געשפיגלען.

— וואס איז די מעשה, זלאטקע? — האט ער געזאגט, נעהמענדיג איין קינד אויף דער האנד בשעת אן אנדערס האט זיך ארומגעהאלטען ארום זיין שטיוועל.

— וואס איז די מעשה? גיב נאר א קוק, ליב'עלע ממזר, — זאגט זי פון דער קיך ארויס און וואשפט אויף איהם א גנב'ישען בליק,

— ער ווייסט נישט, וואס די מעשה איז. פרעג דעם זעלנער, וועט ער דיר זאגען, אז דו ווייסט נישט.

— וואס, זלאטקע, א נייער ממזר? — מאכט ליב האלב טרויעריג און האלב פערוואונדערט-אויסערראשט.

— א בראך נאך דיינע יאהר, אז דער אייגענער מאטע רופט אן זיינע קינדער ממזרים — שפייט זלאטקע אויס. — טפוי זאלסט דו מיר ווערען.

וועט דער בלינדער מילדער און זאגט מיט א טויטען שמייכעל, וואס קומט פון זיין אויסגערונען אויג:

— זלאטקע, וועט צוקומען נאך א פופיק? אך, זלאטקע, ביזט דו דאך גאר א מענש.

— עס קאסט דען דיך א סך געזונד, וואס לייגסטו צו דערצו? דער באבע'ס ירושה?

זשאכלינערס ווילען ניט פאר דער שנור קיין קריסטליכע אם: דער יוהן איז דאָך פרום, וויל ער דוקא פאר דעם קינד א אידישע אם. פון קריסטליכע.אמען, זאָגען זיי, ווערען די קינדערשע קעפּלעך פערשטאָפּט און זיי ווילען דערנאָך נישט לערנען. מען האָט מיר געהייסען שוין פאר וואָכען ארומזוכען א אידישע אם. זי קען דאָך כאפּען א שעה־נעם גראָשען.

נאָך יענעם טאָג האָט זלאטקע גענומען האנד־געלד אויף דער מילך, מיט וועלכער די נאַטור האָט זי בעשאָנקען פאַר איהר קינד. און יענעם אבענד האָט דער בלינדער ליב געגעסען פלייש אויף ווע־טשערע און געקלאפּט דעם ווייב איבער דער פלייצע און געזאָגט:

— נו, זלאטקע, האָב איך נישט רעכט? נאָך א פּופּיק, מעהר פּרנסה.

זלאטקע איז עפּעס בייז געווען א גאנצען אבענד, זי האָט אליין נישט געוואוסט פאַר וואָס. האָט זי איהם אָבגעענטפערט:

— אַז א ביין זאָל דיר אין האלז בלייבען שטעקען, טאַטע איינ־ציגער, און זאָלסט נישט אזוי פיעל ריידען.

דערווייל איז זיך מאָטקע געזעסען גאנץ רוהיג אין דער מו־טער'ס בויך, איז מיטגעגאנגען מיט דער מאַמען אויף אלע מערק, גע־קראָכען אויף אלע פוהרען, געשלעפּט מיט דער מאמען די זעק און די קערב און וועניג זיך אויסגעמאכט, וואָס די מאַמע האָט זיין מילך פערקויפט, ווארים עסען האָט ער דערווייל געהאַט: די מאַמע האָט שוין פאר זיינעטוועגען אזעלכע זאפּטען אויסגעארבייט און דורך דעם נאָפּעל איהם אין זיינע גליעדער אריינגעגאָסען. און וואָס אַארט עס איהם, וואָס אין דרויסען טהוט זיך? דערווייל איז ער נאָך נישט דאָרט...

אַז עס איז געקומען די צייט, אַז מאָטקע זאָל אויף דער וועלט קומען, האָט זיך שוין די אלטע זשאכלינערין (ביי וועלכע זלאטקע האָט איהר קינד'ס מילך פערקויפט פאר דער שנור) געמיהט, און די חברה ווייבער, וואָס גיבען זיך אָפּ מיט קינפּעטאָרינס האָבען אונטער זלאטקע'ס בעט א ריין לאקען אונטערגעלעגט. די באָבע האָט זיך געפונען צו דער ריכטיגער מינוט; אין אויווען האָט זיך ווארים וואַ־סער געקאָכט, און אלעס האָט זיך געפּאָרעט ארום מאָטקע גנב.

— דאכט זיך אין זיבעטען.

— יאָ, עס וועט אזוי זיין — שאָקעלט יענטעל מיט'ן קאָפּ, קו־קענדיג אויף זלאטקען. — איז זי דאָך אין איין צייט מיט דעם זשאָכ־לינער'ס שנור.

— וועגען וואָס מיינט זי דאָס? — פרעגט זלאטקע נייגעריג, כאָטש זי שטויסט זיך שוין אָן, און עס וועלט איהר עפעס אביסעל פריקרע.

— איך מיין דאָס געגען דעם, אז ביי דעם זשאכלינער וועט איהר גוט זיין, און זיי וועלען איהר צאָהלען א שהנעם גראָשען און האלטען זי ווי א בכבוד'ע.

— וואָס, דאָס וויבעל קען נישט אליין שטילען דאָס קינד? א שוואכע?

— יאָ א שוואכע, נישט א שוואכע. זי וויסט דען נישט? א נגיד'עסטע, מעג זי זיך ערלויבען. וואָס פעהלט איהר? הלואי וואלט מיר און איהר נישט אזוי געפעהלט, ווי עס פעהלט נישט דעם זשאכ־לינער'ס שנור.

— וואָס מיינט זי דאָס צו צאָהלען?

— מילא, מיר וועלען שוין אדורכקומען. יענע בעמען מיך שוין צייט א חודש, איך זאל האבען אויפ'ן זין א גוטע אם, וואָס דארף מען א בעסערע ווי זלאטקע? וועגען צאָהלען וועט קיין רייד נישט זיין.

— איך וויים? — זאָגט זלאטקע מיט ענויות פערשעהמט, וואָס יענע האָט זי געמאכט פאר א גוטע אם. — מילא, זי קען זיך נאָכ־פרעגען אויף מיין מילך. איך האָב אויסגעזוינגען משה פינשעווער'ס אן אייניקעל און ביי די זילבערבערגס צווויי קינדערלעך, און ביי דער נגיד'עסטע. זיי קענען דאָך פרעגען אויף מיין מילך.

— דאָס וויסען מיר דאָך טאקע. דורך דעם, זלאטקע, געהערט שוין מעהר מיט קיינעם ניט ריידען דערפון. אבנעמאכט. איך נעה באלד אהין צו די זשאכלינערס און נעהם אויף מיט. מהוט אויך נאָר אָן א ריינע שערץ, עס וועט באלד זיין האנד־נעלד.

— יא א ריינע שערץ, נישט קיין ריינע שערץ, איך בין די זעל־בע זלאטקע.

— נייז, זלאטקע, איך מיין עס אויף אן ערנסט, וואַרים די

אָפּגענעבען. דער בלינדער ליב האָט תמיד ליעב צו זיין א בעל ברית. עפּעס ווערט ער דאָמאָלסט, ווען דאָס ווייב נעבוירט איהם א זוהן, א גאנצער מורינו. אלע קומען אריין צו איהם: דער דיין און דער מוהל, און שעהנע אידען דרעהען זיך אין זיין קעלער, אין מען רופט איהם „רב ליב", „דער בעל־ברית". „בעל־ברית דא, בעל ברית אהער" —און מען עסט נענוענס, און מען טרינקט ביער, און עס קאָסט קיין נעלד נישט.

דער בלינדער ליב האָט דאָס מאָל אויך דורך מאָטקע גנב נרויס כבוד נעהאט. מען האָט מאָטקען אין א נייעם, איבערנעצוינענעם קישען נעבראכט צו דער חברה טרענערס.

סנדק איז נעווען דער יונגער מאן, דעם זשאכלינער'ס זוהן, טאָקע דער, ווָאס זיין קינד וועט זלאָטקע זויגען. ער האָט דאָס מאָטקע'ן צונעטראָגען און איבערנעגעבען דעם פאָטער. דער בלינדער ליב איז נעווען איינגעוויקעלט אין א לאנגען בריסטען טלית. ער האָט נענומען מאָטקע'ן און אָפּגענעבען דעם דיין, ווָאס איז נעזעסען אויף דעם שטוהל. דער בלינדער ליב האָט זיך אומגעקוקט און נעזעהען זיך צווישען דעם דיין און דעם זיידענעם יונגען מאנטשיק — און נעהיילט כבוד.

באלד האָט מאָטקע נענעבען א קוויטש, אז דאָס נאנצע שוהל־כעל האָט נעציטערט: ער האָט דערפיהלט די ערשטע עולה, ווָאס מען טהוט איהם, און נישט פערשטאנען, פאר ווָאס.

זלאָטקע איז נעשטאנען אין הויז פון שוהל־כעל, א בלאסע נאָך, און האָט נעווויינט, — אין איהר ווייסע הויב און ווייסען קאפטען, ווָאס די זשאכלינערין האָט איהר נעשענקט און די יום־טוב'דיגע מינעס ארום איהר, און דער נאנצער כבוד האָט זיך נאָר נישט נעפּאָסט צו דעם אָפּגעבראנטען, פערהאָרטעוועטען נעזיכט איהרען, ווָאס איז טונקעל נעווען און האָרט ווי א זויל, ווָאס איז נוט אויסגעקלאפט נעוואָרען אויפ'ן שטיין...

זי איז נעשטאנען א צוטראָגענע, א פערזאָרגטע, עפּעס איז איהר נישט אָנגעשטאנען דער נאנצער כבוד, ווָאס מען מאכט דא ארום איהר. ווער איז זי, מ'שטיינט נעזאָגט? זלאָטקע די קוישען־טרענערין. און ווי קומט זי צו זיין א מאמע פון א נעאידישט קינד? און דער דיין זאָגט איהר: „מזל־טוב יולדת", און דער אלטער זשאכ־

זלאטקע האָט ניט נעמאכט קיין לאנגע שהיות, — זי איז געווען געוואהנט צו די זאכען, — און איידער דער בלינדער לויב איז צוריק־געקומען פון דעם בית המדרש־שמש מיט די קוויטלאך אויסצוקלעפען אויף די וועגט נעגען שטן, האָט שוין א מורא'דיגער שרייער דעם גאנצען קעלער אויפנערודערט; דאָס האָט מאטקע גנב צו וויסען נעגעבען: ער איז דא!

די ערשטע אכט טעג ביז צום אידישען, איז איהם וואויל געווען אויף דער וועלט. ער איז געלעגען אין א קישען יאיינגעוויקעלט, עם האָבען זיך נאָר ארויסגעווייזען זיינע צוויי שווארצע פינקעלדיגע אויגעלאָך, וועלכע זיינען ארומגעלאָפען איבער דעם גאנצען קליינעם שווארצען פנים'ל, ווי צוויי מייזלאָך. יעדען אויגענבליק האָט איהם זלאטקע צו דער ברוסט צוגענומען. אויף דעם האָט יכטונג געגעבען די אלטע זשאכלינערין, אז מאטקע גנב זאָל א סך זויגען, כדי זלאטקע זאָל פיעל מילך האָבען פאר איהר שנור'ס קינד, האָט זי זלאטקען געבראכט אין דעם קינפעט פון אלעם בעסטען: דא א יאיכעל, דא אביסעל איינגעמאכטס, דא מילך, דא אפילו א פלעשעלע וויין. עס איז נעווען אי א מצוה — אן ארימע קינפעטערין, אי א נוצען — די מילך פון איהר אייניקעל'ס אם זאָל פעט זיין. מאטקע האָט זיך ניט געלאָזט בעטען, יעדעם מאָל מיט'ן פיסק'ל דער מאמעם ברוסט נעזוכט און געשוויצט אין קישען, ווי אין א באָד, אז אנגסטען האָבען איהם געשלאָגען פון קליינעם שווארצען שטערען, אויף וועלכען עס האָט זיך שוין געקרייזעלט א נאסע לאָק ווי ביי דעם בלינדען לויב.

פיער שיר המעלות'ן אויף די פיער וועגד אויסגעקלעפט האָבען איהם געהיט פאר'ן שטן. יעדען פארנאכט זיינען חדר־אינגלאך ארייגעקומען צום נייעם נאסט צו בעגריסען און קריאת שמע לייענען פאר זיינעט וועגען.

פרייטאג צו נאכטס איז זיך אויף די חברה טרענער צוזאמענגעקומען אין קעלער אריין — דעם קליינעם זכר שלום עליכם אבצוגעבען. די אלטע זשאכלינערין, וועלכע האָט אבגעקויפט די מצוה פון סנדק פאר איהר זוהן, האָט א שלום־זכר אנגענרייט, מיט ארבעסען, מיט ביער, און חברה טרענער האָבען אין ווארימען קעלער געשוויצט, ביער נעטרונקען, ארבעס געקויט — און דעם בלינדען לויב מזל טוב

3.

מאָטקע זויל ניט די שמאַטקע זוינען.

אין אַ פּאָר וואָכען ארום, אין א שעהנעם נאָכמיטאג, אין אַ זונען־טאָג איז מאָטקע געלעגען אין אן אלטען קויש, אין וועלכע פייגעלע די אויבסט־הענדלערין האָט דורכ'ן ווינטער פערפוילטע עפּעל געהאלטען. דער מאַמע'ס אן אלטע טוך אויסגענוצעוועט פון ווינד און רעגען, וואָס די מאמע האָט עס אין אלע וועטערס געטראָגען, האָט מאָטקע'ס יונג לייבעל ארומגעהילט. דאָס מיילכעל זיינס איז גע־ווען פערשטאָפּט מיט אַ שטיקעל נאַסע לייווענד אין וועלכען עס איז געווען איינגעבונדען אַ שטיקעלע צוקער, און מאָטקע האָט דערפון אָהן אויפהער גענאָגט, געצויגען. די ענערגישע אָדערען ביי דעם קינדערשען מיילכעל האָבען זיך צונויפגעצויגען ארום דעם שטיקעל לייווענד און געזויגען דערפון דאָס „היות". זיינע שווארצע אויגע־לעך זיינען האלב געווען פערשלאָסען, און ווי א חלום האָט זיך דער שלאָף געוועבט איבער זיין ברוינעם יונגען געזיכטעל. די אוי־בערשטע העלפט פון דעם פּנים: די אויגען מיט דעם קורצען שטע־רען און מיט די נאַסע שווארצע הערלעך, וואָס האָבען זיך געקלעפּט איבערן שטערען, האָבען דערמאָנט אָן טאַטען — דעם בלינדען ליב; די אונטערשטע העלפט מיט דעם ענערגישען מויל, מיט דער קורצער גאָמבע און דעם ווייכען שמייכעלע, איז געווען עהנליך צו דער מאַ־מעס — דער געלער זלאטקע. דאָס געזיכטעל איז אזוי רוהיג געווען, אַז עס האָט זיך געדאכט: דאָס קינד שלאָפט; דאָך געשלאָפען איז מאָטקע נישט, ווארים ער איז פון צייט צו צייט ארויס מיט אַ קוויטש, מיט אַ געוויין, און געשריען אזוי לאנג, ביז דאָס קליינע שוועסטעריל, וואָס איז טהיילמאָל געזעסען לעבען איהם און טהיילמאָל זיך גע־שפּיעלט מיט די קינדער אין געסעל, איז צוגעקומען צום וויעגעל און מאָטקען צוריק אריינגעשטעקט דאָס שטיקעל לייווענד אין מויל אריין.

לינער אליין, און דער יונגערמאַן, דעם זשאַכלינער'ס זוהן, אלע געהען ארום איהר, הייסען איהר זיצען, מען גיט איהר דאָס קינד אין האַנד אריין, מען ווינשט איהר מזל־טוב! און וואָס איז זי דאָס, מ'שטיינס געזאָגט, אין גאנצען?

און דער בלינדער ליב זיצט אויבען אָן, לעבען דיין. מען דער־לאנגט לעקעך און בראנפען, אלע טרינקען צו איהם לחיים און רופען איהם „בעל ברית", און ער טראכט זיך: אַ וואוילע זאַך אַ ברית צו מאכען. מען גיט לעקעך און בראנפען, און נאָך געלד דערצו, און מען ווערט אַ מענש, מען האָט כבוד. אַ שאָד, וואָס מען קען ניט יעדען טאָג אַ ברית מאַכען.

ערשט האָט דער קעלער געשווינגען, דאָס געסעל האָט זיך רוהיג פערהאלטען צו מאטקע'ס געשרייען, ווארים מ'איז דאָרט נע־ וואוינט געווען, אז קינדער זאלען וויינען און שרייען, און דאָס האָט אויך קיינעם קיין איינדרוק נישט געמאכט. אָבער מאטקע איז נע־ ווען אן אויסנאהם. מאטקע האָט געוואלט לאָזען הערען דער וועלט, אז עם איהם נעשעהן אן אומרעכט. מאטקע'ס געוואלדען האָבען קיין ענדע נישט נענומען. דער אלטער רב מאיר, ווען איז געזעסען ביי די פענסטערלעך אָנגעטהאן אין א גרויסע פאָאר בריללען און האָט פאר א אידענע א בריעף געשריבען קיין אמעריקא, איז געווען דער ערשטער, ווען האָט זיך אָבגערופען אויף זיינע נעוואלדען. ער האָט פריהער געמיינט, אז דאָס זיינען די געוועהנליכע געשרייען, ווען מען הערט אפט אין קעלער און אין דעם געסעל — די געשרייען פון די הונגעריגע קינדער, — איז ער צוגענאנגען און האָט מאטקען נעגעבען, ווי תמיד, זיין אייגען הענטעל אין מויל אריין. מאטקע האָט זיך אָבער נישט געלאזט דאָס מאל אָבנארען: ער האָט שוין דערפיהלט, אז פון הענטעל קומט נאָר נישט ארויס. רב מאיר איהם געשטעקט די שמאטקע אין מויל אריין, מאטקע האָט נעגעבען א פאָר ציה און דערפיהלט, אז די שמאטקע גיט נאָר נישט, האָט ער זי ארויסגעלאזט און וויעדער געשריען. מיט ערשטוינונג האָט דער אלטער רב מאיר נעקוקט אויף איהם און פערוואונדערט זיך אויף מאטקע'ס געשרייען. צום ערשטען מאל האָט דער קעלער געהערט אזעלכע געוואלדען. ביז איצט, אז זלאטקע פלעגט אוועק אלם אם און איבערלאזען א קליין קינד אין דער היים, און מ'האָט דעם קליינעם קינד געשטעקט די שמאט־ קע אין מויל אריין, האָט דאָס קינד פריהער געשריען, געשריען, ביז עם איז מיער געוואָרען און נענומען ציהען די שמאטקע. דער סוף איז נעווען: אָדער עם איז געשטאָרבען, אָדער עם האָט זיך אדורכ־ נעצוויגען די שלעכטע צייט, ווען עם איז נאָך נישטא קיין צייהנער אין מויל און מען קען נישט עסען וואָס אלע מענשען עסען, און דאָס קינד איז געבליבען ביים לעבען. ד ע ר אָבער ווי נאָר נישט שוויי־ גען! בחנם האָט זיך דער אלטער מאיר נעפרופט ווייטער אוועקזעצען צום בריעף, מיינענדיג אז מאטקע וועט זיך באלד איינשטילען. מאט־ קע האָט נישט נעשווינגען. מאטקע האָט נישט נעלאָזט קיין בריעף שרייבען, ניט די מיידלעך לערנען פון צאינה וראינה. דער אלטער

אמאל פלענט דער אלטער רב מאיר זיך אויפהויבען פון זיין ארט ביי די פענסטערלאך, צוקומען צום קויש און אריינשטעקען איהם דאם הענטעל אין מיילכעל אריין, און מאטקע האט זיך וויעדער נענומען נאגען, זויגען פון די הענטעלאך אדער פון שטיקעל לייוונער, אקוראט ווי מען וואלט איהם א קוואל פון מילך צום מויל צוגעלענט.

איך ווייס נישט, אויב מאטקע האט וועז עס איז שפעטער, אין זיין בעוועגטען און רעש'דיגען לעבען, צייט געהאט צו קלעהרען ווי־גען זיך און וועגען זיין גורל. נאר מיר דאכט זיך, אז יעצט, וועז מאטקע איז אזוי געלעגען אין דעם אלטען קויש, בעלויכטען מיט די שטראהלען פון דער זון, וועלכע זיינען צוערשט דורכגענאנגען דעם רינשטאק פון הויז, נאכדעם דאם קעלער־פענסטערעל מיט דער אלטער שמאטע וואס שטעקט אין דער צובראכענער שויב ביז זיי האבען דער־נרייכט צו מאטקע'ס קויש און געווארעמט זיינע העכטלעך מיט'ן פניכל, — וועז מאטקע איז געלעגען און הנאה געהאט פון דער וואריימקייט פון דער זון און א פילאזאפישע האלב־פערשלאפענע רוהיגקייט האט געשוועבט איבער איהם, האט ער געווים געקלעהרט וועגען א וויכ־טיגען ענין. געקלעהרט האט ער, פאר וואס אמאל אז ער האט אזוי נעמאכט מיט'ן מיילכעל, איז א פליסיגקייט אריינגעקומען און האט איהם נעזעטיגט, און עס איז איהם גוט געווען אין אלע גליעדערלעך און וואהרעם געווען, און יעצט ציהט ער און ציהט, און קיין פליסיגקייט קומט נישט ארוים, און די נערערימלעך בלייבען לעדיג, אין בייכעל ווערט קאלט, און מען פיהלט זיך עפעם אזוי פערלאזט, יתום'דיג, אמאל וועז מען האט דאם מיילכעל צוגעדריקט צו דער מאמע'ס ברוסט, איז אזוי וואהרעם געווען, אז מען האט זיך געפיהלט אזוי נאהענט, אזוי היימיש. וואהרשע איז די וואריימקייט אהינגעקומען, וועלכע האט איהם אזוי נאהענט צוגענומען צו זיך און אזוי פעסט געהאלטען? וואס איז געשעהן, וואס צייט א פאר טעג איז יענע וואריימקייט נישט מעהר דא? — אזוי האט עמוזט מאטקע קלעהרען, נאנענדיג זיינע הענטלעך.

באלד אבער האט ער זיין פילאזאפישע רוהיגקייט פערלוירען, און מאטקע איז ארוים מיט אזא געוואלד, מיט אזא געשריי, אז דער נאנ־צער קעלער האט זיך אויפגעשטעלט קאפויר, און די נאנצע געגענד איז אויפגערודערט געוואָרען פון די געשריען. מאטקע האט דער־פיהלט, אז עפעם איז געשעהן, מאטקע האט געשריען. צו־

לע געבליבען א דערשראקענע. דאָס ערשטע מאָהל אין איהר פראקטיק טרעפט זיך אזא זאך, אז א קינד פון קעלער, דער געלער זלאטקעס א קינד, זאָל נישט וועלען נעהמען דאָס פלעשעלע. זי האָט נישט געוואוסט אלײן וואָס צו טהאָן. דאָס קינד האָט געהאלטען אין איין שרייען. זי האָט עס געמוטען אויף די הענד, זי האָט עס געוויעגט, זי האָט געזונגען וויעג־לידערלעך, — דאָס קינד האלט אין איין שרייען. האָט זי אויך אנגעהויבען צו שרייען און צו ווײנען אין איינעם מיט'ן קינד. עס זעהט אוים, אז זי האָט זיך אויף א מינוט פערגעסען און געמיינט, אז זי איז נאָך אויך א קינד און האָט אויך דאָס רעכט צו ווײנען, אבער דער אלטער רב מאיר האָט זי באלד ארויסגענומען פון איהרע קינדערשע חלומות; ער האָט איהר דערמאָהנט, ווער זי איז אזעלכע.

— וואָס שטעהסטו ווי א גולם און שרייסט? הינדעלע, וואָס טהוט זיך מיט דיר? ביזט דאָך עפעס א דערוואקסען מיידעל. די מאמע וועט דאָך דיר הרג'ענען... וואָס האָסטו דיך גאָר אוועקגעשטעלט שרייען?

— איך ווייס ניט וואָס איך זאָל טהאָן. דאָס קינד וויל נישט דאָס פלעשעל, — האָט הינדעלע געהאלטען אין איין כליפען.

— געה נאָך דער מאמען: דאָס קינד איז קראנק, — זאָגט דער אלטער רב מאיר.

הינדעלע האָט זיך פערוואונדערט, פארוואָס דאָס איז איהר נישט באלד איינגעפאלען צו גהען נאָך דער מאמען. דאָך אין הארצען האָט זי עפעס מורא גהאבט צו רופען די מאמע צום קינד: זי האָט שוין געוואוסט, אז די מאמע איז פערקויפט פאר א צווייטע קינד. נאָר דאָך האָט זי געפאָלנט דעם אלטען רב מאיר, געכאפט א טיכעל און געלאָפען צו דער זשאכלינערין נאָך דער מאמען.

אזוי באלד האָט מען זי צו דער מאמען נישט צוגעלאָזט. אז זלאטקע איז אין א רייך הויז אן אם, בהאנדעלט מען זי גוט, און ביי די זשאכלינערס האָט מען זי פשוט גהאלטען ווי א קעניגין. געשלאָפען איז זי מיט דעם קינד אין דעם גרעסטען צימער פון הויז, מ'האָט גענזהן, אז זי זאָל שטענדיג גהן ריין אנגעטהאָן, אין א ווייסען קאפטענדעל און א גענואשענע שערץ. און די אלטע זשאכלינערין האָט איהר צוגעטראָגען יערע מינוט עפעס אנדערש. האָט מען

מאיר איז ארוים אין געסעל אויפזוכען הינדעלען, מאטקעס עלטערע שוועסטערעל, וועמען די מאמע האט אנפערטרויט מאטקע'ס ערציהונג.

הינדעלע איז אין גאנצען אלט געווען אכט־ניין יאהר. זינט זי איז פיער יאהר אלט געווארען ניאנטשעט זי די קינדער. וועז די מאמע געהט אוועק אין די הייזער אלס אן אם, לאזט זי דאס קלייגע קינד אויף הינדעלע'ס הענד, אז זי זאל עס אויפציהען מיט'ן פלעשעל און מיט דער שמאטקע. פיער קינדער האט הינדעלע שוין אזוי ער־צויגען: צוויי פון זיי זיינען געשטארבען, און צוויי האבען זיך אדורכגעקארמעט מיט די שמאטקעס און דעם שטיקעל צוקער. הינ־דעלע איז אבער נאך אליין געווען א קינד, און א חוץ דעם וואס זי האט ליעב געהאט צו שפיעלען זיך אין געסעל מיט אנדערע קינדער, האט זי נאך געמוזט זארן אליין זיך צו דערנעהרען. וואהרים דער בלינדער ליב האט געהאלטען די קינדער ווי פויגעלעך, און האט זיי געשיקט, ווי די פויגעלעך, אין געסעל אריין אויפפיקען די אלטע קרי־שעלעך און רעשטלעך ברויט, חלה, פלייש, וואס זיינען איבעריג אין א בעל־הבית'ישע שטוב און מ'גיט עס אוועק פאר א שליחות געהען, כאר געפעם וואשען אדער אזוי עפעם פאלגען. הינדעלע האט זיך דאס מאל געפונגען ביי בלימעלע די שניידערקע, וואו זי האט דאס געפעם געוואשען פאר א שטיקעל ברויט מיט א טעפעל באראשט. לאנג האט זי דער אלטער מאיר געזוכט אין געסעל ביז ער האט זי געפונגען. וען הינדעלע האט דערהערט, אז דאס קינד וויינט אזוי, אז דער אל־טער מאיר איז אזש ארויסגעגאנגען זי זוכען, האט זי איבערגעלאזט בלימעלע'ס נעפעם און איז אהיים געלאפען. זי האט זיך נישט ווינ־ציגער געוואונדערט ווי דער אלטער מאיר און געפרופט דאס קינד בערוהיגען מיט די אלטע בעקאנטע מיטלען, וועלכע זי האט אנגעווענ־דעט דורך דער לאנגער צייט פון איהר אלטער פראקטיק ביי קינדער ערציהען: דאס הענטעל אין מויל אריין, דאס שטיקעל שמאטקע מיט צוקער, און צום סוף דאס ראדיקאלסטע מיטעל — דאס פלעשעלע וואסער מיט מילך, צונויפגענאסען פון דעם, וואס איז איבער־געבליבען אין די טעפלעך אין קיך. אז דאס פלעשעלע האט אבער אויך נישט געהאלפען, און מאטקע האט גארנישט געפרופט נעהמען אין מויל אריין, נאר אראפגעוואורפען פון זיך מיט ביידע פיסלעך דע־ מאמע'ס טוך און געשריען, אז דער באלקען האט זיך געשפאלטען, איז הינדע־

געווין, ווי זי וואלט זיך געוואלט פערענטפערען מיט'ן געווין, אז זי איז ניט שולדיג:

— דאס קינד וויינט, עס ווילּ ניט נעהמען דאס פלעשעלע, עס איז קראנק, מאמע.

אז זלאטקע האט דערהערט, אז איהר קינד איז קראנק, האט זי פערגעסען, אז זי איז א פערקויפטע, נעכאפט דאס טוך איבערן קאפ און מיט די אפענע ארויסהענענדע בריסטען איבער דעם מארק נעלאפען.

אין א פאר מינוט ארום האט שוין מאטקע זיין צוהיצט מיער פנים'ל צוויששען דער מאמע'ס ווארימע בריסט איינגענראבען, און מיט זיין ענערגיש מיילכעל האט ער נעצויגען פון זיי, אהן דעם אטהעם צו כאפען, ווי ער וואלט געוואלט אין זיך אריינזויגען די קו־אלען פון לעבען. איבער דעם קערפעריל איז איהם געקומען יענע ווארימקייט, וואס ער האט געפיהלט אין די ערשטע טעג פון זיין קומען אויף דער וועלט...

אבער לאנג איז מאטקע'ן דאס גלייק נישט בעשערט געווען. אין קעלער האט זיך באלד געוויזען די אלטע זשאבלינערין, אין איהר רייך־בעפוצטער הויב מיט בענדער, מיט דער נאלדענער קייט אויף'ן פעטען האלז, וועלכע האט זיך אראפגעלאזט און פערדעקט א האלבע ברוסט, און נעזאגט מיט א פרום מינעלע, פערנלאצענדיג די קליינע, קורצזיכטיגע אויגען, מיט א פעטען שמייכעלע אויף די שמאלצעדיגע ליפען:

— וואס איז דעם קינד? ער איז נישט געזונד?

און זי איז נעהענטער צוגענאנגען און נעטאפט מאטקע'ס בייכעלע מיט איהרע פעטע קורצע פינגער:

— וואס איז איהם? ער איז קראנק? — האט זי איבערגע־חזר'ט די פראגע מיט איהר פעטען געלעכטערעל.

זלאטקע איז פערשהמט געוואָרען פאר דער אלטער נגידת'טע. זי האט מיט געוואלד ארויסגענומען איהר ברוסט פון מאטקע'ס נאגענדיגען מויל און נעענטפערט מיט א פערשהמטער מינע, ווי זי וואלט זיך פערענטפערען וועלען:

— עס איז א קינד, עס קען זיך נישט צוגעווהנען צום פלעשעל.

נעקאכט אין שטוב א פריש יאיכעל, האט מען נישט פערגעסען אן דער אם: „זי זויגט דאס קינד". און אייגענטליך וואלט זלאטקען גאנץ גוט געווען זייענדיג אן אם: דורך דער צייט, וואס זי האט נעזויגען דאס פרעמדע קינד, האט זי זיך אביסעל אבגערוהט פון טראגען, פון לויפען איבער די מערק מיט די קוישען, פון כאפען פון די פויערשע וועגען. און געגעסען האט זי גוט, און געשלאפען איז זי וויפיעל זי האט נעווזלט. נור עס האט איהר נעווען טאגט איהר קינד, וואס זי האט איבערגעלאזט אין דער היים. און יערעם מאל, ווען זי האט נענומען דאס פרעמדע קינד צו זויגען, האט זי נעקרעכצט... און נישט איינמאל האט זי נעקלאהרט מיט איהר פראסטען שכל, אז עס וואלט טאקע נעווען א גוטע זאך, ווען מען בעאנדערלט זי אזוי פיין און מען לאזט איהר דערביי איהר אייגען קינד זויגען... טהיילמאל, ווען די מילך האט איהר געשטאכען אין די בריסטען (דאס פרעמדע קינד האט נישט נעקענט אלעס אויסזויגען, וואס זלאטקע'ס קוואלען האבען געפלאסען), און זי האט עמוזט מיט דער האנד אלייז זיך אבזויגען און די מילך אויסגיסען — האט זי דענסטמאל נעקלאהרט וועגען איהר מאטקען אין דער היים און פיינט געהאט דאס פרעמדע קינד, און נעווזלט איהם שלעכטס טהאן...

לאנג איז הינדעלע געשטאנען אין קיך און נעווארט אויף דער מאמען. מען האט זי נישט צוגעלאזט — די מאמע האט פונקט געזויגען דאס קינד, דער זשאכלינער'ס אייניקעל — א מיידעלע אין מאטקע'ס יאהרען. אז די מאמע איז פון ווארימען שלאפצימער ארויסגעקומען, האבען די פולע בריסטען איהרע פון אפענעם קאפטענדעל ארויסגעהאנגען און די מילך האט נאך געטריפט פון די פעטע וואר־צעלעך. א מינוט האט הינדעלע דער מאמען נישט דערקענט, קיינמאל האט זי נאך איהר נישט נעזעהן אזא אויסגעשלאפענע און אויסגעוהטע. די באקען זיינען איהר רויט נעווען און פול, אויפ'ן קאפ האט זי געטראגען א ווייסע הויב, אנגעטהאן איז זי געווען אין א ריין ווייס קאפטענדעל מיט א ריינע ווייסע שערץ. הינדעלע האט פאר דער מאמען מורא געקראגען און דרך־ארץ נעהאט, און געשעהמט זיך צו זאגען, נאך וואס זי איז נעקומען.

— וואס איז געשעהן? — פרעגט זלאטקע א דערשראקענע.

א מינוט האט הינדעלע נעשוויגען, באלד איז זי ארויס מיט א

שלאָפען, האָבען זיי איהם אריינגערוקט אין מויל אריין די שמאטקע מיט'ן שטיקעל צוקער, און פון דענסטמאָל אָן האט זיך מאָטקע אויס־געלערענט א שמאַטקע צו זויגען.

טהיילמאָל האָט איהם הינדעלע געבראכט צו דער מאַמען. די מאמע האָט זיך מיט איהם געפרעהט, און אז קיינער איז אין שטוב נישט געווען, האָט זי ארויסגע'גנב'עט איהר ברוסט פון פרעמדען קינד'ס מויל און מאָטקען געגעבען. ער האָט אמאָל שוין דער מאַמע'ס ברוסט זויגען ניט געוואָלט: ער איז געווען צוגעוועהנט צו דער שמאטקע.

און אז זלאטקע האָט צום ערשטען מאָל דערזעהן, אַז איהר קינד וויל נישט זויגען פון איהרע בריסטען, האָבען זיך איהר טרעהרען אין די אויגען געשטעלט.

און איינמאָל, עס איז שוין געווען אין א צייט ארום, מאָטקע איז שוין דענסטמאָל אלט געווען אן אכט־ניין חדשים, האָט איהם הינדע־לע צו דער מאמען געבראכט. די מאַמע האָט איהם געהאלטען אויף איין האנד, אויף דער צווייטער האנד האָט זי געהאלטען דאָס פרעמ־דע קינד און געזויגען. מען ווייסט נישט, ווי אזוי עס איז געווען, נאָר מאָטקע האָט זיך גענומען שלאָגען און יענעם קינד דאָס געזיכטעל צו־דראפּעט. דאָס קינד האָט געמאכט א געוואלד. די זשאכלינערין מיט דעם גאנצען הויזגעזינד זיינען געקומען צולויפען. ווען די יונגע מאַמע האָט דערזעהן דעם רויטען קראץ, וואָס מאָטקע האָט געמאכט איהר מיידעלע אויף'ן פּנים, איז זי אין חלשות אוועקגעפאלען. מען האָט מאָטקען פון דענסטמאָל אָן מעהר נישט צו דער מאמען צוגע־לאָזט, דורך דער גאנצער צייט, וואָס זי האָט געזויגען דער זשאכ־לינערין'ס אייניקעל. און געזויגען האָט זי דער זשאכלינערין'ס איי־ניקעל גאנצע צוויי יאָהר. מאָטקע איז דערווייל פון דעם אלטען אויבסט־קאָרב ארויסגעוואקסען. דורך דער צייט, וואָס יענע קינד האָט זיין מאמע'ס מילך געזויגען, האָט ער צייהנער געקראָגען און אָנגע־הויבען זיך אליין צו דערנעהרען. ער האָט אָנגעהויבען צו עסען אלעס, וואָס ער האָט געפונען אונטער דער האנד.

און אויסגיסענדיג איהר ביטער הארץ אויף הינדעלע'ן: האָט זי אויף איהר אָנגעהויבען צו שרייען:

— וואָס ביזטו געלאָפען נאָך מיר? פאר וואָס שטילסטו נישט איין דאָס קינד? וואו לויפסטו ארום? — און האָט זיך געזומען הינדעלען שלאָגען.

די אלטע זשאכלינערין האָט זי אָבגעהאלטען. זי האָט ארויסגענומען קליין געלד און צוטהיילט צווישען זלאטקע'ס קינדערלעך, וואָס זיינען זיך צוזאמעגעלאָפען פון אלע עקען גאַס, וועו זיי האָבען דערהערט, אז די מאמע איז געקומען. הינדעלען האָט זי מעהר געגעבען פון אלע קינדער, — גאנצע פינף קאָפּעקעס, און געזאָגט צו איהר:

— קום אמאל מיט'ן קינד אהין צו דער מאמען. ס'שאדט נישט, קום אין קיך אריין. די דיענסט וועט דיר עפעס געבען. פאר וואָס קומסט דו נישט?

דערנאָך האָט זי געשמייכעלט מאטקע'ן אין פנימ'ל אריין, קיצלענדיג איהם מיט איהרע פעטע פינגער אויף זיין בייכעל:

— דו שרייער, דו... דו... אויסגעוואקסען, אָהן עין הרע, א יונג. צווי מאל אזוי גרויס ווי אונזערע. (דערבי האָט זי איהם געפאטשט אין געזעסעל אריין). קיין עין הרע זאל איהם נישט שאדען, — האָט זי געזאָגט צו זלאטקען מיט א שמייכעלע און האָט זי מיטגענומען מיט זיך.

הינדעלע איז אליין איבערגעבליבען מיט מאטקען. דאָס קינד האָט וויעדער אָנגעהויבען צו שרייען. זי האָט וויעדער נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן: דאָס פלעשעל האָט ער ניט געוואלט נעהמען, נישט דאָס שמאטקע און נישט דאָס העמטל. אזוי האָט ער אָבגעשריען ביז דער מאטע זיינען, דער בלינדער ליב איז געקומען. דער בלינדער ליב האָט נישט געמאכט מיט איהם קיין לאנגע שהיות. ער האָט זיך גאנץ גוט אָנגעשריען אויף איהם, און אז מאטקע האָט זיך נישט געוואלט איינשטילען, האָט ער איהם פערדרעהט אויף דער צווייטער זייט און מיט דער האַנד איהם אָנגעפאטשט אויף'ן געזעסעל. א לאנגע וויילע האָט מאטקע נאָך געווויינט ביז זיינע טרעהרען און געשריען זיינען פערשטילט געוואָרען אין שלאָף. וועו ע' איז ג'ע־

בארנעלעך, כדי מאטקע זאל פון זיי זיין חיונה קענען ציהען. ער האט זיך פון די פירות נענעהרט אין די לאנגע ווינטער־נעכט, וועו דער ווינד האט געקלאפט אויף די פערפרוירענע פענסטערלאך.

צום ערשטען מאל וועו מאטקע האט ענטדעקט די קוועלען פון זיין חיונה אוו האט זיך מיט זיי גוט אנגענעסען, איז ער אזוי קראנק געווארען, אז אלע האבען נעמיינט, אז ער וועט שטארבען. מען האט נעבראכט צו איהם די מאמע. זלאטקע האט איהם די ברוסט אין מויל נעשטעקט, מאטקע האט ניט געוואלט זויגען, האט ניט געוואלט דאס פלעשל נעהמען אין מויל אריין. זלאטקע איז געזעסען איבער איהם אוו האט געוויינט. עס איז געוועו נאכט, אלע אין קעלער זענען געשלאפען. דעם בלינדען ליב'ס שנארכען האט געפייפט פוו ווינקע־לע ארוים. איז זלאטקע אליין נעזעסען ביי איהר קינד אוו געוויינט. מאטקע איז נעלעגען א צוהיצטער אין זיין קויש, מיט פערמאכטע אויגען, אוו האט שווער אבנעאטהעמט. איינמאל, הערענדיג ווי די מאמע וויינט, האט ער די פערגליזטע היטלאך אויפגעעפענט אוו אנגעקוקט די מאמען מיט זיינע שווארצע אויגען. עס האט זיך נע־דאכט, אז מאטקע פערשטעהט די מאמע אוו ער קוקט זיך אין איהר גוט איין, ער ווייל זי דערקענען אוו נעדענקען שפעטער, וועו ער וועט גרויס ווערען, אז זי האט אמאל געוויינט אויף איהם...

נאר צומארגענס איז מאטקע'ן בעסער געוואָרען, אוו מאטקע האט ווידער אנגעהויבען צו עסען פייגעלע'ס קוישען. נאר נישט שוין האט איהם מעהר געשאדט. ער האט שוין נעקענט אלעם אויפעסען, אפילו דעם מאטענ'ס אלטע שטיוועל, אוו עס וואלט איהם שוין מעהר נישט אנגענאנגען. זיין מאגען איז געוואָרען ווי פוו אייזען אוו זיינע געדערים ווי פוו שטאהל.

דאס איז אלעם נעווען וועו דער ווינטער האט געהערשט אין דרויסען, אוו מאטקע איז געווען אנגעוויזען אויפ'ן בליזען קעלער. אבער באלד איז פריהלינג געוואָרען. די זוו האט אנגעהויבען אריינ־קומען אין קעלער אריין, געשטעלט זיך אויף די טרעפלאך אוו אריינ־נעקוקט מיט איהר שיין אין שטיבעל אריין. אין קעלער האט מען זיך אנגעהויבען צו ריכטען אויף פסח. זלאטקע, וועלכע האט שוין דעמסמאל נעטראגען א צוויימען קינד, האט אנגעהויבען ארויסשטעלען פוו קעלער בעל־הבית'ישקייט אויפ'ן גאס אריין, אבשייע־ען אוו אב־

4.

מאטקע קריגט צייהנער.

שלעכט איז געווען מאטקע'ן, ווען ער איז געלעגען אין קויש און געמוזט ווארטען, ביז דאס שוועסטעריל אדער דער אלטער רב מאיר וועלען געדענקען און איהם צוטראגען דאס פלעשעלע. ער האט זיי נעמוזט יערעם מאהל דערמאהנען מיט זיין שרייען, אז ער לעבט און בעראדף זיין חיונה. דער קעלער איז שוין אבער אזוי געוואוינט געווען צו זיינע געוואלדען, אז מען האט איהם שוין ניט געהערט. קוים אבער האט זיך מאטקע ארויסגעקריגען פון קויש און געקענט אליין קריכען אויף אלע פיער, האט ער זיך שוין בעזארגט אליין זיין היונה. ער האט אנגעהויבען צו עסען אלעס, וואס ער האט געפונען אונטער זיין האנד: פון שטיקלאך איבערגעבליבענע ברויט ביז אן אלטען קאמאש, א קויש, א זאק, אלעס האט ער נענעסען, וואס האט זיך געפונען אין קעלער. אבער זיין הויפט שפייז־קאמער זיינען געווען פייגעלע'ס קוישען מיט די פערפוילטע ווינטער־עפעלאך.

אין א ווינקעל קעלער זיינען זיי געשטאנען יאהר אין, יאהר אויס, פייגעלע'ס קוישען מיט פאר־א־יאהריגע עפעל, לעזעלקעס, פער־פוילטע בארנעלאך, פערגליווערטע פלוימען. די קוישען האבען זיך צוגעוואקסען איינס צום צווייטען דורך די לאנגע ווינטער־נעכט, און די אויבסטען, וואס האבען געפוילט אין זיי, האבען אריבערגעיורט פון איין קארב אין צווייטען אריין. מען האט נישט געקענט מעהר וויסען, וואס פאר א פירות דאס זיינען געווען: אלע פערדעקט מיט איין שימעל — און דאס האט געגעבען פון זיך א געשמאקען ריח, וואס האט זיך פערשפרייט איבער דעם קעלער. און געווארימט אין ווינטער... אט דאס פייגעלע'ס ווינקעלע איז געווען מאטקע'ס שפייזער. עס האט זיך געראכט, אז פייגעלע האט געואמעלט די טונען מיט די פערפוילטע „לעזעלקעס", ווינטער־עפעלאך און פערפוילטע

באלד אָבער רוקט ער זיך אליין צו צום טעלעריל און שטעקט אריין דאָס נעזעל און הויבט אָן מיטצולעקען אויס דעם טעלעריל, ווי אַ הינטעל. דאָס מיידעל קוקט איהם צוערשט אָן פערוואונדערט, פער־שטעהט ניט, וואָס ער טהוט. באלד פאלט זי ארויס אין אַ גרויס גע־וויין. די מוטער קומט ארויס פון שטיבעל און דערזעהט, ווי מאָטקע לעקט זיך רוהיג פון איהר קינד'ס טעלעריל ארויס, און איהר קינד זיצט מיט'ן לעפעל אין האנד און וויינט. פאלט זי ארויס מיט אַ גע־שריי:

— ווער איז דאָס? וועמענס איז דאָס? אוועק פון דאנען!

מאָטקע לאָזט זיך נישט אָבשרעקען פון געשרייען און לאָזט נישט פריהער אָב דאָס טעלעריל, ביז די אידענע רייסט עס נישט ארויס מיט געוואלד.

— אַ בייזע נאכט אויף מיינע שונאים'ס קעפּ. וועמענס איז דאָס?

— עס איז דאָך זלאטקע'ס, דער אינגסטער — זאָגט אן אנדער אידענע, וועלכע איז אויף די געוואלדען פון שטיבעל ארויסגעקומען.

— יא, זעהט, דער בלינדער ליב האָט שוין וויעדער א נייעם ממזר אין דער גאַס ארויסגעשיקט. מען וועט שוין נישט קענען קיין קינד אויף דער שוועל ארויסלאָזען.

— אַוועק פון דאנען — שאַרט איהם די אידענע אָב.

מאָטקע האָט זיך אַוועקגערוקט פון דער שוועל. די זון האָט גע־שיינט אין געסעל, עס איז ווארים געווען און גוט געווען, האָט ער געפרופט ווייטער זיך ריטשען אויף אלע פיער.

אויף א צווייטער שוועל האָט ער אָנגעטראָפען קליינע קינדער פון זיין גרויס זיצען צווישען ארויסגעשטעלטע זאַכען, בעטגעוואנד און האלטען בייגעל מיט פּוטער אין דער האַנד. איינס פון זיי, גאָר אַ יונגס, לאָזט דעם בייגעל פון דער האנד ארויס און וויינט. קיינער פערנעהמט נישט דעם קינד'ס וויינען. אַ מינוט איז מאָטקע וויע־דער געשטאנען און אָנגעקוקט מיט פערוואונדערונג די קינדער, דער־נאָך האָט ער גאנץ רוהיג דעם בייגעל אויפגעהויבען פון דער ערד און האָט אָנגעהויבען עסען.

אַז דאָס וויינענדיגע קינד האָט דערזעהן, אַז מאָטקע עסט זיין

רייניגען אויף פסח. צוזאמען מיט די אלטע שטוב־זאכען פון קעלער האט אויך מאטקע געוואנט אויף אלע פיער זיך ארויסריטשען פון קעלער ארויס. ער איז אויך די טרעפלאך ארויף און ארויסגעקומט אין גאס אריין, און דערזעהן האט ער, אז די וועלט איז גרעסער פון קעלער.

א פאר מינוט איז ער נאך געשטאנען אויף די טרעפלאך. די זון האט איהם געווארימט, און איהם איז גוט געווען. ער האט גע־קוקט מיט אונצוטרויען אין געסעל אריין און מורא געהאט ארויסצו־קריכען. צוויישען דעם קעלער און געסעל איז געווען א בריטער רינשטאק, וואס מען האט איהם געראדפט איבערשפרינגען, איבער־געהענדיג אויפ'ן ברוק פון געסעל. מאטקע האט אייניגע מאל גע־פרופט אריבערצוקריכען דעם רינשטאק און האט ניט געקענט. ער האט געקוקט מיט זיינע אויגען און געווארט, אז אימיצער זאל קומען און העלפען איהם איבערשפרינגען די שוועל פון קעלער. אין עם איז טאקע געווען זיין שוועסטערל, זיין ערציהערין הינדעלע, וועל־כע האט איהם צום ערשטען מאל געהאלפען אריבערגעהן דעם רינ־שטאק, וואס ליענט פאר דער שוועל פון זיין לעבען... זי האט איהם ביים הענטעל אנגענומען און געבראכט איהם אין געסעל אריין.

אין געסעל האבען זיך נעשפיעלט קליינע קינדער. ווייבער האב־בען גענואשען, גערייניגט די טונען מיט די בענק און דאס ווייסט געהילץ אויף פסח. אין פיעל שטובען האט מען געווייסט אויף יום־טוב און דאס בעל־בתישקייט מיט די קינדערלאך זיינען גענוען אויף'ן גאס. ער איז געקראכען צוויישען די אנגעשטעלטע זאכען, צוויישען די קינדער, אפטמאל האט מען איהם אנגעטרעטען, א שראנק איז שיער ניט ארויפגעפאלען אויף איהם. ער איז אומעטום געווען, ער האט זיך געפלאנטערט צוויישען די פים און אומעטום דאס נעוועל אריינגעשטעקט.

באלד דערזעהט ער אויף א שוועל פאר א הויז זיצט א קליין מיידעלע און האלט א טעלעריל אין האנד און עסט געשמאק די קלים־קעלעך מיט מילך פון טעלעריל ארוים. מאטקע'ן האט עם אנגעשמעקט. ער האט זיך אויף אלע פיער צונעקוקט צו דער שוועל, אויף וועלכער דאס מיידעלע איז נעזעסען. א מינוט האט ער נאך נאכגעקלעהרט און נעקוקט מיט קנאה אויף דער מיידעלע, וואס עסט די קלימקעלעך.

ארויסגענומען מאטקע'ן פון שפרינצעלע'ס הענד און האט אזוי גע־זאגט:

— וואס צושרייט זי זיך אזוי אויפ'ן קינד? נא, זעה, דאס קינד ציטערט דאך אין גאנצען. וואס האט ער געטהאן אזעלכעם? מיין קינד, מיין קרוין — האט זי מיט א מאל ארומגענומען מאטקע'ן און צום ערשטען מאל אין לעבען אפשר הערצליך געקושט איהם.

— נא, זעהט, ווי זי קושט איהם נאך פאר דער חכמה וואס ער האט געטהאן. אודאי, די מאמע לערנט איהם אליין. א שעהנער גנב וועט דאס ארויסוואקסען — האט שפרינצעלע נביאות געזאגט אויף איהם.

— אז די צונג זאל איהר ווערען אבגעביסען, אז ניט דערלעבען זאל זי דאס — האט זלאטקע זיך אנגענומען פאר איהר קינד — א רב וועט דאס זיין — האט זי נעקושט מאטקע'ן אויפ'ן קעפל.

מאטקע האט איינגעקארטשעט זיין קעפעלע אין די מאמע'ס ארעמס און פון דארט ארויסגעקוקט מיט זייגע צוויי שוואַרצע פינקעלע־דע אויגעלאך. ער האט זיך צוגעהערט צום געשפרעך, וואס מען פיהרט איבער איהם, און עס איז איהם נאר נישט אנגענאנגען. ס'איז איהם גוט געווען אין דער מאמע'ס ארעמס, און ער האט מיט צו־פריעדענהייט געגאסען.

— אז דו זאלסט מיר וואקסען געזונטערהייד — האט איהם זלאטקע געקושט אין קעפעל און איהם אוועקגעזעצט אין א ווינקעל נעבען זיך — נא, זיץ ביי דער מאמען. ווי זי האט דאס נביאות גע־זאגט אויף איהם. אז ניט דערלעבען זאל זי דאס!

נאר קוים איז דורכגענאנגען א פאר מינוט און די מאמע איז געווען פערנומען, איז שוין מאטקע ווידער נעווען אויף אלע פיער אין נעסעל. ער האט דערשמעקט וואו זיין חיונה איז. פון דענסמאל אן זוכט מאטקע זיין פרנסה אין נעסעל. אלעס איז אפען געשטאנען פאר איהם, און וואס ער האט געפונען דאס האט ער גענומען. זיך אריינגעגליטשט אין אפענע טהירען, געפונען עסען אויפ'ן טיש, — אויפגענעסען. דער־זעהן א קינד אין נעסעל מיט א בייגעל — אוועקגעכאפט און אויפגע־נעסען. איז געשטאנען א אידענע מיט א קויש עפעל אין גאס — צו־גערוקט זיך צום קויש און ארויסגענעסען. ניט איין חרפה איז זלאטקע

בייגעל, איז עס ארוים מיט אזא ליארם, מיט אזא געשריי, אז מען האָט נעמיינט עס ברענט.

אויף דער שוועל האָט זיך באלד נעווייזען דעם קינד'ס מאמע. מאטקע האָט אבער דאָס מאל אנגעטראָפען אויף שפרינצעלע די נייטערקע. דאָס איז א אידענע מיט א געשליפען מייל־בעל, און אז איהר געשעהט אן עולה, דערהערט מען עס שוין אין געסל. מען היט זיך פאר איהר, ווי פאר פייער. ווארים עס איז נענוג, אז מען זאָל איהר געבען נאָר די מעגליכקייט אויסצורעדען א ווארט, איז עס ווי א פלאם פייער, וואָס נאפט זיך אָן און ברענט אלעס אונטער. א אידענע ווי שפרינצעלע, אז זי האָט דערזעהן זלאטקע'ס נייעם ממזר, וואָס „איז ארוים מענשען צו בעפאלען אין מיטען גאָס", האָט זי געמאכט אזא גערודער אין געסל, אז מען איז זיך צוזאמענגעלאָפען.

— זעהט, זעהט, געוואלד, דער יונג עסט מיך אויף! זלאטקע האָט ארויסגעשיקט ממזרים אין גאָס ארייז, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

און זי האָט אנגענומען מאטקע'ן ביים הענטל און צוריקגעבראכט אין קעלער, און אנגעהויבען צו שרייען, ווארפענדיג מאטקע'ן אין קעלער ארייז:

— האלט אויף איהם דארט! ארויסגעשיקט א ממזר אין נאם ארייז, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

זלאטקע האָט פונקט געהאלטען אין וואשען א העמד פאר דעם בלינדען ליב אויף פסח. דערהערט, אז מען שרייט אין קעלער ארייז, איז זי ארויסגעקומען מיט די ארויפגעשארטע ארבעל און מיט דעם הייבעל אויף'ן קאָפ; דערזעהן מאטקע'ן אין שפרינצעלע'ס הענד, און פון שפרינצע'ס שפיצינע אויגעלאך און בלאָען מייל־בעל שיט זיך פעך און שוועבעל, האָט זי קודם כל געוואלט ארויסנעהמען מאטקע'ן פון איהרע הענד. מאטקע האָט אויסגעזעהן אין שפרינצעלע'ס הענד ווי א נגזל, ער האָט געציטערט פאר שרעק און ניט פערשטאנען, פאר־וואָס מען שרייט דאָס אויף איהם און דערזעהן ד' מאמען — האָט ער זיך צוואווינט. זלאטקע'ן האָט עס נעגעבען אזא שטאָך אין הארצען, עפעס א רחמנות געפיהל האָט זי מיט אמאל געגעבען א נעהם ארום צו איהר קינד און דאָס הארץ איז איהר צושניטען געוואָרען. איז זי צו,

5.

מאמקע נעהט גרן חדר.

עס איז נעווען א קאלטער גרויער ווינטער־מארגען אין קעלער. דער פראסט, וואס האט פערקאווועט די פענסטערלעך פון קעלער אי־בער'ן גאנצען ווינטער, האט זיך אריבערגעצויגען פון טהיר און שויב אויף די וועגד ארויף און אנגעהויבען צו בעפוצען די וועגד פון קעלער מיט זיינע קאלטע שנעע־בלומען. אלעס אין קעלער האט געפרוירען. די קערב מיט די אויבסטען זיינען צוואמענגעוואקסען און געווארען איין שטיק אייז. אין א ווינקעל שטוב, ביי די פענסטערלעך, האט זיך דער אלטער ר' מאיר איינגעקארטשעט און האט פון דארט ארוים־געמורמעלט זיין תהילים. די אלטע פייגלע, ארומגעהאנגען מיט איהרע פיעלע יאקען און קאפטענס, איז געזעסען ווי א איינגעמוישרטע צווי־שען די טונען מיט אויבסט און האט זיך רוהיג געשיילט קארטאפליעס פון דעם שוים אין טאפ אריין. דער בלינדער ליב, נאו' וואס אן אויפגעשטאנענער, מיט א פולען צושויבערטען קאפ פערערען, האט א ניכטערער געזוכט אין די ווינקעלעך פון שטוב אלטע טונען, רייפען, קערב, וועלכע מען קען צוברעכען אויף געהילף אויסצוהייצען אין אוי־ווענדעל. ער האט געשאלטען, געשריען, ווי תמיד, וועו ער הייבט זיך אויף און איז נאך אויפ'ן ניכטערען מאגען. און זלאטקא, א פערטוו־קענע צווישען די קינדערלאך, איז געלעגען אויפ'ן געלעגער, אנגעדעקט מיט אלטע שמאטעס, פלאכטעס, אלטע קאפאטעס און טיכער, וואס האי־בען זיך נור געפונען אין קעלער. אין דעם איינעם ווינקעל, ביי זלאט־קען אין געלעגער, איז ווארעם געווען, זי האט נעהאט נעבעז זיך די קינדערלאך, און זיי האבען זי געווארעמט מיט די יונגע ליבלעך, און זי האט זיי ארונטערגענומען אונטער זיך, ווי א הוהן נעהמט ארום די קלייגע היהנדעלעך. פון צווישען די קינדערלאך, דורך דער מאמעס אן ארעם, האט מאטקא ננב ארויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שווארצע אוי־

אויסגעשטאנען צוליעב איהם. ניט איין אידענע האָט איהם געבראכט צוריקצושלעפען ביי די אויערען אין קעלער אריין און נביאות געזאגט אויף איהם. אין געסעל איז מאטקע געוואָרען א שרעק, אז מען האָט איהם דערזעהען זיך אַרויסלאָזען אויף אלע פיער פון קעלער, האָבען די מאמעס די קינדער בעהאלטען אין די הייזער אריין, טהיר און טויער האָט מען פערשלאָסען פאר איהם — און, אז מען האָט איהם דערזעהען פון דערווייטענס האָט איין שכן׳טע דער צווייטער אָנגעזאגט און צו וויסען געגעבען, ווי עס וואלט א געוויטער אָנגעקומען: „מאטקע נעהט", „מאטקע נעהט!"

לייגן ביי דער מאמען, — האָט איהם זלאטקע נעהענטער צוגערוקט צו זיך, און דער יונג האָט בעהאלטען דאָס קעפעל אונטער דער מאמע'ס ארעמס, אז מען זאָל איהם אין שטוב ניט אנזעהן.

— מען וואָלט איהם בעראַרפט אין א חדר שיקען, אין תלמוד תורה פיהרען, אז דאָס זאָל זיך אויסלערנען כאָטש מודה אני זאָגען, א ברכה מאכען. עס וואקסט דאָך אויף ווי א נוי, — האָט זיך דער אלטער רב מאיר פון זיין ווינקעל ארויסגערופען.

— אז דו וואָלסט נעווען א טאטע, וואָלסט דו זיך וועגען דעם נעזאָרגט, — האָט זיך זלאטקע פון בעט ארויסגערופען צום בלינדען ליב.

— טא זאָל ער שוין פון בעט ארויסקריכען, איך וועל איהם אין תלמוד תורה פיהרען.

— אררבה, לאָמיך זעהן, זיי א טאטע צו מיינע ארימע קינדער, ס'איז שוין צייט, — האָט זלאטקע ארויסגערעדט אין טרעהרען — נו, געה, מאָטקעלע, נו, געה פון בעט ארויס, דער טאטע וועט דיך אין חדר פיהרען, — האָט איהם די מאמע איבער'ן קעפעל געגלעט.

אזוי לייכט איז איהר דאָס ניט אָננעקומען. מאָטקע האָט זיך נאָר ניט וויסענדיג געמאכט ניט פונ'ם טאטענ'ס געוואלדען און ניט פון דער מאמע'ס גוטע רייד. ער איז ווייטער געלעגען איינגענאָרעט אין דער מאמען אריין און האָט זיך ניט געלאָזט איינריידען. ס'האָט נאָרניט געהאָלפען, ביז די מאמע איז אליין ניט ארוים פון בעט און דער טאטע האָט איהם פון געלעגער מיט'ן פאסעק ארויסגעשמיסען.

באלד האָט די מאמע אויסגעזוכט דעם בלינדען ליב'ס אן אלטע ווסט און האָט מאטקע'ן דערמיט אויסגעציערט. זי האָט איהם אָנגעטהאָן איהרע שבת'דיגע קאמאשען, וואָס זי האָט זיך נעהאט געקויפט פאר יום טוב. זי האָט געוואלט אריינגעבען מאטקע'ן חשק אין חדר צו נעהן. פייגעלע האָט איהם נעגעבען די שעהנסטע צוויי עפעלעך פון איהר קאָרב ארוים. הינדעלע, די שוועסטערל, איז געלאָפען אין געוועלבעל אריין און געבראכט פאר מאטקע'ן צוויי נריסנעלעך מיט מאָהן און קאָפער בעשיט. דער אלטער רב מאיר האָט איהם דאָס נייע סדור'ל מיט די נרויסע אותיות נעשענקט, וואָס ער האָט נור נעקויפט מיט די מיידעלעך צו לערנען.

געלעך און מיט'ן אבגעברענטען רונדיגען פנים'ל, וועלכעם איז בע־שמוצט געווען פון די נעכטיגע קארטאפליעס, וואס ער האט געגעסען. עס איז איהם גוט געווען און וואהרעם ביי דער מאמען אין בעט.

אין אזא מארגען איז בעשטימט געווארען זיין גורל. וואהרים באלד האט איהם דער בלינדער ליב בעמערקט ארויסשיינענדיג פון אונטער דער מאמעס ארעמס, און דער בלינדער ליב האט זיך דערמאנט, אז עס איז צייט צו זארגען וועגען א תכלית פאר דעם יונג. האט ער זיך אזוי אנגערופען:

— גיב נאר א קוק, דער ממזר ליעגט דאך אויך ביי דער מאמען. ארויס פון בעט, נעה זוך מיר האלץ, דעם אויוועז איינצוהייצען.

דער קליינער מאטקע האט זיך איינגעקארטשעט אונטער דער מאמען און געוואלט זיך בעהאלטען. די מוטער האט איהם איהם רחמנות געהאט.

— וואס ווילסטו פון איהם, ער איז דאך נאך א קינד. עס איז קאלט אין שטוב, לאז איהם נאך ליעגען.

— יא, קוק מיר אן דאס קינד! א יונג פון פינף יאהר. א טע־לער קארטאפליעס קען דאס אריינרייבען, ווי א סאלדאט, און אז מען דארף א שטיקעל האלץ אין שטוב, איז קיינער ניטא. ארויס, ארויס פון בעט, איך נעהם באלד דעם פאסעק צו דיר.

— עס וואלט שוין צייט געווען, דעם יונג פון שטוב ארויס־צו'פטר'ן: מען קען דאך גאר ניט לאזען שטעהן אין שטוב. נעכטען האב איך מיר איבערגעלאזט אויפ'ן קיכעל א טעפעל באַרשטש און א האלב ברייטעל אויפ'ן אבענד. איך קום אהיים: וואו באַרשטש, וואו ברויט? מאטקעלע האט עס שוין דערשמעקט. מען קען דאך קיין ביסען אין שטוב ניט איבערלאזען, — האט זיך די אלטע פייגעלע אבגערופען פון איהר ווינקעלע ארויס, מאבענדיג מיט איהרע אייג־געפאלענע יאסלעם אהן צייהן ווי עס מאכט א פויגעל.

— ער קען מיך אויפעסען מיט די קאפיטעס. אויף דעם וועל איך אויך נאך ארבייטען? אזא ממזר האט שוין אליין פאר זיך בע־דארפט פערדיענען. ארויס, ארויס פון בעט די מינוט.

— גיב נור א קוק, ווי זיי האבען זיך אלע אויף איהם אנגעזעצט, ווי גרויס ער איז זיי אין די אויגען. דעם קינד איז קאלט, א בייזער פראסט אין שטוב. איך וועל איהם ניט ארויסלאזען ליעג, מאטקע.

רבי'ן, ווי ער האַלט א קאַנטשיק אין האַנד און דרעהט זיך אַרויף און אַראָב איבער דער שטוב, וואו די קינדערלעך זיצען אויסגעזעצט אויף דער ניעדריגער באַנק אַרום די ווענד:

— רבי לעבען, רבי קרוין לערענט מיין אינגעל אויס דאַוונען, — בעט זיך זלאַטקע ביי דעם רבי'ן. דער רבי האָט אויסגעצויגען זיין לאַנגען האַלז פון די קרומע פּלייצעס אַרויס ווי אַ שלאַנג, און אַ בויג אריבער זיך געגעבען מיט דעת גאַנצען קערפּער איבער מאָטקע'ן און מיט די פינקעלדיגע גרינע אויגען, וואָס זיינען געזעסען אין בלייכען בלוט־אָרימען געזיכט, אָנגעקוקט מאָטקע'ן:

— איז אָט דאָס בחור'ל, וואָס וויל ניט אין חדר אריין געהן? קום נור אַהער, דו יונגעלע, — נעהמט ער אָן מיט די צוויי דאַרע פינ־גער מאָטקעלע'ס בעקעלע און גיט איהם אַ קניפּעל, אז טרעהרען שטע־לען זיך איהם אין די אויגען — דו ווייסט, וואָס מען טהוט מיט אַ אינגעלע, וואָס וויל ניט געהן אין חדר — אָט אזוי טהוט מען מיט אַזאַ אינגעלע, ווייזט ער מיט'ן קאַנטשיק אין דער האַנד.

מאָטקע האָט זיך אין ערשטען אויגענבליק דערשראָקען פאַר'ן רבי'ן און האָט שטיל געשוויגען.

— איך בין אן אָרימע אידענע, איך קען אייך ניט פיעל צאָהלען. צוויי גולדען אַ חודש, אַז גאָט וועט מיר העלפען. איך וועל אָבשפּאָ־רען דעם ביסען פון מויל, נאָר לערנט איהם אויס דאַוונען, אַז ער זאָל קענען פון סדור לייענען. אז גאָט זאָל מיר ביישטעהן. איך האָב מורא, דאָס קינד זאָל מיר ניט אויסוואַקסען, איך וויל ניט אויסרעדען די רייד, אַ שלעכט קינד: וויל נישט אין חדר געהן, — זאָגט די אידענע מיט טרעהרען.

— לאָזט איהם נאָר איבער ביי מיר, לאָזט נאָר איבער, ביי מיר וועט ער שוין געהן, — זאָגט דער רבי און נעהמט אָן מאָטקע'ן און גיט איהם אַ זעץ אַוועק אויפ'ן בענקעל נעבען זיך און אַ מיש אויף אַ סדור, אין וועלכען די אותיות זיינען געווען פערפלעקט און אויסגעווייקט פון קינדערשע טרעהרען.

— נאַ, קוק אַריין, אינגעלע, וואָס איז דאָס? — זאָג, אינגעלע: „אַן אלף", זאָג: „אַן אלף".

נאָר מאָטקע האָט ניט אַרייגעקוקט אין סדור, ער האָט געקוקט

עס האט נאר ניט געהאלפען. מאטקע האט צוגענומען די צווייי עפעלעך, ער האט צוגענומען די גריסנעלעך, ער האט צוגענומען דאס סדור'ל און אין חדר אריין געהן האט ער ניט געוואלט. פעסט האט ער זיך אנגעהאלטען ביי דער מאמע'ס שירץ. דער טאטע האט געשלאגען מיט'ן פאסעק, די טרעהרען זיינען מאטקען פון די פייכטע אויגעלעך איבער'ן פנים נערונען, און די עפעלעך האט ער געהאלטען אין איין עסען, און ניט געריהרט זיך פון ארט.

נור דעם בלינדען ליב'ס נערוילד האט נעפאצט. ער האט איהם געכאפט אויפ'ן פלייצע און איז ארויס מיט איהם אין גאס. מאטקע האט נעמאכט אזעלכע נעוואלדען, אז דאס נעסעל איז זיך צוזאמען געלאפען. ער האט געקאפיעט מיט ביידע פיס, דער מאמעס קאמאשען פערלוירען פון די פיס אראב, דאס היטעל פערלוירען, די גריסנעלעך מיט'ן סדור'ל פערלוירען. די מאמע האט עס אויפגעהויבען און נאכגעטראגען נאך מאטקען, און געבעטען זיך ביי איהם:

— מאטקע, זיי א גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, — און געווישט איהם די טרעהרען פון בעקעל מיט דער פאטשייצע.

און מאטקע האט געהאלטען אין איין שרייען, און א גליטש זיך פון טאטענ'ס ארימס, און ער ליגט שוין אויפ'ן ברוק אין נעסעל און שרייט, און דער טאטע האלט דעם פאסעק און שלאגט איבער'ן קאפ:

— אין חדר אריין, געה אין חדר אריין.

און די מאמע פערשטעלט איהם מיט איהר לייב, און נעהמט אויף זיך די שלעג פון בלינדען ליב'ס פאסעק און בעט זיך ביי מאטקען:

— מאטקע, זיי א גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, מאטקע.

און עס לויפען דורך אידען, פערהאוועט אין מסחר, הערען א געוואלד, שטעלען זיך אב אויף א מינוט, פרעגען זיך נאך, וואס איז. און דערהערט אוא מעשה, אז א אינגעל וויל ניט געהן אין הדר אריין, בייזערען זיי זיך אן:

— אין חדר אריין געה, דו יונגאטש איינער, אין חדר אריין.

און לויפען וויטער צו זייערע מסחרים.

נור געלויבט צו גאט, קוים דערשלעפט מאטקען א לעבעדינען אין תלמוד תורה אריין. דער בלינדער ליב האט זיך גוט דערוואלטעט ביי איהם. דער שוויים רינט פונ'ם פנים, און מאטקע, א צוויושעטער, מיט די גריסנעלעך און עפעל אין די הענד, שטעהט און קוקט אן דעם

אז זי האָט דערזעהן זיינע צוויי אויגען, ווי ער קוקט תמ׳עוואָטע, מיט א בקשה, איז איהר הארץ צושניטען געוואָרען. האָט זי געשוויגען, נור די טרערען האָבען איהר נעשטיקט, האָט זי איהם ארומגענומען, נעשלאָגען איהם און געקושט איהם, און נעזאָגט מיט א שוועך הארץ:

— מיין קינד, מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר ווערען? וואָס, טאָטע אין הימעל?

און אין אָבענד, אז דער בלינדער ליב האָט דעם פאָסעק פון די הויזען אראָבגענומען דעם יונג צו שלאָגען, האָט זי איהם שוין פערשטעלט מיט איהר ליב, פאר איהם צוגענומען די קלעפ און נעבעטען זיך:

— ליב, ער איז דאָך נאָך א קינד, עס איז קאלט אין דרויסען. לאָז איהם נאָך ביז זומער אין שטוב.

אויף דער מאמען. דערזעהן, אז די מאמע געהט ארויס פון טהיר, איז ער שוין געווען מיט א פיסעל אונטער'ן באנק.

— אי, ביזט דאך מיר נאר א שייגעץ, איינעל, — זאגט דער רבי און ניט וויעדער א נעהם אן מאטקע'ן ביים בעקעל מיט די דינע ביי־נערדינע צוויי פינגער, און דעם רבינ'ס גרינע אויגען פון בלייבען אהן־בלוטיגען פנים גיעבען א בליטץ, ווי ביי א קאץ, און איידער מאטקע האט נאך צייט ארומצוקוקען זיך, ליגט ער שוין איבער'ן בענקעל מיט'ן הינטען ארויף און די לאקשען פון קאנטשיק טאנצען ארום איבער מאטקע'ס נאקעטען געזעסעל, ווי פייערדינע צינגעלעך איבער א וויך אויסגעקנעטען ברויטעל. און דער רבי זינגט צו מיט'ן ניגון אין טאקט:

— אט אזוי, קינדערלעך, טהוט מען צו א איינעל, וואס ווי'ל ניט נעהן אין חדר אריין.

די פינף — זעקס־יעהרינע קינדערלעך זיינען געזעסען אויף די ברעטלעך ארום די וועגן און דערשראקענע, מיט אונרוהיגע אויגעלעך, האבען זיי זיך צוגעקוקט צום רבינ'ס מקיים פסק זיין. טהיי'ל האבען זיך נעשראקען און אנגעהויבען וויינען, נור אויף מעהרסטענס פון זיי האט דאס שוין ניט נעמאכט קיין אייגדרוק: זיי זיינען געווען צוגע־וועהנט דערצו. האבען זיי זיך וויטער רוהיג געגעסען די בייגעל מיט די גריסגעס, אדער זיי האבען זיך נעשפיעלט מיט די מיידעלעך אין שטיינדעלעך, נאכזאגענדיג אויס געוואהנהייט דעם רבי'ן פון סדור ארויס: „אן אלף", „א בית".

מאטקע האט דאס מאל ניט געווייגט. אזוי ווי דער רבי האט איהם אבגעלאזט און אוועקגעזעצט צווישען די קינדער, איז ער נעבלי־בען זיצען שטיל און נעשווינען. א קינד האט געפרופט עפעס רעדען צו איהם, האט ער איהם נעגעבען א שטופ אב מיט'ן עלענבויגען און וויטער נעקוקט מיט זיינע גלענצענדע צוויי אויגעלעך צו דער טהיר. און אזוי ווי דער רבי האט זיך נור אוועקגעזעצט צום טיש מיט אן אנ־דער קינד ביים סדור, איז שוין מאטקע נעווען ביי דער טהיר, א פראל אויף, און מיט ארבגעלאזענע הויזלעך און א רויט־פלאמענדען אבנע־שמיסען נעזעסעל איז ער נעלאפען איבער'ן מארק פון חדר אהיים.

אז זלאטקע האט איהם דערזעהן אין קעלער, ווי ער איז אהיים נעלאפען פון חדר, האט זי נעמיינט, אז די•ערד עפענט זיך אויף אונ־טער איהרע פיס. זי האט נעוואלט צו צום יונג, איהם ממית'ן. נור

— אין חדר אריין געהט ער? — פרעגט די זשאקלינערין, ווייזענדיג אויף מאטקע'ן.

זאטקע פערשעהמט זיך וויעדער.

— ער איז נאך א קינד, האלט זיך נאך ביי די מאמעס שערץ.

— אי, ס'איז נישט גוט.. א אינגעל מוז געהן אין חדר אריין. מוז תורה לערנען, זאגט די אלטע זשאקלינערין, און שאקעלט מיט'ן קאפ אויף מאטקע'ן, ווי ער וואלט שוין געווען א פערפאלענער.

באלד קומט אריינצולויפען אין קיך הנה'לע, די מיידעלע אין מאטקע'ס יאהרען, וועלכע זאטקע האט אויסגעזויגען, א פרישע, מיט רויטע רונדיגע בעקעלאך ווי ווארימע זעמעלאך, מיט אן אויסגעצוואגען קעפעלע, אין א ריין קלייד'ל און פארטיכל.

זאטקע האט געהאט א מאדנע געפיהל צו קינדער, וועלכע זי האט געקארמעט. עפעס איז עס יא איהרע און עפעס נישט איהרע. זי האט די קינדער, וועלכע זי האט געקארמעט מיט איהר מילך, ליעב געהאט און פיינד געהאט. זי האט נישט געקענט זיין גלייכגילטיג צו זיי. זי האט זיך הערצליך דערפרעהט מיט חנה'לען, ארויפגענומען דאס קינד אויף איהרע הענד, און געקושט עס.

— מיין חנה'לע, מיין קליין חנה'לע, וואס מאכסטו, האסט שוין פערגעסען דיין אם? איך האב דאך דיך געקארמעט, מיין חנה'לע.

מאטקע האט געזעהן ווי די מאמע טראגט אויף די הענד דאס פרעמדע קינד, און עפעס א מאדנע געפיהל האט איהם אויף ארומגענומען. ער האט פיינד געהאט די פרעמדע מיידעלע, וואס די מאמע האלזט ווי אן אייגענע, און גלייכצייטיג ליעב געהאט. ער האט זיך פערשעהמט צו קוקען דערויף. דערווייל האט איהם די אלטע זשאקלינערין געגעבען א שטיק ברויט מיט שמאלץ אין דער האנד אריין.

ער האט אנגעהויבען צו עסען פון ברויט און פערגעסען דערפון. אבער באלד האט ער אויפגעהערט צו עסען און געקוקט אמאל אויף דער מאמען און אמאל אויף דער מיידעלע.

די אלטע זשאקלינערין האט ארויסגענומען חנה'לען פון זאטקע'ס הענד, האט אבגעווישט מיט די שערץ זאטקע'ס קושען פון קינד'ס בעקעל, און מיטגענומען זאטקע'ן מיט'ן קארב אייער און פוטער מיט זיך אין צווייטען שטוב אריין. א מינוט זיינען ביידע קינדער ג־

6.

מאטקע האָט אַ חבר.

ער איז אויסגעוואקסען דורך דעם יאָהר און אלײן שוין זײן שטי־
קעל ברויט אויף זיך פערדיענט. אָנגעהויבען האָט ער פון דעם, וואָס
ער האָט נעהאלפען דער מאמען די קאָרב אין די שטובען ארומטראָגען.
מיטגענאנגען מיט דער מאמען אין מארק ארײן, געקראָכען אויף די
פויערשע פוהרען, געהאלפען דער מאמען זיך דינגען מיט די פויערים
און טהוילמאל האָט זיך געמאכט, אז די מאמע האָט ארויסגעצעהלט
אייער פון א פויערשען קויבער, האָט ער געהאלפען מיטצעהלען, איז
איהם געבליבען א פאָר אין די טאַש — האָט ער דערנאָך זיי דער מא־
מען גענעבען. האָט די מאמע צוגענומען צופריעדען, און געשוויגען,
איז מאטקע וויטער געגאנגען. איז ארויף אויף א פוהר און געזעהן
קלײנע הינדעלעך, האָט ער די מאמען צוגערופען. די גויע האָט גע־
שריען, אז ער זאל די הינדעלעך ניט ריהרען, און מאטקע לייגט שוין
די הינדעלעך אין די מאמעס שוים ארײן. און די מאמע שטעקט די
גויע געלד אין האנד און דינגט זיך מיט איהר.

אמאל איז ער מיט דער מאמען ארײנגעקומען אין קיך צו די
זשאבלינערין. זלאטקע, צייט זי האָט די זשאבלינערס אייניקעל גע־
זויגען, איז דאָרט א נאנצע היימישע געוואָרען און פלעגט אין הויז
אריינטראָגען פוטער און אייער. אין די קיך ביי די זשאבלינערין האָט
מען זי נאנץ גוט אויפגענומען און די דיענסטען האָבען זיך זעהר דער־
פרעהט מיט מאטקע'ן.

— דאָס איז דער שרייער, — האָט די אלטע זשאבלינערין געזאָגט,
אנקוקענדיג מאטקע'ן, וועלכער האָט זיך א פערשעהמטער בעהאלטען
אונטער די מאמעס פאָרטוך.

— נעלויבט צו נאָט אויפגעצויגען זיך. זאָגט זלאטקע פערשעהמט
זאָר איהר בחור.

באלד האָט ער איבערגעלאָזט די שפּיעל־וואַרג און געקוקט אויף דער מיידעלע — איהרע בעקעלעך זיינען רויט געווען און אויסגעקנאָטען פול ווי בולקעלעך. מאָטקע האָט אַריבערגעפיהרט מיט זיין וואַרים שמוציג הענטעל איבער דער מיידעלע'ס בעקעלעך. די מיידעלע איז געשטאַנען און האָט זיך געלאָזט. דערנאָך איז איהם עפּעס איינגע־פאַלען. האָט ער צוגעלייגט זיין פּנים'ל און אָנגעהויבען מיט זיין פעט צינגעל צו בעלעקען דער מיידעלע'ס בעקעלעך, העלזעל. ווי אַ הינטעל.

די מיידעלע האָט זיך געלאָזט און געלאַכט הויך:

— אוי, ס'אַרא נאַר ער איז!

מיט קיין אינגלעך זיינס גלייכען האָט זיך מאָטקע נישט געקענט חבר'ן. ווי נאָר ער האָט זיך געטראָפען מיט די יונגען, ביי די ערשטע בעגעגעניש, האָט ער זיך געשלאָגען מיט זיי. דער סוף איז געווען, אַז די יונגען פון דער גאַס האָבען איהם אויסגעמיעדען און געלאָזט אַליין. נור פון דעם מאַרק, וואו ער איז מיט דער מאַמען איבער די פּויערשע וועגען געגאַנגען, האָט ער אַן אַנדער חבר געפונען — דאָס איז געווען דעם קאַטאַרינאַרזש'ס הונד.

אויפ'ן מאַרק האָט זיך אַרומגעדרעהט אויף יעדען יאַריד נאָטע קאַטאַרינאַרזש מיט די קאַטאַרינקע. אויפגעשטעלט די קאַטאַרינקע אין מיטען מאַרק, האָט ער צוזאַמענגערופען מיט'ן שפּיעלען די פּויערים, און דער בלויער פויגעל אין שטייג האָט פאַר פינף קאָפּיקעס ארויס־געצויגען מיט'ן פּיסק אויס אַ שיף־לאָד אַ „לאָז", אויף וואָס עס איז געשטאַנען אויפגעשריבען אַלצדינג וואָס עס וועט זיך מיט דעם מענשען טרעפען אין זיין גאַנצען לעבען. טהיילמאָל האָט נאָטע מיטגעבראַכט מיט זיך די מיידעלע, וואָס געהט אָנגעטהאָן אין אַ פּאָר קאָרטען־הויזען און דרעהט זיך אין אַ ראָד. מאָטקע'ן זיינען די שטיק אזוי געפעהלען, אַז יעדעס מאָל, ווען ער האָט דערזעהן נאָטע'ס קאַטערינקע מיט דעם בלויען פויגעל און דער מיידעלע מיט די רייפען, האָט ער איבער־געלאָזט די מאַמע מיט די קוישען און נאָכגעלאָפען די קאַטערינקע. נור אַם מעהרסטען האָט איהם פעראינטערעסירט דער הונד בורעק, וואָס נאָטע האָט נאָכגעפיהרט נאָך דער קאַטערינקע. דאָס איז געווען אַ ווייס־געשוירענער פּודעל מיט געקרייזעלטע האָאר ווי ביי אַ שעפּס. נאָטע האָט איהם אָבגעשאָרען ווי אַ לייב. אַ גאָלען הינטען, ביים קנאָט פון עק

שטאַנען און אָנגעקוקט זיך איינס דאָס צווייטע. מאָטקע איז געווען פערשעהמט, געהאַלטען דאָס שמאַלצען ברויט אין האַנד און ניט גע־וואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט. די מיידעלע איז געווען דרייסטער, האָט איהם געקוקט אין די אויגען אריין און געוויעזען דאָס נייע שער־צעל וואָס זי טראָגט. דערנאָך האָט זי איהם געוויעזען די אוירינגלאַך וואָס מען האָט איהר אויף די אויערען אָנגעטהאָן. דערנאָך האָט זי איהם געוויעזען די קרעלען. מאָטקע האָט דאָס אַלעס אָנגעקוקט און געשוויגען. באַלד האָט איהם די מיידעלע ביי דער האַנד אָנגענומען און געפיהרט איהם מיט זיך אין איהר קינדער־צימער. מאָטקע האָט זיך ארומגעקוקט פערוואונדערט. אַלעס איז אזוי ווייס געווען און ריין, און אַזוי פיעל קינדערשע זאַכען זיינען געווען אָנגעשטעלט. אַ גרויס פערד איז געשטאַנען, און אַ ריכטיגער וואָגען, און צוויי פויגלען, און אַ צובראָכענער זעלנער מיט אַ צימבעל אין דער האַנד. די מיידעלע האָט איהם געוויעזען די שפּיעל־וואַרג און געפרעגט, אויב ער האָט אויך אַזעלכע זאַכען. מאָטקע האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין. און האָט נישט אַרויסגערעדט קיין איין וואָרט.

צוערשט האָט ער זיך פערשפּיעלט מיט די שפּיעל־זאַכען, און האָט אָנגעהויבען צו לאַכען — געשטופּט דאָס פערד ביים עק, אַז עס זאָל געהן ווי ער האָט געזעהן אויפ'ן מאַרק ווי די פּויערים טהוען מיט זייערע קעלבער, ווען זיי ווילען ניט געהן. די מיידעלע האָט הויך גע־לאַכט.

— זעהסט, אַזוי דרעהט מען אַ פערד ביים עק, אַז מען וויל עס זאָל געהן — האָט מאָטקע געוויזען דער מיידעלע.

די מיידעלע האָט הויך אויפגעלאַכט. זי האָט געוויזען די קאַץ וואָס זי האָט און געפרעגט:

— און אַ קאַץ דרעהט מען אויך ביים עק, אַז מען וויל זי זאָל געהן?

מאָטקע האָט זי געגעבען אַ קוק אָן פון אויבען אַראָפּ מיט אַ שפּאָ־טישען בליק און געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין:

— מיט אַ קאַץ שפּיעלט מען זיך נישט. אַ קאַץ דרעהט מען נישט ביים עק — האָט ער געזאָגט אזוי בעשטימט, אַז די מיידעלע האָט זיך פערשעהמט.

נעזהן, און עס איז איהם נעווארען אזוי, וואס ער האט אליין ניט נעוואוסט וואס, איז ער נעלאפען צום הונד. אריינגעקראכען צו איהם אין בודקע אריין, אוועקגעלייגט זיך נעבען איהם, און צוגענומען דעם הונד'ס וואריימען פיסק צו זיינעם און אריינגערעדט איהם אין אויער אריין:

— וווייסט, דער טאטע מיינער האט געשלאגען דער מאמען. גוט געשלאגען. זי האט נעווייזט. איך וועל נרויס ווערען, וועל איך איהם צוריק שלאגען; א בלויע אונטערגעשלאגענע אויג וועל איך איהם מאכען.

דער הונד האט אויסגעהערט, פערטראכט זיך, פערגלייסט די אויגען, ערנענ וואו נעקוקט, ערנסט נעווארען און עפעס אין זיך אריינ־נעמורמעלט.

— און דיך האבען זיי פאר א מיידעל נעמאכט, אנגעטהאן דיר א קליידעל מיט א קאפעלוש אויפ'ן קאפ. לאז דיך נישט — האט איהם מאטקע אין אויער אריינגעשריען.

דער הונד האט נאך מעהר די אויגען פערגלייסט, געשנופט מיט דער נאז, ערענסט נעווארען און פערטראכט זיך.

— פאר א מיידעל האבען זיי דיך נעמאכט, מיט א קאפעלוש אויפ'ן קאפ. און איך וועל נישט נעהן אין חדר אריין, איך וועל נישט נעהן, זאל ער מיך שלאגען, האט מאטקע נאך שטארקער אריינגעשריען דעם הונד אין אויער אריין.

דער הונד האט די פארערשטע צווייי לאפעס אויסגעצויגען, דעם פיסק אויסגעשטרעקט, די אויגען אין נאנצען צוגעמאכט, און הויך אויפ־נעשטעלט די אויערען, און אנגעהויבען ווי מיט א הייזעריגע מענשען־שטימע צו בילען, אזוי ווי ער וואלט וועדטער געוואלט ריידען. מאטקע האט איהם פערשטאנען.

א טראלט האָר. אויפ'ן יאריר איז דער הונד ניט געווען קיין הונד, נור אזא מין בעשעפענישׂ אין א קליידעל אנגעטהאן, מיט א היטעלע אויפ'ן קאפ, און ער האָט נאכ'ן שפּיעלען אין דעם פּיסק דאָס צעטעל ארומ־געטראגען צו די ארומשטעהענדע פּויערים און צוזאמענגענומען קליין־געלד. וועז דער הונד האָט געוויזען די שטיק, האָט איהם מאטקע ניט ליעב געהאט. ער האָט אויף דעם הונד רחמנות געקראגען, און פּיינד געהאט נאטע קאטארינארוש, וואָס ער האָט פון דעם הונד געמאכט אוים הונד.

ליעב האָט מאטקע דעם הונד געהאט, וועז דער הונד איז אין דער היים, אין הויף, אין זיין בודקע געלעגען, צוגעבונדען מיט א קייט ווי יעדער הונד, און ערפילט די פּפליכטען צו זיין בעל־הבית ווי יעדער הונד, געבילט אויף א דורכגייענדען, געריסען זיך פון קייט און געשריען אויף מענשען.

ער האָט זיך בעקענט מיט דעם הונד טאקע אויפ'ן מארק, וואו ער איז אמאל אן אויסגעארטער מיט א שמוציג קליידעל און מיט'ן טעצעל אין פּיסק ארומגענאנגען אויף די הינטערשטע ציווי פּיס און געשנארעט ביי די פּויערים קליין־געלד. מאטקע האָט איהם דערזעהן אין אזא ניט הינטישע פּאזע און האָט אויף איהם גרויס רחמנות גע־קראגען. ער איז איהם נאכגענאנגען ביז ער איז אהיים געקומען און דער־זעהן ווי נאטע בינט איהם אן ביי דער קייט אין דער בודקע. ער האָט געוואלט צוגעהן צו איהם — האָט דער הונד אויף איהם געבולען. דאָס איז איהם געפעלען און ער האָט זיך אנגעהויבען מיט איהם חבר'ן, געבראכט איהם פון אלצדינג, וואָס ער האָט אליין געקראגען: זעמעל, ברויט. און האָט ער אמאל א האלב פונט פּוטער אראבגע'נגב'עט פון א פּאכטער'ס א קארב און האָט עם נישט דער מאמען אבגענעבען, האָט ער זיך אן זיין הונד דערמאנט און געבראכט עם זיין „בורעק'ן". מיט דער ציט איז „בורעק" מיט איהם גוט־פּריינד געוואָרען, צוגעלאזט איהם צו זיך. מאטקע פּלעגט איהם אפּט בעזוכען אין זיין בודקע, אוועקזוצען זיך נעבען איהם, נעהמען איהם אויף די הענד און ריידען מיט איהם. דאָס איז געווען דאָס אינציגע לעבעדיגע נפּש, מיט וועל־כען מאטקע האָט גערעדט אלצדינג. פּאר דעם הונד האָט ער אויפ־געפענט זיין יונג הארץ און אלעס פערטרויט. און איינמאל, וועז דער פּאטער האָט זיין מוטער געשלאגען און מאטקע האָט דאָס צו־

— אזוי לאנג ווי דו ביזט געווען. ווי אלט איז ער יעצט, דער יונג, זיעבען יאהר? ער וועט זיין ביי מיר ביז ער וועט אלט ווערן עלף, צוועלף יאהר, ביז ער וועט זיך נוט די מלאכה אויסלערנען. איך וועל איהם געבען צו עסען, א נאכט־לענגער, א קאפאטע מאכען אויף יום־טוב. דערנאך אז ער וועט זיך אויסלערנען די מלאכה, וועל איך איהם צאהלען דאס ערשטען יאהר פינף רובעל, דערנאך וועט ער קריגען נאנצע צוהען. דו ווייסט דאך, אז מיר האלטען א פרעמד קינד נוט, קענסט דאך מיין אלטע: איינענע האט זי נישט, אבער צו פרעמדע קינדער איז זי ווי א מוטער.

— יא, איך געדענק דאבשע די מיסטערין. איך געדענק איהרע קנייפען נוט. שטיקער פליייש האט זי פון די הענד ארויסגענומען, אונטער די טהיר ארויסגעשטעלט אין דער קעלט און וואסערדיגען באשט צו זופען געגעבען. איי, רב בעריש, האט איהר א אידענע.

— נו, גט'ן וועל איך מיך מיט איהר נישט צוליעב א לערן־אינגעל— האט דער אלטער רב בעריש געלאכט — נעקנייפט האט זי דיך, אמת, אבער קיין מענש ביזט דו נאך אלץ נישט געווארען. נו, קום צו שרה־חנה'לען אין שענקעל אריין, וועלען מיר דארט דאס איבעריגע אברעדען.

ביי שרה־חנה'לען, וואו מען האט נעקענט קריגען א נהיים גלעזעל בראנפען מיט הייטישע קיכלעך און הערינג צו פערביסען, האט דער בלינדער ליב פערקויפט זיין זוהן אויף נאנצע זעקס יאהר צו „דאבשע די מיסטערין" אין די הענד ארויין. ער האט נענומען א רובעל האנדגעלד אויפ'ן ערשטען זמן, וועו דער יונג וועט אין זעקס יאהר ארום אנהויבען גלעלד קריגען. ביים גלעזעל האט דער אלטער בעריש גע'טענה'ט.

— נאר ער זאל מיר נישט אנטלויפען און הערען דעם מיסטער און די מיסטערין. א נאנג נעהן, וואו מען דארף. זאג איהם אן, דו הערסט?

— האט נישט קיין מורא, רב בעריש, ער וועט שוין ניט אנטלויפען. איך וועל איהם שוין ביי די אויערען צוריק בריינגען.

צו מארגענס אין דער פריה איז געווען א שהנער רייפער זומער־טאג, די טעג פאר ראש השנה, וועו די עפעל און די בארען זיינען רייף אויף די בוימער און בעטען זיך נאר, מען זאל זיי אבפליקען און אויפעסען. אין אזא טאג האט ליב נענומען מאטקע'ן און נעפיהרט איהם

7

מאטקע לערנט אַ מלאכה.

אין א צייט ארום האָט זיך דער בלינדער ליב ווייטער דערמאָהנט אָן זיין זוהן, אז מען דארף פון איהם מאכען א לייט. געשעהען איז עס נישט פון זיך, נאָר דערמאָהנט האָט איהם אָן זיינע פּפליכטען, אלס פאָטער, דער עלטסטער מיסטער פון דער חברה שוסטער, בעריש חוואָס, וואָס אמאָל האָט נאָך ביי איהם דער בלינדער ליב אַליין געלערנט זיין מלאכה. בעריש חוואָס האָט אָנגענאָפען ליב'ן טאָקע אין דער חברה שוסטער, אמאָל, שבת צו נאכטס, צו מעריב. כאָטש דער בלינדער ליב האָט די מלאכה שוסטעריי אוועקגעוואָרפען, דאָך אין חברהו שוסטער איז ער נאָך געקומען דאוונען און נערעכענט זיך פאר א זייעריגען. האָט איהם דאָרטען דער אלטער מיסטער בעריש חוואָס מוסר געזאָגט אזוי:

— וואָס וועט פון דיין יונג דער סוף זיין? דו לאָזט איהם ארומלויפען פּוסט און פּאסט, ער וועט דאָך אויסוואָקסען א גנב.

— וואָס טהוט מען מיט איהם, רב בעריש? אז דער יונג וויל ניט אין חדר נעהן.

— גיעב איהם צו א בעל־מלאכה, ווי דער טאָטע דיינער האָט דיך אָבגענעבען. איך געדיינק, וועו דער טאָטע דיינער, זעליג דער פּודר־מאן, האָט דיך געבראכט צו מיר א זונטאָג אין דער פריה. אוי, ביסט דו נעווען א חברה־מאן, האָסט דו ניט געוואָלט די דראָטווע דרעהען.

— האָט איהר מיט'ן רימען ארונטערגעלאָזט, אז איך האָב נאָך צו געדענקען ביז'ן היינטיגען טאָג, — לאָכט דער בלינדער ליב מיט דעם לעבעריגען אויג און מיט דעם טויטען אויג.

— ברענג איהם צו מיר. אזוי ווי איך האָב פון'ם טאָטען געמאכט א לייט, אזוי וועל איך פון דעם זוהן, מיט גאָט'ס הילף.

— אויף ווי לאָנג? — פרעגט ליב.

זיך דערהערט א שטים, און געדאַכט האָט זיך, אַז עס קומט נישט פון דער אידענע, נאָר פון ערגעץ א חוילע פאַס אַרויס :

— וועמענס איז דאָס? — האָט זי פערקייעט מיט א הוסטעל.

— עס איז ליב'ס, — האָט דער מייסטער געוואָרפען מיט דער האַנד אויפ'ן בלינדען ליב.

זי האָט זיך אומגעדרעהט צו ליב'ן און איהם אָנגעקוקט א וויילע. דערנאָך האָט זי געזאָגט :

— זיין א לייט, ווי דער טאַטע זיינער. האָט געגעבען א מאַך מיט'ן קאָפּ, ווי א ציעג, און א שאָקעל־צו מיט'ן האַנד, און איז געגאַנגען אין איהר ווינקעל אַריין.

— איך לאָז אייך איהם דאָ איבער, רב בעריש, איהר זאָלט זיין צו איהם ווי א טאַטע. איהר מעגט טהאָן מיט איהם, וואָס איהר ווילט : שלאָגען איהם, אַז ער וועט נישט פאָלגען. איהר גיט איהם עסען, מעגט איהר איהם שלאָגען. — הערסט? — האָט ער געזאָגט צום יונג — זאָלסט האָרכען דעם מייסטער און די מייסטערין, אַז נישט וועל איך דיך טויטען, דו הערסט?

מאָטקע האָט געשוויגען, און דער טאַטע איז אַוועקגעגאַנגען.

בעריש האָט איהם געהייסען זיך זעצען, און געגעבען איהם א שנור מיט א שטיק וואקס, ער זאָל דרעהען א דראַטווע. מאָטקע האָט עס גענומען אין האַנד, נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט, האָט ער זיך געשפּיעלט מיט'ן פאָדעם און מיט גרויסע אויגען אַרומגעקוקט זיך אין שטיבעל : דערזעהן די צוויי הויכע בעטען, וואָס שלינגען איין דאָס גאַנצע שטיבעל, אָנגעלעגט מיט בעטגעוואַנד ביז אין האַלבען באַל־קען, געקוקט אויף די פערשטויבטע בילדלעך, וואָס הענגען פאַר די בעטען, אויף די פּאָליצעס וואָס זיינען אָנגעלעגט מיט כאָלעוועס, אַלטע שטיוועל, שטיפלעטען און שטיקער לעדער. ער האָט זיך אַרומ־געקוקט טשיקאַווע, אין דער נייער היים, וואָס אַהער האָט מען איהם אַריינגעגעבען אויף גאַנצע זעקס יאָהר, געקוקט אויף זיינע חברים, די צוויי אינגלעך מיט דעם געזעלען, אַן אַלטען גוי, וועלכע האַקען פּאָ־דעשוועס. ביי די ביינקלעך ווייקט זיך לעדער אין וואַסער. און דאָס גיט פון זיך א ריח. ער האָט געקוקט אויף די פענסטערלעך, ווי זיי זיינען פערקאָוועט אין שפּינוועבס און בעלייגט מיט מאָסען, מיט פאָר־מעס און שנירען, און פון דרויסען קריכט די זון און גנב'עט זיך אין

ביי דער אַנד צו בעריש דעם שוסטער „אויף די לעהר". דער קלייַנער מאַרק איז פול געווען מיט צייטיגע אויבסט, וואָס די פּויערים און די פרוכט־העגדלער האָבען געבראַכט אין שטעדטל. די לופט איז פער־כאַפט געווען פון עפּעל־ריח, גרינס און פרישע פיש. אין אַזא טאָג האָט איהם ליב אַריינגעבראַכט אין דעם ענגען, פּעררויכערטען שטיבעל, אין וועלכען בעריש שוסטער האָט געוואָהנט. די פּענסטער זיינען געווען פערהאַקט, וואָרים דאָבשע די מייסטערין האָט געליטען אויף אן אויער און האָט מורא געהאַט פאר א „צוג", און נישט געלאָזט עפּע־נען א פענסטערל איבערן גאַנצען זומער. אין שטוב האָט זיך שטאַרק געשפּירט דער ריח פון פערפוילטע לעדער, וואָס האָט ערגעץ וואו אין די ווינקעלעך פון דעם שטיבעל געשימעלט זייט יאָהרען, צייט בעריש איז א שוסטער. די מייסטערין איז נישט געווען. בעריש, אַרומגע־רינגעלט מיט א דריי־פיער געזעלען און לערן־יונגלעך, איז געזעסען איינגעהויקערט אַרום דעם קלייַנעם טישעל און געקלאַפט א זויל אויפ'ן שטיין.

— דאָ איז ער, דער בחור מיינער, זאָגט ליב.

דער אַלטער רב בעריש האָט אויפגעהויבען זיינע געדיכטע הויכע ברעמען, אַרויפגערוקט די בריל־ען (אין וועלכע די גלעזלעך זיינען געווען צושפּאַלטען), האָט געווארפען אויפ'ן יונג אן אויג און האָט געדרופען אין א ווינקעל אַריין:

— דאָבשע, דאָבשע, קום נור אַרויף. א נייער לערן־יונגעל.

באַלד איז פון הינטער א בעט פון א שוואַרצען קעלער אַרויסגע־קומען עפּעס א הויכעס, א דאַרעס, איבערגעהאַנגען מיט שמאַטעס, טי־כער, פאַטשיילעס, ווי אין די גרעסטע פרעסט. איבערן פּנים האָט דאָס געהאַט פערבונדען א פאַטשיילע מיט צוויי שפּיצען פונ'ם קניפּ אויפ'ן קאָפּ, אזוי, אז דאָס בעשעפּעניש האָט אויסגעזעהן ווי א מכשפה. דאָס טיכעל איבער די אויערען איז שוין געווען טונקעל־גראָה און פון דעם זעלבען קאָליר, ווי דאָס פּנים. דאָס איז געווען דאָבשע די מיי־סטערין. זי האָט א מינוט געשוויגען, אַרויסגעקוקט מיט צוויי גרויהע אויסגעלאָשענע אויגען ווי ביי א טויט פערה, אַרויסגעשטעקט א שפּיץ צינגעל אויף די פערדאַרטע, פערצויגענע ליפּען, וועלכע זיינען בערעקט געווען מיט שטויב, ווי די אלע זאכען, וואָס זיינען געשטאַנען אָנגע־שטעלט אין שטוב. עם האָט געדויערט א לאַנגע ווייַלע, ביז עם האָט

שלאפען. אין דער שטוב הערט זיך דאס רענעלמעסיגע קלאפען פון העמערעל אויף דער זויל; דער מייסטער זיצט איבער א שטיוועל, אלע זיצען איינגעבויגען און פערטהאן אין דער ארבייט. דער זייגער קלאפט סיק, טאק. אין באלד איז מאטקע'ן דאס גאנצע שטיבעל מיט דעם מייסטער, מיט דער מיסטערין און מיט דעם קאטער אזוי פער'מיאוס'ט און לאנגוויליג געוואָרען, אז ער האט נעוואלט ארויסלויפען. ער האט נעבענקט נאך דער גאס, נעקוקט אויפ'ן פענסטערעל און דערזעהן, ווי די זון קריכט פון דרויסען אויפ'ן צווייטען זייט פענסטערעל און ווי זיך ארויינקריגען אין שטיבעל אריין און קען נישט. איז איהם עפעס אומעדיג געוואָרען. ער האט זיך נעוואלט אויפהויבען און ארויסלויפען דורך דער טהיר, נאר ער האט עפעס אן איננערליכע אימה געהאט; האט ער זיך איינגעהאלטען. ער האט שוין אבער ניט געקענט איינזיצען, געוואָרפען זיך אויפ'ן בענקעל, נישט געוואלט מעהר דרעהען די דראטווע אין וואקס. ער איז איהם מיאוס געוואָרען, ער איז בייז געווען אויפ'ן קאטער און נעטראכט ביי זיך: יעצט איז די ריכטיגע צייט, וועז ער שלאפט אזוי, דעם עק איהם אבצוהאקען מיט'ן האק־מעסער.

ער האט זיך אומגעקוקט און געזוכט דאס האק־מעסער. ער האט עס דערזעהן אין ווינקעל, וואו ער האט געהאקט האלץ. ער האט זיך אויפגעהויבען און גענומען דאס האק־מעסער. דער מייסטער האט אויפגעהויבען דעם קאפ פון דער ארבייט און געפרעגט איהם:

— וואס געהסטו טהאן?

מאטקע האט געהאלטען דאס האק־מעסער אין דער האנד און געשוויגען.

פון דעם מייסטער'ס רייד האט זיך די מייסטערין אויפגעכאפט אינאיינעם מיט'ן קאטער און ארומגעקוקט זיך פערוואונדערט אין שטוב אינאיינעם מיט'ן קאטער, און בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל. פלוצלונג האט זי זיך אן עפעס דערמאנט, צוגעגאנגען צו א קאמאד, ארויסגענומען קליין־גרעלד און געגעבען מאטקע'ן, ער זאל בריינגען פון געוועלבע א ברויט מיט צוויי הערינג.

מאטקע האט נענומען דאס גרעלד אין האנד אריין און איז ארויס אין גאס. ער האט געוואוסט, אז צוריקקומען וועט ער שוין נישט. עס האט איהם נאר באנג געטהאן, וואס ער האט דעם קאטער דעם עק

פענסטערע, און ווי אין שטיבעל אריין און דאס שפינוועבס לאוט נישט.

באלד האט ער דערפיהלט א שטופ אין א זייט. ער קוקט זיך אום: נעבען איהם איז אויסגעוואקסען די מייסטערין, ווי א שווארץ געשטאלט און פון איהרע פיס איז ארויסגעקראכען א שווארצער קאטער מיט גלאנצענדיגע אויגען און בעלעקט זיך מיט'ן רויטען צינגעל.

— נא, ברענג וואסער, — האט זי איהם געשטופט די קאן אין דער האנד אריין.

מאטקע האט זיך דערפרעהט. אלעס איז איהם דא נעפעלען און ניי געווען. ער האט געכאפט די קאן, נענאנגען צום פלומפעל, געבראכט א קאן מיט וואסער. די מייסטערין האט איהם געוויזען דאס טונדעל, ער האט אנגענאסען, ווידער געלאפען, און עס האט ניט געדויערט קיין צוויי מינוט. איז ער שוין צוריק געווען.

וויעדער האט ער זיך אוועקגעזעצט, געדרעהט די דראטווע, וואס ער האט נישט געקענט האלטען אין דער האנד צוליעב דעם שטיקעל וואקס. האט ער זיך וויעדער אומגעקוקט אין שטיבעל. יעצט האט איהם פאראינטערעסירט דער שווארצער קאטער, וואס איז אנגעבונדען מיט א לאנג שטריקעל ביים בעט, און דרעהט זיך צווישען די פיס פון דער מייסטערין, וואו זי גיהט, גיהט ער מיט, און עס דאבט זיך מאטקע'ן, אז די מייסטערין מיט דעם קאטער זיינען צונויפגעוואקסען און עס קען שוין נישט איינס אהן צווייטען זיין.

באלד דערפיהלט ער וויעדער א שטופ אין א זייט:

— נא, צוהאק מיר האלץ — האט זי איהם געגעבען דאס האקמעסער אין דער האנד.

מיט גרויס חשק האט זיך מאטקע גענומען דאס האלץ צוהאקען. ער איז שוין געוואהנט געווען פון דער היים, עס איז איהם אייגענטליך דא נעפעלען. עס איז אלעס ניי געווען. נאר ער האט געקוקט אויפ'ן קאטער און האט גרויס חשק געהאט דעם קאטער דעם עק אבצוהאקען.

ער האט זיך וויעדער אוועקגעזעצט אויפ'ן קלייניעם בענקעל און וויעדער נעצוינגען דעם שנור דורך דער וואסק. ער האט זיך וויעדער אומגעקוקט אין שטיבעל. די מייסטערין האט נעמאכט פייער, אוועקגעזעצט זיך אין שווארצען ווינקעל ביים קיכעל און איינגעשלאפען. דער קאטער איז ארויפגעקראכען אויף איהר שוים און איז אויך איינגע-

מעל, וואָס ער האָט אין די קעשענעס געהאַט, און געטהיילט זיך מיט'ן הונד. דער הונד האָט געקייעט א האלבע זעמעל, ער די אנדערע העלפט. ער האָט געוואוסט איצט, אז מען זוכט איהם ארום. דער טאַטע, דער מייסטער, די מייסטערין דרעהען זיך ארום אין מארק מיט שטעקענס, מיט רימענס און זוכען איהם. עס האָט איהם נישט באנג געטהאָן, ער האָט נישט מורא געהאט פאר די קלעפּ. נאָר דאָס הארץ האָט אין איהם געשלאָגען, און די אויגען האָבען בייַ איהם גע־גלאנצט. ער האָט זיך בעהאלטען אונטער דעם בויך פון הונד און ארויסגעקוקט מיט די גנב'ישע אויגען פון דער בודקע אין הויף אריין — אָבער זיי קומען נישט נאָך איהם.

אזוי איז ער אָבגעלעגען א נאנצען טאָג, ביז עס איז שפּעט גע־ווָארען. ביינאכט איז איהם געווָארען קאַלט. ער האָט זיך צוגע־קאָרטשעט צום הונד, דער הונד האָט דערפיהלט, וואָס ער וויל, האָט ער איהם פארדעקט און געוואַרעמט מיט זיין בויך און בעלעקט איהם מיט דער צונג.

שפּעט ביינאכט האָט זלאטקע דערהערט — עפּעס וואָס קראצט הינטער דער טהיר פון קעלער. זי איז נישט געשלאָפען און געווארט אויף דעם א גאנצע נאכט. אז זי האָט געהערט די בעוועגונג הינטער דער טהיר, האָט איהר הארץ אויפגעציטערט. זי איז פאמעלעך ארויס־געקראָכען פון איהר בעט און זיך איינגעהאָרכט, אויב דער בלינדער ליב שלאָפט. ער האָט געשנאָרכט הויך, איז זי צוגעקראָכען צום קוי־מען, אראָפגענומען פון דאָרט א טעפּעל, פאמעליך אויפגעעפענט די טהיר און עס ארויסגעשטעלט. דערנאָך האָט זי אין א ווינקעלע גע־זוכט און געפונען דאָס אלטע טוך, וואָס זי האָט אָנגעגרייט, און עס ארויסגעטראָגען אין פּארהויז אריין. צוויישען די קערב און די טו־נען איז געלעגען מאָטקע אן איינגעקאָרטשעטער און געציטערט פאר קעלט. זי האָט איהם צוגעוואָרפען דאָס טוך, צוגעשטעלט דאָס טע־פּעל און געשעפּטשעט אין דער שטיל:

— מאָרגען באגינען אנטלויף, וואָרים אז דער טאַטע וועט דיך דאָ פּאקען, וועט ער דיך ממית'ן. — און זי אין דער שטיל צוריק אריין אין קעלער און ארויפגעקראָכען אויפ'ן געלעגער, אז דער בלינדער ליב זאָל נישט דערהערען.

נישט אבגעהאקט מיט'ן האק־מעסער. נור ער האט געוואוסט, אז ער וועט עס טהאן אמאל.

ער איז ארויס אויף דער גאס. די זון האט איהם ארומגעכאפט און זיך דערפרעהט מיט איהם, וואס זי דערזעהט איהם וויעדער אויף איהר ליכטיגען שיין. דאס געלד האט איהם געבריהט אין דער האנד. ער האט זיך ערשט פאר גרולה לויפען געלאזט. ער איז אנגעקומען אין מארק'ל און דערפיהלט דעם ריח פון די עפעל און די פרישע בארען, און עס איז איהם גוט געווען. ער איז אדורכגעגאנגען די בעקעריי, האט איהם אנגעשמעקט די פרישׂ־געבאקענע ברויטלעך און זעמעל, איז ער אריינגעגאנגען און אנגעקויפט זיך פולע קעשענעס מיט זעמעל און אנגעהויבען באלד צו עסען. פון דערווייטענס זאט ער דערזעהן ווי פייגלע זיצט איינגעמויערט ארום איהרע קוישען, טונען און זעק מיט אויבסטען אין מיטען מארק. אז ער צו צו איהר און ארויסגעכאפט פון דער מולטער עטליכע בארען.

אז פייגלע האט איהם דערזעהן, האט זי זיך די הענד געבראכען און א געוואלד געמאכט:

— וואס טהוסטו דא אין מארק אין מיטען העלען טאג? ביזט אנטלאפען פון מייסטער? דער טאטע דיינער וועט דאך דיך ממית'ן.

מאטקע האט זיך דערמאנט, וואס ער האט געטהאן. די העלפט געקויפט זעמעל האט ער שוין גענאט אויפגענעסען. צוריקגעהן צום מייסטער קען ער שוין נישט. עס האט איהם קיין איין מינוט ניט באנג געטהאן, פאר וואס ער האט אזוי געטהאן. נאר ער האט דערפיהלט די מורא פאר'ן שלאגען. ער האט דערשפירט וויא יונגער הונד, אז מען וועט איהם באלד זוכען, און מען וועט זיך באלד יאגען נאך איהם.

ער האט דערפיהלט אז ער דארף זיך בעהאלטען. ער האט זיך אבגעטראגען כון מארק, אריין אין א שמאל געסעל. דערנאך האט ער זיך אן עפעם דערמאנט, איז אריבער א פלייט און איז אריין אין הויף צו נאטארינארוש און צוגעקראכען אויף פלע פיער אין דער בודקע פון דעם הונד בורעק. דארט האט ער זיך אוועקגעלעגט און איינגעקארטשעט.

דער הונד האט איהם דערפיהלט, בעשמעקט, בעלעקט די הענד און דאס פנים. מאטקע האט ארויסגענומען די איבערגעבליבענע זע־

ערען אין נאס ארויס און נאך געשלאגען שלעפענדיג איהם איבער דער גאס:

— צום מיסטער געה, צום מיסטער.

דאס מאל איז זלאטקע נישט נאכגענאנגען מיט א זעמל און א גריסקע, ווי זי האט דאס געטהאן ווען מען האט מאטקע'ן אין חדר געשלעפט. זי האט זיך געשהמט וואס זי האט אזא זוהן ערצויגען, איז זי נעבליבען אין דער היים און געווייגט אויף איהר בייז מזל.

מענשען אין נאס האבען געזעהן, ווי דער בלינדער ליב שלעפט דעם יונג ביי דער שטריק איבער דער גאס. האבען זיי זיך אבגעשטעלט אויף א מינוט, וויפיעל זיי האבען צייט נעהאט, צוגעשאלטען און ליב'ן מוטה צוגעגעבען:

— דאס איז גוט... ביזטו א מאטע, זיי א מאטע, לערן א קינד.

— ליב, וועסט צרות האבען פון'ם יונג. ליב, האלט איהם שמאל: עס וואקסט אויף א חיה, וואס די וועלט האט נאך נישט געזעהן אזעלכעס. — זאגט נביאות אויף איהם אהרון־מאיר דער וואסער־טרעגער, וואס איז פארבייגענאנגען מיט די הילצערנע עמער איבער'ן געסעל.

— האב נישט קיין מורא, איך וועל שוין פון איהם דעם גנב ארויסהאקען, ער וועט שוין ביי מיר א לייט ווערען, — האט דער בלינדער ליב אבגעענטפערט. שלאגענדיג מאטקע'ן:

— נעה, ממזר, נעה.

מאטקע האט זיך געלאזט קאפיען, שלאגען. דאס בלוט איז איהם נערונען איבער'ן פנים, און די שטריק האבען איהם איבער די הענד פון הינטען געשניטען.

דער מיסטער בעריש חוואט מיט דער מיסטערין דאבשע און דער עלטערער נעזעל הענוך פיקניק מיט די דריי לערן־אינגלאך האבען שוין מאטקע'ן אבגעווארט מקבל פנים צו זיין, וועז דער פאטער האט איהם אין די געווערקשטעל אריינגעשלייפערט און נעגעבען איהם א בענץ אנידער אויף דר'ערד, ווי א זעקעל קארטאפעל.

— רב בעריש, טהוט מיט דעם יונג וואס איהר ווילט. איהר גיט איהם עסען, האט איהר רעכט איהם צו שלאגען. איהר זיינט צו איהם א מאטע אזוי ווי איך. אייער געלר צוגענומען, אייער ברויט אויפגענעסען, שלאגט איהם.

8.

די ערשטע שטראָף.

צו מאָרגענס באגינען, וועז מאטקע האָט געהאלטען אינמיטען בעסטען שלאָף, האָט ער דערפיהלט, ווי פייערדינג ריטער שפרינגען ארום איבער זיין פּנים, איבער זייגע אויגען, אויערען אוז הענד. ער האָט זיך אויפגעכאפט אוז דערזעהן (ווי ווייט ער האָט געקענט), אז דער פאטער שטעהט איבער איהם ווי א גזלן מיט א באטעק אין דער האנד אוז שלאָגט איהם. דער יונג האָט נישט געווייגט, נישט גע־שריען, ער האָט נור געפרופט צו פערשטעקען דעם קאָפּ אונטער'ן טוך. דאָס איז איהם אבער נישט געלונגען: די הענד זיינע זיינען געווען צוגעבונדען מיט א שטריק הינטער־ארום. דער פאטער האָט איהם אין שלאָף פערבונדען.

ער האָט דעם פאטער גלייך געקוקט אין די אויגען אריין, אוז יעדער ברען פון באטעק מיט דעם בלייענעם קויל האָט איהם די אוי־גען פערבלענדט, — דאָך איז ער געלעגען אוז געפרופט ווי ווייט ער האָט נעקענט צו בעהאלטען דאָס געזיכט. די מוטער איז נעשטאנען דערבי, נעריסען דעם פאטער בייס פּאָלע, זי האָט זיך שוין אליין אוועקגעשטעלט אוז פערדעקט איהם מיט איהר קערפער, האָט זי גע־קראגען די קלעפּ: דער פאטער האָט זי אוועקגעשמיסען כיט'ן באַ־טעק, די מוטער האָט אויסגעשריען פאר וועהטאָג, האָט זיך מאטקע נע־פרופט נאָך אמאהל אויפכאפען אוז ווארפען זיך אויפ'ן טאטען, ער האָט אבער נישט נעקענט: די הענד אוז די פים זיינען איהם געווען צוגעבונדען. האָט ער זיך שוין אוועקגעלעגט ווי א ע'שחט'ען קאלב אוז געלאָזט זיך שלאָגען, וויפיעל דער פאטער האָט נאָר כ־ח געהאט.

אז דער יונג האָט שוין נעבלוטעט פון פּנים אוז זיך נישט מעהר ריהרען נעקענט, האָט איהם דער פאטער ארויסגעצויגען ביי די אוי־

איז געווען דער חזיר־רימען, וועלכער האָט זיך איינגעשניטען מיט דער גאַנצער קראפט אין זיין לייב אריין. דאָס מאָל האָט מאָטקע נישט גע־שווינגען. דערזעהן דעם אלטען פרעמדען איד, וואָס שטעהט מיט דעם רויטען פנים און שלאָגט איהם מיט'ן רימען, דערזעהן די מייסטערין, וועלכע בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל און נעבען איהר דעם שווארצען קאָטער, וועלכער בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל, און די צישראָקענע לערן־אינגלעך, וועלכע קוקען אויף איהם מיט גלאַנצענדיגע אויגעלעך, האָט זיך אין מאָטקע'ן ערוועקט צוריק די קראפט. ער האָט זיך געגעבען א וואַרף און האָט זיך געגעבען א לאָז אריין אין א באַנטש טעלער פון נעבטיגען נישט־געוואַשענעם געפעם, וואָס איז געשטאַנען אין א ווינ־קעל שטוב, — א קלימפער, די טעלער צובראָכען. דאבשע האָט זיך אויפגעכאפט מיט א געוואַלד, אין דעם מייסטער האָט זיך נאָך מעהר צוברענט דער כעס. ער האָט געגעבען א וואונק צו דעם געזעלען, צו די לערן־אינגלעך, מען האָט מאָטקע'ן געגעבען א כאפ. די לערן־אינג־לעך האָבען זיך אריפגעוועצט אויף די פיס. דער געזעל האָט גע־האלטען די הענד. דאבשע האָט צוגעדריקט דעם קאָפ צו דער פאָד־לאָגע און דער אלטער האָט די הויזען אראָבגעריסען און דער חויר־רימען איז ארומגעשפרונגען, ווי א פייערדיגע שפיז איבער דעם נאקעטען לייב. צוערשט האָט זיך בעוויזען א בלוטער פאָס, דערנאָך האָט עס גע־געבען א שפריץ מיט בלוט...

פלוצים האָט זיך די טהיר געגעבען א פראַל אויף און זלאטע איז אריין מיט א געוואַלד.

— גזלנים, וואָס ווילט איהר פון איהם? — און זי האָט זיך אין נאַנצען, אזוי גרוים ווי זי איז געווען, געגעבען א ציה אוים אויפ'ן יונג, פערשטעלענדיג איהם מיט זיך.

— נאָט, אז די מאַמע אליין לערנט איהם אזוי צו זיין, — שרייט אוים דער אלטער בעריש — גיט מיר צוריק מיין רובעל מיט דעם וואָס דער יונג האָט אויפגעפרעסען, און נעהמט איהם אייך צוריק. איך ווייל איהם ניט האָבען!

— מיין מאן האָט קיין כח ניט צו אזא יונג, ער שטעלט אונז בדלות. מיין מאַנ'ס שווער־פערהאַרעוועטען גראשען אויפגעפרעסען. און דאָס קומט זיך נאָך אַננעהמען פאר איהם... נעהמט אייך'ן צו־

— איך וועל איהם שוין שלאגען. איך וועל איהם שוין לערנען פון א מייסטער צו אנטלויפען, געלד צו־צו־נעהמען, — זאגט דער אלטער בערייש, וועלכער איז רויט געווארען ווי א בוריק פון כעס, דערזעהענדיג דעם יונג. ער האט פערבייסען די אויבערשטע נעשפּאלטענע ליפּ און איז ארויפגעקראכען אויף א בענקעל זוכען עפּעס אויף אן אלטער פערשטויבטער פּאליצע.

— וואו האסטו איהם געפּאקט? — פרעגט דער אלטער בערייש, ארבּעהמענדיג פון דער פּאליצע א חזיר־רימען, וואס ער האט בענוצט צו שלאגען זיינע לערן־אינגלאך. — דאבשע, גיב מיר נאר אבי־סעל עסיג דעם רימען צו בעשמירען: ער ברעכט זיך שוין, — זאגט דער אלטער גלייכגילטיג, ברעכענדיג דעם רימען.

— ער איז דאך נאך אהיים געקומען שלאפען אין קעלער אריין, און מיין ווייב האט איהם נאך ארויסגעשטעלט אין הויז אריין א טעפּעל קארטאפּליעס מיט ברויט: זיי האבען געמיינט, אז איך שלאף. איך האב אלעס געהערט, האב איך נאר געווארט, אז דער יונג וועט איינשלאפען. האב איך איהם געבונדען אין שלאף, און אז ער איז שוין געווען געבונדען, האב איך איהם ערשט דאן מקיים פּסק געווען. מיין אלטע האט נישט געלאזט, האב איך איהר אויך ארונטערגעלאזט.

— אלץ איז די מוטער שולדיג: זי האט דאך איהם קאליע געמאכט, זי נעהמט זיך דאך אן פאר איהם, לאזט איהם נאך אין קעלער אריין, גיט איהם נאך צו עסען, — זאל עס נישט אויפוואקסען א גנב? — זאגט דאבשע פון דעם צוגעבונדענעם פנים ארוים, ווי פון א הויל פאס, און גיסט זיך אן אויף דער האנד עסיג און שמירט אדורך דעם חזיר־רימען מיט'ן עסיג.

דערווייל איז מאטקע געלעגען א געבונדענער אין מיטען שטוב און אויסגעהערט דאס געשפּרעך, וואס מען פיהרט איבער איהם. די לערן־אינגלאך מיט בלייכע צושראקענע פנים'ער און גלאנצענדיגע צופריעדענע אויגעלאך איבער דעם שפּיעל, וואס דא וועט פּאקוכיען, האבען געקוקט אויף איהם מיט רחמנות און טשיקאווע. דער קאטער איז צוגעקראכען צו איהם, בעקוקט איהם ווי דאבשע די מייסטערין, בעלעקט איהם מיט'ן רויטען צינגעל און איז אוועקגענאנגען. מאטקע האט איהם נאר ניט געקענט טהאן, ער איז געווען געבונדען. באלד האט ער דערפיהלט, ווי א מעסער שניידט און שפּאלט זיין הויט. דאס

— וואָס דו טהוסט מיר אָן, דו שלעכט קינד. אויסגערונען האָסטו בעראַרפט ווערען אַיידער ביזט געבוירען געוואָרען.

— אַזוי רעדט איהר, ווי א מוטער, — זאָגט דער אלטער רב בעריש, אָבווישענדיג די פייכטע ליפּען, וואָס דער שוים איז איהם נעקומען אויף די וואַנגען פון כעס.

נאָר זלאטקע האָט שוין מעהר נישט געהערט, זי האָט נעכאָפט דאָס טוך און איז אַנטלאָפען, וואו די אויגען האָבען זי געטראָגען.

נאָך דער סצענע האָט בעריש איהם שוין נישט געשלאָגען. דער געוועלט מיט די דריי לעהר־אינגלעך האָבען אָנגענומען מאָטקע'ן און אַראָבגעטראָגען איהם אין קעלער אַריין, אַנידערגעלעגט איהם אויף דער פייכטער ערד און פערמאָכט דעם קעלער מיט'ן ברעט.

א לאַנגע צייט איז מאָטקע געלעגען אויף דער פייכטער ערד און האָט נישט געוואוסט, צו ער שלאָפט, צו ער איז וואָך. ער האָט געפיהלט א ווייטאָג אין אלע גליעדער און ס'האָט זיך איהם געדאכט, אז די הענד מיט די פיס זיינען איהם דורכגעבראָכען און ער וועט שוין נאָר נישט קענען טהאָן. פון דעם שלאָגען און רייסען זיך האָבען זיך איהם אויפגעלעזט די שטריק, מיט וועלכע עס זיינען געווען געבונדען די הענד מיט די פיס. נאָך א לאַנגע וויילע האָט ער געפרופט מיט'ן גאַנצען קערפער אַראָבצורוקען די שטריק פון זיינע הענד. דאָס איז איהם געלונגען. ער איז וויעדער א לאַנגע וויילע געלעגען מיט פרייע הענד און נאָך נישט געפרופט ריהרען מיט זיי. מיט אמאל האָט זיך בעווייזען דער שוואַרצער קאָטער צו איהם אין קעלער. דער קאָטער איז צוערשט ארומגעגאַנגען אין די ווינקעלעך, פון וואַנען עס האָט זיך געהערט א קראַצען פון מייז. אז דער קאָטער האָט זיך בעוויזען, איז שטיל געוואָרען אין קעלער. דערנאָך איז דער קאָטער צוגעגאַנגען צו איהם, בעשמעקט איהם, ארויסגעשטעקט דאָס רויטע ציינגעל און בעלעקט איהם. מאָטקע האָט איהם אָבגעקאָפּיעט מיט די פיס. — האָט זיך דער קאָטער פערוואונדערט און איז שטיל. דערנאָך האָט מאָטקע בעכיערקט דאָס קלייגע פענסטערעל, וואָס איז ביי'ם געוועלב פון קעלער. עס איז איהם עפעס אייננעפאלען, נאָר ער האָט נאָך נישט געפיהלט קיין כח דאָס אויסצופיהרען. ביסלעכווייז האָט זיך דער כח און די ענערגיע געזאַמעלט ביי איהם. ער האָט זיך דאן שטיל אויפגעהויבען, צוגעקראָכען אויף אלע פיער, צוגערוקט צום פענסטערעל דעם זאָק מיט

ריק, איך בעראף ניט פרעמדע שמוץ, — שרייט דאבשע פון דעם צו־נעבונדענעם טוך ארויס.

— זלאטקע טרעט אב, זלאטקע, וואהרום איך מאך דיר א טויט, — טופעט מיט די פיס דער בלינדער ליב.

זלאטקע האט זיך דערשראקען און איז אבנעטרעטען פון יונג.

— זעהסטו, וואס דו האסט אנגעמאכט? פרעמדע מענשען נעה־מען זיך פאר דיר אן, ווילען אוים דיין ממזר א לייט מאכען, און דו קומסט נאך שרייען אויף זיי. צו דאנקען האסטו דאך זי בעראפט. נא, נעהם דיר צוריק אהיים יעצט דיין ממזר.

— דאס הארץ ווערט דאך מיר צוריסען, אז איך זעה ווי זיי קא־טעווען דעם יונג. זיי ווילען דאך איהם א טויט מאכען, — זאגט זלאטקע, אין טרערען צוריקטרעטענדיג.

— רב בעריש, קוקט ניט אויף איהר, טהוט מיט איהם וואס איהר ווילט: קאטעווען איהם, מאכט איהם א טויט. איהר ניט איהם צו עסען, איהר לערנט איהם א מלאכה, מעגט איהר.

— ניין, ליב, נעהם איהם צוריק, איך ווייל ניט האבען מעהר מיט איהם צו טהאן. גיב מיר צוריק דעם רובעל, וואס איך האב דיר גע־נעבען האנדגעלד, און די פאאר גראשען וואס דער יונג האט פערטאכ־לעוועט.

— זעהסט, וואס דו האסט אנגעמאכט, זלאטקע, איך ווייל דיר טויטען מיט'ן יונג צוזאמען. בעט רב בעריש'ן, אז ער זאל איהם צו־נעהמען יעצט. בעט פאר דיין ממזר, בעט.

— איך בין איהר מוחל, זאל זי זיך האלטען איהר סחורה, אז זי שטעלט זיך איין פאר איהם, — האט דער אלטע בע־ריש נעזאגט, אוועקלעגענדיג דעם רימען.

— מיר וועלען קרינגען אזעלכע סחורות, — בעלעקט זיך דאבשע. — גיהערט?

— זעהסט! — האט דער בלינדער ליב אנגעקוקט זלאטקע'ן.

זלאטקע האט טאקע איינגעזעהען איהר נארישקייט. זי האט זיך פארשעהמט פאר זיך, זי האט ניט געוואוסט וואס צו טהאן. איז זי צום סוף צוגעפאלען מיט בייד העגד אויף מאטקע'ס קאפ און אנ־געהויבען איהם צו שלאגען:

נעקענט, אויסגעשפּיגלען. צום סוף איז ער אזוי מיעד און דערשלאָגען געוואָרען, אז ער האָט זיך איינגעקאָרטשעט אונטער דעם הונד'ס בויך. דער הונד האָט איהם בעהויבט און אָנגעוואָרעמט מיט דעם אָטהעם פון זיין פּיסק און מיט די וואָרעמע האָאָר, און מאָטקע איז זיבערער אייגעשלאָפען ביי'ם הונד, וויסענדיג, אז ער געפינט זיך נישט צווישען מענשען.

קארטאפלעס, ארויפגעקראכען אויף די קארטאפלעס און געפרופט ארויסשטעקען דעם קאפ. עס איז געגאנגען. ווייטער האט ער נישט גע־קענט: עס האט געשטערט דאס דראטענע שטאכעטל. מאטקע האט זיך אנגעלהנט דערויף מיט ביידע הענד און אונטערגערוקט דעם קער־פער און האט זיך איינגעקוועטשט אין דעם לעבעל פון פענסטער. ער האט ניט געפיהלט קיין ווייטאג, קיין דריקעניש, נאר וואס כח ער האט געהאט, האט ער אריינגעשטעקט דאס קערפערעל און געקראכען דורך'ן לאך. ער האט זיך ארויסגעגליטשט און איז געבליבען ליגען מיט'ן קאפ אין רינשטאקעל.

אז ער איז ארויסגעקומען אויף דער פרייער לופט, האט ער זיך אומגעקוקט, אויב קיינער זעהט נישט, אויסגעזוכט א שארפען דרייי־קאנטיגען שטיין, ארונטערגעקראכען אויף אלע פיער אונטער בעריש חוואט'ס פענסטערעל און מיט וואס כח ער האט געהאט געגעבען איהם א לאז אריין אין די שויבען.

עס האט געגעבען א קלימפער פון גלאז, פון אינעוועניג האט זיך געהערט א געשריי, נור מאטקע איז שוין ניט געווען. ער איז שיין ארונ־טער אונטער א פלייט. פון דארטען האט ער זיך ארורכגעלאזט דורך א פינסטערען קארריידאר אין א הויף ריין. דערזעהן אין הויף א קופע מיט ברעטער, האט ער זיך געגעבען א לאז ארונטער אונטער ד ברעטער און איז געלעגען.

ער האט געהערט, ווי מען לויפט אין הויף. ער האט דערקענט דער מייסטער'ס שטימע, דעם געזעלענס, די לערן־אינגלעכ'ס. ער איז געלעגען אין לאך אונטער די ברעטער. אמאל זיינען זיי שוין גאנץ נאהענט געווען נעבען איהם, זיי האבען איהם אבער נישט געזעהן. אזוי איז ער אבגעלעגען ביז פארנאכט.

אז עס איז נאכט געווארען, איז איהם קאלט געווארען און ער איז געווען הונגעריג. ער האט געקלעהרט וואוהין צו גיהן. דערמאנט זיך אן זיין פריינד בורעק דעם הונד, איז ער ארוים פארזיכטיג פי אונטער די ברעטער, אוועק דורך הינטער־נאסען, אויסמיידענדיג מענש'ן. ער איז אריין צו נאטע קאטארינארזש אין הויף, צוגעקראכען אויף אלע פיער אין הונד'ס בודקע. דער הונד האט איהם בעלעקט, דערווארעמט. ער האט געזוכט אין דער בודקע און געפונען דעם טעלער מיט אלע עסענווארג, וואס שטעהט פאר'ן הונד, האט ער געפרופט עסען. נישט

וואָס מען האָט זיי אין שטאָדט געבראכט צום עסען. פעדערען זיינען ארומגעפלויגען. אין מיטען מאַרק איז זעליג'ל דער דאַרפס־איד מיט באַשקען זיין מויד ביי א באַליע לעבעריגע פיש געזעסען. גרינוואַרג און רייפע פרוכטען: בלויע פלוימען און רויטע מאַלינעס זיינען געווען פערשפּרייט ארום באַשע'ן. איהרע רויטע באַקען, וואָס זיינען קאַלט געווען פון דעם פרישען מאַרגען, וואָס האָט זי ארומגענומען, האָבען אויך אויסגעזעהן ווי רייפע פרוכט, וואָס מען האָט פון דאַרף געבראכט צווישען אנדערע עסענוואַרג... וואָס אמאל זיינען נייע וועגען אין מאַרק אָנגעקומען מיט פרישע אויבסט, קאַטשקעס, הינער, נענז, פויערים מיט קעלבלעך. פויערים מיט זעקלעך קאַרטאָפּעל, פּאַכטערס מיט פּוטער און אייער, קעז און מילך. און דער גאַנצער מאַרק איז פערכאַפט געוואָרען פון דעם ריח, וואָס די פרוכטען האָבען ארויסגעגעבען. עס האָבען זיך באַלד געוויזען הינד אין מאַרק, וואָס האָבען געשמעקט צו יעדען וואָגען: דער ריח פון עסענוואַרג האָט ביי זיי דעם אַפּעטיט דערוועקט. און מיט די הונגעריגע הינד האָט זיך אויך מאַטקע מיט־נע־שלעפּט. ער איז ווי זיי נאָך דעם ריח פון דעם עסענוואַרג אין מאַרק אָנגעקומען און אָנגעהויבען זיך פלאַנטערען צווישען די פוהרען. ער האָט נאָר מורא געהאַט פאַר'ן טאַטען מיט בעריש דעם מייסטער, האָט ער זיך יעדעם מאל מיט שרעק אומגעקוקט. ער איז אָנגעקומען צו די שטעלען פון אויבסט און אויפגעקליבען פון צווישען די שטיינער די פערפויל־טע עפּעל און ווערעמדיגע פלוימען, וואָס האָבען זיך ארומגעוואַלגערט, ער האָט עס אָבער ניט געקענט עסען. עס איז איהם אינוועניג אין די קישקעס קאַלט געווען, אן ער האָט געציטערט. עס האָט איהם אָנגעשמעקט פרישע פּוטער, וואָס א גויה האָט ארויסגעלעגט פון איהר קאָרב. ער איז שוין געווען נאַהענט, האָט געוואַלט די האַנד אויסשטרעקען — איז ער אָבער געווען אָנגעשראָקען פון די נעכטיגע קלעפּ. האָט ער זיך אַוועקגעדרעהט. ער איז אונרוהיג געווען. באַלד האָט זיך אין מאַרק געלאָזט הערען דער ריח פון געפילטע קישקעס, געפּרעגעלט חזיר־פלייש, וואָס איז אָנגעקומען פון דעם קיילער'ס געוועלב אין מיטען מאַרק. דער קיילער האָט נעכטען נעהאַט א חזיר געקויפט אויף היינטיגען מאַרק, און דאָס האָט מען יעצט די קישקעס געפילט, — די ערשטע האָבען עס דערשמעקט די הינד אין מאַרק און אָנגעהויבען זיך צוזאַמענצוקלייבען פאַר'ן קיילער'ס שוועל, בעלעקט זיך מיט די צונגען און געקוקט מיט די

9.

מאטקע זוכט זיך אלײן אוים אַ פרנסה.

דער הונגער האָט מאטקע'ן ארויסגעטריבען פונ'ם בודקע, וואו ער האָט זיך געהאט בעהאלטען איבער נאכט פאר די מענשען. פאר־זיכטיג האָט ער זיך אומגעקוקט אין שמאלען נעסעל, איבער'ן פלײיט. צי דער פאטער אדער דער מיסטער יאגען איהם ניט נאך. זין נעסעל איז נעוועז שטיל. פארטאג. די זון האָט ערשט פריש נעשיינט איבער דעם ברוק און זיך יום־טוב'דיג אבגעשפיעגעלט אין די געוואשענע שויבען. נאך ניט אלע איינוואהנער פון נעסעל זיינען וואך געווען. טייל לאדענס זיינען געשטאנען פערהאקט. שלמה'לע קצב טראגט א פרישע ריפ פלײיש איבער דעם אקסל. איבער'ן בריקעל קומט צו־פאהרען חיים'ל מילכיגער מיט די טונען מילך פון דארף. פין בעקער־געווע'לבעל שמעקט ארוים פרישע געבעקס: ברויט מיט מאהן און מיט קימעל בעשיט. מאטקע איז געשטאנען און האָט געציטערט פאר קעלט: ער איז איבער נאכט ביים הונד געפרוירען געוואָרען. דאָס האַרץ האָט איהם גענאגט פון הונגער. דער פרישער ריח פון ברויט האָט איהם אנגעשמעקט. דער ריח פון פוטער, מילך און די ריפ פלײיש אויף שלמה'לעס אקסל האָט איהם גערייצט. ער האָט געוואָלט אריין צום בעקער גנב'ענען א ברויטעל. דער בעקער איז אבער געשטאנען אין דער טהיר פון זיין געוועלבעל. ער האָט זיך דערמאנט אן די נעב־טיגע קלעפ, אבגעטרייסעלט זיך און געגאנגען אין מארק אריין.

עס איז געווען פרייטאג אין דער פריה, א מארק־טאג פאר אסיען, ווען אלעס אויפ'ן פעלד, אין גארטען און אין שטאל איז רייף און אוים־געוואקסען. די פויערים האבען געבראכט פון די דערפער דאָס בעס־טע און דאָס פערטיגסטע צום פערקויפען: פעטע הינדלעך מיט געבונ־דענע פים זיינען געשפרונגען איבער די פויערשע פוהרען. דער מארק איז געווען פערכאפט פון געוואלדען פון די פערשיעדענארטיגע עופות.

מאמע אין זיינע אויגען שרעק ערוועקט. ער האָט מורא געקריגען, פלינק זיך אויפגעכאפט און אנטלאָפען. די הינד נאָך איהם. ער האָט זיך אבגעטראָגען פון מארק און איז אריין אין בית־המדרש־נעסעלע, וואו דער אקסען־מארק איז. דאָרט זיינען פויערים געשטאנען מיט אקסען, קיה, קעלבער, און אידען זיינען ארומגענאנגען צווישען די בהמות, געטאפט דאָם פעטם אויף די לעבעדיגע אקסען און קיה, געמאלקען פון די אייטערס און פערזוכט די מילך און געדונגען זיך מיט די פויערים, געפאטשט זיך אין די הענד, געשריען, געלד געוואָרפען. מאטקע האָט זיך געפאלאנטערט צווישען די פים, געוואָלט דאָ ביי א קוה, דאָרט ביי א קאלב. אויך געפרובט די הענד אונטער אן אייטער ארונטערצושטעקען, אויסצומעלקען מילך און אויסצוטרינקען — האָט איהם דער פויער מיט א שטריק פון די קוה אבגעיאגט. עס איז איהם געשהען דאָ צווישען די קיה און די קעלבער, צווישען די פויערים און די אידען, ווי דאָרט צווישען די נענז און די וויבער.

איין איד, דער לאָמער גדליה קצב, האָט קעלבלעך צוזאמענגעקלי־בען פון מארק אראָפ, האָט זיך דער אלטער איד מיט זיי קיין עצה ניט געקענט געבען. די קעלבלאך זיינען זיך צוזאָפען און יעדעם כאל האָט ער אן אנדערס געיאגט, וואָם איז אריין צווישען די פוהרען. מאטקע האָט עם בעמערקט — האָט ער גענומען, ווי א גרויסער, א רוט פון דער ערד, און געהאלפען דעם לאָמען גדליה די קעלבער צונויפ־יאגען.

— אט אזוי, העלף זיי מיר טרייבען אין שעכט־הויז אריין, וועסטו קריגען אויך א זעמעל. טהו עפעס, יונג, העלף! דרעה זיך נישט ארום לעדיג, — שרייט צו איהם דער לאָמער גדליה, וואָם עם האָט געקאָפעט פון זיינע ביידע רויטע איוגען און ער איז טויב געווען אויף ביידע אויערען. ער האָט געמיינט אז אלע זיינען טויב, דאריבער האָט ער צו אלעמען געשריען.

מאטקע'ן איז דאָם געפעלען. ער האָט צונויפגעיאגט די קעלבער, געדרעהט דעם עק פון קאלב, וועו עם האָט זיך אבגעשטעלט, מיטגע־האלפען גדליה'ן די קעלבער צו פיהרען אין שעכט־הויז אריין. ס'האָ־בען זיך צו איהם צוגעטשעפעט א פאָאר גאסען־הינד, מיט וועלכע ער האָט זיך בעקענט פאר'ן קיילער'ס געווען. ער האָט זיי בעפוילען און

זשעדנע אויגען אין דער קראָם פון טריפה פלייש. אויף דער שוועל פון זיין קראָם איז געשטאַנען שאָלץ, דער דיקער דייטש,מיט א פער־בלוטיגטען שירץ, און די הינד האָבען מיט רעספּעקט געקוקט אויף איהם. דער ווארעמער ריח פון די גערויכערטע קישקעס האָט אויך מאָטקע'ן גערופען אינאיינעם מיט די הינד צו דער טהיר פונ'ם קיי־לער'ס געוועלב. די זונן האָט דאָרט געשיינט, און די שטיינער פון די טרעפּלעך זיינען ווארעם געווען, — האָט ער זיך אויף די טרעפּלעך פונ'ם געוועלב אוועקגעזעצט, געווארעמט זיך אין דער זון און אין זיך אַיינגעאַטעמט דעם ריח פון דעם געבראָטענעם חזיר־פלייש. דאָס וואַ־סער איז איהם געקומען אין מויל אריין, און עס איז איהם גוט געווען, און די הינד האָבען געקוקט אויף איהם מיט קנאה, וואָס ער געפינט זיך אזוי נאָהענט צום פלייש...

דער מאַרק האָט זיך אָנגעהויבען אָנצופילען מיט פעטע אידישע ווייבער, און עס איז געוואָרען א גרויס גערודער פון מענשען־מיילער, אויסגעמישט מיט די געשרייען און קולות פון די עופות. איין אידענע האָט פון דער צווייטער די גענז, די קאַטשקעס, די היהנער אויס די הענד געריסען, די פּאַכטערס האָבען זיך געקריגט מיט זיי, און די פעדע־רען פון די עופות זיינען איבער זייערע קעפּ געפלויגען. צווישען דעם הו־האַ און געשריי זיינען זיך רוהיג געשטאנען פאר די טהירען פון זייערע געוועלבלעך פון איין זייט דער דייטשער קיילער שאָלץ, פון דער צווייטער זייט מאַרק דער דייטשער בעקער קעניג. די הינד פון גאַס מיט מאָטקען אן דער שפּיצע האָבען זיך צונויפּגעקליבען אַרום זייערע געוועלבלעך. דער קיילער און דער בעקער האָבען אָבער ניט בעמערקט ניט די הונגעריגע הינד און ניט דעם הונגעריגען מאָטקע'ן. זיי האָבען זיך רוהיג צוגעקוקט צוום גערודער פון מאַרק, ווי די אידישע ווייבער רייסען זיך איבער די היהנער און געשמייכעלט אין זיך, אי־בערגעוואונקען איינער צום צווייטען, טראַכטענדיג זיך : דער „ראַ־בין" וועט דאָס סיי־ווי־סיי אַלעס טרפה מאַכען, און די אַלע קאַטשקעס, גענז, היהנער וועלען צו זיי אַריינפאַלען אין די הענד, געשאָכטענע שוין, אָבגעפליקטע, ריינע, פאַר אַ גאָרנישט.

דערווייל האָט מאָטקע דערזעהן די מוטער פונדערווייטענס צווי־שען די פּויערשע פוהרען. ער האָט געוואָלט צולויפען, דאָס היימישע געפיהל האָט איהם געצויגען. אָבער צייט די נעכטיגע קלעפּ האָט די

אויגען, דאָס אידעל רייסט ארויס די פערערען פון ווייבען העלזעל, עס זעהט זיך א בלאָהע, ווייבע הייטעל מיט ערערען אדורכגעצויגען... א שנייד אריין, א שפריץ מיט בלוט, — און דאָס אידעל וואָרפט אוועק דאָס געשאָכטענע הינדעל, און דאָס הינדעל וואָרפט זיך אויף דר'ערד ווי אין קרחת, דאָס בלוט רינט דערפון, ביז עס פערגלאָצט די אויגען און בלייבט לייגען אהן אטהעם. אט ציהט שוין גדליה דאָס געשאָכטענע קאָלב אויף א שטאַנג ארויף און שניידט אדורך מיט א מעסער דעם בויך, ציהט ארויס די נעדערעם מיט'ן לונג־און־לעבער, א פּאָרע נעהט ארויס דערפון, ער ציהט די פּעל אראָב, בלוט גיסט זיך איבער די הענד, איבער'ן מעסער, אויף די קאָפּאָטע ארויף — און דאָס קאָלב האַלט נאָך די אויגען אָפּען און גלאָצט... וואו ער האָט זיך נאָר נעקוקט, האָט ער נעזעהן בלוט, געשאָכטענע קעלבער, נעקוילעטע חזירים. אָקסען האָבען נעמריטשעט און נעשריען פּאר'ן שעכטען מיט ווילדע נעשרייען. קעלבער און שעפסען האָבען זיך געבעטען מיט שוואָכע אונבעהאָלפענע שטימען: מע, מע, ווי קליינע קינדער, און חזירים האָבען הויך געוואָלדען נעמאָכט, און היהנער אין העגער האָבען שרעקענדיגע קינדערשע נעשרייען פון זיך ארויסגעגעבען. און מענשען זיינען געשטאַנען מיט מעסערס אין די הענד, בענאָסען מיט בלוט, און אַלעס לעבעדיגעס נעשאָכטען, נעשונדען די הויט, די פּערערען פון די העלזער אויסגעפּליקט, און עס האָט זיך מאָמקע'ן גיזאָכט, אז נישט בלויז בהמות, נאָר מען וועט באָלד א מענשען אוועקלייגע און מען וועט איהם שעכטען. אַלעס מעג מען דאָ, אין דעם שעכט הויז: שלאָגען, שניידען און שעכטען, און מען טהוט נאָר נישט דערנאָר. און ער האָט גארנישט געוואוסט דערפון, אז מען מעג שעכטען...

ער איז נערייצט געוואָרען פון בלוט, און געבעטען זיך ביי גדליה קצב, ער זאָל איהם נעבען דאָס מעסער, ער ווייל אויך שינדען דאָס קאָלב. גדליה קצב האָט איהם אָנגעקוקט מיט די רויטע אויגען אויף דעם פון בלוט בעשפּריצטען געזיכט און געזאָגט צו איהם:

— דו קענסט נאָך נישט. דו וועסט דאָס לעדער אדורכלעכערען, נא, קוק דיך צו, לערען דיך צוערשט אויס, דערנאָך וועסטו שינדען.

און מאָטקע האָט זיך גוט צוגעקוקט און געוואָלט זיך אויסלערנען. באָלד האָט ער דערזעהן, ווי א יונג רייסט ארויס פון אן אויפגעשניטע־

די הינד האבען איהם געהאלפען די קעלבער אונטערזאגען.

אין שעכט־הויז האט זיך פאר איהם אויפגענעפענט א נייע וועלט. ער האט דערזעהן אזעלכעם וואס איז איהם איבערגעבליבען א לעהרע אויפ'ן גאנצען לעבען. ביז צום שעכט־הויז, אז ער האט געזעהן שלמה אדער גדליה קצב טראגען א ריפ פלייש אויפ'ן אקסעל, איז איהם גאר ניט איינגעפאלען, אז דאם פלייש איז אן אקס, א קוה, א קאלב אדער א שעפס, וואם ער זעהט זומער ,ארנאכט אין נעסעל אהיים געהן פון פעלד. ער האט גארנישט געקלעהרט וועגען דעם און געמיינט, אז א לעבעדיג קאלב איז עפעם אנדערש. ער האט געזעהן ווי גדליה טרייבט צונויף די קעלבער אין הויף פון שעכט־הויז, נעהמט א קאלב, בינדט איהם צונויף אלע פיער פים. דאם קאלב ליעגט שוין אויף דר'ערד און שרייט, און שטעקט ארויס א פאאר אויגען און גלאצט. דערנאך קומט צו א אידעל מיט א פערבלוטיגטער קאפאטע און האלט א גרויס, גרויס מעסער אין דער האנד, וואם די שארף פלאקערט אין דער זון. דאם אידעל מיט'ן בערדעל נעהמט דאם מעסער אין מויל אריין, האלט עם צווישען די צייהן, און גאלט אב מיט א בריטווץ דעם קאלב'ס האלז, אז ער זאל גלאט זיין. אז דער האלז איז שוין זעהר גלאט, נעהמט ער דאם מעסער און גיט א שנייד אריין. בלוט שפריצט. דאם קאלב זעצט די אויגען ארויס, כארכעלט — און עס איז שוין טויט און קיינער טהוט זיי גארנישט, נישט דעם אידעל, נישט גדליה קצב דערפאר, מען שלאגט זיי ניט, מען שרייט ניט אויף זיי. דערנאך נעהמט מען זיך צו אן אנדער קאלב און מען טהוט מיט דעם אויך אזוי. אז ער האט זיך אומגעקוקט אין שעכט־הויז, האט ער געזעהן, ווי עם שטעהען מענשען מיט פערבלוטיגטע קאפאטעם און האלטען גרויסע מעסערם אין די הענד און קוילען, שעכטען לעבעדיגע זאכען. דארט ליעגט אויף דער ערד א גרויסער אקס, געפענטעוועט די פים. א שטארקער יונג האלט דעם קאפ פון אקס. ער זעהט די נרויסע אויגען ארויס־שטארען, און אן אנדער אידעל שטעהט נאך מיט א גרעסערען מעסער און שניידט איבער די האלז. אין א עק פון שעכט־הויז האבען שקצים צוגעבונדען א חזיר ביי א הויכען קלאץ און שטעהען ארום און קלאפען איהם איבער דעם קאפ מיט דרענגער, און דער חזיר קוויטשעט און שרייט. אין אן אנדער ווינקעל זעהט ער א אידעל האלט א מעסער אין מויל, צווישען די קניע א יונג הינדעל. דאם הינדעל פערגליסט די

פלעשעל צו טרינקען, מיט א שטיק פערבלוטיגטע ברויט — איז מאטקע געווען דאס גליקליכסטע קינד אין דער וועלט.

ער האט אויפגעהויבען פון ד'ערד א שטיק לאפען פון אלטער מילץ און צוגעווארפען צו די גאסען־הינד, וואס זיינען איהם נאכגע־לאפען. די הינד האבען געקוקט אויף איהם מיט רעספעקט און צופריע־דען געווען, וואס אויך זייער מאטקע איז געווארען אזא לייט.

נעם אקם א לונג און לעבער. ער בלאזט דורך א רעהר, או, די לונג ווערט אנגעבלאזען, און דאס איידעל, וואס האט פריהער דעם אקם געשאבטען, קוקט צו, טאפט די לונג און קוקט זי גוט דורך, צו זי איז גאנץ, צי דער אקם איז כשר, צו טרפה...

מאטקע האט געהאלפען די לונג־און לעבער שלעפען, און די הענד האט ער שוין געהאט אויך בעפלעקט מיט בלוט. האט ער געקראגען א פלעם אין פנים אריין פון הינטען ארום:

— נא, ווער איז דער נייער קצב? — האט אים דער הויכער יונג, נתן גנב, מכבד געווען.

— עס איז דעם בלינדען ליב'ס, לאז איהם געהן. דער יונג איז א יאט. פערלאז זיך אויף מיר, ער וועט זיין א לייט.

— טא געה און ברענג א האלב פלעשל אקעוויט פון חנה שרה'ן, און א ברויט מיט א הערינג, — גיט איהם נתן געלד. נור די מינוט צוריק, דו הערסט? אז ניט וועל איך דיר א זייט איבערהאקען.

מאטקע האט ניט פראטעסטירט געגען דעם פלעם, וואס ער האט געקראגען. עס איז איהם גארניט איינגעפאלען צוצונעהמען דאס געלד, ווי ער האט מיט דעם מייסטער'ס געטהאן. עס איז איהם דא געפעלען אין שעכט־הויז. און ער האט געוואלט זיינע נייע בעלי־בתים צופריע־דען שטעלען. מיט איין שפרונג איז ער געווען ביי חנה־שרה'ן אין געהיימען שענקעל. געבראכט האט ער דאס האלבע פלעשל אקעוויט, וואס ער האט געקויפט און נאך א האלבעם, וואס ער האט אין די טאש אראבגעלאזט, וועלענדיג זיך אויספיינען פאר נתנ'ען, וועמען דאס איז זעהר געפעלען. דאס ברויטעל, וואס ער האט געבראכט, איז געווען פערבלוטיגט פון זיינע הענד. נתן קצב האט צוגענומען די צוויי פלעשלעך און איהם געגעבען א וואליע מיט דער האנד איבער'ן קאפ:

— אזוי, ביזטו דאך נאר א יאט. וועט דאך מאקע פון דיר וועלען א לייט.

מאטקע האט צופריעדען געשמייכעלט איבער דעם לויב. וואס ער האט געקריגען פון נתן קצב, און געשטאנען גרייט אויסצופיהרען יעדען אנדערען בעפעהל; אפילו מען וואלט איהם געהיים׳ט מענשען הרג׳ענען, וואלט ער עס געטהאן. און אז נתן האט איהם געגעבען פון

אמאָל האָט ער רחמנות געהאַט אויף דער אידענע, האָט ער גע־געבען אַ וואונק צום הונד און אַראָבגענומען די „בעלאַגערונג" פונ'ם געוועלבעל. טהיילמאָל, אז ער האָט געטראָגען אויף וועמען אַ שלעכט האַרץ, האָט ער אַזוי דעם הונד אָבגעהאַלטען אַ גאַנצען טאָג פאַו דער טהיר און קיינעם נישט אַריינגעלאָזט און נישט אַרויסגעלאָזט פונ'ם געוועלבעל.

די הינד האָבען איהם געגעבען מאַכט און מען האָט זיך אָנגעהוי־בען צו'חנפ'נען צו איהם. איין סוחר האָט איהם געלד געוואָלט בעצאָה־לען, אז ער זאָל בעלאַגערען מיט זיינע הינד די טהירען פון זיין קאָנקו־רענטס קראָם. נאָר מאָטקע האָט בענוצט זיין מאכט איבער די הינד ניט פאַר געלד, נאָר פאַר אייגענער אַמביציע. און עס האָט זיך אַמאָל גע־טראָפען אַז מאָטקע האָט בעלאַגערט אַ גאַנץ שטיבעל חסידים מיט זיינע הינד און זיי נישט געלאָזט אַהיים געהן שבת פונ'ם דאַוונען, — דערפאַר וואָס עוזר חסיד האָט געשריען אויף איהם, אַז ער וועט דער־צעהלען, אַז ער רייסט באַרען פונ'ם גוי'אישען סאָד אום שבת. מאָטקע האָט ערשט דעמאָלט אַהיים געלאָזט די חסידים פונ'ם דאַוונען, ווען דאָס האָט זיך איהם אַליין פערגלוסט.

די מאַכט איבער די הינד האָט ער געקראָגען נישט בלויז דערפאַר־וואָס ער האָט זיי פון שעכט־הויז אַרויסגעוואָרפען ד' אַלטע לאַפּען, שטיקער הויט, מילץ, קאַליע געוואָרענע פלייש. ניין. ו' ליעבע און צינעבונדענקייט צווישען איהם און די הינד האָט גערוהט אויף אַ פיעל טיעפערען אינסטיקט, ווי אויסערליכער נוטצען. די הינד האָבען דער־פיהלט אין איהם, אַז דאָ האָבען זיי געפונען די בעשעפעניש, וואָס די נאַטור האָט בעשאָנקען מיט די רייכטהימער פון רעדען, געהן אויף צוויי פיס, מיט שכל און מיט מענשליכע אינסטינקטען, און די בעשעפעניש וועט דאָס אַלעס אַוועקשיינקען זיי, צו פיהרען זיי און צו הערשען איבער זיי. ביז מאָטקע'ן, האָט זיך ניט געפונען קיין מענש, וואָס זאָל וועלען זיין דער קעניג און דער פיהרער פון די הינד. און מאָטקע איז געוואָ־רען זייער קעניג. די הינד האָבען איהם אַנערקענט כאַר זייער פיהרער און געפאָלגט זיינע בעפעהלען. ער האָט זיי ועשלאָגען, גע־שטעלט אויף צוויי פיס, געהייסען זיי קריכען איבער פּלויטען, אויף דעכער, שפּרינגען איבער הייזער. זיי האָבען איהם געפאָלגט. א הונד

10.

דער קעניג פון די הינד.

און צייט מאטקע האט זיך אריינגעקראנען אין שעכט־הויז, איז ער געווארען דער מלך פון די הינד. וואו ער איז געגאנגען, איז איהם א מחנה הינד נאכגעגאנגען ווי א וואך און געהיט איהם, אז מען זאל איהם קיין שלעכטס ניט טהאן. קיין חברים אינגלעך האט ער נישט געהאט, נאר הינד זיינען געווען זיינע חברים, און „בורעק", זיין ער־ציהער איז איהם דער נאהענטסטער געווען. צולעב די הינד האט מען פאר מאטקע'ן דרך ארץ געקראגען און מורא געהאט. די יונגען און נאס האבען נעציטערט פאר איהם. מאטקע האט נאר בעדארפט א וואונק געבען און אויף וועמען זיינע הינד אנרייצען, אז מען זאל אנט־לויפען וואו דער שווארצער פעפער וואקסט.

טהייל מאל האט זיך מאטקע'ן פערגלוסט, האט ער נענומען א הונד און איהם אוועקגעלעגט פאר א שוועל פון א אידיש קרעמעל און דער הונד איז אזוי לאנג געלעגען ביז מאטקע האט איהם נישט נעהייסען זיך אויפהויבען. אידען האבען צולעב דעם הינד מורא נעהאט אריינצוגעהן און ארויסצוגעהן פון דעם געוועלבעל. קיין קונד האט שוין אין דעם געוועלבעל נישט אריינגעשמעקט, און מאטקע איז געשטאנען ווי א קעניג אין מיטען מארק און געזעהן ווי דער הונד פיהרט אוים זיין בעפעהל: — ער ליעגט פאר דער טהיר פון דער אי־דענעם קרעמעל און קוקט מיט בייזע אויגען און לאזט אדויס א ברום אויף יעדען, וואס וואגט אריינצוגעהן אדער ארויסצוגעהן פון געוועל־בעל — ער איז בעריים אנצופאלען אויף איהם. מען איז נעקומען צו לויפען צו מאטקע'ן און זיך געבעטען ביי איהם:

— מאטקע, נעהם צו דעם הונד, טהייערער מאטקע, כארוואס טהוסט דו מיר דאס?

געבראכט א הוהן, א גאנז אדער א קאטשקע — איז אלעס געווען ביי איהם טריף. אויף דער צווייטער זייט טיש אין בית המדרש איז געזעסן רבי יצחק דין. ר' יצחק איז דוקא געווען א הויבער איד מיט א שמייכעל אין דער בארד, און אויב דער דין רבי ליבוש האָט קיין קינדער נישט געהאט, האָט רבי יצחק דין דוקא געהאט א סך קינדער, און ביי רבי יצחק'ן זיינע אלע גענז, קאטשקעס און היהנער געווען כשר. אבער די ווייבער זיינען נישט געגאנגען צו רבי יצחק'ן, נאר דוקא זיך געשטופט צו רבי ליבוש'ן און ארומגעטראגען דערנאך די טריפה געמאכט עופות צו די שטאדטישע גוים צו פערקויפען.

אט דעם רבי ליבוש האָט מאטקע נאך פיינד געהאט ווען ער איז נאך געווען א קינד. די כאטע איז ארומגעלאפען איבער'ן מארק א גאנצע וואך און אבגעשפארט אויף אן עוף אויף שבת. מאכט זיך א שאלה. אז מען האָט מאטקען גע'שיקט מיט דער שאלה, איז ער געגאנגען צו רבי יצחק'ן. האָט די מאמע דוקא געשיקט צו רבי ליבוש'ן. און קוים איז די שאלה ארויסגעפאלען צו רבי ליבוש'ן, האָט שוין מאטקע געוואוסט אז די מאמע וועט ווייגען און דאָס שוועסטערעל וועט טראגען די גאנז צו דעם פעטען דייטש צו פערקויפען און שבת וועלען אלע עסען טרוקענע חלה. פאר דעם טריף־מאכען האָט מאטקע דעם דין פיינד געהאט פון קליינערהייד אן, און יעצט זעהט ער, אז ער מאכט אלעס טריף אין דער יאטקע. אז רבי ליבוש קומט אין שעכט־הויז אריין וועלען אלע קצבים טרויעריג און ציטערען פאר שרעק. מען טראגט איהם אונטער א לונג־און לעבער, נתן בלאזט זי אן און דער אלטער דין קוקט זיך גוט אין, זוכט, זוכט, באלד טריף! איז ווי א בראך וואלט אויסגעבראכען, און נתן זאגט אין דער שטיל:

— איך האָב באלד געוואוסט, אז דער אלטער וועט טריף מאכען.

— עס איז דען א וואונדער, ער האָט קיין קינדער נישט, ווי א שטיין, — זאגט מיט א קרעכץ דער רויטער ברוך מיט די רויטע אויגען און טרעהרען רינען איהם אויף די באקען.

און פערקערט, אז רבי יצחק קומט אין שעכט־הויז, זיינען אלע פרעליך, און מאטקע וויסט, אז דערנאך וועט ער שוין געהן צו חנה־שרה'ן אין געוועלבעל אריין נאך אקעווים.

דערפאר האָט מאטקע פיינד דעם דין רבי ליבוש און וואלט איהם אמאל געוואלט מיט זיינע הינד מכבד זיין, איהם אמאל איינ־

האט נאר בעדארפט א שמעק טהאן איהם און דערפיהלען אן זיין ריח אז ער איז דער קעניג איבער די הינד.

קוים האט ער נאר געקראגען די מאכט איבער די הינד, האט ער זיך בענוצט מיט איהר זיך אבצורעכענען מיט זיינע פיינד. די פיינד זיינע זיינען געווען דאבשע די מייסטערין, דער פאטער זיינער און דער דיין רבי ליבוש.

צו בעריש מייסטער, וואס ער האט איהם אזוי געשלאגען, האט ער קיין גרויסען האס ניט געטראגען. ער פערשטעהט עס פאר וואס — א מייסטער מעג, א מאנספערשון! נאר אויף איהר, אויף די אידענע מיט די פערשטאפטע אויערען האט ער געטראגען א שרעק־ליכען כעס. ווי ער האט זי געטראפען אין געסל האט ער אנגעשיקט די הינד. די הינד זיינען איהר בעפאלען, דאס קלייד אראבגעריסען, די אידענע האט געשריגען און מאטקע איז געשטאנען און געלאכט הויך. ער האט דער אידענע אויף דער ליכטיגער שיין נישט ארויסגעלאזען. די הינד האבען פון איהר שוין אוועקגעכאפט דאס פונט פלייש, וואס זי האט געטראגען, פוטער, א קארב ארויסגעריסען און אייער צובראכען. דעם שווארצען קאטער האבען די הינד שוין דעם גאנצען עק אבגעריסען און איהם צובלוטיגט ווי א הורג — און מאטקע קען זיך נאך נישט בערוהיגען. ער האלט נאך די אידענע איינגעשלאסען אין שטוב.

פאר זיין פאטער פיהלט ער זיך נאך צו שוואך מיט זיינע הינד. און ער וואלט ביז ער וועט אליין זיך קענען אברעכענען מיט איהם מיט זיינע אייגענע כחות. דערפאר מיידעט ער איהם נאך אויס. נאר דער פאטער מיידעט מאטקען אויך אויס זינט מאטקע נשהט ארום מיט די הינד; ער טשעפעט איהם נישט מעהר און לאזט איהם לוי־פען. וועז ער דערזעהט איהם אין געסל מיט דער סטאדע הינד נאך איהם, קוקט ער איהם נאך מיט איין אויג און ער קלעהרט זיך, אז פון דעם יונג וועט עפעס אויסוואקסען אזעלכעס. פאר וואס מען וועט זיך דארפען היטען...

אויף ר' ליבוש דין טראגט מאטקע נלאט א האס אהן א פארוואס. ר' ליבוש איז נעווען א הארטער קלייניער איד, וואס האט קיין קינדער נישט נעהאט, מיט א פערשטיינערט שטרענג פנים. א פרייטאג נאכ־מיטאג פלענט ער זיך אוועקזעצען אין בית המדרש מיט זיין מע־סערל אין דער האנד שאלות פסק'נען און וועז א אידענע האט אריינ־

11.

די „בלינדע פערלי"

פאר איין מענשען האָט מאָטקע דרך ארץ נעהאט און געגומען א מוסר פון איהם. דאָס איז געווען נתן גנב, דער העקער. זיין פרנסה איז געווען, אבשינדען די בהמות אין שעבט־הויז, און דער־נאָך דאָס פלייש אויסהענגען אין יאטקע פאר די וויבער. אָבער זיין הויפט־פרנסה איז געווען גנבה. נתן גנב האָט געלעבט מיט זיין אלטער מוטער אין הילצערנעם הייזעל אין עק שטאָדט, ביי דער שוסטער־גאָס. פאר דעם „הילצערנעם הייזעל" האָט דאָס שטערטעל געציטערט. איז עפעס א גנבה געשעהן אין שטערטעל: א פאָר זילבערנע לייכטער פון א טיש אראָפגענומען א פרייטאג ביינאכט, ביי ליייזער מאיר'ן דעם וואָלל־סוחר דעם שפייכלער אויפגעהאקט און די פעל ארויסגע'נגב'עט, — איז מען צוערשט געקומען צום „הילצערנעם הייזעל". אינעווייניג איז כען נישט אריינגענאנגען: עס האָט נעקענט שמיקען כיט א מעסער־שטאָך; נור כען האָט זיך אריף און אראָפּ נעדרעהט באָר דעם הייזעל מיט געבראָכענע הענד און געקרעכצט, געפרואווט אריינ־וואַרפען אן אויג, אין א פערהאנגען פענסטערעל אריין. איז שוין נתן ארויסגעקומען פאר דער טהיר און געפרעגט תם'עוואטע:

— וואָס איז געשעהן?

— נתן, געדענק אין גאָט, האָב רחמנות אויף מיין וויב און קינ־דער, גיב ארוים די פעל.

— פעל? ביי וועמען האָט מען דאָס ג'ע'נגב'עט פעל וויעדער? וואָס טהוט זיך דא אין דער שטאָדט! מען וועט דאָך שוין נישט קענען לעבען באלד. יערע נאכט אן אנדער גנבה. — צוקאָכט זיך נתן.

— נתן, זאג, וויפיעל ווילסטו, אז דו זאלסט ארויסגעבען די פעל?

שליסען אין בית המדרש אויף א גאנצען טאָג, אַז ער זאָל נישט קע־נען ארויסגעהן. נאָר מאָטקע האָט מורא דעם אלטען דין צו טשע־פּען. נתן גנב האָט אויך מורא פאַר דעם אַלטען דין. אונטער די אויגען, שילט ער איהם, און אז דער אַלטער דין קומט, ציטערט ער פאר איהם, און אויך דער אלטער ברוך, און אלע קצבים פיהרען זיך אזוי, האַלט זיך מאָטקע אויך אזוי. נאָר עס וועט אויף איהם אויך אַ צייט קומען.

אזוי האָט מאָטקע בעהערשט די שטאָדט מיט זיינע הינד און די הינד האָבען איהם געפאָלגט אלעס, וואָס ער האָט זיי בעפוילען. זיי זיינען איהם געווען אונטערטהעניג ווי אַ קעניג.

ביי־נאַכט, ווען דאָס שטעדטעל איז שוין געשלאָפען, איז זיך מאָט־קע צוזאמענגעקומען מיט זיינע הינד אויף די יאַטקע־קלעצער אין מאַרק. די לבנה האָט געשיינט. מאָטקע איז געזעסען ווי אַ קעניג אויף דעם העכסטען יאַטקע־קלאָטץ, נעבען איהם איז געלעגען זיין פריינד, דער עלטסטער פון די הינד, „בורעק", מיט דעם געשאָרענעם הינטען און בעוואקסענעם קאָפּ און עק ווי ביי אַ ליב, — נאָטע קא־טארינארזש'ס הונד, וואָס האָט געהאלפען מאָטקע'ן, ווען ער איז נאָך שוואַך און קליין געווען און זיך נישט געקענט געבען קיין עצה געגען די מענשען. ער איז געבליבען מאָטקע'ס נאָהענטסטער פריינד, און מאָטקע האָט איהם געמאכט פאר אן עלטסטען פון די הינד: איהם האָט מאטקע צום ערשטען אָבגעגעבען די גרעסטע שטיקער ביינער און איהם האָט מאטקע בעפרייט פון זיין קייט און מיטגענומען או־מעטום וואוהין ער איז געגאנגען. אויפ'ן יאטקע קלאָץ ליגט ער נע־בען מאָטקע'ן און מאָטקע שפּיעלט זיך מיט איהם און ארום די יאט־קע־קלעצער שפּרינגען ארום די אונטערטהאַנען — די הינד: זיי שטעלען זיך אויף צוויי פיס — מאַכען נאָך ווי מענשען, פאַר מאָט־קע'ן, שפּרינגען פאר איהם און בילען מיט ווילדע געשרייען, ווי זיי וואָלטען זאָגען:

— בעפעהל, בעפעהל אונזער קליינער הערשער, אלעס, אלעס ווע־לען מיר טהאָן פון דיינעטוועגען.

רעל" געהאט זיין חברה גנבים, וואס האבען גע'גנב'עט, איהם אבגע־
שטעקט, און ער האט פאר זיי פערהאנדעלט דערנאך מיט די בעלי
בתים. האט איין באנדע געמאכט דער צווייטער קאנקורענץ. צווי־
שען די אנפיהרער פון די באנדעם האט אויבען־אויף געהערשט שלום:
זיי האבען נערעדט צוויישען זיך, געטרונקען אין איינעם „פאלשען
בראנפען" ביי חנה־שרה'ן אין געוועלבעל, אבער זיי האבען מורא
נעהאט צו בלייבען איינער מיט'ן צווייטען אליין, אז איינער זאל דעם
אנדערען א מעסער נישט אריינשטעקען, און נור אנגעקוקט זיך מיט
די אויגען, און מיט דעם בליק אלעם נעזאגט. עס איז געווען אבגע־
מאכט צווישען זיי, אז איינער זאל זיך אין צווייטען'ס עסקים ניט
מישען. דורך דעם, אז עס איז געשעהן א גנבה אין דער שטאדט און
מען איז נעקומען צו לויפען צו די „בלינדע פערעל" האט ער זיך בע־
האלטען, ער איז נישט נעווען אין דער היים...

דערפאר האט איין אנפיהרער דעם צווייטען'ס באנדע גע'רודף'ט.
אז נתן גנב האט אנגעטראפען אין א ווינקעל א שניץ פון די „בלינדע
פערעל'ס" באנדע, האט ער איהם שוין פארלאזט מיט אן אונטערגע־
האקטע זייט. און צייט מאטקע האט זיך גע'חבר'ט מיט נתן גנב,
האט די „בלינדע פערעל" געווארפען אויף איהם אן אויג און נישט
געלאזט איהם אין מארק זיין אין א יאהר־מארק. וואו ער האט איהם
געטראפען, האט איהם די „בלינדע פערעל" געשלאגען, געיאגט און
נעווארט נאר, אז ער זאל אין זיינע הענד אריינפאלען. מאטקע האט
זיך נישט געקלאגט פאר נתן גנב: ערשטענס האט ער געוואוסט, אז
עם דארף אזוי זיין, און צווייטענס, איז נאך מאטקע גנב געווען א צו
קלוינער יאט, אז דער רבי זאל זיך פאר איהם אננעהמען און געהן זיך
שלאגען צוליעב איהם מיט די „בלינדע פערעל".

אט פאר דעם נתן גנב — וואס האט געקענט אזוי ווייט ברעג־
גען, אז די „בלינדע פערעל" זאל פאר איהם ציטערען און אויסמיידען
פון וועג, וועז ער טרעפט איהם אן — האט מאטקע גנב דרך־ארץ
געהאט, פערגעטערט איהם און איז נרייט געווען פאר איהם אין פייער
און וואסער צו נעהן. נתן גנב האט דערפיהלט, אז דער יונג איז א
גוטער „יאט" און מען וועט איהם קענען אמאל אויסנוצען צו אן עסק,
האט ער איהם צוגעלאזט צו זיך. אהיים נענומען מיט זיך און אפילו
געלאזט שלאפען אין הויז ביי זיך.

— איך ווייל? די גנבים ווילען, זיי זיינען נעקומען צו מיר, האבען מיר געזאגט. איך מיין — פאר צוויי הונדערט רובל.

מען דינגט זיך, או דער סוף איז, אז נתן ווייזט אן, וואו די פעל זיינען איינגעגראבען אין לאנקע ביים וואסער.

די גערעכטיגקייט פון דער שטאדט האט געהיט דער סטאַרשי סטראשניק יאנאוויטש, אדער, ווי די אידען האבען איהם א נאמען געגעבען, „די בלינדע פערד", — דערפאר, ווייל אז ער וויל קען ער ווערען בלינד, ווי די אַרימע אידענע פערד, וועלכע זיצט פאר דער שוהל און בעט נדבות: ער זעהט נישט, אז א איד האלט אפען דאס געווילבל זונטאג נאך צוועלף אזייגער און לייזט געלד; ער זעהט נישט, ווי עס פערשווינדט פון א פויער'ס א פוהר א קעלבל, ווי מען שפאנט פון א וואגען אין מיטען העלען טאג די פערד אוים, אדער ווי נתן'ס חברה האקען אויף א שפייכלער ביינאכט און נעהמען די קאלבם־לעדער אראפ. ער איז די „בלינדע פערד", ער זעהט נישט און הערט נישט. ריידען רעדט דער סטאַרשי סטראשניק אידיש און זאגט אן די אידען א פריהער, וועז דער קאמיסאר וועט קומען נאכ־קוקען אין די נעווילבער דעם פאטענט. די „בלינדע פערד" האט מען בעראפט אין שטעדטל, ווי מען בעראוף, להבדיל, א רב אדער א מקוה. ער האט געמאכט שלום צווישען אידען. אז איין איד האט גע'מסר'ט דעם צווייטען, אז ער האנדעלט מיט פאלשע בראנפען, איז ער געקומען און האט דערצעהלט. האט יענער גע'מסר'ט דעם צווייטען, אז ער האנדעלט מיט גנבות — האט ער פון ביידע גענו־מען כאבאר און שא, שטיל. אין זיינע צייטען איז קיין איד נישט אריינגעפאלען אין גויאישע הענד, נישט אין געריכט און נישט אין די וואך. און אז עס האט זיך געמאכט, אז בערייל מסור האט גע־מסר'ט צום נאטשאלניק און אנגעוויזען אויף די „בלינדע פערד", אז ער נעהמט כאבאר פון די אידען, האט זיך „די בלינדע פערד" גע־קאכט אין איינעם מיט אידען ביים רב און גע'טענה'ט אויף אידיש:

— אזא מעשה, א איד זאל איבערענטפערען אידען אין גוי'אישע הענד! וואס, עס איז נישטא קיין רב, ביז הונדערט און צוואנציג יאהר? האסט עפעס, נעה צום רב.

צווישען נתן גנב און די „בלינדע פערד" איז אנגענאנגען א שטילע מלחמה. אזוי ווי נתן גנב, אזוי האט אויך די „בלינדע פע־

— קענסט קריאת שמע לייענען? — פרעגט נתן גנב, וואָס איז געווען אַריינגעטהאָן אין דער הייסער שיסעל.

מאָטקע לאַכט, האַלטענדיג אויף זיינע צייהן אַ זודיגע קאַר־טאָפעל:

— ניין!

— און וואָס איז אויף דיר דאָס געלעכטער אַזוי? עס געהען אַזעל־כע גרויסע ימים טובים אין לאַנד אַריין און דו קענסט ניט קיין סדור אין דער האַנד האַלטען — זאָגט די אַלטע.

נתן איז מכבד מיט דער ברייטער האַנד מאָטקע'ן איבער'ן פּנים.

מאָטקע לאַכט.

— וואָס שלאָגסטו איהם? צו שלאָגען ביזטו אַ בריה, וואָלסט בעסער גענומען אַ סדור און דעם יונג אויסגעלערענט עברי זאָגען — זאָגט די מוטער — דו קענסט דאָך. זאָל ער אויך קענען.

מאָטקע לאַכט.

נאָכ'ן עסעז האָט נתן אַראָבגענומען פון שענקעל, וואו עס שטעהען די צוויי שבת־לייכטערלעך, דער מאַמע'ס מחזור, אויפגעמישט די גרויסע אותיות און אָנגעהויבען צו לערנען מאָטקע'ן:

— נאַ זעה, דאָס איז אַ היי, און דאָס איז אַ בית. זאָג נאָך: אַ היי, אַ בית.

מאָטקע לאַכט.

— וואָס איז אויף דיר דאָס בייזע געלעכטער? גיב נור אַ קוק, ווי ער האָט זיך צולאַכט! — און נתן האָט געכאַפּט מאָטקע'ן אויפ'ן קניע און האָט איהם אָנגעהויבען מכבד צו זיין.

— נאַ, גיב נאָר אַ קוק, ווי ער האָט זיך צוראָיעט! נתן גנב, לאָז אָב, לאָז אָב. וועסט דאָך דעם יונג ממית'ן! — שלעפּט אַרויס די אַלטע מאָטקע'ן פון נתן'ס הענד.

נתן לערנט וויעדער און גיט מאָטקע'ן וויעדער קלעפּ.

— מיין רבי, קוק אָן דעם רבי'ן, אז די הענד זאָלען דיר ווערען אָבגעדאַרט. שלאָגען קענסטו איהם, אָבער לערנען? — שרייט די אַל־טע אויף נתן'ען.

און מאָטקע לאַכט אונטער נתן'ס קלעפּ.

מאָטקע האָט דערפיהלט, אז די אַלטע פּעשע האָט איהם נוטס

נתן גנב האט געלעבט מיט דער מוטער אין הילצערנעם הייזעל. איין גוטע מרה האט דער יונג געהאט, וואס די שטאדט האט איהם דערפאר געריהמט: ער האט בכבוד געהאלטען זיין מוטער. דאס ווייב האט ער אוים דעם הויז נעשיקט וויל זי האט ניט נעקענט הויזען מיט דער שוויגער און געקריגט זיך מיט איהר. דער יונג האט איהר בכבוד'ע קלייד־ער עמאכט, א שהנע „שטאדט" אין דער ווייבער־שוהל איהר געדונגען און איהים געבראכט דער מאמען דאס בעסטע פלייש און די שהנסטע פיש אויף שבת. שבת נאכמיטאג האט נתן גנב זיין מאמע אויסגעפוצט אין א נייער הויב מיט א נייעם קאפטענדל, אין נעסל ארויסגעפיהרט צום שפאציר. אז די ווייבער האבען געזהען ווי נתן האלט בכבוד זיין מאמע, האבען זיי דעם יונג אלעם מוהל געווען און געזאגט, אז ער פערדיענט זיך סיי ווי סיי די צווייטע וועלט. מען האט דערצהלט, אז די אלטע פעשע, נתן קצב'ס מוטער, וואס איז אליין אמאל געווען א קצב'טע און איז נאך היינט אויך בכח אויס־צוטרינקען א האלב קווארטל בראנפען, פאטשט נאך היינט אויס דעם יונג, אז עס געפעלט איהר עפעס ניט אין איהם, און נתן גנב. פאר וועלכען די „בלינדע פערל" ציטערט, לאזט זיך אויספאטשען פון דער מאמע און זאגט איהר קיין ווארט ניט.

אט די אלטע פעשע, די שטארקע אכטציג־יהריגע אידענע מיט די רויטע געפרוירענע באקען, האט אריינגענומען מאטקע'ן אין א ווינ־קעל פון דער קיך, און פאר מאטקע'ן טהיילמאל א העמד אויסגע־וואשען און א לעפעל וואראם געקעכטס געגעבען. די אלטע פעשע איז געווארען מאטקע'ס בעשיצערין און האט אויפ'ן זוהן אנגעשריען, וועז יענער האט מאטקע'ן געשלאגען. נתן גנב האט געזהען, ווי די מאמע האט נערן מאטקע'ן, האט ער איהם אויך נערן געקריגען און אנגע־הויבען איהם צו בעהאנדלען ווי אן אינגערען ברודער.

איינמאל אן אויף־דער־נאכט, וועז זיי זיינען בוידע אהיים גע־קומען פון שעכט־הויז, די אלטע פעשע האט אויפגעשטעלט אויפ'ן טיש די הייסע קארטאפעל־זופ מיט דעם פארעדיגען פלייש, רופט זיך אן די אלטע אידענע צו נתן'ען:

— נתן, עס גהט צו ראש השנה און יום כפור. דער יונג קען אודאי קיין קריאת שמע ניט לייענען.

.12

אַ אידישער לאַמבאַרד.

אין שטעדטעל האָבען געוואוינט אַ סך שוסטער, וואָס האָבען אויסגעאַרבייט שטיוועל פאַר די פויערשע יאָהרמערק. אַ גאַנצען זומער איז מען אָבגעזעסען איבער דער טאַנדעט־אַרבייט און געגרייט סחורה פאַר הערבסט, וועו די יאָהרמערק וועלען זיך עפענען און מען וועט פאָהרען מיט דרענגלעך און געשטעלען אויף די ירידים אַרום. אָבער וועניג שוסטער האָבען זיך געקענט דערוואַרטען אויף דעם גליק, אַז זיי זאָלען ארויספיהרען זייערע סחורות אויף די מערק. די מעהר־סטע פון זיי האָבען ניט געקענט דורכשלעפען דעם זומער און אויס־האַלטען די שטיוועל, און צו די ימים־טובים צו האָבען שוין די שטי־וועל אַריינגעוואַנדעלט צו אפרים'שי גייגער אין קאַמער אַריין, וואו מ'האָט זיי פערזעצט פאר אַ פּאַר רובעל אויף צו לעבען, אויף סחורה צו קויפען אָדער אויף יום טוב מאַכען.

אפרים'שי גייגער איז געווען דער פּראָצענטניק פון די שוסטער. נעהמען פּלעגט ער פון אַ קערבעל אַ צוויי גילדען פּראָצענט און אַ משכון די שטיוועל. אַז עס פּלעגט קומען הערבסט, פּלעגען זיך די שוסטער בעטען: „ר' אפרים'שי, ניט אַרויס די שטיוועל אויפ'ן מאַרק". אָבער אפרים'שי ווייסט, אַז אַ שוסטער איז אַ שכור, און די שטיוועל קענען נאָך אויפ'ן וועג צום מאַרק אַריינפאַלען אין שענקעל, און אַזוי ווי דאָס רוב שטיוועל זיינען שוין ניט ווערטה געווען דאָס געלט מיט דעם פּראָצענט, וואָס איז דורך די פּאַר וואָכען אויף זיי אָנ־געוואקסען, פּלעגען זיי בלייבען ביי אפרים'ן אין קאַמער פויל־ען, און האָבען שוין ניט געזעהן די ליכטיגע שיין מעהר. אפרים'שי האָט זיי ניט פערקויפט. קיין געלד האָט ער ניט בעדאַרפט. אָבגעלעבט מיט זיין ווייב, טויבע די מרשעת, אַ יאָהר צוואַנציג־דרייסיג אין קריגערי, און געגעסען דעם גאַנצען טאָג אַ נעכטיגען ברויטעל מיט אַ ציבעלע.

געטהאן, האט ער געוואלט איהר אבצאהלען. ער האט אבער ניט געוואוסט מיט וואס. ער פלעגט אמאל פון גאס אהיים ברענגען א הוהן אונטער דער פאלע ארער זיך ארייגלאזען אין שענקעל אריין און ארויסקריגען א פלעשעל, האט עס אהיים געבראכט און פאר דער אידענע ביים קוימען אוועקגעלעגט. פלעגט די אידענע איהם אויס דער שטוב טרייבען.

— טראג דיך אב, דו קליינער גנב, טראג דיך אב מיט דיינע גנבות.

און מאטקע האט געוהנען, ווי דאס פלעשעל בראנפען ווערט פערשוואונדען אונטער דעם קישען אין דער אידענע'ס געלענער, האט ער געלאכט און איז אויס דער שטוב געלאפען.

אז די „בלינדע פערל" האט דערזעהען, אז מאטקע איז ביי נתן'ען א בן־בית געוואָרען און נתן גנב טראגט זיך ארום מיט איהם, האט ער אלץ געקלערט ווי דעם יונג אין דער האנד צו כאפען. ער האט זיך געוואלט דורך מאטקע'ן מיט נתן'ען אברעכענען און אלץ אבגעווארט א גלעגענהייט, וועו דער יונג וועט איהם אין די הענד פאלען. ער האט ניט בעדארפט לאנג ווארטען: די גלעגענהייט האט זיך באלד געמאכט.

געהאט פון א מאנספארשוין, נאר אהן א בארד און אהן וואנצעם, מיט בעוואקסענע וואורצעלעך, און פיינד האט דאס געהאט מענשען. נע־זהען א קינד אין גאס — א שטוים נעגעבען, און אלעס לעבעדיגס אוועקגעיאגט פון זיך: „סטופיי", „סטופיי"! — האט זי געהאט אויף אלצדינג איין וואורט.

זומער פארנאכט איז זי געזעסען אויף די טרעפלעך באר איהר טהיר און נעשעפט לופט. זי האט שוואר געאטעמט צוליעב אסטמא. די קינדער פון די בעלי־מלאכות האבען געבראכט צו שלעפען אויף די אקסלען די פארטיגע שטיוועל און קאמאשען צו אפרים'שי. די אידענע האט עפעס געברומט אונטער דער נאז, נענומען די שטיוועל און אריינ־געוואורפען אפרים'שין אין קאמער אריין און נעמורמעלט צו די קינ־דער: „סטופיי!" „סטופיי!"

דאס אויסציגע פערגעניגען פון אפרים נייגער איז געווען די קא־מער מיט זיינע שטיוועל. ער פלעגט זיך אפטמאל איינשליסען אין איהר אויף א נאנצען טאג און איבערווארפען די שטיוועל, וואס האבען נעפוילט דארט פון יאהרען לאנג. דאס פערפוילטע לעדער האט ארויס־נעגעבען א געשטאנק, און אפרים האט גוט ארויסגעהויבט דעם ריח פון דעם לעדער און הנאה געהאט. ארויסקומען פלעגט ער פון דער קא־מער מיט א צופריערענער מינע, דער שמייכעל האט איהם ארויסגע־לאכט פון די אויגען און אריינגעפאלען אין זיין קאלטענווואטע בארד, וואס די האר איהרע זיינען צוזאמענגעקלעפט געווען פון לעדער־שטויב. פלעגט ער מיט אמאל דערזעהן דאס וויב, ווי זי זיצט מיט דעם אהן־קינדינגען־פנים און גלאנצט מיט איהרע קלייניע אויגעלעך, פלעגט איהם מיט אמאל דאס נאנצע פערגעניגען פון די פוילענדע שטיוועל פער־נעהן — פלעגט ער געבען א מרוקע, ארויסגעלאזען א קללה אויף איהר און נעכאפט די קאפאטע און אווק אין חברה מנחה דאוונען.

אט אויף דער קאמער מיט די פוילענדע שטיוועל האט נתן גנב זיין אויג געוואורפען. האט ער אריינגעשיקט צו אפרים'שין מאטקע'ן מיט אן אויסרייד. מאטקע האט געדארפט אויסשפירען, צי די קאמער האט א פענסטער'ל, און וואוהין דאס פענסטער'ל נעהט ארויס.

אנגעטראפען האט מאטקע טויבע'ן, ווי זי זיצט אויף די טרעפלעך און כאפט פרישע לופט זומער פארנאכט. זי האט איהם בעגעגנט מיט איהר נעוועהנליכען וועדטעל: „סטופיי!" „סטופיי!" מאטקע

איז זיין אייגציג פערגניגען געווען, אז די קאמער איז וואס אמאל מעהר פול געווארען מיט שטיוועל. נאך סוכות־צייט, ווען די רעגענס גיסען, איז א גאנץ שטעדטעל ארומגענאנגען בארפוס, די בלאטע האט ארייגערוגען דורך די אפענע לעכער, און ביי אפרים'שי אין קעלער האבען געפוילט די שטיוועל, וואס די שוסטער האבען אויסגעארבייט פאר דער בעפעלקערונג אויף דער צייט, ווען דער רעגען וועט קומען.

נעווען איז אפרים א אידעל א קארגער, וואס האט ניט פערגונגען דעם ווייב דעם ביסען ברויט וואס זי עסט. יעדען פריהמארגען איז דאס געסל אויפגערודערט געווארען פון די קריעגעריעז צווישען אפרים'שין מיט זיין ווייב. און יעדען פריהמארגען האט ער געשלעפט דאס ווייב צום גט: „שוין די מינוט זאלסטו מיר געהן צום רב, די מינוט".

ס'האט זיך שוין איינמאל געטראפען, אז דער רב איז מיער געווארען שלום מאכען צווישען זיי, און האט בעשטימט זיי אכצו'גט'ן. פרעגט אפרים'שי:

— וויפיעל וועט דאס קאסטען?

— דו דארפסט דאך איהר געבען א כתובה, און דעם סופר, און שכר־טרחה, און א ציווילנט.

— אבער וויפיעל, ארום און ארום?

— ארום און ארום, מיט א ציווילנט, און פאר'ן סופר, און פאר מיה, א פינף און צוואנציג רובעל.

— פינף און צוואנציג רובעל! — שרייט אוים אפרים'שי — טויבע, קום אהיים! די מינוט אהיים! — שלעפט ער די ווייב ביים ארבעל.

צולעב די פינף און צוואנציג רובעל, וואס ס'האט איהם בעדארפט דער גט אבקאסטען, האט ער אבגעלעבט מיט א ווייב א מרשעת, וואס זיי האבען זיך ביידע פיינד נעהאט, א גאנצעם לעבען, און נעריסען זיך דעם ביסען פון די מייל'ער, און געזעטיגט איינס דאס צווייטע מיט קללות.

אפשר האט איהם טאקע טויבע די מרשעת דערצו געבראכט, אז ער זאל אזוי שלעכט זיין. וואהרום די אידענע איז מיט אן אמת געווען א מרשעת. געווען איז זי אן עקרה, און דאס נישט־קינדער־האבען האט מען איהר אנגעזעהען אויפ'ן פנים... א פנים האט זי

איז ער בעשטאנען, אז דאָס מענטשלע מיט די עץ החיים'ס זאָלען זיין אויף איהר נאָמען.

דאָס קדשי־קדשים איז נאָך נישט געבליבען איין מינוט אליין צייט אפרים'שי האָט חתונה געהאט. צי איז אפרים אין דער היים, צי איז ער אין דער חברה ביי'ם מנחה דאוונען, זיצט אלץ טויבע, זיין ווייב, ווי א געטרייער הונד אויף דער שוועל פון דער טהיר און טרייבט פוועק אלע, וואָס ווילען זיך דערנהענטערען צום קדשי־קדשים, מיט איהר סנולה־ווארט „סטופיי". צום חנוך אבער פון ספר־תורה'לע האָבען ביידע, אי אפרים, אי זיין ווייב, פערלאזט דאָס קדשי־קדשים אויף קיינעם נישט און זיינען געגאנגען מיט דעם עולם אידען אין דער חברה אריין. אין דער חברה האָבען זיך אידען געפרעהט מיט'ן נייעם ספר־תורה'לע, און אפרים מיט זיין ווייב האָבען פערגעסען אָן די שטיוועל און געטאנצט מיט זייער „קינד", מיט'ן ספר־תורה'לע, שפעט אין אבענד אריין.

דענסטמאל האָט זיך נתן גנב ארויפגעלאזען אויף מאנדריס'ס דאך און מיט א שטיק אייזען אונטערגעשפארט דעם פרענט פון דעם לאדען. דער פרענט האָט נאכגענעבען. זיינען איבערגעבליבען די שטאכעטלעך, האָט זיי נתן גנב אויף באלד פארנאנדערגעשפרייט. ער האָט געגעבען א וואונק צו מאטקע'ן, און מאטקא האָט זיך וו' א קאץ געגעבען א קוועטש אריין צווישען די שטאכעטלעך, און באלד האָט ער אנגעהויבען ארויסצואוואַרפען שטיוועל דורך דעם פענסטער'ל צו נתן'ען.

אז מען האָט שוין אנגעפאקט א פאר זעק, האָט נתן נעגעבען א קאמאנדע, אז מאטקא זאל אינעוועניג צונויפלעגען די שטיוועל אזוי, אז מען זאל ניט באלד בעמערקען. מאטקא האָט זיך צוריק ארויסגעקוועטשט פון די שטאכעטלעך, נתן האָט צוריק פערבויגען דעם פרענט אויפ'ן לאדען, אז מען זאל נישט אנזהען, און מען זאל נאָך אמאל קענען נעהמען פון קדשי־קדשים.

אפרים איז אהיים געקומען מיט זיין ווייב פון דער חתונה, וואו זיי האָבען אויסגעגעבען זייער קינד דאָס ספר־תורה'לע. האָט ער זיך דערמאנט אן דער קאמער.

געוואלד, זי איבערגעלאזט אליין, צום ערשטען מאל אליין. האָט ער גוט בעקומט די שלעסער אויף דער טהיר, אבער אלעם איז גאנץ.

האָט אָבער נישט געהערט און איז ווייטער געגאַנגען. פרעגט טויבע: „וועמען זוכסטו?“ איידער די אידענע האָט נאָך אָבער צייט דאָס וואָרט אויסצוריידען, איז שוין מאָטקע אין שטיבעל, קוקט זיך אַרום, דערזעהט דעם שפּאַלט פון דער קאַמער, אַ זונען־שטראַהל פאַלט אַריין דורך די קוים צוגעמאַכטע טהיר, עפענט ער שוין די טהיר און דערזעהט אפרים גייגער טויכט זיך צווישען אַ וועלט מיט שטיוועל. מאָטקע איז דער־שראָקען געוואָרען, אַז ער האָט דערזעהן דעם אידענ'ס באָרד מיט די אויגען אַרויסשטאַרען פון צווישען די שטיוועל.

— ווער איז דאָס? — האָט אפרים'שי געמאַכט אַ געשריי, אויפ־גערעגט, וואָס אַ פרעמד אויג האָט געזעהען, ווי ער טהוט זיין דיענסט אין זיין קדשי־קדשים.

— דער מייסטער האָט מיך געשיקט.

— ווער מייסטער, וואָס פאַר אַ מייסטער? טויבע, רע־טויבע, וואו ביזטו? — איז אפרים'שי אַרויס אַ פערשטויבטער פון צווישען די שטיוועל.

נאָר מאָטקע איז שוין נישט געווען.

פון דעם טאָג אָן איז דאָס פענסטער'ל פון דעם קאַמער פער־קלאַפּט מיט נאָך אַ לאָדען און אַ פּרענט, און די טהיר פון אפרים'שים קדשי־קדשים איז געוואָרען בעלעגט מיט נאָך צוויי שלעסער, אַז קיין פרעמדענ'ס אויג זאָל ניט אַריינדרינגען, און מאָטקע האָט געקראָגען קלעפּ פון נתן גנב — וואָס ער האָט די מעשה אַזוי נישט געשיקט געמאַכט.

מאָטקע אָבער האָט אויסגעשפּירט, אַז די קאַמער האָט אַ פענ־סטער'ל און דאָס פענסטער'ל געהט אַרויס אויף מאַנדריק'ס דאַך.

עס האָט זיך געמאַכט באַלד אַן אַנדער געלעגענהייט. אַריינצו־דרינגען אין אפרים'שים קדשי־קדשים. אפרים גייגער, אַזוי קאַרג ווי ער איז געווען, האָט ער דאָך געוואָלט האָבען אַז עס זאָל איבערבלייבען אַן אָנדענקעניש נאָך איהם. פינף יאָהר האָט ער זיך געדונגען מיט אַ סופר, אַז ער זאָל שרייבען פאַר איהם אַ ספר־תורה אין דער חברה, וואו ער דאַווענט. האָט טויבע געוויינט, אַז זי וויל, אַז דאָס ספר־תורה זאָל זיין געשריבען אויך אויף איהר נאָמען, האָט אפרים'שי נישט געוואָלט. האָט די אידענע צושטייער געגעבען פון איהר געלד, וואָס זי האָט בגנבה אָנגעזאַמעלט אין אַ זאָק, גאַנצע פופצעהן רובעל,

13.

אַ גנב! אַ גנב!

— נעוואלה, א גנב! — האָט זיך געלאָזט הערען איבער דעם שמאָלען געסל א שרעקעדיג געשריי אין א שעהנעם פריהמאָרגען.

לאָדענס האָבען זיך אויפגעפראָלט. פון די אָפענע לופטשיקעס האָבען זיך ווייסע שלאָף־מיצען און בעפעדערטע בערד געלאָזט זעהן. מענשען האָבען געפרעגט מיט דערשראָקענע אויגען:

— וואו ברענט?

זיי האָבען דערזעהען אפרים'שי גייגער, אין די גאטקעס און שלאָף־מיץ, שטעהט אויפ'ן גאניקעל פון זיין הויז. ער רייסט זיך די האָר פון קאָפ און האַלט אין איין שרייען:

— נעוואלה, א גנב! מען האָט מיך בע'גוֹל'ט! ברלות געשטעלט!

טהיר און טויערען האָבען זיך אויפגעפענט. אידען אין אונטער־וועש, ווייבער אין די העמדער, מוידען אין טיכער איבער די קעפ, יונ־גען מיט שטעקענס און העק אין די הענד האָבען זיך צוזאַמענגעלאָזט פון די הייזלעך און געשריען:

— וואו? ווען? ווענען?

— דאָ איז ער אנטלאָפען! ער איז אריבער דעם פלויט!

— ניין, אין הויף אריין, צום נאמבינער אין הויף אריין.

— איך האָב איהם אליין געזעהן דורך דעם הויף.

— קומט, אידען!

און צווישען די אלע געשרייען הערט זיך אפרים'שים געוואלד:

— ער האָט מיך געשאָכטען!

— ווער איז עס געווען?

— נא, אָט דאָ איז ער! — ווייזט א יונג אויפ'ן דאָך הינטער'ן קוימען.

אויפ'ן דאָך, וואָס איז געווען פאר די פענסטערלעך פון אפרים'־

פאָרזיכטיג, מיט האַרץ־קלאַפּעניש האָט ער אויפגעעפענט די טהיר פון קאַמער: געלויבט איז גאָט, די שטיוועל זיינען דאָ. דער לאָדען איבער'ן פענסטער'ל און דער פּרענט אויך.

— געלויבט איז גאָט — אטהעמט אָב אפרים'שע גייגער — איך האָב זיך געשראָקען. די קאַמער אַליין געלאָזט.

— עס איז אין דעם זכות פון ספר־תורה'לע — זאָגט טויבע.

— דו האָסט רעכט, מיין ווייב.

און צום ערשטען מאָל דעם אבענד האָט מאַן און ווייב גערעדט צווישען זיך אָהן קללות, זייענדיג פול מיט דעם נחת וואָס זיי האָבען געהאַט פון זייער „קינד", דאָס ספר־תורה'לע.

פון דענסטמאָל אָן זיינען אויף אַ שטיקעל צייט, דורך די מיה פון מאָטקע'ן מיט זיין רבי'ן נתן'ען, די שטיוועל אָנגעקומען צו די ריכ־טיגע בעלי־בתים, פאַר וועמען די בעלי־מלאכות האָבען זיי געמאַכט — צו די מענשען. אַ סך אידען און פּויערים זיינען צו הערבסט־צייט גע־ווען צוגעגרייט צו די רעגענס מיט גוטע, געזונדע שטיוועל. און ווייל שטיוועל זיינען מיט אַמאָל ביליג געוואָרען אין שטעדטעל, האָט זיך אַן אָרימאַן אויך געקענט פערגינען אַ פּאָר שטיוועל אויף יום־טוב.

נור באַלד האָט דאָס אויפגעהערט. די שטיוועל האָבען אָנגעהוי־בען צוריק צו געהן אפרים'ען אין קאַמער אַריין, ווי מיר וועלען עס שפּעטער דערצעהלען. וואָרים דער היטער פון די גערעכטיגקייט, „די בלינדע פּעריל", האַלט וואַך זיין אויג איבער די אָרדנונג פון דער שטאָדט...

מיט אַמאָל זיך געגעבען אַ לאָז אַריין אין אַ לאָך, אַ שפּרונג איבער א הויז, ווי אַ שווארצע מויז, געגעבען א לויף אריבער דאָס געסעל, אַריין צום סטאָליער אין הויף און איז פערפאַלען געוואָרען אין אַ לאָך צווישען די קלעצער, דרענגער און ברעטער, וועלכע זיינען געווען אָנגעלעגט אין הויף.

דאָס שטעדטעל מיט די בעזימער אין די הענד, וואָס איז נאָכגעלאָפען מאָטקע'ן איבער די דעכער, האָט איהם דערזעהען פערשוואונדען ווערען אין סטאָליאַר'ס הויף. באַלד האָבען די אַלע אידען, ווייבער, יונגען און מוידען, אָנגעפילט דעם הויף מיט די דרענגער און בעזימער אין די הענד, צווישען זיי אפרים'שי גייגער אין די גאַטקעס און מיט'ן שלאָף־מיץ, רייסענדיג זיך די האָר פון קאָפּ:

— געוואַלד, דער יונג האָט מיך געשאָכטען!

— ר' אפרים, קומט, מיר וועלען די ברעטער אָבוואַרפען און דעם יונג אַרויסנעהמען! — שרייט נחום'שי שוסטער, וועלכער האָט דאָס גאַנצע לעבען אָבגעאַרבייט שטיוועל פאַר אפרים'שי גייגער'ס קאַמער. ער האָט מיט די איינגעדאַרטע, איינגעפאַלענע שוואַרצע באַקען געבלאָזען, קוים דעם אָטהעם כאַפּענדיג.

— שטעהט, שטעהט, די „בלינדע פּעריל" געהט! — רופען אַנדערע אויס.

— אידען, מאַכט פּלאַץ, די „בלינדע פּעריל".

די אידען האָבען זיך אָבגערוקט. די „בלינדע פּעריל" אין „פּאָלנע יוניפאָרם", בעוואַפענט מיט דעם שווערד און מיט אַ ביקס, איז אריינגעקומען אין הויף אריין. דער רויטער קאַרק זיינער האָט זיך אַרויסגעגאָסען פון זיין גומענעם קראַגען, ווי דאָס פעטס ביי אַ חזיר. די אויגען, יועלכע זיינען נאָך געווען האַלב פערשלאָפען, האָבען אויסגעקוקט ווי שכור'ע, און די האָר האָבען זיך איהם אויפגעשטעלט פאַר כעס.

— אידעלעך, וואָס איז? — זאָגט די „בלינדע פּעריל", איבערפיהרענדיג מיט דער גרויסער האַנד איבער די גרויסע וואָנצעס, וואָס דאָס איז געווען אַ סמן, אַז ער איז בייז.

— אוי, פּאַניע, ער האָט דאָך מיך גע'הרג'עט! ער האָט דאָך מיך געשאָכטען!

— פּאָסמאָטרים! פּאָסמאָטרים! — האָט פּלוצים די „בלינדע

שים קאמער, האָט זיך מאטקע בעוויזען. ער איז האלב געווען בע־חאלטען הינטער דעם קוימען. מען האָט ארויסגעזעהען דאָס היטעל מיט די גנב'ישע אויגען. ער איז האלב געשטאנען, האלב געלעגען, גע־האלטען אין דער האנד א פּאָר שטיוועל און געקוקט מיט ש־עקע־דיגע אויגען, ניט וויסענדיג, ווי זיך אן עצה צו געבען.

— אָט, אָט, דאָ, זעהט!

— מאטקע גנב! עס איז מאטקע!

— דעם בלינדען ל'יב'ס! איך האָב באלד געוואוסט, אז עס וועט אויס דעם בחור אויסוואקסען א פּרי.

— רינגעלט ארום דעם דאך — שרייען איינצעלנע שטימען.

דערווייל האָבען אפּרים'שים געוואלדען ניט אויפּגעהערט און געהאלטען אין איין צוזאמענרופען די בעלי־בתים פון שטעדטעל. פון די געסלעך, הויפען און הינטער־געסלעך זיינען זיך צוזאמענגעקומען אידען, ווייבער, יונגען און מוידען, בעוואפענט מיט דרעננער, וואלגער־העלצער, בעזימער און האקמעסערס, אלע מיט געוואלדען און גע־שרייען: וואו איז דער גנב, דער גנב? !

— געכאפט! געכאפט!

— אָט, אָט!

די גאנצע צייט האָט זיך מאטקע געדרעהט ווי א מויז אויפ'ן דאך. פּאָר שרעק ניט ארויסגעלאזט די שטיוועל פון די הענד, און גע־קוקט מיט אונרוהיגע אויגען, וואָס דאָ וועט זיין.

— קומט ארויף אויפ'ן דאך!

— וער געהט מיט מיר אויפ'ן דאך?

און דאָ און דאָרט ווייזען זיך שוין אייניגע גבורים און הויבען אן צו קלעטערען אויפ'ן דאך כאפּען מאטקע'ן.

אָבער מאטקע, דערזעהענדיג, אז די יונגען געהען נאָך איהם, האָט ער מיט אמאל געגעבען א שפּרונג, ערגעץ ווּאו פערפאלען געווארען אויף א מינוט, דערנאָך האָט ער זיך באלד געוויזען אויף אן אנדערען דאך.

— אָט, דאָ איז ער! דאָ!

די שטאדט אידען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די בעזי־מער און שטעקענס אין די הענד נאָך איהם.

אָבער מאטקע איז שוין געפלויגען ווי א קאץ פון דאך צו דאך,

קומען אָנגעהמען פאַר איהר קינד. אַזוי גרויס ווי זי איז געווען, האָט זי זיך געגעבען אַ וואַליע אַרויף אויף די ברעטער און ניט געלאָזט זיי פונאַנדערשלעפּען כדי מאָטקע'ן אַרויסצוציהען.

— דו זאָלסט אַוועקגעהן. די מינוט אַוועק! — שרייט צו איהר די „בלינדע פּעריל" — איך היים דיר! — קלאַפּט ער מיט'ן שווערד.

אָבער די רויטע זלאַטקע איז געלעגען אויף די ברעטער, ניט גע־ריהרט זיך פון אָרט, און געשריען ניט מיט קיין מענשליך קול:

— איך וועל ניט אַוועקגעהן, איהר וועט איהם ממית'ן.

— אידען, נעהמט זי אַוועק פון דאַנען! — שרייט די „בלינדע פּעריל". איך ווער אין כעס.

די אידען האָבען געוואָלט צוגעהן צו דער רויטער זלאַטקע. זי האָט געוואָרפען מיט די פיס און מיט די הענד, אַוועקגעשטופּט פון זיך די אידען, די יונגען, די פּנים'ער מיט די נעגעל אויסגעקראַצט און ניט צוגעלאָזט צום יונג.

— איך וועל אייך ניט צולאָזען. איהר וועט איהם ממית'ן.

און נתן האָט געברומט צווישען די צייהן אויף די אידען:

— איך וועל אייך די קעפּ צושפּאַלטען.

די אידען האָבען אָנגעקוקט נתן'ען, מורא געהאַט פאַר איהם און געשטאַנען, ניט וויסענדיג וועמען צו געהאָרכען: די „בלינדע פּעריל" אָדער נתן גנב.

אַז די „בלינדע פּעריל" האָט געזעהען, אַז די אידען נעהמען ניט אַוועק די רויטע זלאַטקע, האָט ער געוואָרפען אַן אויג אויף נתן גנב, איז אַליין צו צו דער רויטער זלאַטקע און זי אָנגעהויבען שלאָגען מיט דער שייד פון דער שווערד, צוטופּענדיג: אַוועק, דו ממזרת, גנבים וועסטו ערציהען!

דאָס האָט נתן ניט געקענט דערטראָגען: ער איז צו צו דער „בלינדער פּעריל", אָנגעכאַפּט איהם פאַר דעם לאַץ, געוויזען איהם אַ פויסט אין פּנים אַריין:

— אַ אידענע וועסטו שלאָגען? איך וועל דיר דעם קאָפּ צו־שפּאַלטען!

די „בלינדע פּעריל" האָט זיך דערשראָקען, געכאַפּט דעם רעוואָל־ווער אין האַנד און געשריען אויף נתן'ען: דו געהסט אַוועק פון דאַ־

פּעריל" אָנגעהויבען ריידען רוכיש, וואָס דאָס איז געווען אַ סמן, אַז די „בלינדע פּעריל" איז זעהר אין כעס.

ער איז צוגעגאַנגען צו די ברעטער, געקלאַפּט אויף אַ ברעט מיט דער שווערד און געשריען:

— עי, מאַשעניק, ווילִיעזאַי!

אָבער מאָטקע איז געלעגען הינטער די קלעצער און ארויסגעקוקט מיט די גלענצענדע אויגען פון א לאָך ארויס, געזעהען די אידען מיט די שטעקענס אין די הענד, די „בלינדע פּעריל" מיט דער שווערד. ער האָט ניט מורא געהאַט. ער האָט ניט געציטערט. געקוקט זיי אין די אויגען אַריין און געוואַרט וואָס דאָ וועט זיין.

— וואָס איז געשעהן? — פרעגט נתן גנב, וואָס האָט זיך פּלוצים אין הויף צווישען די אידען בעוויזען.

די אידען קוקען זיך איינס דאָס אַנדערע אָן און ענטפּערען אָב מיט אַ שמייכעל, ווי וועלענדיג זיך אַרויסמאַכען פון גאַנצען עסק.

— מיר ווייסען דען? אַלע לויפען, זיינען מיר אויך געלאָפען.

— וואָס? א גנב? — פרעגט נתן.

— פּאָסמאָטרים! — האָט די „בלינדע פּעריל" אָנגעקוקט און געקלאַפּט שטאַרקער מיט דער שווערד אויף די ברעטער און גערופען מיט אַן ענערגישען קול:

— העי, מאַשעניק, ווילִיעזאַי!

נתן האָט איהם אָבגעענטפערט מיט אַ בליק און זיך אַוועקגעשטעלט מיט די אַנדערע אידען אָבוואַרטען די זאַך.

אַז מאָטקע האָט דאָס מאָל אויך ניט אָבגעענטפערט אויף דער „בלינדער פּעריל'ס" אויפרוף, האָט זיך די „בלינדע פּעריל" געוועגדעט צו די אידעלעך אויף אידיש:

— העי, אידעלעך, שאַרט אַוועק די ברעטער.

די אידען האָבען זיך געגעבען אַ נעהם צו די ברעטער, צים מעהרסטען די שוסטער, וועלכע האָבען פערזעצט זייערע שטיוועל ביי אפרים'שין, געוואָרפען די דרענגער, די קלעצער, און מאָטקע איז געלאָפען פון איין לאָך אין צווייטען אריין.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ גרויס ווילד געשריי אין הויף:

— איך וועל ניט לאָזען! — איך וועל ניט לאָזען!

דאָס איז וויעדער געווען די „רויטע זלאַטקע", וואָס איז זיך גע-

וען די אייניגע, וואס זיינען איהם נאכגעלאפען. די אידען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די שטעקענס און בעזימער אין די הענד זיינען שוין געשטאנען, האבען זיך צוגעקוקט, ווי די „בלינדע פערל" מיט דער לאנגער שווערד אין האנד און נאך איהם אפרים'שי גייגער אין די נאטקעס מיט'ן שלאפמיץ לויפען נאך דעם יונג, און מאטקע פליהט ווי א פייל פון בויגען איבער פלויטען, איבער דעכער, און די „בלינדע פערל" סאפעט מיט'ן רויטען האלז ווי א שווערע גאנז. האבען זיי געלאכט.

צום סוף איז די „בלינדע פערל" מיעד געוואָרען, יאגענדיג זיך נאך מאטקע'ן. ער האט זיך אבגעשטעלט, צוריק אריינגעטהאן די שווערד אין שייד, אויסגעשפיגען און געזאגט אויף אידיש צו די ארומשטעהענדע אידען:

— אז איהר ווילט א גנב, האב איך אן עסק! וואס איז עס מיין עסק?

און דערזעהענדיג אפרים'שין אין די נאטקעס מיט'ן שלאפמיץ, ווי ער שטעהט און רייסט די האר פון קאפ: „געוואלד, ער האט דאך מיך נעשאכטען!" האט די „בלינדע פערל" אויסגעלאזט דעם נאנצען כעם אויף אפרים'שין. ער האט איהם נאכגעקרימט און געזאגט: „געוואלד, ער האט מיך געשאכטען!" אלעס ביזטו שולדיג. ווער הייסט דיר האלטען די שטיוועל אין קאמער? גיב זיי צוריק די שוסטער וועט מען ניט גנב'ענען.

נור באלד איז געוואָרען א געלאף אין עק געסעל, וואו מאטקע איז אנטלאפען. יונגען זיינען געקומען פאראוים צו לויפען און אנגעזאגט מיט גדולה די בשורה: „געכאפט! געכאפט!" באלד האט זיך געוויזען דער גוי'שער קיילער מיט זיין שייגעץ. זיי האבען געפיהרט מאטקע'ן ביי ביידע הענד. זיי האבען איהם געכאפט אין זייער הויף, וואוהין מאטקע איז אריין. מאטקע איז געגאנגען צוויישען זיי, רויג, מיט א ברוגז'ער מינע און די אויגעלעך האבען איהם געגלאנצט. די „בלינדע פערל" האט זיך גלייך געשטעלט, ארויסגענומען דעם רעזואלווער און גרייט געהאלטען איהם. אידען האבען זיך דערשראקען פאר דער „בלינדער פערל'ס" רעוואלווער, האבען זיי זיך אבגעדרוקט.

נען? איך שים דיך ווי א הונד! דו לאזט מיך ניט דאס געזעץ אויס־פיהרען.

עס איז געווען אביסעל צו ליכטיג, און נתן גנב האט זיך אבגע־רוקט. אז די „בלינדע פערל" האט דערזעהן, אז ער איז תקוף, האט ער געגעבען א געשריי צו די אידען, ווייזענדיג אויף נתן'ען:

— בינדט איהם, ער האט מיר געשטערט דאס געזעץ אויסצו־פיהרען.

נתן איז געשטאנען בלייך און געשמייכעלט, אין דער האנד האט ער שוין גרייט געהאלטען דעם „אייזערנעם שטאבער", מיט וועלכען ער האט זיך געשלאגען, און קיין איד האט ניט געוואגט צוצוגעהן צו איהם.

די „בלינדע פערל" האט געזעהן, אז ער איז איצט אליין, האט ער זיך ווייטער גענומען מאטקע'ן צו כאפען; אבגעשטופט די אי־דענע און געשריען אויף די אידען, אז זיי זאלען די ברעטער ארא־וואפען.

נור קיין אידע'ס האנד האט שוין ניט מיטגעהאלפען די ברע־טער פונאנדערצואוואפען. צי זיי האבען מורא געהאט פאר נתן'ען, צי איבער דעם וואס די „בלינדע פערל" האט געשלאגען מאטקע'ס מוטער, האט זיך די סימפאטיע איבערגעוואויגען אויף מאטקע'ס זייט, סיי ווי סיי: די „בלינדע פערל" האט אליין די ברעטער־אויפגעהוי־בען און דערביי האט ער זיך צוואווארעמט, דער שוויים האט גערונען פון זיין פעטען האלז. ער איז רויט געווען און געשאלטען די אידען און זייערע רבים. די אידען זיינען געשטאנען און צוגעזעהן, ווי די „בלינדע פערל" ארבייט, און האבען געשמייכעלט. אזוי האט ער אב־געארבייט, ביז ער האט פאנאנדערגעוואוארפען א גאנצען הויפען בר־טער. מיט אמאל האט מאטקע געגעבען א שפרונג ארוים פון א לאך, איז אריין צווישען א געזעמעל אידען. קיינער האט איהם ניט ge־וואגט צו כאפען. אדרבא, א טהיל האבען איהם נאך פערשטעלט מיט די קאפאטעס. די „בלינדע פערל" האט ארויסגעכאפט די שווערד און אריינגעלאזט זיך צווישען די אידען נאך מאטקע'ן. אבער מאטקע האט שוין געמאכט א „ויברח", וויעדער אריין אין א הויף און פון דארט האט ער זיך ארויבערגעלאזט איבער א פלויט אין פעלד אריין, צום וואסער צו. די „בלינדע פערל" מיט אפרים'שי גייגער זיינען גע־

.14

אַרעסטאַנטען.

די „וואַך" פון שטעדטעל איז געווען אין מיטען מאַרק, אין שעהנ־סטען, געזונדסטען הויז פון שטאָדט. די פענסטערלעך האָבען אַרויס־געקוקט אין מאַרק אריין און מען האָט פון די וואַך געקענט זעהען אַלעס וואָס עס טהוט זיך אין גאַס, און פון גאַס — אַלעס וואָס טהוט זיך אין דער וואַך.

פאַר אַ פערברעכען האָט מען אַוועקגעזעצט אין וואַך... למשל, אַז אַ איד האָט פערקויפט אין געהיים פון זיין געוועלבעל זונטאָג פאַר צוועלף אַזייגער, ווען די קירכענגלאָק האָט געקלונגען, איז געקומען דער פּאָליציאַנט, וועמען מען האָט גערופען „די בלינדע פּעריל" און פערשריבען אין ביכעל. האָט דער „סאָנד" (סודיאַ) דערנאָך גע'משפּט, אַז דער איד זאָל פינף טעג אָבזיצען אָדער בעצאָהלען פינף רובעל אַ טאָג. האָט דער איד געוואָלט ליעבער פערדיענען די פינף אין צוואַנ־ציג רובעל און איז געגאַנגען אָבזיצען די פינף טעג, און מען האָט איהם דערנאָך צוגעוואונשען, הלואי יעדע וואָך אַ פינף־און־צוואַנציגער פער־דיענען.

דאָס איז נאָך אַלעס געווען פערצייטענס, אין אָנהויב, ווען די „בלינדע פּעריל" איז נאָך געווען אַ „פריטץ" (אַ גרינער), אַז ער האָט דערזעהן אַן עולה אין שטעדטעל האָט ער עס ניט געקענט איבער־טראָגען און באַלד פערשריבען אין זיין ביכעלע. דערנאָך האָט זיך די „בלינדע פּעריל" צוגעוועהנט צום שטעדטעל, מען האָט אָנגעמאַכט מיט איהם צעהן גילדען אַ וואָך מיט אַ פונט טהעע און דריי פונט צו־קער. דער שמש האָט עס יעדען פרייטאָג צוזאַמענגענומען גראָשענ־ווייז פון די בעלי בתים, און צו שטיקלעך צוקער פון די בעלי־בית'טעס פאַר די „בלינדע פּעריל". פון דענסטמאָל אָן, אַז אַ שעהנער בעל הבית איז אַריינגעפאַלען, למשל, אַז דער פּאַן קאָמיסאַר איז געקומען צו־

די גוים האבען איבערגענעבען מאטקע'ן אין די הענד פון דער „נערעכ־טיגקייט", און די „נערעכטיגקייט" אין דער פערזאן פון דער „בלינ־דער פערין" האט איבערגענומען מאטקע'ן מיט אן ערנסטער מינע. אנ־געשטעלט דעם רעוואלווער און געפיהרט מאטקע'ן ביי דער האנד אין וואך אריין.

— עס איז דאָ א איד אין דער שטאָדט, ר' משה־שלמה, דאָרף ער האָבען פֿרנסה.

נאָך אַן אַרעסטאַנט איז געווען א בעשטענדיגער איינוואוינער פון דער וואָך. דאָס איז שוין געווען א געפֿעהרליכער, א פּאָליטישער, כּאַ־נאַצקי, דער פּוילישער שוסטער, אָדער ווי אידען האָבען אים גערו־פֿען „פּאָלסקי וואיסקע".

דאָס איז געווען אַן אַרימער גוי, וועלכער איז א גאַנצע וואָך אָב־געזעסען ביי ברוך'ן אין ווערקשטאָט, איינגעבוינען איבער זיין שטי־וועל און געקלאַפּט אין דער פּאַדעשווע. א הויכער, אַן אויסגעמאַגער־טער, מיט א פּאָר גרויסע פּוילישע וואָנצעס. א גאַנצע וואָך איז ער גע־ווען א שטילער, א גוטער, צו אַלעמען געשמייכעלט און די קינדער פון נעסעל צוקערקעס געטהיילט. נור, אז עס איז געקומען זונטאָג, האָט ער זיך אָנגע'שכור'ט און איז אַרויס אין גאָס, אָנגעטהאָן עפּעס אַן אַלט זעלנעריש היטעל פון נאַפּאָלעאָנ'ס צייטען, מיט אַן אַלטען פּערראָם־טעטען שוועבד, פון די פּורים־שפּיעלער, וואָס ער האָט ערגעץ־וואו געהאָט פּערשטעקט, אַרויס אין גאַנצען יוניפֿאָרם און אָנגעהויבען צו זינגען: „יעשטשע פּאָלסקא ניע סגינעלא"... און געשריען אין געסעל: „פּאָלסקא וואיסקא", דעמבראָווסקי... קאָסטשיושקא... פֿז מען האָט דערהערט די שרעקליכע רעוואָלוציאָנערע ווערטער אין געסעל, איז א שרעק אָנגעפֿאַלען אויף קליין און גרויס. „פּאווסטאניע", געוואַלד, דער פּוילישער שוסטער וועט אונז אונגליקליך מאַכען! איז אָנגעקומען די „בלינדע פּעריל" מיט'ן רעוואָלווער און די שווערד און האָט פּאָלסקי וואיסקא'ן אין וואָך נעפּיהרט. דאָרט האָט ער איהם גוט אָנגעשלא־גען „פּאָלסקי וואיסקע" איז אָבגעלעגען א נאכט אין דער וואָך, אויס־געניכטערט זיך.

וועז משה־שלמה דער אונטער־שמש האָט נעזעהען דעם שכור'ען „פּאָלסקי וואיסקע" זיך אַרומוואַלגערענדיג אויף דער פּאַדלאָגע פון דער וואָך, האָט ער געקרעכצט און בעדויערט גאָט'ס בעשעפענישן. א מענש איז משוגע, קרעכצט ער, בחנם זאָל ער זיך נעהמען אַוועקזע־צען אין וואָך, און משה־שלמה האָט איהם געזומען מוסר זאָגען:

— א מענש זאָל זיך אזוי צום נאר מאַכען! אוי, אוי, פּאני „פּאָלסקי וואיסקע", שאָקעלט ער אויף איהם מיט'ן קאָפּ.

פאהרען פון דעם גרעסערען שטעדטעל און איז ארומגעגאנגען אין די הויפען נאכקוקען צו ס'איז ריין, און יערען שעהנעם בעל־הבית פער־שריבען פינף רובעל א טאג אדער פינף טעג זיצען — האט מען אב־געמאכט מיט משה־שלמה'ן דעם אונטער־שמש, אז ער זאל געהן אב־זיצען פאר די בעלי־בתים. משה־שלמה דער אונטער־שמש האט עס גע־מאכט ביליגער ווי פינף רובעל א טאג. געגומען האט ער צנויי גילדען א טאג פון א בעל־הבית, און דערבי האט משה־שלמה די צייט ניט פערטאכלעוועט; ער האט זיך דערווייל אנגעגרייט די צווייטע וועלט — ער איז געזעסען און געזאגט תהילים. די „בלינדע פערל" האט שוין געזארגט דערפאר, אז משה־שלמה זאל פרנסה האבען, אז ער זאל שטענדיג דארפען זיצען, פאר וועלכען משה־שלמה איז דער „בלינדער פערל" זעהר דאנקבאר געווען. אבגעזעסען איז דער אונטער־שמש א גאנצע וואך, און פרייטאג האט די „בלינדע פערל" געוואוסט, אז א איד דארף שבת זיין ביים ווייב מיט די קינדער, האט ער משה־שלמה'ן ארויסגעלאזט וועז דער שמש האט געדארפט ליכט צינדען. שבת צו־נאכט, וועז אלע אידען האבען זיך גענומען צו זייער וואכעדיגע פרנסה, איז משה־שלמה אליין צוריקגעגאנגען צו זיין פרנסה — אין דער וואך ארויין.

עס האט זיך אמאל געמאכט, אז די „בלינדע פערל" האט פער־געסען אן משה־שלמה'ן און האט די בעלי־בתים ניט פערשריבען אין ביכעל, איז איהם דער אונטער־שמש געקומען בעטען אן גע'טענה'ט צו איהם:

— וואס, איך בין ניט קיין איד, איך דארף ניט קיין פרנסה?

האט די „בלינדע פערל" איינגעזעהען, אז משה־שלמה האט א וויב מיט קינדערלעך, האט ער פערשריבען אין ביכעל א בעל־הבית אויף פינף טעג צו זיצען — ניט דערפאר, וואס דער בעל־הבית האט חלילה מיט עפעם זיך פערזינדיגט, נאר כדי משה־שלמה זאל האבען וואס צו טהאן און די וואך זאל ניט בליבען לעדיג. און אז דער בעל־הבית האט דערנאך געמאכט א געוואלד אין געסעל, גע'טענה'ט צו דער „בלינדער פערל":

— וואס הייסט? וואו איז דער יושר? דו נעהמסט ניט קיין צעהן גילדען א וואך? פארוואס פערשרייבסטו מיך?

האט די „בלינדע פערל" אבגעענטפערט גאנץ אידישלעך:

אבער מאטקע האָט זיך ניט געשראָקען פאר'ן פּיסמאָלעט. ער האָט נור מיט די גנב'ישע אויגעלעך נענעבען א ציטער און דאן נאנץ רוהיג נעקוקט דער „בלינדער פערל" אין פּנים אריין.

— איך וועל דיך שיסען! — שרייט די „בלינדע פערל" — זאָג, א נישט וועל איך דיך שיסען!

— אוי! — שרייט אוים משה־שלמה פון ווינקעל.

די „בלינדע פערל" קוקט איהם אָן, משה־שלמה שטעקט פלינק דעם קאָפּ אין סדור אריין און זאָגט מיט א צובראָכענ האַרץ:

— אוי! כי יודע ה' דרך צדיקים, דרך רשעים תאבד!

אז די „בלינדע פערל" האָט נעזעהן ווי מיט סטראשונקעם קען ער נאָר ניט מאכען — האָט ער מאטקע'ן נענעבען דעם ערשטען פּאָטש.

נור דאָ האָט זיך מאטקע דערמאָנט, אז ער קען שרייען. ער האָט מיט אמאָל נעמאכט אזא נעוואלד, אז דאָס נאנצע נעסעל איז נעקומען צולויפען פאר די פענסטערלעך פון דער וואָך.

די „בלינדע פערל" איז בייז נעוואָרען, נענעבען מאטקע'ן א וואַרף אויף דר'ערד און איהם אָנגעהויבען צו קאָפּיען מיט די פּים און צו שלאָגען מיט דער שייד פון דעם שוועבד, וואו ער האָט נעטראָפען.

נור מאטקע האָט ניט נעשווינגען, זיינע נעוואלדען האָבען נערופען, ווי דאָס קלינגען פון פייער־נלאָקען, די איינוואוינער פון שטעדטעלעך צו די פענסטערלעך פון דער וואָך. וואָס אמאָל כאהר זיינען זיך צוזאַמענגעלאָפען די איינוואוינער, און איינער האָט דעם צווייטען נעשראָקען:

— מען שלאָגט מאטקע'ן אין דער וואָך, מען שלאָגט מאטקע'ן.

די „רויטע זלאטקע" האָט שוין פון דערווייטענם נעהערט מאטקע'ס נעוואלדען, וואָס האָבען זיך אריינגעריכען פון צווישען די שטאכעטען פון קליינעם וואָך־פענסטער'ל. מיט'ן טוך איבער'ן קאָפּ איז זי נעקומען צולויפען פאר די פענסטערלעך, נעברַאכען זיך די הענד, די טרערען זיינען איהר נערונען איבער די באַקען און זי האָט נעשריען מיט א ווילד קול ווי א חיה־מוטער, וואָס מען האָט פון איהר דאָס קליינע נערויבט:

— נעוואלד, ער וועט מיר דאָס קינד טויטען! נעוואלד, אידען, נעוואלד!

„פאלסקי וואיסקע" האט זיך נענומען צום ארץ משה־שלמה'ס מוסר, נעקראצט זיך אין קאפ און אבגענטפערט:

דו האסט רעכט, פאני משה שלמה, האסט רעכט.

„פאלסקי וואיסקע" האט זיך בערוהיגט, אבגעמאכט ביי זיך ניט מעהר צו טהאן די נארישקייט, און צומארגענס האט איהם „די בלינדע פערל" ארויסגעלאזט מיט אן אונטערגעהאקט אויג, און „פאלסקי וואיסקע" איז צוריקגענאנגען צום „זשיד" בריך אין וועקשטאט און רוהיג וויטער געקלאפט אין די פאדעשווע ביז צום צווייטען זונטאג, וען „פאלסקי וואיסקע" האט זיך וויעדער אנגע'שכור'ט און דערשראקען דאס נעטל מיט „יעשטשע פאלסקא ניע סגינעלא"...

אם צו די צווי שרעקליכע ארעסטאנטען האט די „בלינדע פערל" אריינגעבראכט, בעוואכט מיט שווארד און ביקס, דעם קליינעם צוועלף־יעהריגען מאטקע גנב, אין די וואך, אויף דער שמוציגער שטיינערנע פאדלאגע, איז געלעגען „פאלסקי וואיסקע" מיט אן אונטערגעהאקט אויג פון די „בלינדע פערל'ס" קלעפ און הויך געשנארכט. משה שלמה, דער אונטער־שמש, איז געזעסן ביי'ם פענסטער'ל אנגעטהאן אין בריל'ען, געהאלטען א גרויסען סדור אין האנד. אז ער האט דערזעהן דעם שרעקליכען ארעסטאנט, וואס מען לאזט אריין צו איהם אין וואך אריין, האט ער זיך איינגעקארטשעט, אבגעקרעכצט און ארויסגעזאגט פון תהילים, שאקלענדיג מיט'ן קאפ אויף מאטקע'ן: „אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד"...

די „בלינדע פערל" האט ארויסגענומען דעם פיסטאלעט פון שיידעל ארויס. דער פיסטאלעט וואס איז געווען פערראסטעט און האט קיינמאל קיין קויל ניט אנגעזעהן, האט אזא שרעק אנגעווארפען אין מורמע צווישען די ארעסטאנטען, אז משה־שלמה האט די אוינען צוגעמאכט און געשריען „שמע ישראל" און „פאלסקי וואיסקע" האט זיך פון שלאף אויפגעכאפט און פאר שרעק האבען זיך איהם די האר אויפ'ן קאפ קאפויר געשטעלט. דער פיסטאלעט איז אבער ניט געווען צו זיי נעווענדעט. די „בלינדע פערל" האט צוגעטראגען דאס פיסטאלעט נאהענט צו מאטקע'ס פנים און געשריען:

— זאג די מינוט, אז נתן גנב האט דיך געשיקט די שטיוועל גנב'ענען, אז ער האט זיי אבגענומען פון דיר; זאג די מינוט!

— ביזט אליין א גנב! — שרייען די ווייבער — קוקט נאר אן דעם צדיק!

— אז איהר ווילט א גנב, האב איך א דאגה. וואם פאר אן עסק האב איך? — זאגט די „בלינדע פערל" און וואַרפט ארוים מאטקע'ן פון דער וואָך, צוקלאפענדיג די טהיר נאך איהם.

— נעהמט זיך איהם, אז איהר ווילט — האט ער געזאגט און אנגעקוקט שטרענג די ארעמסטאנטען משה־שלמה'ן מיט „פאלסקי וואי־סקע", וועלכע האבען געציטערט אין די ווינקעלעך.

די מוטער האט איינגעהילט מאטקע'ן מיט איהר טוך און נע־פיהרט איהם איבער דעם מארק אהיים צו זיך אין קעלער. זי האט איהם אונטערגעהאלטען מיט די הענד און די טרערען זיינען איהר נע־רונען פון די אויגען איבער זיין קאפ, איבער זיין פנים, און זי האט געשלוכצט:

— מיין שלעכט קינד, וואם וועט פון דיר דער סוף זיין?

זי האט נעקלעטערט אויף די וועגה, צום פענסטער׳ל צו, נע־קלאפט מיט׳ן קאפ אויף דער טהיר פון דער ווארך און אלץ נעשריען:

— אידען, האט רחמנות, ער וועט מיר דאס קינד טויטען!

די האר האבען זיך איהר צופאטעלט, די אויגען פול מיט טרע־רען, האבען זיך ביי איהר ארויסגעזעצט, מיט די דארע צוקראצטע הענד האט זי די טהיר פון דער ווארך נעריסען און נעקלאפט מיט׳ן קאפ אויף דער טהיר:

— אידען, האט רחמנות!

מאטקע האט פון אינעווענינ דערהערט דער מאמע׳ס קול און ער האט נאך העכער אנגעהויבען שרייען. די שטימען, דער מאמע׳ס מיט דעם יונג׳ס, האבען זיך אויסגעמישט און אנגעווארפען א פחד׳ איבי דעם העלפן זון־בעשיינטען טאג. די אידען האבען עס ניט געקענט אויס־האלטען. נאר די ערשטע זיינען געווען די ווייבער און די פויער־טעם פאר דעם פענסטער׳ל פון דער ווארך, וואס האבען זיך אנגענומען פאר מאטקע׳ס מוטער. די ווייבער האבען אנגעהויבען צו רייסען די טהיר פון דער ווארך, דערנאך זיינען צוגעלאפען די יונגען מיט דרענגער און שטעקענס, געקלאפט אין דער טהיר, אונטערגעשפארט זי, ביז זיי הא־בען די טהיר אויפגעבראכען און אריין אין דער ווארך.

מאטקע איז געלעגען אויף דר׳ערד א צובלוטיגטער, און די „בלינ־דע פערל", רויט פאר בעם, איז נעשטאנען איבער זיין קרבן מיט דער שווערד.

די „רויטע זלאטקע" האט זיך נעגעבען א וואלע ארויף אויף איהר יונג און איהם פערשטעלט מיט איהר קערפער, און די א־דען האבען דערווייל אוועקגעריסען די „בלינדע פערל".

— וואו איז דער יושר! דו נעהמסט ניט צעהן נילדען, צעהן בלוטיגע גילדען פון אונז א וואך?!

די „בלינדע פערל" האט זיך איינגעקוקט און דערזעהען די ווי־בער, די פויערטעם מיט די צושראקענע אויגען און אויסגעשטרעקטע הענד, די אויפגערענטע נעזיכטער פון די אידען, האט ער זיך ווי דער־שראקען און אויסגעשריען:

— א גנב, ער איז א גנב!

— ווער א גנב? ביי אונז זיינען ניטא קיין גנבים.

ערשטען מאל הערט זי מאטקע'ן אזוי ווייגען... ער שרייט ניט, ער מאכט ניט קיין ליארם, נאר ער ווייגט פאר זיך. ביים הארץ האט עס זי געשניטען, איז זי צוגעלאפען צום געלעגער און האט אנגעהויבען פון מאטקע'ס קאפ דעם טוך אראבצורייסען און צו פרעגען:

— וואס איז דיר, מאטקעלע, מיין קינד? וועה איז מיר, ווי זיי האבען דאס דיך געשלאגען!

די וועדטער האבען איהם נאך מעהר געקרענקט. מאטקע האט ניט געלאזט דאס טוך אראבריייסען פון זיין קאפ און אנגעהויבען פלוצים מיט די פיס און מיט די הענד צו קאפיען און צו שלאגען, וואו ער האט געטראפען: די וואנד, דאס בעטגעוואנד, די מאמע, — און מיט א מאל איז ער נאר אין גאנצען געגעבען א שפרונג אראב פון בעט און געוואלט א נאקעטער ארויס, האט איהם די מוטער קוים אייגענעהאלטען:

— וואס איז דיר, מאטקע?

— נאר ניט, נאר ניט, נאר ניט! — האט מאטקע נאכאנאנד געשריען און געכאפט אויף זיך פלינק די הויזען און די קאפאטע.

— איך וויל ארויס, לאז מיך ארויסגעהן.

— וואו וועסטו גהן? וואוהין? וויעדער גנב'ענען? וויעדער שלאגען? וויעדער זיך ארומוואלגערן? — האט איהם די מאמע פערשטעלט די טהיר.

— איך וויל ארויס, לאז מיר ארויסגעהן.

— מאטקע, געדענק אן גאט, וואו וועסטו גהן? דו ביזט דאך א צוביילטער, א צו'הרג'עטער.

— ניט דיין עסק, איך וויל גהן, און שוין.

— פארוואס, מיין קינד, לויפסטו פון מיר, פארוואס? וויינט די מאמע.

— איך וויל שוין גהן, מאמע, לאז מיך גהן.

— וואהרט כאטש, איך וועל דיר די הויזען צוגהן. קענסט דאך ניט אזוי ארויסגהן. מענשען וועלען דאך לאכען אוים דיר, אוים דיין מאמען.

די מוטער האט ארויסגענומען פון א קאסטען דעם בלינדען ליב'ס א פאר הויזען און אנגעהויבען צו נעהען פאר מאטקע'ן. מאטקע האט געוזהן, ווי די מאמע זיצט און נעהט פאר איהם די הויזען, איז איהם

15.

מאטקע נעהמט זיך אן פאר דער מאמען.

די מאמע האט אהיים געבראכט מאטקע'ן און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן נעלעגער. מאטקע איז געווען צושלאגען, דאס פנים צוביילט און די קליידער אבגעריסען, איינגעריכט פון שלאגען און ארומוואלגערען זיך אין וואסר. די מאמע האט איהם די קליידער אראבגעריסען, דאס פנים מיט א נאסער שמאטקע אבגעווישט, דאס בלוט אבגעוואשען, איהם אויף איהר געלעגער צווישען די קישענס און פערענעם אריינגעלעגט און ניט אויפגעהערט די נאנצע צייט איבער מאטקע'ן צו קלאגען:

— מאטקע, מיין אונגליקליך קינד, ווי דו זעהסט אוים! וואס וועט פון דיר דער סוף זיין? מיין אונגליקליך, שלעכט קינד!

מאטקע האט זיך נעלאזט פון דער מאמען אבוואשען, אויסטהאן מיט א ברוגז'דינער מינע און מיט א מורמל אונטער דער נאז, וואס קיינער האט ניט פערשטאנען, וואס דאס בעדייט. נאר וועז די מאמע האט איהם א נאקעטען אריינגעלעגט אין איהר געלעגער, האט ער זיך אזוי נעפיהלט, ווי קיינמאל ניט. עפעס איז איהם אזוי נעווארען, אז ער האט זיך פערשעמט פאר זיך און און נעוואלט זיך אויפהויבען און ארוימשפרינגען פון בעט אויפ'ן נאס ווי ער איז געשכאנען און נעגאנגען... ער האט זיך נאר מיט אמאל אנגעהויבען עפעס צו שעמען פאר דער מאמען, און אין האלז האט איהם נעשטיקט. ער האט זיך ארונטערגערוקט אין א ווינקעל און פערדעקט דעם קאפ מיט אן אלט טוך, וואס איז געלעגען איבער'ן געלעגער. אזוי איז ער געלעגען א ווייל און פלוצים האט ער דערפיהלט ווי עס רינט איהם עפעס פון די אויגען און עס רייסט זיך ארוים פונ'ם האלז.

די מוטער האט דערהערט פון אונטער דעם טוך מאטקע'ס פערשטיקטע שטימע, האט זי זיך דערשראקען: וועה איז איהר, צום

שטאדט האָט מיט איהם צו טהאָן. האָט ער געטראפען זלאטקע'ן זיצען אין א ווינקעל און נעהען די הויזען. איז איהם דאָס שוין ניט געפעלען. האָט ער געפרעגט זלאטקע'ן מיט א בליק פון בלינדען אויג:

— פאר וועמען נעהסטו דאָס די הויזען?

האָט איהם זלאטקע אָבגעענטפערט:

— פאר קיינעם ניט.

האָט ער זיך אָנגעהויבען ארומקוקען אין שטוב און בעמערקט אין א ווינקעלע ליעגט עפעס איבערגעדעקט מיט א קאפאָטע. האָט ער געפרעגט, קוקענדיג אויף זלאטקען מיט'ן בלינדען אויג:

— ווער ליעגט דאָרט אין ווינקעלע?

האָט זלאטקע זיך דערשראָקען, אויפגענאבאפט זיך און אָבגעענטפערט ענערגיש: „קיינער ניט".

האָט דער בלינדער ליב געוואָלט צוגעהן זעהן, איז שוין זלאטקע פאָראויס געווען פאר איהם, פערשטעלט מאָטקע'ן און געשריען:

— איך האָב איהם נאָר ארונטערגענומען אביסעל אָנווארעמען זיך. וואָס ווילסטו האָבען פון איהם?

איז דער בלינדער ליב בייז געוואָרען, דאָס פנים אָנגעלאָפען מיט בלוט, און דאָס בלינדע אויג האָט זיך ארויסגעזעצט, ווי עס וואָלט געוואָלט זעהן:

— האָסט נאָך דעם מימזר אריינגענומען צו מיר אין שטוב אריין? די מינוט זאָל ער ארוים! איך וועל איהם ממית'ן!

— וועסט איהם ניט אָנריהרען. איך וועל מיר א טויט מאָכען, — האָט איהם די מאָמע פערשטעלט.

און זלאטקע האָט זיך געגעבען א וואָרף אויף מאָטקע'ן און אָנגעהויבען איהם צו קושען, צו האָלזען און צוצודריקען פעסט צו איהר האַרץ:

— מיין אָרים, אָרים, אונגליקליך קינד....

דער בלינדער ליב איז געשטאָנען א צוטומעלטער און האָט ניט גערוואוסט, וואָס צו טהאָן.

אָבער מאָטקע האָט זיך באלד ארויסגעריסען פון דער מאָמע'ס אָרעמס, ער איז וואָך געווען און אלעס געהערט. ער האָט געריסען די הויזען פון דער מאָמעס הענד:

— לאָמיך געהן, איך ווייל דאָ ניט זיין.

וויעדער אזוי געוואָרען ענג אין האלז, אז ער איז וויעדער ארוים מיט א געוויין, נאָר דאָס מאָל שוין שטילער. ער האָט זיך א נאקעטער אוועקגעזעצט אין א ווינקל קעלער און געווייגט.

די מאַמע האָט איהם שוין גאָר ניט געזאָגט, נאָר איז געזעסען איינגעבוגן איבער די הויזען.

מאָטקע האָט אזוי לאַנג געווייגט, ביז ער האָט זיך בערוהיגט. די מאַמע האָט געמיינט, אז ער איז איינגעשלאָפען, האָט זי געמומען אן אלטע קאפאָטע און האָט מאטקע'ן צעגעדעקט.

מאָטקע איז אָבער ניט געשלאָפען. ער איז געלעגען אונטער דער קאפאָטע א נאקעטער און האָט געקוקט אויף דער מאַמען. ווי זי זיצט און נעהט איהם די הויזען. ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין איהר פּנים. דאָס פּנים איז געווען שווארץ, איינגעשרומפּען, נאָר די נאָז בלייך, — לאַנג און גרוים — האָט ארויסגעשטאַרט פון אלטען פּנים. און די אויגן זיינען ביי איהר געווען גרויסע און ארויסגעוועטע, און דאָס מאָל אזוי איינגעצויגען, ווי ביי אן אלטער הונד. און עפּעס האָט איהם די מאַמע דערמאָנט אָן א הונד, וואָס ער האָט אמאָל געזעהן אין שעכט־הויז ביים שוחט צווישען די קניע. די הונד האָט פּערגלאָצט די אויגעלעך, און איהם האָט זיך געדאַכט, אז די הונד בעט זיך ביי איהם מיט איהרע פּערגלאָצטע אויגעלעך. האָט ער געוואָלט צולויפען און ארויסרייסען די הונד פונ'ם שוחט'ס קניע ארוים, נאָר נתן נגב האָט איהם געוויזען מיט דער האַנד, אז ער וועט איהם הרג'ענען, האָט ער מורא געהאַט. יעצט, דאכט זיך א'הם, איז די מאַמע אויך אזוי ווי די הונד, און די אויגען פערגלאָצט זי כאר איהם. ער האָט געוואָלט צוגעהן און לעקען דער מאַמען די אויגן, די הענד און דאָס אלטע, פינסטערע פּנים, נאָר ער האָט זיך געשעהמט...

פּאַרנאַכט איז געקומען דער בלינדער ליב, דער טאַטע, פון נאָס. אין מארק האָט ער שוין געהערט, וואָס עס האָט זיך היינט א נאנצען טאָג אָבגעטהאָן מיט מאָטקען אין דער שטאָדט. חברים וויאָבבקעס האָבען איהם שוין אין געסל אָבגעשיקט צו מאָטקע'ן: „געה ראַטעווע דיין מאָטקע'ן". „די בלינדע פּעריל שלאָגט איהם". „האָפּ, זעה, מאָטקע פלייהט איבער דעכער". ער האָט זיי אלעמען אָבגעשיקט צו אל־די שווארצע יאָהר און איז אהיים געגאנגען אויסלאָזען זיין ביטער האַרץ צו זלאָטקע'ן, פּארוואָס זי האָט נעבוירען אזא ממזר, וואָס די גאנצע

16

דער ערשטער פריהלינג...

מאטקע האט שוין קיינעם נישט בעדארפט. דער ליעבער זומער איז נעקומען אין לאנד אריין, די לאנקעס זיינען טרוסקען נעוואָרען, בעוואקסען מיט גראָז און עס איז געווען וויך צו לינגען. די נערטענדלעך אונטער די שטאדטישע הייזער זיינען אויפגענאנגען מיט ציבעלעס, רעטעבער, טאמאטען און מיערען און אויך די קארטאפעל האבען שוין אנגעהויבען צו בליהען. וועמען האט מאטקע בעדארפט? נעווואוינט האט ער אויפ'ן פעלד נעבען וואסער און ביינאכט האט ער זיך אונטערגע'נגב'עט אין בייד על אריין צו זעליג דעם נערטנער. דאס איז דער איד מיט די רויטע האאר און רויטע באָרד, דער אויסגעדיענטער סאלדאט, וואס איז אהיים געקומען פון די זעלנער און האט זיך פארפלאנצט א גארטען מיט גרינס אונטער דער שטאדט. שהינע בעליבתים האבען פון איהם חוזק געמאכט: „א איד זאל זיך אבמעבען מיט אזעלכע זאכען?"

אבער פון זעליג דעם רויטען'ס גארטען מיט גרינס האט מאטקע געלעבט דעם זומער. דער רויטער זעליג האט זיך ג'חבר'ט מיט סאלדאטען וואס האבען געוואוינט אין דער קאזארמע וואס איז נישט וויט פון איהם. אין אבענד פלענט ביי איהם זיצען דער פעלדפעבעל פון דער אייניציגער ראטע וואס איז געשטאנען אין שטעדטעל מיט דעם טרומפייטער — און זיי האבען ביי איהם טהעע געטרונקען. און יוען דער רויטער זעליג האט פארבראכט מיט זיינע חברים די סאלדאטען, האט זיך מאטקע אריינגע'נגב'עט אין זיין ביידעל אריין און זיך אוועקגעלענט אויף א פאר שעה און וויינקעל, זיך צוגעדעקט מיט ראגאושעס און זיך אויסגעשלאפען א פאר שעה. קוים האט עס נור דעם ערשטען בליאסק געגעבען, אויידער עס האט נאך אנגעהויבען צו גרויען, איז שוין מאטקע אויף געווען מיטנעמענדיג מיט זיך ציבעלעס, טא-

ער האט זיך פלינק אנגעטהאן די הויזען, געוואַרפען די קאפאטע אויף זיך, נעכאפט דעם הוט און געוואלט ארויסלויפען. ער איז אבער צוערשט צונעאנגען צום טאטען, אויפגעהויבען די האנד און געווייזען דעם פאטער:

— איכ'ל דיך שלאגען, ווען דו וועסט די מאמע אנריהרען.

— וואס? דו בענקארט איינער! — האט דער בלינדער ליב געכאפט א דראנג

מאטקע איז אבער ניט אנטלאפען. ער האט זיך אנטקעגען געשטעלט דעם טאטען, נעכאפט א טאפ, וואס איז געשטאנען איןווינקעל, און געוואגט רוהיג:

— מיט דעם דיין קאפ שפאלטען, ווען דו וועסט די מאמע אנריהרען.

דער בלינדער ליב איז בלייך געוואָרען און אנגעקוקט די רויטע זלאטקע, וועלכע איז געשטאנען א דערשראקענע.

— וועה איז צו מיר, וואס איך האב דערלעבט! מאטקע, הויבסט אויף א האנד אויפ'ן טאטען? — האט די רויטע זלאטקע געווויינט.

— איך וויים ניט דארט א טאטע: נאר הרג'ענען וועל איך איהם, אז ער וועט דיר עפעס טהאן, — האט מאטקע געוואגט, וווייזענדיג א פויסט דעם בלינדען ליב און איז מיט א שטאלצע מינע ארויס פון קעלער.

דער פאטער מיט דער מוטער האבען זיך אנגעקוקט.

נור נישט שטענדיג האָט זיך דער גוי נאָכגעיאָגט נאָך מאָטקען איבער די קיה. אָפט פלעגט איהם דער גוי אליין צולאָזען צו די קיה אויסזוויגען די מילך פון די אייטערס. דאָס איז געווען דאָן, יוען דער גוי איז צוגעקומען צו דעם פייערל וואָס מאָטקע האָט פאר זיך געמאכט און מאָטקע האָט איהם מכבד געווען מיט קאָרטאָפל וואָס ער האָט זיך געבראָטען. פאר די קאָרטאָפלס און מערען וועלכע ער האָט זיך מיט דעם אלטען מאָטשוק געטהיילט, האָט איהם דער גוי נעלאָזט פון די קיה זויגען....

פון דעם אלטען מאָטשוק איז אויך מאָטקע צום ערשטען מאל געוואָהר געוואָרען, אז די וועלט איז א גרויסע און אויסער זייער שטעדטל זיינען נאָך דא פיעל, פיעל אַנדערע שטעדט וו די גרעסטע שטאָדט אויף דער וועלט איז ווארשא, וואו אלע מענשען וואוינען אין גרויסע געביידעם און עסען אלע טאג וויים ברויט מיט פלייש. און פון איהם האָט ער אויך געהערט אז עס זיינען דא אזעלכע ווייבער, וואָס קענען אַנטהאָן כשוף און מען קען זיך פון זיי נישט אָבטשעפען. און פון אזעלכע ווייבער מוז מען זעהן זיך צו היטען. און נאָך פיעלע זאכען האָט ער געהערט פון איהם, ליגענדיג אין די וואָרימע זון א גאנצען טאג ביים טייך ביי זיין פייערל בראָטענדיג די קאָרטאָפל.

דענסטמאל איז געשעהן מיט איהם עפעס אזעלכעס וואָס ער האָט נישט פערשטאנען וואָס דאָס איז. איין מאל, וען ער איז געלעגען ביים וואסער און אריינגעקוקט אין די וועלען, האָט ער געזעהן ווי א יונגע פויערטע געהט דורך א בארפוסע דאָס וואסער, זי הויבט אויף דאָס קלייד און עס זעהט זיך ארויס איהרע פעטע נאקעטע וויייסע פים וואָס שלאָגען זיך אָב אויף די וועלען פונ׳ם וואסער. אן אנדערש מאל, וען ער האָט געזעהן דורכגעהן א בארפוסע פויערטע האָט עס איהם גארנישט געארט און עס איז איהם גארנישט אנגענאנגען. פון שפאם וועגען פלעגט ער אמאל א שטיין אין וואסער אריינווארפען כדי זי זאל בעשפריצט ווערען — אָבער דאָס מאל איז איהם עפעס אזוי מאדנע געווען... דאָס הארץ האָט איהם אנגעהויבען צו קלאפען ווי דענסטמאל וען ער איז געלעגען אונטער די ברעטער און די „בלינדע פערל" מיט די אידען זיינען איהם געגאנגען ארויס־שלעפען. ער איז ארויס פון אונטער דעם בערגל און זיך בעאלטען ביים ברעג אז די פויערטע זאל איהם נישט זעהן און זיך גוט אויס־

מאַטען, מעערען און קאַרטאָפליעס און דאָס אוועקגעטראָגען צו זיך אין לאָך אריין וואָס ער האָט געהאט אונטער דעם בערגעל ביים וואַסער. דאָרט האָט ער זיך צוזאַמענגעקליבען טרוקענע צווייגען, אַלטע אָבגעפאַלענע בלעטער, זיך געמאכט אַ פייער, דער רויך האָט געשלאָגען ווייט אוועק איבער'ן וואַסער — די קאַרטאָפלעס האָבען זיך געבראָטען און מאָטקע האָט זיך ביי'ם פייערעל געווארימט און געפייפט.

דאָס זיינען געווען די גליקליכסטע טעג פון מאָטקע'ס יוגענד.

אויפ'ן פעלד האָט געפּאַשעט דער אַלטער מאַטשוק די שטאָדטישע קיה. דער אַלטער מאַטשוק האָט געהונקען אויף אַ פוס און די קיה האָט ער איבערגעגעבען צו זיין הונד קודלאַק, וועלכער האָט פאַר איהם די קיה אָבגעהיט. מיט דעם הונד איז מאָטקע געווען בעקאַנט פון די אַמאָליגע יאָהרען, ווען זיי זיינען נאָך ביידע געווען יונג, ייען מאָטקע איז געווען דער מושל איבער די הינד. איז מאָטקע געוואָרען דורך איהם דער בעל־הבית אויף די קיה. איז ער דורשטיג געוואָרען האָט ער אָבגעטריבען א קוה ווייט אוועק פון דער סטאַדע אין פעלד אריין — ארונטערגעקראָכען אונטער איהר און אָנגעהויבען מיט'ן מויל צו זויגען פון דער קוה'ס אייטערס ווי אַ קאַלב... אַז ער האָט זיך גוט אָנגעטרונקען מיט מילך וויפיעל ער האָט געוואָלט איז ער אַרויסגעקראָכען פון אונטער דער קוה, אָבגעווישט זיך די נאָך בעלאָפענע ליפּען מיט מילך, געקלאַפּט דער קוה פאַר נחת אין רוקען אַריין, אַזוי ווי ער וואָלט איהר געווען דאַנקבאַר וואָס זי איז גוט געווען צו איהם...

און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די קוה איז איהם גערען, ווארים אַז מאָטקע איז געלעגען אונטער איהר און געזויגען פון איהר אייטער האָט זי זיך נישט באַוואויגען. צושפּרייט די פיס, איבערגעגעבען די אייטער אין מאָטקעס מויל, תמ'עוואַטע געקוקט און מרוטשעט מיט צופריעדענהייט וואָס אַ מענשען קינד זויגט ביי איהר...

אַז דער אַלטער גוי האָט עס דערזעהן פון דערווייטענס ווי מאָטקע טרינקט אויס די מילך פון די קיה — האָט ער גענומען נאָכלויפען מיט'ן הינקעדיגען פוס איבער אַלע כוחות אום אַוועקצוטרייבען די קוה פון איבער מאָטקעס מויל. אָבער איידער ער איז צוגעקומען, איז שוין מאָטקע נישט געווען.

איהם נעראכט אז ער האט וואס פערלוירען, און ער האט זיך קיינמאל קיינמאל נישט געפיהלט אזוי פערלאזען, עלענד און אליין. ער האט אנגעהויבען רחמנות צו קריגען אויף זיך און האט אנגעהויבען צו לעקען זיינע אייגענע הענד און צו קושען זיין לייב און זיך אליין צו גלעטען — און ער האט געוואלט וויינען פאר גוטסקייט — און קיינעם נישט געהאט נור דעם וואס רימען זאמד אונטער זיך און די וואס רימע זונן איבער זיך און ער האט זיי ליעב געהאט, נעקושט, גענלעט און גע־לעמט די ערד אונטער זיך...

געקוקט ווי דאס וואסער שוועגקט זיך אויף די נאקעטע פיס, און ווי די נאקעטע פיס שלאגען אב אויף די וועלען. ער האט אויסגעזוכט קלייגע שטיינדלעך און זיי אין וואסער אריינגעוואלפען נישט פאר שפאס וועגען, נור אז עס זאל איהר נאס ווערען, כדי זי זאל דאס קלייד העכער אויפהייבען... אין דעם ערשטען אויגענבליק האט ער אויך געוואלט אריינשפרינגען אין וואסער אריין, נור עס איז איהם אבער נעווען בעסער דא אויפ'ן ברעג צו ליגען און פון דאנען צו קוקען אויף איהרע נאקעטע פיס און דערביי האט איהם דאס הארץ אזוי געקלאפט...

דערנאך האט ער זיך אוועקגעלענט אויפ'ן ברעג. די זאמד אויפ'ן ברעג איז געווען ווארים פון דער הייסער זונען, וואס האט געגליהט פון פריה־מארגען אן. דער זאמד האט געווארעמט מאטקע'ס קערפער און עס איז איהם גוט געווען, ער האט פון זיך ארונטערגענומען די הויזען און דאס העמד און א נאקעטער זיך אוועקגעלענט אויפ'ן זאמד, כדי די זאמד זאל איהם מעהר ווארימען, איבער איהם האבען זיך גע־גאסען די שטראהלען פון דער זונען און אויפגעקאכט יעדען טראפען בלוט אין זיינע אדערען. ער האט געפיהלט ווי די זונען נעהמט איהם ארום ווי א ווארימע דעק, און מיט אמאל איז איהם געווען ווי די שטראהלען פון דער זונען וואלטען זיך געלענט נאהענט צו איהם, אויף איהם, ווי א לעבעדיגער ווארימער לייב, און ווי זיי ווארימען איהם פונקט אזוי ווי „בורעק" דער הונד וואס ער איז געלעגען מיט איהם אין דער נאכט, אדער ווי אמאל, שוין גאנץ, גאנץ לאנג, די מאמע זיינע, ביי וועלכער ער איז געלעגען אין די קאלטע ווינטער נעכט צוגעדעקט כייט די פיעלע טיכער און שמאטעס ווען ער איז נאך געווען, אין קע־לער... נור יעצט עפעס שלאגט איהם דאס הארץ אזוי, און עס איז עפעס ווארים געווארען אויף אזא מאדנעם אופן... ער האט ארומ־גענומען די זאמד פון דער ערד און זיך פעסט צוגעדריקט צו דער ערה, ווי ער וואלט ארומגענומען „בורעק'ן", דעם הונד, אדער אימיצען אנדערש...

די זון האט געגליטשט איבער זיין נאקעטע לייב, געגלעט איהם און איהם האט זיך געדאכט אז ער האט געפונען גאר א נייע זאך און אז יעצט ווען איהם שוין שטענדיג זיין גוט, און עפעס האט זיך

ווינד ציטערט אויף די געגלייווערטע רוהינקייט פון די וואסער־פאלדען און פון צייט צו צייט הערט זיך א נאם ווי עס וואלט ווער אויפגעלאכט. מאטקע קוקט זיך אום, און דערזעהט פון דערווייטענס, אביסעל אב־געוקט פון איהם, שטעהען צוויי מיידלעך און טהוען זיך אויס צום באדען. זיי מוזען איהם נישט בעמערקען, וואָרים זיי שהמען זיך גארניט, און איינע פון זיי האט שוין אויסגעטהאן דאם העמד. דער ווינד בלאזט עס אויף אין איהרע הענד, דאם קלייגע צעפלעטערט זיך און פאלט אויף דער יונגער דינער וויסער רוקען לייכט זיך ווי א ליכט אין דער זון. מאטקע'ן קלאפט דאם הארץ. ער ווערט בלייך און די הענד און פים ציטערען. ער האט זיך אינגעקארטשעט אין נאנצען, און ווי א וואָרעם האט ער זיך געגליטשט אויפ'ן בויך צווישען די גרעזער נעהענטער צו די מיידלעך. ער איז געבליבען ליגען אין גראז, איינגעהאלטען דעם אטהעם, אז מען זאל איהם ניט הערען און צוגעקוקט זיך צו די מיידלעך. די אויסגעטהענע איז געווען חנה'לע, דער זשאכלינערינס אייניקעל. דאם מיידעל איז אין זייגע יאהרען, וואם די מאמע זיינע האט אויסגעזוויגען, און די צווייטע, וואם איז געזעסען אויפ'ן גראז און האט זיך מיט די נאקעטע הענד אויסגעטהאן די זאקען, איז געווען איהר חבר'טע. חנה'לע איז מיט א געלעכטער צוגעשפרונגען צום טייך, ארייגעשטעקט לאנגזאם דעם פום אין וואסער אריין און מיט א קוויטש אבגעשפרונגען.

— אוי, ווי קאלט!

— מיט אמאל, מיט אמאל שפרינג אריין — זאגט די חבר'טע, און טהוט זיך אויס פלינק — וועסט זעהן, ווי איך וועל טהאן.

— לאמיר זעהן. עס איז אזוי קאלט, — זאגט חנה'לע און שטרעקט וויעדער אויס דעם פום און ריהרט קוים אן מיט די שפיץ פינגער דאם וואסער, און א שוידער געהט דורך, ווי א הויך, איבער איהר הויט. די הויט ווערט גערינצעלט און דער יונגער רוקען בויגט זיך פאר פרישקייט און מען מיינט, אז אט ברעכט ער זיך דורך.

מאטקע איז געלעגען און האט זיך צוגעקוקט צו יעדע בעוועגונג וואם דאם מיידעל מאכט, און דאם הארץ האט איהם געקלאפט. עפעס האט ער זיך געפיהלט מיט דער מיידעל משפחה'דיג. צו דערפאר, וואם ער האט זי אפט נעזעהן אין קעלער ביי זיין מוטער, צו איבער די בשותפות'דינע מילך, וואם זיי האבען ביידע געזויגען, — דאם

17

מאטקע נעהמט נקמה.

צו דעם וואסער, נעבען וועלכען מאטקע איז געלעגען, זיינען אין די זומערדיגע נאכמיטאגס די ווייבער ארומגעקומען זיך באדן. מאטקע האט זיי אבגעווארט. און אז ער האט דערזעהן פון דערווייטענם ווייבער אויסטהאן זיך, איז ער אין דער שטיל צוגעקראכען. אונטערגע'גנב'עט זיך און מיט אמאל האט ער זיך געוויזען. איז געווארען א געשריי צווישען די נאקעטע ווייבער: „א מאנספארשוין!". טהיל זיינען אין די העמדער אריינגעשפרונגען אין וואסער, אונטערגעטונקט זיך. טהיל האבען זיך נאקעטע ארומגעלאזט אויפ'ן גראז און פערשטעלט זיך מיט די הענד... און געשריען, ווי מען וואלט זיי שחט'ען געוואלט, און מאטקע איז געשטאנען און האט געלאכט... געלאכט...

נאר ניט אלעמאל איז עם איהם אזוי גלאטיג אבגענאנגען. אז עם האט זיך געפונען ביים וואסער די קצב'טע פעשע די רויטע, מרדכי ליב דעם האקער'ס ווייב, האט זי זיך פאר מאטקע'ן ניט געשעהמט. די רויטע קצב'טע איז א נאקעטע ארוים פין וואסער, אנגעכאפט מאטקע'ן פאר א פום און איהם ארייננגעשלעפט אין וואסער אן אנגעטהאנענעם. אלע ווייבער, אזוי קליין ווי גרוים האבען זיך אויף מאטקע'ן געגעבען א וואַרף ארויף און געשטיקט איהם. מאטקע האט געניסט, געהעשעט, און פערכלאפעט האלז און אויערען מיט וואסער — אז דער יונג איז קוים ארוים א לעבעדיגער פון זייערע הענד און כורא געהאט נאך אמאל זיך צוצו'גנב'ענען צו די נאקעטע ווייבער, וועו די רויטע קצב'טע איז געווען.

איינמאל אין א שהענעם נאכמיטאג, אזוי ארום צוויי א זייגער, וועו די זונ האלט אין סאמע בעסטען ברען, איז מאטקע געלעגען א האלב נאקעטער אויף דעם ברעג און זיך צוגעקוקט ווי די רוהיגע וועלען גיסען זיך אין וואסער שטיל-אוים, א לייכטער

— מיר ווילען ניט, דו ביזט א איינגעל, — וואָס נעזאָגט די חבר'טע, און חנה'לע האָט זיך פערשטעלט דאָס פנים און האָט געלאכט.

— איז וואָס? — האָט מאָטקע געביסען זיין צונג און פערקרימט זיך, ווי ער וואָלט זיך האָלב פערשעהמט.

א מינוט זיינען זיי אזוי געשטאנען: די מיידלעך בעהאלטען אין וואסער און מאָטקע א נאקעטער פאר זיי. ארום און ארום איז שטיל געווען. די זונ צוגאָסען איבער'ן פעלד, איבער'ן וואסער. די פליגען האָבען נעושומעט און בעהעפט זיך איינס מיט דאָס צווייטע אין דער לופט. פון דערווייטען האָט זיך נאָר געהערט א קוה מריטשען אין פעלד, רופענדיג איהר קאָלב צו זויגען. ע סהאָט זיך קיין מענש ניט נעוויזען. די לאָנקעס, דאָס וואסער און די גאנצע ערד האָט זיך איבערגענעבען אין די וואַרימקייט פון די זונ וואָס האָט זיי צוגאָסען פון היץ.

אין א מינוט ארום האָט זיך מאָטקע אונטערגעטונקט אין וואסער. און האָט ארויסגעשוואומען צווישען די מיידלעך.

די מיידלעך האָבען אויפגעציטערט פאר שרעק, כירא געהאָט צו שרייען, האָבען זיך נאָך פעסטער ארומגענומען איינס דאָס צווייטע און נעקוקט זיך ביידע אין די אויגען אריין, מיט האַרץ־קלאָפען, ווי זיי וואָלטען ביידע נייגעריג געווען, וואָס דאָ וועט זיין.

מאָטקע איז געשטאנען נאָך א מינוט, אָנגעקוקט מיט א שע־מעוודיגע מינע די מיידלעך און גערוקט זיך מיט זיין נאקעטען לייב צו חנה'לעס נאקעטען לייב.

חנה'לע האָט אויפגעציטערט פאר שרעק און אָבגעשפרונגען.

מאָטקע איז א מינוט געשטאנען, אָנגעקוקט די חבר'טע, וואָס איז שטעהן געבליבען, און פלוצים נעגעבען א שפרונג נאָך חנה'לען און זי נעגעבען א נעהם ארום.

— אוי, מאמא! — האָט חנה'לע נעגעבען א שריי אויס.

מאָטקע האָט זיך דערשראָקען, זי אָבגעלאָזט, און חנה'לע האָט נעגעבען א לויף צו צום ברעג.

— חנה'לע, שריי ניט. מען וועט קומען פון שטאָדט, מען וועט אונז שלאָגען, — האָט די חבר'טע צוגערופען חנה'לען, מיט שרעק און האַרץ־קלאָפונג.

ברוינע וואַרימע ליכט פון איהר הויט איז איהם אַזוי היימיש און נאָ־הענט געווען, אַז עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער קען צוגעהן און אַרומנעהמען דאָס לייב און קושען עס און גלעטען עס, און עס וועט איהם קיינער גאָר ניט טהאָן דערפאַר. עס איז זיינס...

דערווייל איז ער געלעגען.

— אָט וועסטו זעהן, אזוי! — ניט אַ שפּרונג דאָס צווייטע מיידעל. אַ ווייט לויכטענדעס קערפּעריל האָט אויפגעפלאַקערט אין דער זונן איין מינוט, דאָס וואסער האָט געגעבען אַ שפּריץ, און אַ יונג קול האָט געגעבען אַ שפּראָץ אַרויס מיט אַ געלעכטער.

מאָטקע האָט דערשטיקט אַ קוויטש אין זיך.

צוויי פּאָאר יונגע הענד און פיס האָבען געפּאטשט אין וואסער, און זייערע שטימען האָבען געקלונגען מיט פרייד ווי זילבערנע גלעק־לעך.

מאָטקע האָט זיך אין דער שטיל אויסגעטהאָן, און ווי אַ פראָש האָט ער געגעבען אַ שפּרונג אַריין אין וואַסער.

די מיידלעך האָבען געגעבען אַ שריי אויף, ווי אַ פייער וואָלט זיך אָנגעצונדען.

אַז חנח'לע האָט דערזעהן מאָטקע'ן, האָט זי זיך ווי עפּעס בע־רוהיגט.

— מאָטקע! — האָבען ביידע מיידלעך אויסגערופען, און אָנ־גענומען זיך ביידע ביי די הענד און אונטערגעטונקט זייערע נאקעטע לייבער אין וואסער. עס האָבען נאָר ארויסגעשטארט צוויי דערשראָקע־נע מיידעלשע קעפּלעך, און דער ווינד האָט צופּלאשעט די יונגע צעפּלעך פון זייערע האָאר.

אַז די מיידלעך האָבען זיך נאָך דער ערשטער שרעק בערוהיגט, האָבען זיי זיך אָנגעקוקט איינס דאָס צווייטע. די הערצער זייערע האָבען נאָך געקלאַפּט פאַר שרעק, נאָר די אויגען האָבען געפינקעלט און זיי האָבען געוואָלט לאַכען. געשעהמט זיך, געשראָקען זיך, בע־האלטען די פּנימ'ער אין די הענד און געקייכעט אין דער שטיל.

— נעהמט מיך אָן, וועלען מיר אינאיינעם שפּרינגען, — זאָגט מאָטקע מיט אַ געלעכטער און ווייזט זיינע ווייסע צייהן. שטעהענדיג אַ נאקעטער נאָר ביז די קניה אין וואסער, און זיין טונקעלער שטאר־קער יונגלינג־קערפּער איז געווען געגאָסען ווי אויס אַ שטיק בראָנז.

אין א ווייב ארום איז מאטקע געלאפען א נאקעטער מיט זיינע קליידער אין די הענד, איבער די לאנקעס, ווייט אוועק פון וואסער.

אונטער'ן בערגעל האט•ער געוואַרפען אויף זיך די זויזען מיט'ן העמד. ארויסגעלאזט זיך אין וואלד אריין, און פון דארט האט ער נעזוכט א הינטער־וועג, וואו מענשען געהען ניט, אין א פרעמדער שטאדט אריין, אין דער שטאדט, וועגען וועלכער מאטשעק האט דער־צעהלט, אז אלע וואהנען דארט אין הויכע געמויערטע הייזער און עסען יעדען טאג ווייס־ברויט.

פערצעהן יאהר איז ער אלט געווען, ווען ער איז געגאנגען איבער'ן וועג, וואס האט איהם ארויסגעפיהרט פון זיין שטעדטעל, און אלעס האט ער שוין געהאט גענאסען אין זיין לעבען, און עס האט ניט מעהר נעפעהלט, ווי נור א מענשען צו הרג'ענען.

(ענדע פון ערשטען טהייל.)

חנה'לע האט זיך עפעס דערמאנט און פאר שאנד, אז מענשען וועלען קומען, האט זי זיך אליין דערשראקען פאר איהר נעשריי.

אז דאס מיידעל איז נעבליבען שטעהן אויפ'ן ברעג, האט זי זיך דערמאהנט אז זי איז א נאקעטע און האט זיך אראבגעזעצט אויפ'ן זאמד מיט די פים אין וואסער און מיט די הענד פערשטעלענדיג זיך דאס פנים.

מאטקא האט זיך נאר געהאט פאר דעם אויסגעשריי איז דעם ערשטען אויגענבליק דערשראקען. באלד האט ער געגעבען א שפרונג צו צום מיידעל און זיך אוועקגעזעצט א נאקעטער נעבען איהר.

חנה'לע איז געזעסען און געציטערט, איהר הארץ האט הויך נעקלאפט. דאס פנים האט זי געהאט בעהאלטען אין די הענד און מאטקא האט זיך צוגערוקט און אנגעהויבען צו גלעטען איהר גלאטיג נאס לייב.

די חבר'טע, וואס איז געווען אין וואסער, האט צווישטן איהרע פינגער, מיט וועלכע זי האט נעהאט דאס פנים פערשטעלט, צוגעקוקט זיך ווי מאטקא גלעט חנה'לען, האט זי אריינגעלאכט אין איהרע הענד אריין.

אז חנה'לע האט געהערט אז די חבר'טע לאכט, האט זי זיך אויך ניט געקענט איינהאלטען, און די שרעק איז אויסגעבראכען אין א גלעלעכטער.

פלוצלונג האט זיך מאטקא געגעבען א וואנף אויף איהר, און ווי זי האט זיך נעריהרט, איז זי פול געווען מיט מאטקע'ס לייב.

דאס מיידעל האט נעווואלט שרייען, רופען, נאר איהר מויל איז געווארען פערשטיקט מיט מאטקע'ס מויל, פנים, הענד און לייב.

באלד האט זי שוין אליין ניט נעווואלט שרייען. זי האט מורא געהאט, און זיך איינגעקארטשעט אונטער מאטקע'ן, ווי זי וואלט נעווואלט, אז ער זאל איהר בעשיצער זיין...

און די חבר'טע אין וואסער האט נעפאטשט מיט איהרע הענד און פים אין די וועלען און האט גלאכט... גלאכט...

און איהר יונגע מיידעלשע שטימע האט אבגעפלונגען אין דעם ברענענדיגען זונען־טאג, ווייט אוועק איבער די צוהיצטע לאנקעס ווי א זילבערן גלעקעל.

און די פייערלעך וואס ווייזען זיך פון דערווייטענס אין די הייזער, ווי אויגען פון א שונא... ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין אין מיטען וועג און געטראכט: דא וועט ער זיצען, און זאל נעשעהן מיט איהם וואס עס' וויל. אז עס איז טונקעלער געוואָרען האט ער געפיהלט קאלט, און די נאקעטע שטיקער לייב וואס האבען זיך ארויס־געזעהען פון די צוריסענע הויזען האבען איהם געפרוירען, האט ער געקושט די נאקעטע שטיקער לייב, פארשטעלט זיי און געלעט זיי מיט די הענד... ער האט אנגעהויבען הויך צו ווייגען... פון דערווייטענס האבען זיך געהערט טריט טרעשטשען איבער די אנגעשאטענע שטיינדלעך וואס ליגען אויפ'ן וועג, האט ער אנגעהויבען נאך העכער צו ווייגען... באלד איז א גוי מיט א גויע דורכגעגאנגען און דערהערט מאטקען ווייגען, האבען זיי זיך אבגעשטעלט.

— פון וואנען ביזטו?

— פון דער שטאדט.

— וואס וויינסטו?

— מענשען האבען מיך נעשלאגען.

— פאר וואס האבען זיי דיך געשלאגען?

מאטקע קלעהרט א מינוט.

— וויל מיין טאטע־מאמע זיינען געשטארבען.

— און וואוהין געהסטו?

— איך וויים ניט וואוהין.

דער גוי האט זיך גע'סוד'עט מיט דער גויע, און צום סוף זאגט ער:

— אז דו ווילסט, קום מיט אונז.

מאטקע האט זיך אויפגעהויבען און איז געגאנגען נאך דעם גוי. באלד האט א האנד צו איהם אויסגעשטרעקט א שטיק ברויט מיט א שטיק קעז. מאטקע האט עס צוגענומען, געגעסען און געווייגט.

די נאכט איז וואס פאמעל טונקעלער געוואָרען און זיי זיינען געגאנגען אין די פינסטערניש אהן ווערטער. באלד האט מאטקע דערזעהן פון דערווייטענס ווי א פייער רייסט זיך ארויס פון א גרויס הויז און שלאגט אין דערהויך מיט א וואלקען רויך. ער האט געמיינט אז עס ברענט און איז נייגעריג געוואָרען. נאר ער האט געזעהן אז דער גוי און די גויע מאכען זיך גארנישט דארויס, איז ער אויך רוהיגער

צווייטער טהיי,.

1.

„דאָס גיהנום"

לאַנג איז מאָטקע געגאַנגען איבער דעם וועג צו דער „גרויסער שטאָדט". די זונן האָט געבריהט איבער זיין קאָפּ און ער איז הונ־געריג און דורשטיג געוואָרען, נאָר עס האָט איהם געטראָגען מיט אַ אימפּעט. ער האָט אויסגעמידען די מענשען וואָס ער האָט בעגעגענט אויפ'ן וועג, מורא האָבענדיג פאר זיי, און געקראָכען הינטער די הייזלאַך פון די דערפער ווי א גנב, אַז מען זאָל איהם נישט זעהן. איז געלאָפען וואָס אַמאָל ווייטער, ווייטער. די גרויסע שטאָדט איז נאָך אַלץ נישט געווען צו זעהן. צום סוף איז ער אַזוי מיעד געוואָרען, אַז ער איז געבליבען זיצען אויף אַ קופּע שטיינער אין מיטען וועג. ער איז הונגעריג געווען און עס האָט איהם געטריקענט אין מויל. ער האָט דאָס שפּייעכץ געשלונגען. ביים וועג האָט ער דערזעהן אַ וואַ־סעריל, איז ער צוגעקראָכען, אָנגעשעפּט מיט'ן הוט וואַסער און גע־טרונקען. צו שטילען זיין הונגער האָט ער געפּרופט אויספליקען די בעזימלאַך קאָרן וואָס זיינען געשטאַנען אין פעלד. נור דער קאָרן איז נאָך ניט געווען רייף און די קערענדלאַך האָבען קיין טעם ניט געהאַט.

אַז עס האָט אָנגעהויבען צו טונקלען, האָט ער מיט אַמאָל דער־פיהלט אַ מורא. ער האָט זיך אומגעקוקט אין די געגענד. אַלעס איז פרעמד געווען. פון דערווייטענס האָט ער דערזעהן אַ וואַלד וואָס האָט זיך געהילט בייז אין אַ טונקעלער נאַכט. און דער וואַלד איז נישט געווען דער פון זייער שטעדטעל, נאָר אַ פרעמדער, האָט ער איהם אויסגעוויזען עפּעס אַ שלעכטער... די לאָנקעס אַרום פרעמד,

און מאָטקע איז ווייטער געגאַנגען מיט זיין רעטער, וואָס ער האָט אָנגעטראָפען אויפ'ן וועג.

וואָס נעהענטער מאָטקע איז צוגעקומען צו דעם הויז פון וואַנען דאָס פייער מיט'ן רויך האָבען געשלאָגען, אַלץ מעהר האָט ער זיך גע־שראָקען דערפאַר. אַרום דעם הויז איז פינסטער געווען. מען האָט ניט געזעהען קיין שטערן און קיין נאַכט, מען איז געגאַנגען אין אַ וואָלקען רויך, נאָר פון צייט צו צייט האָט אויפגעפלאַמט אַ פייער און דער וואָלקען רויך איז בעלויכטען געוואָרען און מאָטקע האָט דערזעהען איינצעלנע געשטאַלטען פון מענשען, וועלכע שטעהען מיט נאַקעטע הענד און אַרבייטען עפּעס. אין אַ מינוט אַרום איז דאָס פייער אויס־געלאָשען געוואָרען און אַלעס איז וויעדער פערשוואונדען אין וואָלקען רויך. ער איז געשפּרונגען נאָך אַנטאָנ'ען איבער קאַלוזשעס קאַלך, אַס־פאָלט און אָנגעוואָרפענע קופּעס מיט שמאַטעס און גלאָז־מעהל. די נאַקעטע פיס זיינע האָבען געטראָטען אויף אָנגעוואָרפענע בערגלעך צובראָכענע גלאָז, אויף שטיקער שפּיציגע צובראָכענע פלאַשען, גלעזער און באַנקעס — און דאָך האָט ער זיך גאָר ניט פערוואונדעט. די הויט פון זיינע פּאדעשוועס זיינען אַזוי פערשטיינערט געוואָרען ווי אַ זויל פון אַ שוך... און באַלד איז ער נאָך אַנטאָנ'ען אַריינגעקומען אין אַ גרוי־סע, גרויסע קאַמער אריין וואָס עס איז בעלויכטען געווען מיט גרויסע שטיקער פייער פלאַמען וואָס האָבען זיך ארויסגעריסען פון אַן אויווען.

אין דער קאַמער איז וואַרים געווען, און די וואַרימקייט האָט מאָטקע'ן אַרומגענומען און עס האָט איהם גוט געטהאָן נאָך די קעלט פון דער נאַכט. וועניג מענשען זיינען געווען אין דער קאַמער, אַ פּאָר גוים, אויסגעטהאָן ביז צו די הויזען נאַקעט, זיינען געשטאַנען אַרום אַ גרויסען, גרויסען פייער־קעסעל און מיט לאַנגע שפּיציגע צוואַנגען האָ־בען זיי געמישט אין דעם קעסעל. טהיילמאָל האָט אַ גוי אויפגעעפענט פון קעסעל אַ טהירעל און אַ פייער־צונג האָט געגעבען אַ שפּרונג אַרויס ווי זי וואָלט געוואָלט אויפלעקען דאָס גאַנצע הויז מיט די מענשען — נאָר באַלד האָט זי דער גוי אַריינגעוואָרפען צוריק אין קעסעל אריין און פערהאַקט דאָס טהירעל נאָך זיך... מאָטקע איז געשטאַנען אין אַ ווינ־קעל פון קאַמער און איז ערשטוינט און דערשראָקען געוואָרען פון אַלעס וואָס דאָ טהוט זיך. אַנטאָן איז אַוועק אַהין צו די גוים וואָס האָבען געמישט אין קעסעל און ער האָט עפּעס מיט זיי גערעדט. באַלד זיינען

געוואָרען און האָט גאָרנישט גערעדט. באַלד זיינען זיי אָנגעקומען אין אַ דאָרף אַריין. זיי זיינען דורכגעגאַנגען אַ שטרעקע קליינע הילצערנע הייזלעך. פאַר די טהירען זיינען געזעסען גוים אין די העמדער און האָבען גערויכערט פּיפּקעס און ציגאַרעטען. טהייל זיי־נען געשלאָפען אויף די שוועלען פון זייערע הייזלעך, טהייל אין די שויסען פון זייערע פרויען. אויף אַ שוועל האָט זיך געהערט אַ האַרמאָניקע שפּיעלען און פון דערווייטענס איז געקומען צושלאָגען דער רויך פון פייער, וואָס דער ווינד האָט צוגעטריבען און איינגעדעקט די שלאָפענדע ווי אין אַ וואָלקען.

— גוטען אַבענד, אַנטאָן. וואָס הערט מען אין שטאָדט?

— ניטאָ קיין נייעס, סטעפּאַן, — האָט דער גוי וואָס האָט גע־פיהרט מאָטקע'ן אָבגעענטפערט אויף די פראַגע.

— ווער איז דאָס אינגעל וואָס געהט דיר נאָך?

— געפונען איהם אַ וויינענדיגען אויף דעם וועג. ער זאָגט דער טאַטע מיט דער מאַמע זיינען איהם געשטאָרבען און ער האָט נישט וואו צו געהן.

— און וואָס ווילסטו טהאָן מיט איהם? — פרעגט סטעפּאַן אויפ־הויבענדיג זיך פון דער שוועל און איז צוגעקומען און בעטראַכט מאָטקע'ן.

— איך וויל איהם אריינפיהרען אין דער הוטע איבער נאַכט. זאָל ער זיך אָנוואַרימען און איבערשלאָפען די נאַכט. צומאָרגענס וועלען מיר זעהען.

— וועסט'ן אפשר נעהמען פאַר אַ „בלאָזער"? דאַכט זיך, אַ גע־זונדער יונג. ער וועט קענען בלאָזען דאָס גלאָז געזונד, קלאַפּט איהם סטעפּאַן אויפ'ן פּלייצע. — דיין יונג איז דאָך דיר געשטאָרבען.

— איך וואָלט שוין געוואָלט, נאָר איך האָב מורא, אַז דער איד, דער אויפזעהער, זאָל איהם ניט אַרויסטרייבען. ער האָט, דאַכט זיך, קיין פּאַס ניט. האָסט אַ פּאַס? — ווענדעט ער זיך צו מאָטקען.

— ער איז פון „זייערע", זעהסט דאָך אַז ער איז אַ איד, און אַזעלכען וועט ער ניט טרייבען, — זאָגט סטעפּאַן, און געהט צוריק אין זיין הייזקע.

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט.

— אלע זיינען מיר אזוי. לאז מען דיך טרייבען פון דער הוטע, וועסטו מארגען אויך אזוי ארומבראדשען איבער דער וועלט ווי א משוגע'נער הונד.

— און דו האסט איהם געוואלט טרייבען, ווייל ער איז א „זוי־ערער".

— „אונזערע". „זייערע" — איין טיוועל! — שפייט דער שלעכ־טער גוי אין פייער אריין.

צו מארגענס אין דער פריה האט מאטקע'ן אויפגעריכטן פון שלאף א לאנגער שניידענדער פייף, ווי א חיה וואלט געשריען. ער האט זיך אומגעקוקט און ניט דערקענט וואו ער געפינט זיך. ארום איהם הא־בען זיך נעדרעהט מענשען, און די קאמער איז שוין יעצט אזוי ווארים געווען פון דעם געהייצטען אויוועז, אז עס האט זיך געדוכט, אז די וועגד צופלאצען פון די אנגעפרעסטע היץ וואס האט זיך געבונען אונ־טער דעם הילצערנעם דאך. נעבען איהם איז געשטאנען אנטאן. ערשט יעצט האט ער איהם דערזעהן, עס איז געווען א הויכער ריעזיגער גוי מיט א פאר שטארקע, ברייטע ארימס, אנטאן האט געוואונקען צו איהם.

— ליעג, ליעג ביז דער אויפזעהער וועט ארויסגעהן.

מאטקע האט געקוקט אויף איהם, פערשטאנען איהם און פלינק צוגעדעקט דעם קאפ מיט'ן זאק.

—און נא, עס דערווייל — האט איהם אנטאן ארונטערגעדוקט אונטער'ן זאק ברויט מיט קעז.

דערווייל זיינען וואס אמאל מעהר מענשען אריינגעקומען אין קא־מער. פון אונטער'ן זאק האט מאטקע דערזעהען אז די קאמער איז זעהר לאנג און ברייט, צוזאמגעהאקט פון האלץ. אין מיטען קאמער שטעהט א גרויסער, גרויסער אויוועז, וועלכער איז רויט פון פייער, וואס ברענט אין איהם. און פון אויבען יאגט אזא היץ, אז עס דאכט זיך, אז אלעס ברענט ער אויף וואס שטעהט נעבען איהם. אין די קאמער זיינען וואס אמאל מעהר אריינגעקומען קינדער, אינגלעך און מיידלעך. אלע הא־בען זיך אויסגעטהאן נאקעט, געבליבען נור אין די בלויזע נאטקעס, אין האבען זיך ארומגעשטעלט ארום דעם אויוועז. באלד האט מען אויפ־געפענט די טהירלאך פון אויוועז און מאטקע האט דערזעהן ווי פייער גיסט זיך דארטען ווי וואסער.

צוגעקומען צו מאטקע'ן א צוויי־דריי פון די וואס האבען געשארט ביים ברענערן קעסעל. פון זייערע נאקעטע לייבער האט ארויסגעשלאגען א וואריקייט ווי פון א געהייצטען אויוון. זיי האבען בעקוקט מאטקע'ן און געפרעגט אנטאג'ען:

— וואו האסטו איהם געפונען?

— אויפ'ן וועג איז ער געזעסען און געווייגט.

— א גנב, — האט זיך איין גוי אבגערופען.

— האסט א טאטע, האסט א מאמע?

— געשטארבען — ענטפארט אב מאטקע קורץ.

— פאר וואס ביזטו אנטלאפען פון דער שטאדט?

— געשלאגען.

— וועד?

— אלע.

— א פאם האסטו?

— כ'האב ניט.

— לאזט איהם דא נעכטיגען אין הוטע — זאגט אנטאג.

— ווייס איך וואס. וועט ארייגקומען דער סטראזשניק, זוכען, איהם געפינען, וועלען מיר אלע נאך האבען א פראצעס.

— ווי וועסט'ן יאגען אין אזא קעלט?

— זאל ער געהן פון וואנען ער איז געקומען.

— איך וועל איהם בעהאלטען. קום, יונג — זאגט איינער פון די הייצערס און נעהמט מאטקע'ן און פיהרט איהם אין א ווינקעל קאמער אריין.

— לעג דיך אזועק און ריהר זיך ניט פון ארט.

— נא, דעק איהם צו מיט א זאק און שיט ארויף אביסעל גלאז־מעהל, אז דער סטראזשניק זאל איהם ניט געפינען.

— איך וועל'ן געבען עפעס. דא האב איך נאך ברויט — זאגט דער גוי, וועלכער האט'ן געוואלט טרייבען — האט געגומען ברויט מיט א שטיק קישקע און געגעבען מאטקע'ן ארונטער אונטער'ן זאק.

ער איז באלד איינגעשלאפען ווי א שטיין.

— אזוי בלאנדזשעט דאס ארום גאט'ס בעשעפעניש. ווי א פערוואגלטער הונד, — זאגט דער „שלעכטער גוי", און שפייט אוים אזוי געהט צוריק צום קעסעל מישען דאס פייער.

— ריהר עס אן מיט דער האנד — זאגט אנטאן.

מאטקע האט עס אנגעריהרט מיט דער האנד און באלד מיט א קוויטש אויסגעשריען.

— כא, כא, כא! — לאכען די קינדער אוים איהם — אזא גרוי־סער יונג און שרייט.

— עס איז דאך גאר ניט היים — זאגט די ניין־יעהריגע מיידע־לע, וועלכע איז געשטאנען נעבען מאטקע'ן און אנגענומען די פלאש מיט איהרע הענד און איבערגעטראגען פון איין ארט צום צווייטען.

— זעהסט, אזוי דארפען די הענד אויסגעארבייט ווערען. זאלסט קענען פייער נעהמען מיט די הענד, אז דו ווילסט א „בלאזער" אין א הוטע זיין.

— און איך וועל אויך קענען — האט מאטקע אויסגעשריען, פער־שעהמט וואס דאס מיידעל האט נעהאלטען די פייערדיגע פלאש אין דער האנד. ער איז צוגעלאפען און געכאפט די פלאש אין האנד אריין.

דאס פייער האט איהם געברענט די הויט. אויף דעם אויט ווא־ער האט זיך צומעהרסט אפגעבריהט האט עס איהם געשטאכען, ווי מיט טיעפע שפילקעס. די אויגען זיינען איהם אנגעלאפען נעווארען מיט טרערען און אינוועניג האט עס איהם צוגעדריקט און ער האט ניט נאכ־געלאזט די פלאש, געהאלטען זי פעסט אין דער האנד, דערנאך אז ער האט זי אבגעלאזט איז זי געבליבען צוגעקלעפט צו דער האנד און די הויט האט זיך אפגעשיילט אויף די פלאש ארויף.

דער יונג האט ניט געשריען. ער איז בלייך געווארען און די אויגען האבען זיך איהם בעגאסען מיט טרערען.

— אזוי ביזטו א כוואט, וועסט זיין א „בלאזער", האסט גע־קראנען דאס ערשטע פייער. ווער עס ווייל זיין א „בלאזער", כוז פייער פערזוכען — קלאפט אנטאן מאטקע'ן אין פלייצע.

אנטאן האט וויעדער געכאפט שטיקער פייער פון אויווען ארויס, נענעבען א בלאז און איבערגענעבען מאטקע'ן דאס אייזען וויייטער צו בלאזען. די האנד איז איהם געווען אבגעבריהט. ער האט ניט נעקענט דאס אייזען האלטען. יעדעס מאל, ווען ער האט דאס וואריכע אייזען מיט דער אבגעבריהטער האנד ארומגענומען, האט עס זיך צוגעקלעפט און עס האט יעדעס מאל א נייע שטיק הויט, א שטיק פלייש פון דער האנד מיטגעריסען. דער יונג האט געביסען די צונג פאר ווייטאג און

אנטאן האט נעגעבען א וואונד צו איהם, און מאטקע איז מיט־געגאנגען. אז ער איז נאהענט צוגעקומען צום אויוועז — האט ער גע־מיינט, אז די היץ וועט איהם באלד אויף פערברענען, נאר ער האט גע־זעהן ווי אנדערע קינדער שטעהען, אינגערע נאך פון איהם, און מיידע־לעך אויך צווישען זיי, האט ער געוואלט ווייזען, אז ער קען אויך, און אוועקגעשטעלט זיך נעבען אויוועז ביי אנטאנ'ען.

נעבעז אנטאנ'ען זיינען שוין געשטאנען צוויי אינגלעך און א מיידעל, אינגערע פון איהם, וועלכע האבען נעקוקט אויף איהם און ער אויף זיי מיט נייגיעריגקייט. באלד האט אנטאן אויפגעעפענט דאס טהירעל פון אויוועז און פון דארט האט אנגעהויבען צו יאגען נאך א גרעסערע היץ. מאטקע האט געמיינט, אז נאך א מינוט וועט ער ניט אויסהאלטען, נאר ער האט זיך געשעמט פאר די קינדער אין ניט ג־ריהרט זיך פון ארט.

אנטאן האט אויף אן אייזען געגעבען א נעהם ארוים פון אויוועז א שטיק פייער, אויפגעהויבען עס, געגעבען א בלאז אין אייזען, גע־פארמט עס און האט איבערגעגעבען מאטקע'ן און געוויזען, אז ער זאל בלאזען דורך די רעהר פון אייזען אין פייער אריין.

— שטארקער.

מאטקע האט אריינגעבלאזען וויפיעל כח ער האט נעהאט.

— נאך שטארקער.

מאטקע האט שטארקער געבלאזען.

— אט אזוי. יעצט גיב עס איהם — וויזט ער אויפ'ן אנדערען אינגעל.

מאטקע האט איבערגעגעבען דאס אייזען מיט'ן שטיק פייער דעם צוויטען אינגעל. יענער אינגעל האט עס אנגעבלאזען און וויעדער עס איבערגעגעבען דער קליינער מיידעלע מיט די בליכע בעקעלעך. דאס מיידעל האט עס וויעדער אנגעבלאזען ביז דאס שטיק פייער אויפ'ן שפיץ אייזען איז שוין געווארען זעהר א גרויסע באלען, האט עס וויע־דער אנטאן גענומען און עס אריינגעלאזט אין א פארם אריין. אין א מינוט ארום האט מאטקע געזעהן, צו זיין גרויסער פערוואונדערונג, ווי אין דער פארם איז אוים דעם שטיק פייער וואס ער און די אנדערע קינדער האבען גבלאזען געווארען א גרויסע פלאש.

— אוי, וואס איז דאס! — האט זיך מאטקע געפרעהט.

זייערע קינדער ביי דעם ברענענדיגען אויווען און בלאָזען אין פייער און פרעגלען זיך אין דער היץ. אין דרויסען שיינט אזוי די זון און עס איז אזא ליכטיגער טאָג. פאַרוואָס געהען ניט אַלע מענשען אויפ'ן פעלד און לעבען ניט ביים וואַסער און מאַכען זיך פייערלעך ווי ער האָט גע־טהאָן. ער האָט איינגעזעהען, אַז ער איז אַריינגעפאַלען צו שלעכטע מענשען, וועלכע פייניגען זיך און אַנדערע ביי אַ ברענענדען אויווען און מען דאַרף אַנטלויפען פון זיי ווי אַם געשווינדסטען, אָנצוקומען אויף אַ פעלד אין אַ שטאָדט אַריין און צו לעבען אזוי ווי ער האָט גע־לעבט ביז יעצט.

נאָר דערווייל האָט ער נאָך געטהאָן זיין אַרבייט מיט חשק. אַבי־סעל זיך שעהמענדיג פאַר דער קליינער מיידעל, וואָס בלאָזט געשווינ־דער און שטאַרקער פאַר איהם און טרינקט אויס מעהר וואַסער פאַר איהם. אַנטאָן איז פון איהם צופריעדען געווען און בעשטימט איהם צו האַלטען פאַר אַ מיטבלאָזער און איהם אויסצולערנען די מלאכה. דער אויפזעהער, אַ קליינער אידעל מיט אַ רונדיגען קאַפּעליושעל, וואָס איז ווי אַ מייזעל אַרומגעלאָפען פון איין ווינקעל קאַמער צום צווייטען, איז צום סוף צוגעקומען צו אַנטאָנ'ען און בעמערקענדיג דעם נייעם בלאָזער — האָט ער געפרעגט:

— ווער איז דאָס?

האָט אַנטאָן געענטפערט:

— עס איז אַ אינגעל פון שטאָדט, וועלכען דער פאָטער האָט מיר געגעבען אויף דער לעהר. ער וואוינט ביי מיר און איך לערען איהם אויס די מלאכה.

— און אַ פּאַס האט ער?

— ער איז דאָך נאָך אַ אינגעל, ער בעדאַרף ניט קיין פּאַס.

— אַלע בעדאַרפען אַ פּאַס. איהר ווייסט דאָך, דער סטראַזשניק. אין אַ פאַבריק בעדאַרפען אַלע ארבייטער אַ פּאַס. ווער עס וויל ארביי־טען דער מוז האָבען אַ פּאַס — זאָגט דער אידעל זיכער.

— איך נעהם עס אויף מיר, איך וועל איהם שוין צושטעלען — זאָגט אַנטאָן טראַכטענדיג, אַז ער וועט מיט'ן סטראַזשניק שוין דורכ־קומען.

דער זייגער האָט געשלאָגען צוועלף. די פאַבריק האָט געפייפט און די ארבייטער זיינען אַרויס אויפ'ן הויף. די ווייבער האָבען שוין גע־

געשוויגען. די היץ האָט וואָס אַמאָל מעהר געשלאָגען פון אויווען; דער קאָפּ האָט געברענט ווי א בראַנד פייער, אין האַלז איז טרוקען געוואָרען. ער האָט שוין אַלעס געהאַט אַראָפּגעריסען פון זיך און איז געשטאַנען ווי די אַנדערע קינדער נאַקעט. און געזעהען ווי די אַנדערע קינדער גי־סען אין זיך אַריין גאַנצע קוואָרטען וואַסער פון דעם עמער וואָס שטעהט נעבען זיי, האָט ער אויך אַריינגעגאָסען דאָס וואַסער אין זיך. נאָר די היץ האָט דאָס וואַסער באַלד אויסגעטריקענט און פון די נאַקעטע ליי־בער האָט אָנגעהויבען אַרויסצושלאָגען אַ פּאַרע און אויפ'ן גאַנצען לייב האָט זיך געזעצט אַ ראָסע. דאָס וואַסער האָט געקאַכט אינוועניג פון די היץ ווי אין אַ קעסעל און עס האָט געיאָגט די פּאַרע פון זיך.

— לאָ'מיך זעהן ווער עס האָט מעהר וואַסער אויסגעטרונקען, איך צי ער. ווייזט דאָס קליינע ניין־יעהריגע מיידעלע אויף איהר עמער. אָט האָב איך שוין ניט. און ער האָט נאָך אַ האַלבען עמער.

מאָטקע האָט זיך וויעדער פערשעהמט פאַר'ן מיידעל און גע־טרונקען דאָס וואַסער.

— קוקט'ס קוקט'ס וואָס פאַר אַ גרויסען בויך איך האָב פון וואַ־סער — האָט דאָס מיידעל געוויזען און געקלאַפּט אויף איהר בויך מיט איהרע הענד — קוקט'ס, קוקט'ס!

— און איך אויך! — ווייזט דער צווייטער אינגעל אויף זיין בויך, פון וועלכען עס איז פּאַרע אַרויסגעגאַנגען ווי אויס אַ קוימען.

נאָר מאָטקע האָט ניט געקענט ווייזען אויף זיין בויך. ער האָט צו וועניג וואַסער געטרונקען.

— קינדער, בלאָזען, בלאָזען, שפּעטער וועט איהר ווייזען די ביי־כער! — יאָגט צו אַנטאָן.

מאָטקע'ן איז דאָס שפּיעל מיט'ן פייער שוין ניט געפעלען. ער האָט זיך דערמאָנט אָן די לאָנקעס, אויף וועלכע ער איז געלעגען ביי זיך אין שטעדטעל; אָן דעם וואַסער אין וועלכען ער האָט זיך געבאָדען — אָן די קוה, פון וועלכע ער האָט מילך געזויגען, אָן די גערטענדלאַך פון וועלכע ער האָט גרינס גע'גנב'עט, אָן די וואַרימע זון, וועלכע האָט איהם געוואַרימט — און פערגלייכט דאָס צו דעם פּאַרעדיגען אויווען, וואָס שלאָגט פון זיך וואַרעמקייט, צו די טונקעלהייט פון דעם קאַמער, צו דעם שווייס פון די לייבער — און ער האָט ניט געקענט פערשטעהן פאַר וואָס מענשען טהוען דאָס; פאַרוואָס מענשען שטעהען יעצט מיט

2.

מאמקע ראמעוועט זיך פון „ניהנום".

פארנאכט. די גוים זיינען געוועסען פאר דער טהיר פון זייערע הייזלעך און האבען אבגעאטהעמט פון דער גליהענדער לופט וואס זיי האבען אין זיך אייננעזאפט דעם גאנצען טאג אין דער הוטע. די עלטערע זיינען מיעד געווען און געלעגען ווי קלעצלעך און געקוקט מיט אויסגעלאשענע אויגען ערנעץ. די קינדער אבער, וועלכע זיינען ווי די עלטערען א גאנצען טאג אין „הוטע" געווען און געגעסען פייערדיגע לופט, און אננעגאסען זיך די בייכער מיט וואסער — זיי האט נאך געטראגען דער קינדערשער אימפעט. זיי האבען נאך געמיטה און חשק געהאט צו שפיעלען זיך און אויפצולאכען פון צייט צו צייט. דאם קינדישע לאכען האט בעלעבט און פרעהליך געמאכט די שוואַרץ־פערדוי־כערטע הייזלעך, וועלכע זיינען געשטאנען ווי לאנגווייליגע טרויעריגע קברים פאר לעבעדיגע מתים. זייער לאכען האט ווי א זונענשטראהל געשיינט אין גענעל און דאַרט אויף ארויסגערופען א לעבעדיגע, צופריעדענע מינע אויף די טויט־מיעדע פנים'ער פון זייערע עלטערען, וואס האבען געשמאכט פאר די הייזלעך.

מאטקע האט זיך צווישען די גוים, אין דער ארבייטער־גענעל, ארומגעדרעהט ווי א פרעמדער. ער האט זיך ניט געפונען ניט צווישען די קינדער און ניט צווישען די עלטערע. די פרייליידיגע געזעלען, די ערוואקסענע יונגען, האבען געטרונקען ביער און געשטיפעט מיט מיידלעך, נאר מאטקע'ן האבען זיי ניט מיטגענומען און געקוקט אויף איהם פון דער הויך אראב. א „געפונענער", כאטש מאטקע האט שוין געטראגען א נייעם צייגענעם אנצוג. וואס אנטאן האט פאר איהם גענומען אין אידיש געוועלבעל אויף באַרג. מיט די קינדער האט ער זיך ניט געווואלט חבר'ן. עס האט איהם ניט געפאסט אלס עלטערער „בלאָזער". און לאנגווייליג איז איהם געווען דא אין דער „פאבריק" פון דער

וואָרט מיט די טעפּלאַך עסען און יעדע משפּחה האָט זיך פערקליבען אין אַן אַנדער ווינקעל און געגעסען. מאָטקע איז מיטגענאַנגען מיט אַנטאָנ'ס משפּחה. די גויע האָט פּאַר איהם געבראַכט א לעפּעל און אַנטאָן האָט איהם צוגערוקט צום טעפּעל אינאיינעם מיט זיינע קינדער, זאָגענדיג זיין ווייב:

— ווייסט, אין דעם יונג וועל איך האָבען א גוטען בלאָזער. אין אביסעל צייט וועט ער מיר זיין א בעהעלפער, ווי אונזער יאשי עליו השלום. ער האָט געמיינט זיין עלטסטען איינגעל, וואָס איז איהם געשטאָרבען פון סוכאָטע, ווי די מעהרסטע קינדער וואָס ארבייטען אין די הוטעם.

און דעגסטמאָל, ווען די קינדער זיינען געשטאָנען פּאַר דער מוטער און געוויזען איהר די גרויסע בייכער און בעריהמט זיך מיט די עמער וואָסער וואָס זיי האָבען אויסגעטרונקען, האָט מאָטקע מיט בענקשאפט געקוקט אויפ'ן שווארצען וואָלד וואָס האָט זיך געוויזען אין דער נאָהענט. ער האָט געבלאָזען אויף זיינע אָפּגעבריהטע הענד און געטראַכט ווי אזוי ארויסצוקריגען זיך פון דעם „גיהנום", איז וועלכען ער איז אריינגעפאַלען.

און ער האָט נעקוקט אויף די זאכען, וואָס מיטצונעהמען אַדער אפשר אין דער שטיל איבער אנטאָן׳ס הויזען צו נעהן און פון דאָרט נעלד ארויס׳גנב׳ענען און אנטלויפען פון דאנען. ערשט עס רוקט זיך וועד צו איהם און נאָרעט איין דאָם וואָרעם פנים׳ל אין איהם ווי א קאַץ און מיט אמאל דערפיהלט ער, ווי צוויי דינע הענטלעך נעהמען זיין האלז ארום.

ער האָט זיך דערשראָקען, אבנעשאָקעלט זיך און נעכאפט די קאליקע און אבגעשטופט פון זיך מיט עקעל. ער האָט נעקוקט אויף דעם קינד. די קאליקע האָט פערבוינגען דאָם קעפעל, האלב פערגלייסט די אויגען און א שמייכעל האָט בענאסען איהר נאנץ פנים׳ל, און נעפרעהט זיך אין דער שטיל.

— דו, דו ווייסט, אין וואלד איז דא א וואסער, באדען זיך דאָרט מענשען און שדים. דו ווייסט דערפון? — זאָגט צו איהם די קאליקע פלוצלינג.

מאטקע האָט איהר נעוויזען די צונג, און פערדרעהט זיך אויף אן אנדער זייט.

—דו, דו, וועסט מיך מיטנעהמען דאָרט אין וואלד אריין און באדען מיך אין וואסער? — האָט די קאליקע איהם נעוועקט.

ער האָט זי נעקאָפיעט.

די קאליקע האָט ניט נעשריען, ניט נעווייגט, נור מיט אמאל האָט מאטקע דערפיהלט א וואָרעמקייט. עס האָט זיך וועד ענג צוגעקאָרטשעט צו איהם און בעהאלטען אין איהם דעם קאפ, דאָם לייב, די פים און נעפיעשטשעט איהם און נעגלעט איהם, ווי א הינטל וואלט נעלעקט.

מאטקע איז שוין נעלעגען און האָט זיך ניט נעריהרט פון אָרט.

נור פון דעמסטמאל אן האָט ער נעהאט א מאדנע נעפיהל צו דער קאליקע. ער האָט ניט נעקענט דורכגעהן און זעהן ווי די קאליקע קוקט מיט קנאה אויף די קינדער ווי זיי שפיעלען זיך אין נעסעל, און זי קען זיך ניט ריהרן. מאטקע האָט זי אנגענומען און איבערגעטראָגען פון שטיבעל צו די קינדער צו. האָט ער עס שוין נעמוזט שטענדיג טהאן. ער האָט זיך מיט דער קאליקע ארומגעטראָגען און נעוואָרען איהר אפעקון. ער האָט זי פיינד נעהאט און פלעגט זי שלאָגען וועז קיינער האָט ניט נעזעהן, שטאָרכען זי אונטער׳ן אָרעם, נור די קאליקע האָט נעקוקט אויף איהם מיט איהרע קלייגע שוואכע אויגעלעך און נעשמיי־

ערשטער מינוט וואס ער איז דא אריינגעקומען. ער האט דאס אלעס ניט פערשטאנען. צוערשט האט איהם די פאבריק מיט די פייערלעך און די נייע מענשען אויסגעזעהן זעהר אינטערעסאנט און ער האט עס געהאלטען פאר א שפיעל. אז ער האט אבער דערזעהן, אז יעדען טאג איז דאס זעלבע, יעדען טאג קומט מען אין דער הוטע ארויס, און יעדען טאג בלאזען, בלאזען... איז עס איהם אזוי פער'מאס'ט און לאנגווייליג געווארען, אז ער האט נעוואלט ווועקגעהן. נור דערווייל האט זיך ניט נעמאכט די געלעגענהייט. און עס האט איהם אבגע־האלטען דערפון עפעס א מאדנע זאך.

אנטאן האט געהאט א מיידעל פון א יאהר אכט, ניין, און אפשר עלטער. א קאליקע, וואס האט ניט געקענט געהן אויף די פים. פים האט זי יא געהאט, נור ווי דינע צובראכענע שטעקלעך. און זי האט געמוזט זיצען אונטער זיך. אלע האבען געשריען אויף איהר. טיילמאל פלעגט זי אבזיצען גאנצע טעג אויף דעם זעלבען ארט, זי האט קיין כח ניט געהאט זיך אליין צו בעווענגען, און קיינער האט קיין צייט ניט געהאט דאס קינד אווועקצונעהמען פון ארט און אויף אן אנדער ארט צו זעצען. און שטענדיג איז זי געווען אין וועג און מען האט אנגעטרעטען אויף איהר — האט מען געשריען, ווי דאס קינד וואלט שולדיג געווען. האט דאס קינד געשמייכעלט אין פנים ארײן, ווי עס וואלט זיך געווא־לט פערענטפערען. אט די קאליקע האט מאטקע'ן ניט געלאזט אווועקגעהן פון אנטאן'ס הויז.

עס איז אזוי געווען. די צווייטע נאכט נאך דעם ווי אנטאן האט שוין צוגענומען מאטקע'ן פאר א „בלאזער", האט ער איהם אהיים ge־נומען צו זיך שלאפען. אז עס איז געקומען צום לעגען זיך איז פאר דעם נייעם מיטוואוינער ניט געווען וואו צו שלאפען און מיט וואס איהם צוצודעקען. האט אנטאניכע איהם געהייסען זיך אווועקלעגען ביי דער קאליקע, וואס איז געלעגען בעזונדער אין א ווינקעל. די אנדערע קינ־דער האבען ניט געוואלט נעבען איהר שלאפען. מאטקע האט געקוקט אויף דעם ווינקעל, וואו דאס פעקעל ביינער איז געלעגען אונטער א קאפטען ווי א קאץ, מיט חשד. צום סוף האט ער זיך אווועקגעלעגט. ge־לעגען און געקוקט מיט מורא און פרעמדקייט אויף די הייליגע בילדער וואס זיינען בעלויכטען מיט רויטע לעמפלעך אויף דער וואנד. געקלערט האט ער, אז וועלן אלע וועלען איינשלאפען וועט ער זיך ארויס'גנב'ענען,

דורך דעם וואס מאטקע האָט געהיט דעם אוריאדניק, איז ער נע־ווארען א גאנצער חשוב ביי די גוים. איבריגענס איז שוין צולעב איהם צווישען די אידען פון קאנטאָר און די גוים אין פאבריק אנגענאנגען א שטילע מלחמה, די אידען אין קאנטאָר האָבען געוואוסט אז מאטקע איז א איד. און א אידיש קינד געפינט זיך אין גוי'שע הענד. די גוים, ווי אונטערדריקט זיי זיינען געווען, דאָך זיינען זיי שטאָלץ געווען, וואָס ביי זיי געפינט זיך א אידישע נשמה, זיי ראָטעווען איהר ערוים פון „טייפעל", און געהאָלטען מאטקע'ן פאר אן אייגענם פון גאנצען דאָרף גוים. דערווייל האָבען ביידע צדדים נאָך מורא געהאט אריינצומישען דעם אוריאדניק אין דעם עסק. און פון דעם האָט גאנץ גוט געוואוסט מאטקע, און ער האָט אויסגענוצט די מחלוקה איבער איהם. ער פלעגט אפטמאל אריינקומען אין געוועלבעל, וואו די אידענע איז געזעסען און געזאגט תהלים, און איבערגעשראָקען די אידענע:

— איהר ווייסט, איך בין א איד.

— אוי! קרעכצט די אידענע — א איד אין א גוי'אישע שטוב. עסט טרפות, בעט צו עבודה זרות. אוי!

— גיט מיר צוקערקעס, וועל איך ניט קושען דעם צלם.

— אוי איז מיר, וואס מען הערט זיך אן — זאגט די איז ענע, און נעהמט א האנד מיט צוקערקעס און גיט עס מאטקע'ן.

— און מאך א ברכה — זאגט די אידענע.

— אָה, פאר דעם מאכען א אידישע ברכה? איהר וועט געבען צוויי זעמעל צו, וועל איך מאכען א אידישע ברכה.

די אידענע האָט זיך אויסגעדונגען מיט איהם אויף אנדערהאלבען, און אויסגעהאנדעלט א ברכה פון מאטקע'ן פאר'ן אידישען גאָט.

און מיט די פערדיענסטען, וואס מאטקע האָט געמאכט פון דער אידישער אמונה האָט ער זיך תמיד געטהיילט מיט דער קאליקע.

נור דאָך איז מאטקע געטריי געבליבען דעם אידישען גאָט, וואָרים וויפיעל אנטאן האָט איהם ניט געסטראשעט מיט'ן רימען, וויפיעל די שקצים און די שיקסעם האָבען ניט געלאכט פון איהם, דעם צלם האָט ער ניט געוואלט קושען, דאָס געבעט צו דער „מאטקע באסקע" האָט ער ניט געוואלט זאגען. און אז די גויע, די אנטאניכע האָט איהם איבערגע'צלם'ט, האָט ער אויסגעשפיגען און איז געלאפען צום ברונען דאָס פנים אבוואשען.

כעלט מיט די דינע ליפּען, האָט ער עס ניט געקענט אריבערטראָגען, ער האָט ניט געקענט אוועקגעהן פון אָרט, ער איז ניט געגאַנגען אין וואַלד אַריין, איז ניט מיטגעגאַנגען מיט די גרויסע געזעלען, נור איז געשטאַנען און אָבגעהיט די קאַליקע, און זי געטראָגען פון איין אָרט צום צווייטען.

דאָס האָט איהם ניט געלאָזט אוועקגעהן פון אַנטאָן'ען. ער האָט אָפט געטראַכט, אז ער וועט די קאַליקע מיטנעהמען אמאָל אין וואַלד אריין און אויסגראָבען א גרוב און וועט זי דאָרט בעגראָבען. דערנאָך וועט ער אַנטלויפען פון דער טרויעריגער פאַבריק. ער וואָלט דאָס גע־טהאָן אויך, נור ער האָט זיך געשעהמט צו טראָגען זי אויף די פּליי־צעס איבער'ן געסל.

די קאַנטאָר פון דער פאַבריק האָט געהאָט א געוועלבעל פאר־די אַרבייטער. די גוים פון דער פאַבריק האָבען ניט געקריגען בע־צאָהלט פאַר זייער אַרבייט מיט געלד, נור מיט קוויטלעך אין געוועל־בעל אריין, אויף וועלכע זיי האָבען געמוסען עכענוואַרג און קלידונג. דער איד פון דער הוטע האָט צוטהיילט די הערשאַפט איבער די גוים צו זיין משפּחה און א פעטער זיינער האָט געהאַלטען דאָס געוועלבעל פאַר די גוים, און וועלכער האָט זיי געצאָהלט אכציג קאָפּיקעס סחורה פאַר א רובל, פאַר דעם פלעגען זיך אין דעם געוועלבעל זונטאג צוזאַמענ־קומען די גויעם און די גוים, אבנעהמען זייער פּאָסט און דיענען זייער גאָט — דאָס געוועלבעל איז אויך געווען זייער גאָטעסהויז. די אַרבייטער זיינען געווען קאַטאָליקען און די רוסישע פּאָליציי האָט זיי ניט ערלויבט קיין אייגענע קאַטאָלישע קירכע. זיי האָבען מורא געהאָט אָבצוריכטען זייער געבעט ביי א גוי אין שטוב, כדי די פּאָליציי זאָל זיי ניט כאָפּען — זיינען זיי זיך צוזאַמענגעקומען צום אידען אין גע־וועלבעל, — א אידיש געוועלבעל, וועט קיינער ניט חושד זיין. אויפ־געהאַנגען אויף די זעק מעהל א בילד פון דער הייליגער מוטער און פאַר איהר האָבען זיי געבעטען. מאָטקע איז געשטאַנען אויף דער וואַך, אָבגעוואַרט אויב ס'געהט ניט דער אוריאַדניק. וועז דער אוריאַדניק איז אַנגעקומען, האָט מען דאָס הייליגע בילד בעהאַלטען און מען האָט זיך ענומען מעהל וועגען, נאָפּט קויפען און ביער טרינקען. וואָרים שכור'ן אין געוועלבעל איז געווען א גרינגערע עבירה פאר'ן אוריאַדניק ווי נאָט בעטען.

קיין פערד און ניט קיין עזלען. הינטער'ן בויד זיינען נאכגעגאנגען אן עזעלע, א הונד און א ציג אנגעבונדען צו דער בויד. פון די פענסטער האט ארויסגעקוקט א מיידל און א הויכער יונג מיט א באטיק אין דער האנד איז נאכגעגאנגען נאך דער בויד. ערגעץ־וואו פון אינוועניג האט מען געהערט בעמבעלעך און א פויגעל פיסטשען. אז די קינדער פון געסל האבען דערזעהן די בויד פון די קאמעריאנטען. מיט דעם עזעלע און דער ציג, האבען זיי נעמאכט אזעלכע געוואלדען פון פרייד. אז זיי האבען דאס געסל פערהילכט, און זיינען נאכגעלאפען נאך דער בויד. מאטקע האט זיך אויף שטארק דערפרעהט מיט די קאמעריאנטען און דעם פויגעל וואס איז נעזעסען אין שטייג. ער איז נאכגעלאפען נאך דער בויד. ער האט געהערט הינטער זיך זיין נאמען רופען (צי האט זיך איהם נור געדאכט אזוי), ער האט זיך אומגעקוקט און דערזעהן דאס קינד. די קאליקע איז איינע אליין איבערגעבליבען זיצען אויף איהר ארט אין מיטען געסל און אלע זיינען אנטלאפען פון איהר. ניט קלערענדיג קיין סך האט ער נעכאפט די קאליקע אויף די פליצעם און נאכגעלאפען נאך דער בויד, א שטיק וועג אין וואלד ארייז. די איבריגע קינדער זיינען שוין אבגעשטאנען, צוריקגענאנגען, איהם נערופען:

— מאטקע, מאטקע, קעהר זיך אום, עס ווערט פינסטער.

מאטקע האט אבער ניט געקלערט פון צוריקקעהרען זיך. ער איז נאכגענאנגען נאך דער בויד, אויף זיינע פליצעם די קאליקע, וועלכע האט איהם מיט די הענטלעך ארומגענומען דעם האלז. ער האט געוואוסט ביי זיך, אז צוריקגעהן אין דער פאבריק פייער בלאזען, וועט ער שוין ניט. ער האט געוואוסט, אז ער וועט נאכגעהן נאך דער „בויד" מיט די עזלען און די פאפוגאיען, און וואו זיי וועלען בלייבען נעכטיגען וועט ער אויך בלייבען און וואו זיי וועלען נעהן, וועט ער אויך געהן. נור וואס טהוט ער מיט דער קאליקע וואס ער האט אויף די פליצעם? צוריקגעהן אין דארף, זי צוריקטראגען, וועט ער ניט. ער וועט פערליערען די קאטארינשטשיקעס. ער האט ארבגענומען די קאליקע פון זיינע פליצעם און נעוואלרפען אויף דר'ערד, און איז אנטלאפען. נור א פאר מאל איז ער צוריקגעגאנגען. דאס מיידל איז געזעסען, די דינע צובראכענע פיסלעך אונטער זיך, און געקוקט אויף איהם. נור איהרע אויגען זיינען יעצט גרעסער געוואלרען, גלאנצענדיגער און שרע־

א מאדנע נעפיהל איז דאס נעווען ביי איהם. יערעס מאל ווען די נויע האט איהם געוואלט איבער'צלם'ען, האט ער די מאמע דערזעהען, די רויטע זלאטקע, ווי זי זיצט און נעהט איהם די הויזען און טרערען רינען איהר איבער'ן פנים, און ער לייגט א נאקעטער אין ווינ־קעל קעלער און קוקט אויף דער מאמע'ס טרויעריגען פנים...

און אז ער האט זיך אן דער מאמען דערמאנט, האט ער געוואלט דער נויע, וועלכע איז איהם געגאנגען איבער'צלם'ען, דאס פנים אויס־קראצען.

און דערווייל איז איהם אלעס אזוי פער'מאוס'ט געווארען, דאס בלאזען אין פייער, דער ברענעריגער אויוועז און דאס עסען מיט'ן אנגערויכערטען חזיר־שמאלץ, און דאס שווארצע ארבייטער־גאסל, מיט די הייליגע בילדער, וואס הענגען ביי אנטאן'ען אין שטוב — אז ער האט אלעס געוואלט אונטערצינדען: די הוטע מיט די הייזלעך, מיט די הייליגע בילדער, מיט דער אידענע וואס זיצט אין געוועלבל; אנ־לענען א גרויס פייער און אלעס אונטערצינדען און אליין אנטלויפען. און ער וואלט עס געטהאן, נור ער האט זיך ניט עקענט אבטשעפען פון אנטאן'ס קאליקע. אז ער איז אהיים געקומען פארנאכט פון פאברוק, האט ער די ערשטע זאך נענומען די קאליקע און אויפגעהויבען פון איהר ארט, אויף וועלכען זי איז אבגעזעסען א גאנצען טאג, זי ארוים־נעטראגען אין גאס און אוועקגעזעצט ביי די שפיעלענדע קינדער. דער־נאך איז ער גלאפען אין אידישען געוולבל אריין און אבגעהאנ־דעלט ביי דער אידענע פאר א אידישע ברכה א פאר צוקערקעס מיט א זעמל, און געבראכט דער קאליקע. דערנאך האט ער זיך געלאנג־ווייליגט און געקאפיעט די קאליקע און געשלאגען זי, און דאס מיידעל האט געקוקט אויף איהם מיט די אויגען און צוגעשמייכעלט שטום מיט די דינע ליפען.

נור נאך האבען זיך די אידען און די גוים פון דער פאברוק גע־נרייט אויף א מלחמה איבער מאטקע'ן, וועז מאטקע האט זיי פלוצים אלעמען פערלאזט. עס איז אזוי געשעהן. אמאל, אין א פארנאכט, וועז די גוים זיינען מיעד פון דער פאבריק אהיים געקומען, האט זיך פלו־צים איבער'ן וועג, וואס פיהרט דורך דאס ארבייטער־גאסל, נעווייזען א הויבע לאנגע בויד מיט פענסטערלעך און א קוימען ווי א גרויסע שטוב, איינגעשפאנט צו צוויי חיות, וואס דאס זיינען ניט געווען ניט

3.

קאַטאַרינשטשיקעס.

די בויד איז געפֿאַהרען און מאַטקע איז ווי אַ הונד נאַכגעלאָפען ניט וויסענדיג וואוהין עס פערפיהרט איהם. דער יונג מיט'ן רינגעלע אין אויער, וואָס איז נאַכגעגאַנגען נאַכ'ן וואָגען האָט שוין מאַטקע'ן געהאַט בעמערקט און געפרעגט איהם וואָס ער וויל. מאַטקע האָט ניט געענטפערט. ער איז געשטאַנען וועז מען האָט זיך אַבגעשטעלט און געלאָפען וועז מען איז געפֿאַהרען. שפּעט אין אבענד האָבען זיך די קאַטאַרינשטשיקעס אַבגעשטעלט אויף א פעלד נעבען אַ וועלדעל, ניט ווייט פון אַ דאָרף. דער הויכער יונג האָט אויסגעשפּאַנט די בהמות, וואָס האָבען געשלעפּט די בויד, און זיי אַנגעבונדען ביי די רעדער זיי פּאַשען. ער האָט זיך געזומען צוזאַמענקלייבען העלצער און צווייגען פון וואַלד און אַנגעלעגט א פייער. צום פייער האָט זיך פּלוצים מאַטקע אונטערגע'נגב'עט מיט א פולען אַרים טרוקענע צווייגען, וואָס ער האָט אויך פון דעם וואַלד צוזאַמענגעקליבען און האָט געהאַלפען דאָס פייער אויפבלאָזען. דער יונג האָט איהם אַבגעשטעלט:

— וועד ביזטו?

— איך וויים ניט.

— וואָס הייסט?

— איך האָב ניט קיין טאַטע, איך האָב ניט קיין מאַמע.

— פון וואַנען קומסטו?

— איך בין נאָך דער בויד נאַכגעלאָפען.

— וואו ביזטו געווען?

— איך בין געווען אין דער „הוטע", ביי די גוים — האָבען זיי מיך געווואָלט שמד'ן, געשלאָגען, אז איך זאל דעם טרפה'נעם צלם קו־שען, האָב איך ניט געווואָלט, בין איך אַנטלאָפען פון זיי. בין איך גע־

קעדיג. און וואָס גרעסער עם זיינען די אויגען ביי דער מיידעל געווא־רען, אַלץ בייזער איז ער געווארען אויף איהר. ער האָט זי איניגע מאָל גוט אָנגעבויקערט און איז אַנטלאָפען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז זי רופט זיין נאָמען. ער האָט זי אָנגענומען מיט ביידע פינגער פאַר איהר דינעם האַלז, נור זי האָט גאָר ניט געזאָגט, געקוקט אויף איהם און געשמייכעלט, האָט ער איהר אָבגעלאָזט. דערנאָך האָט ער געוואָלט דעם וואָלד אונטערצינדען אינאיינעם מיט דער קאַליקע, האָט ער ניט געהאָט קיין פייער. און דאָ איז שוין די בויד געווען אַוועקגעפאָהרען. האָט ער אָנגעהויבען צו פּאָטשען די קאַליקע, און געשריען צו איהר: „שריי, וויין, שריי!" און איז אַנטלאָפען. געלאָפען נאָכ'ן געוויש פון די רעדער, וואָס פיהרען די קאָטארינשטשיקעס.

נור די קאַליקע האָט ניט געשריען און ניט געווויינט. די נאָכט איז וואָס אמאָל שוואַרצער געווארען, און מאָטקע'ן האָט זיך געדאַכט, אז פון דער נאָכט קוקען ארויס די צוויי גרויסע אויגען פון דער קאַליקע און קוקען איהם נאָך פון הינטען.

ער האָט געפיהלט די אויגען אויף זיין רוקען...

שעם אויסזעהן. אין מיטען בויד איז נעהאנגען א גרויסע שמייג. אין איהר איז געזעסען אויף א שטעקעלע א רויטער פאפוגאי, וועלכער האט געהאלטען אין איין ארויסקוויטשען א מענשליך ווארט: „אלטער תרח", דער נאמען פון דעם עלטסטען קאטארינשטשיק, דעם בעל־הבית פון בויד. דער „אלטער תרח" איז געלעגען מיט די גרויסע שטיוועל אויסגעצויגען אויף א פאק מאטראצען, בעט־געוואנד און ציגיינערשע קאלדרעס. ער האט אויך נעהאט, ווי דער יונג, א רינגעלע אין אויער, נור א גאלדענם און א גרעסערם. ער האט נעהאט א גרויסען קאפ בעוואקסען מיט גראהע האר, וועלכע האבען זיך נעקרייזעלט ווי לאקען, און ארום דעם קאפ איז געגאנגען א נענאלטער פאס, וואס האט ווי א ראד אויסגעגליכען און ארומגענומען דעם קארק, די פאות מיט דעם שטערען. א פאר שטארקע גראהע ברעמען, וואס האט זיך נעראכט, אז זיי זיינען אבגעפאודערט, האבען איהם פערדעקט די אויגען, נור די נאז, וואס איז געווען פלאטשיג, ברייט, בעוואקסען מיט אייגצעלגע שפיציגע האר, האט הויך נעבלאזען, נעשנארכט וואכעדינגערהייט אין צופלאשעט ווי א ווינד די גרויסע דיקע וואנצעס, וואס האבען נעהאנגען, אויף די פעטע ליפען. מיט דער האנד, אין וועלכער ער האט נעהאלטען א קלייניע, פערסמאלעטע און האלב־אויפגעגעסענע לולקע, האט ער געגעבען א מאך און א וואונק געטהאן מיט די אויגען, אז מען זאל איהם צופיהרען מאטקע'ן.

דער הויכער יונג מיט'ן באטעק אין דער האנד האט אנגענומען מאטקע'ן ביים רוקען און אוועקגעשטעלט פאר'ן „אלטען תרח".

דער „אלטער תרח" האט זיך אבער ניט געריהרט פון ארט, אנגעקוקט איהם, און נעגעבען א ברום:

— העי, מכשפה, גיב נור אהער די לאמפ.

פון א ווינקעל האט זיך וואר אפירגעוארפט און צוגעטראגען א לאמפ. מאטקע האט נור בעמערקט שוואַרצע לאנגע ווייבערשע האר, וועלכע האבען זיך שוין געגראהט, און א רויט אבגעברענט וויבערשע לייב, וואס האט ארויסגעקוקט פון א צוריסענעם רויטען קאפטען.

דער „אלטער תרח" האט נענומען דעם לאמפ, בעלייכטען מאטקע'ן, אנגעקוקט איהם און געפרעגט:

— וואר ביזטו?

מאטקע האט ניט געענטפערט. ער איז פערכאפט געוואָרען פון

נאנגען אויפ'ן וועג, האב איך איך געזעהן — בין איך נאך איך נאכ־געלאפען.

— וואס ווילסטו דא טהאן?

— נעהמט'ס מיך מיט, איך וועל העלפען די פערד טרייבען, איך קען, איך וועל אלעס טהאן, וואס איהר וועט נור הייסען — איך קען. נעהמט'ס מיך מיט.

מאטקע האט דאס געזאגט אין אזא טאן, מיט אזא בעטענדינע שטימע, אז דער יונג האט אויפגעהויבען פון פייער א ברענענדינע צווייג און בעלויכטען מאטקע'ן. ער האט געוואלט זיין פנים זעהן.

— העי, אלטער תרח קום נור ארוים, גיב נור א קוק.

פון די פענסטערלעך פון דער בוידע, וועלכע זיינען שוין נעווען בעלויכטען מיט א שוואך ליכט וואס קומט פון א נאפט־לעמפעל, האבען מיט אמאל אייניגע נעזיכטער ארויסגעקוקט.

— וואס איז געשעהן?

— עפעס א קליינער „יאט" איז אונטערגעקומען. בעט זיך מ'זאל איהם מיטנעהמען.

— פפוי זאלסטו מיר ווערען. די נכפה (די נשמה) איז מיר ארוים, געמיינט, אז מען וויל די גדולים (די פערד) אוועק'לקח'נען. אדער דער ארון (דער סטראשניק) איז געקומען. יאג איהם אוועק. מיר וועלען באלד האבען א דארף גוים, אודאי א שגץ פון דארף, — האט א שטימע פון א פנים ארויסגערעדט.

— ניין. עס איז א לינקער „יאט". (א גנב'שער חברה־מאן).

— וואס וויל ער? פיהר איהם אריין, לאמיך זעהן.

דער יונג האט אנגענומען מאטקע'ן און איהם אריינגעבראכט דורך א קליינע הינטערשטע טהיר אין די בוידע אריין.

אז מאטקע איז אין בוידע אריין האט ער קיין ווארט ניט געקענט ארויסרעדען. ער איז פערכאפט געוואָרען פון דעם וואס ער האט געזעהן.

די בוידע איז געווען א לאנגע, שמאלע שטוב, מיט קליינע אבטהיי־לונגען, וועלכע זיינען געווען פערהאנגען מיט פארהאנגלעך. א צוויי קליינע נאפט־לעמפלעך האבען זיך געברענט אין די ווינקעלעך און דאס ליכט, וועלכעס איז געפאלען אויף די רויטע פארהאנגלעך, וואס זיינען נעהאנגען פאר די בעטען האט די שטוב נענעבען א וואַרימעס היימי־

זי האָט מיט איין האַנד אַוועקגעשאַרט די האָר פון פּנים און מאַטקע האָט דערזעהן א פּאָר שוואַרצע, יונגע, ברענענדיגע אויגען, א פּאָר רויטע אַבגעפּאַרבטע ליפּעלעך און בעקעלעך, און א פּאָר גרויסע גאָלדענע ריכטער האָבען זיך געבאָמבעלט אויף איהרע אויערען. אין דער האַנד האָט זי געהאַלטען א שפּיגעלע, אין איהרע האָר האָט געשטעקט א קאַם, און אויף איהר אַקסל איז געשטאַנען א בלאָער פויגעל מיט א לאַנגען אַבגענאַלדעטען שנאַבעל, וועלכער האָט עפּעס געמאַטשעט. מאַטקע איז אַזוי געווען פּערכאַפּט פון דעם בילד, אז ער האָט שוין פּערגעסען וואָס דער „אַלטער תרח" האָט איהם געסטראַשעט און וואָס דער „חויכער יונג" האָלט איהם פעסט ביים רוקען. ער האָט געקוקט אויף דער מיידעל, א שמייכעל פון הנאה האָט פּערגאַסען זיין פּנים און ער איז גרייט געווען אַוועקצולעגען זיך א טויטער צו איהרע פיס.

— נו, זאָג בעסער מיט גוטען וואָר דו ביזט, וועל איך דיך אָפּלאָזען. ביזט א גנב, הע? אַנטלאָפען פון אַסטראָג, וואָס? אז ניט וועל איך דיך איבערגעבען צו דער פּאָליציי — זאָגט דער אַלטער נאָך אמאָל.

— וואָר איז דאָס? — פּרעגט די מיידעל מיט א קלינגענדע שטימע.

— א גנב, געקומען אונז די „חיות" אויסשפּאַנען — זאָגט דער אַלטער.

— איך בין ניט קיין גנב, איך בין ניט אַנטלאָפען, און פּאָר'ן סטראָזשניק האָב איך ניט קיין מורא, און פּאָר אייך אויך ניט. איך האָב פּאָר קיינעם ניט קיין מורא — שרייט אוים מאַטקע מיט זיכערקייט. ער איז רויט געוואָרען און איז צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען פערשעהמט געוואָרען פּאָר'ן מיידעל מיט'ן בלאָהען פויגעל.

— וואָס, דו האָסט ניט קיין מורא! און אז מען וועט דיך שלאָגען? — זאָגט דער אַלטער מיט א געלעכטער.

— וועל איך צוריקשלאָגען, איך קען.

— וועסט צוריקשלאָגען, הע? — ניט איהם דער הויכער יונג, וואָס שטעהט הינטער איהם, א קלאַפּ מיט'ן באַטאַק איבער'ן קאָפּ.

מאַטקע האָט זיך אויסגערעהט, געמאַכט א פויסט און געוואָלט זיך וואַרפען אויפ'ן יונג. נור אין יונג'ס פּנים און מינע האָט ער דערקענט, אז מיט דעם קלאַפּ וואָס ער האָט איהם געגעבען איבער'ן קאָפּ,

דעם סוויסטשערען פון די קאנאריק־פויגעלעך, וואס האט זיך געהערט פון די ווינקעלעך, פון דעם קוויטשען פון דעם פאפוגאי. ער איז געווען ווי אין אן אנדער וועלט, און איהם איז דא אזוי געפעלען געוואָרען, אז ער איז גרייט געווען דאס לעבען אוועקצוגעבען, אבי נור צו פערבלייבען מיט זיי.

— ווער ביזטו? — פרעגט נאך אמאל איבער דער „אלטער תרח" מיט א שטארקער באס שטימע.

— איך בין א יתום, איך האב קיין טאטען ניט, א־ך האב קיין מאמע ניט — זאגט וויעדער מאטקע זיין בעקאנטען שפרוך מיט א טאן, אין וועלכען עם הערט זיך אי א ווייגען, אי אן עקשנות.

— שוין געהערט. זאגסט ליגען. א „כתב" האסטו? ווייו נור אהער!

מאטקע קוקט איהם אן.

— האסט א פאס, ווייז נור דעם פאס — גיט איהם דער הויבער יונג צו פערשטעהן וואס דער אלטער מיינט.

— איך האב ניט קיין פאס. די גוים האבען איהם ביי מיר צו־גענומען.

— וועלכע גוים?

— וואס האבען מיר געכאפט און מיך געוואלט שמד'ן און איך האב ניט געוואלט, ווייל איך בין א איד. בין איך אנטלאפען פון זיי.

— וועמען דערצעהלסטו די מעשיות, ביזט א גנב, ביזט אנטלא־פען פון אסטראג, פאליציי זוכט דיך. נעהם איהם, מיר וועלען איהב איבערגעבען צו דער פאליציי.

מאטקע איז האלב דערשראקען געוואָרען, נור ער האט געשמיי־כעלט. ער האט געוואוסט, אז אייבער זיי קוקען זיך אום קען ער אנטלוי־פען פון זיי און דערפאר האט ער ניט מורא געהאט. נור פלוצים האט ער עפעס דערזעהן, וואס האט איהם וויעדער דעם אטהעם פערכאפט. פון אונטער א פארהענגעל איז ארויס א מיידעל. זי איז געווען אנגע־טהאן אין א רויטען טריקאט, וואס איז געווען אויסגענאסען אויף איהרע יונגע שמאלע פיס, אז עס האט זיך געדאכט, אז דער רויטער טריקאט איז א צוויייטע הויט פון איהר לייב. אויף די נאקעטע הענד און ברוסטען ארויפגעוואָרפען א בלאהליך טולען קאפטענדעל. די הער איהרע זיינען געווען שוואַרץ, לאנג און צופלאשעט איבער'ן נאנצען רוקען און פנים.

מהום דאָס יערען אבענד. דער „אלטער תרח" האָט נעוואונקען צו דער מיידעלע, אויף מאָטקע'ן נעוויזען אז ער האָט כח, און נעפרעגט די מיידעלע מיט א וואונק:

— נו, ווי גייפעלט דיר דער נייער אורח?

— ער גייפעלט מיר בעסער פאר אייך ביידען, אלטע היהנער פרעסערס — האָט די מיידעלע אבגעענטפערט און איז פערשוואונדען הינטער דעם פאָרהענגעלע...

האבען זיי איהם אריינגענומען אין זייער חברותא. מאטקע איז זיי נע־פעלען.

— אז די האנד זאל דיר אבהאלען — שפרינגט צו די אידענע, וואס דער „אלטער תרח" האט זי פריהער גערופען „מכשפה" און גיט א זעץ מיט איהר האנד דעם גרויסען יונג — קומט צוגעהן צו זיי א יתום, האט ניט קיין טאטע, ניט קיין מאמע, שלאגען זיי איהם; אז אויסגעריסען זאלט איהר ווערען. הער זיי ניט, די אלטע תרח׳ס, זיי קענען דען ארבייטען, די גראבע בייבער, פרעסען קענען זיי. איך נעהם דיך צו, איך וועל דיך האלטען. הער זיי ניט, בלייב מיט אונז.

— שאדט ניט, אלטע מכשפה, שאדט ניט. אז ער וויל ווערען א קאטארינשטשיק, מוז ער קענען אויסהאלטען א קלאפ.

— איך קען, עס טהוט מיר ניט וועה — זאגט מאטקע וואויל־רויש.

— גיב נור א קוק ווי די אלטע מכשפה נעהמט זיך אן פאר איהם! האב ניט קיין מורא, דער יונג וועט דיר ניט וועלען זיין קיין ליובאוויק.

— האב איך אייך אלעמען אין דר׳ערד, פרעסערס. דער טאפ איז שוין אבגעקאכט, קומט פרעסען.

— קום נור אהער, קלייניער „יאט" — רופט איהם דער „אלטער תרח" — ווי רופט מען דיך?

— מאטקע.

— ביי אונז וועסטו הייסען „שמד׳ניק". ווילסטו?

— איך וויל.

— ווילסטו זיין א קאטארינשטשיק?

— יא.

—

— ציה מיר אראפ די שטיוועל.

מאטקע האט זיך געמומען די שטיוועל אראפציהען. עס האט לאנג געדויערט ביז מאטקע, מיט׳ן גאנצען כח וואס ער האט געהאט, און וואס ער האט געוואלט זיך וויזען פאר דער מיידעל, וועלכע איז נאך געשטאנען און איהם בעטראכט, האט אראפגעצויגען די שטיוועל פון „אלטען תרח׳ס" פיס אראפ, — אזוי שווער איז געווען די לאנגע כאליווע אראפצוציהען פון די פיעלע אניצעס, אין וועלכע דער אלטער האט זיך זיינע פיס אייגעוויקעלט. מאטקע האט געוויזען וואס ער קען. ער האט פלינקער די שטיוועל אראפגעצויגען ווי דער גרויסער יונג

באלד זיינען געווען די „חיות" נעשפּאַנט. פון דער בויד האָט זיך אויפגענעפענט א לערענדעל און עס האָט זיך געוויזען דאָס מיידעל אין רויטען טולענעם קאַפּטענדעל, וואָס ער האָט נעכטען געזעהן אין דער בויד.

זי האָט געהאַלטען אין דער האַנד דעם בלויען פויגעל מיט'ן אַבגענאַלדעטען שנאָבעל, און האָט זיך געקעמט די האָר און גענזונגען א ליער אויף רוסיש.

טויזענד האָב איך געליבט,
טויזענד האָב איך אויפגעהערט,
נאָר אָן איינעם
קען איך ניט פערגעסען.

מאָטקע איז אזוי פערכאַפּט געווען פון ליעה, אז ער האָט ניט גענוואוסט וואו די אויגען אהינצוטהאָן, און האָט נאָך ניט געגלויבט אז מען נעהמט איהם מיט. זיין בעשיצערין, די דיקע אַלמע פרוי, די „מכשפה", וואָס האָט איהם נעכטען צוגענומען אויף איהר „גוט זאָגען", האָט זיך ניט געווויזען אין פענסטער'ל, מען האָט זי אָבער אָנגעזעהן, אז זי געפינט זיך אין דער „בויד", אָן דעם רויך וואָס איז אַרויסגענאַנגען פון קוימען...

און מאָקע האָט זיך באַלד געווויזען איהר פנים פון א פענסטער'ל. זי האָט געהאָט פערבונדען דאָס פנים מיט א טוך און די שוואַרצע קודלעס איהרע זיינען ניט געווען פערקעמט, האָט זי מאָקע אויסגעזעהן ווי א מכשפה. זי האָט געגעבען א מאַך מיט די אַרויפגעשאַרטע אַרבעל צום „אַלטען תרח" און א חנ'דעל האָט זיך צוגאָסען אויף איהר פעט, אַלט, פליישיג געזיכט.

— וואָס, דו פאַהרסט אוועק „מיט'ן טרוקענעם", „אַלטער תרח"; וואָס וועל איך צושטעלען אויף מיטאָג?

— האָסט דאָך עפעס צוגענומען א נייעס „מאַכער", לאָמיך זעהן וואָס ער קען — ווייזט ער מיט'ן באָטקע אויף מאָטקע'ן.

— העי, „אורח", אַנו לאָמיר זעהן וואָס דו וועסט ברענגען אויף „פריהשטיק" פון דאָרף! — ווינקט צו איהם „קאַנאַריק" מיט זיינע רויטע אויגען און מיט די רויטע האָר, וואָס האָבען זיך איהם געקלעבט אויפ'ן „זומער־בעשפּרענקעלטען" שטערן פון פערשוויצטקייט.

— אויף מיטאָג אויך און אויף נאַכט־עסען אויך — ווינקט איהם

4.

מאטקע ווערט אַ קונצענמאכער.

צומאָרגענס אין דער פריה, בעגינען, האָט מען זיך נעריכט ווייטער אין וועג אריין. מאטקע, וואָס האָט מיט די פערד אין דרויסען נעכטיגט, האָט געקוקט אויף דעם „אלטען תרח", און אַ בקשה און אַ פּחד איז געלעגען אין זיין בליק, ווי ביי אַ הונד — אז זיי זאָלען איהם מיטנעהמען. דער „אלטער תרח", אַנגעטהאָן אין „פּאָלנע פּאָרס" מיט'ן גראָבען געפּלאָכטענעם באטעק אין האַנד, מיט דער פּייפּקע אין מויל און מיט דעם קאטאָרינאָרסקען היטעל, וואָס האָט א גלאַנצענדיגען דאָשעק, פערוואָרפען אויף זיין גרשיבע, האָט נענעבען אַ מאָך מיט'ן באָטאק אויף מאטקע'ן און נעגעבען אַ געשריי:

— העי, ממזר, נעהם צונויף דעם היי וואָס די „חיות" האָבען אַנגעוואָרפען און לעג אַרויף אויף דער בויד.

מאטקע האָט נור אויף דעם נעוואָרט, אז מען זאָל איהם הייסען עפּעס טהאָן. פלינק און מיט חשק האָט ער צוזאַמענגעראָביעט דעם היי, אַרויפגעלעגט אויף דער פוהר. דער „הויכער" יונג, וואָס דער „אלטער תרח" האָט איהם נערופען „קאָנאָריק" (און מיר וועלען איהם אויך אזוי רופען), האָט זיך נענומען די פערד צו שפּאַנען.

וויעדער האָט מאטקע נעקוקט מיט זשעדנע און פרעגענדע אויגען, אויב ער קען דאָ ניט מיטהעלפען.

— העי, ממזר, ציה איין דעם רויטען „קל־וחומר" אין שפּאַן; וואָס שטעהסטו מיט פערלענטע הענד! — און אַ פּלעם פון באטעק האָט נענעבען אַ בריה איבער זיינע פּלייצעס.

נאָך קיינמאָל איז מאטקע ניט נעווען אזוי גליקליך פון אַ קלאַפּ ווי דאָס מאָל, וואָרים דער קלאַפּ איז נעקומען פון „אלטען תרח" אליין. ער האָט איהם די האַנד נעוואָלט קושען דערפאָר, און פלינק זיך נעכאַפּט צום „רויטען קל־וחומר".

האָט מאָטקען געגעבען א וואונק, אז ער זאָל זיך ארויפכאַפּען אויף דער בויד און מען איז ווייטער געפאָהרען.

די „בויד" איז געפאָהרען איבער'ן וועג. די גלעקלעך האָבען גע־קלונגען, און פון יעדען דאָרף איז מען ארויסגעלאָפען פון די הייזלעך, אויף זייער „בייז וואונדער". מאָטקע האָט זיך געפיהלט גליק־ליך. ער איז מיט די קאַטאַרינשטשיקעס. איבער'ן גאַנצען וועג האָט ער געהערט דאָס מיידעל זינגען:

טויזענד האָב איך געליעבט,
טויזענד האָב איך אויפגעהערט,
נאָר אָן איינעם
קען איך ניט פערגעסען.

ער האָט זיך פאָרגעשטעלט „דעם איינעם", ווער קען דאָס זיין דער איינער, וואָס זי קען ניט פערגעסען? ניט אַנדערש, נור אַן אָפי־ציער פון דער קאַוואַלעריע, וואָס האָט אַ פערד און טראָגט שטיוועל מיט שפּאָרנס — דאָס מוז זיין „דער איינער" וואָס זי קען ניט פער־געסען. און מאָטקע האָט איהם מקנא געווען. און ער האָט איהם גע־זעהן איצט, ווי ער זיצט ערגעץ־וואו אין אַ שענק און טרינקט ביער און שפּיעלט אין קאָרטען און ווייסט גאָר ניט אַז זי, זיין געליעבטע, זיצט איצט אין פענסטער'ל און זינגט צו איהם אַ טרויעריג ליעד.

דער אַלטער קאַטאַרינשטשיק איז וויעדער געלעגען אויסגעצויגען אויף די ציגיינערשע קאָלדרעס, געגעסן די לולקע און איינגעהערט זיך צום געזאַנג. און די „מכשפה" איז געשטאַנען ביי דער קיך און האָט געקאָכט די היהנער און גענזלעך, וואָס מאָטקע האָט פון דאָרף צוגע'־נגב'עט, דער רויטער „קאַנאַריק" איז איינגעשלאָפען און מאָטקע האָט גענומען די לייצעס און האָט געפיהרט די בויד.

נאָך מיטאָג האָבען זיי זיך וויעדער אָבגעשטעלט הינטער אַ דאָרף ביי אַ וואַסער'ל, אויסגעשפּאַנט די „חיות" און זיי געגעבען פּאַשע, און אַליין אויך גענומען עסען. מאָטקע'ן האָט מען נאָך ניט אַריינגעבעטען אין „בויד" אַריין, נור די אַלטע האָט איהם אַרויסדערלאַנגט אויף אַ שטיק ברויט אַ שטיק היהנדעל, און ער האָט געגעסען מיט אַפּעטיט.

נאָכ'ן עסען האָט מען מאָטקע'ן געגעבען די ערשטע „פּראָבע" אויסלערנען „אַרבייטען". קודם כל האָט איהם דער אַלטער גענומען און געהייסען איהם זיך אַוועקשטעלען אויפ'ן קאָפּ. ער האָט זיך אַוועקגע־

צו דער „אלטער תרח". געה, לאז דיך דורך הינטער די הייזלעך פון דארף. מיר וועלען וואַרטען אויף דיר אויף יענער זייט ביים וועלדל.

מיט חשק האָט מאטקע זיך געלאזט אין דארף אריין נאך „פריה־שטיק", „מיטאג" און „נאכט־עסן". ער האָט מורא געהאט, אז די בויד זאל איהם ניט איבערלאזען און אלײן אוועקפאהרען אהן איהם. אפשר איז עס א שפיצל וואָס מען טהוט איהם אב, פטור צו ווערען פון איהם. ער האָט געוואַרפען א בעטענדיגען בליק צו דער „מכשפה" מיט'ן פערבונדענעם פנים, אז זי זאל א מליץ יושר זיין און וואַרטען אויף איהם. צום פענסטער'ל, וואו דאָס מיידל איז געזעסען, האָט ער מורא געהאט צו קוקען, און געלאזט זיך אויף גאט'ס חסד אין דארף אריין.

ווי עס זאל ניט זיין, ער האָט זיך געוואלט אויספיינען פאר דער חברה, וווייזען וואָס מאטקע קען. ווי א קאץ איז ער געקראכען הינטער די הייזלעך פון דערפל. און דענסטמאל, וען די פויערטעס מיט די קינדער זיינען ארוים פון געסל פון דערפל בעוואונדערען די קאטא־רינשטשיקעס מיט די פייגל, וואָס זיינען פארביגעפאהרען דעם דער־פל מיט א געקלומפערי, האָט זיך מאטקע אריינגלאזט אין די הויפען פון די פויערים. אין א זאק אריין האָט ער אריינ־געוואַרפען היהנער, קאטשקעס, זיי צוגעדושעט, אז זיי זאלען ניט שרייען, נור געזוכט האָט ער יונגע געזלעך, דערטאפט, אנגעכאפט ביים העלזל, און אריין אין זאק אריין. באלד איז דער זאק פול געוואַרען מיט עופות, שווער געווען צו טראגען, און ער איז געקראכען אין זומ־פען, איבער פלויטען און צוישען בעוואקסענע קוסטען, אז מען זאל איהם ניט זעהן. די בויד האָט מאטקע געוואַרט אויף איהם אויפ'ן וועג. ביים וועלדל. ער האָט זי דערזעהן, צוגעלאפען מיט פרייד און ארוים־געשיט פון זאק די עופות.

די אלטע „מכשפה" האָט געמאנצט פאר פרייד און געמאכט מיט שפאט צו „קאנאריק'ען":

— נו, דו וואלסט עס אויך געקענט, הא? פרעסער זיינט איהר, „ארבייטען" קענט איהר? נראבע בייכער.

דער „אלטער תרח" האָט גאר ניט געזאגט, דער יונג זאל ניט גרוים ווערען ביי זיך, נור עפעס טיף אריינגעקלערט אין זיינע דיקע וואנ־צעס אריין. זעהט אויס, געהאט א פלאן עפעס וועגען יונג. „קאנאריק"

און אמאל איז דער „רויטער קל וחומר" געווען אויסגעפוצט מיט א בענ־
דעלע אין עק און מיט שלייפלעך אין די אויערן און מיט א גלעקעלע
אויפ'ן האלז און אויף איהם איז געקומען אריינצורייטען אין צירקום
די וועלט־בעריהמטע פערד־טענצערין „סאווינע", די שפאנערין. און
נעטראגען האט ער דענסטמאל דעם שטאלצען נאמען „נערון". היינט,
אויף דער עלטער, איז ער אריינגעפאלען צום „עלטען תרח" און ער
האט איהם געקרוינט מיט'ן אידישען נאמען „דער רויטער קל וחומר",
ווייל ער האט געהאט צוויי רויטע פלעקען אויפ'ן בויך, וואס דאס
האט איהם אמאל אזוי בעריהמט געמאכט, און מען האט איהם אוים־
געלערנט די קונץ פון ניסען און שאקלען מיט די אויערן.

שטעהט ער איצט אן אלטער, א פערלאזטער, און לאזט זיך אנ־
מהאן דעם ווייבערישען רויטען צירקום־קאפטען אויף די פאדערשטע
צוויי פים, און א יונגער שנעק שטעהט אויף איהם מיט'ן קאפ אראב,
און ער מוז נעביך צומאכען מיט די אויערן און צוניסען..

נור דער עיקר פראבע מיט מאטקע'ן איז געווען ראנגלען זיך מיט
„קאנאריקען" אויף „שפאנישע" פאסקעס. מאטקע וועט לענען „קא־
נאריקען", דאס הייסט, „קאנאריק" וועט זיך לאזען לעגען פון איהם,
כדי עס זאל שענער אויסזעהן און מעהר אויפזעהען מאכען, אז דער
„קלייענער" האט געלעגט דעם „גרויסען". און מאטקע איז געווארען דער
וועלט־בעריהמטער שפאנישער „טשעמפיאן סעווערין סערווערום",
און ער וועט טראגען אויף דער ברוסט „מעדאלען", וואס ער האט גע־
קראגען פון „קאנסטאנטינאפאל".

צו דעם צווק האט מען מאטקע'ס גאנצע לייב אויסגעשמירט
מיט אזא מין חזיר־שמאלץ און איהם ארומגעבונדען ביי ביידע זייטען
הענר און פים פעסט מיט האנדטיכער, כדי דאס גראבע פלייש פון די
הענד און פים זאל וועדען אנגעלאפען און עס זאל אויסזעהן, אז ער
האט שטארקע מוסקולען.

די האנדטיכער האבען נעשניטען זיינע הענד און פים, און ער
האט מיט פערנעניגען איבערגעטראגען די יסורים וואס ער איז אוים־
געשטאנען ביים לערנען צו ווערען א קאטארינשטשיק, וואהרים אין פענ־
סטער'ל פון דער בויד איז געזעסען דאס מיידעל מיט גאלדענע לאקען
און האט זיך געהאלטען אין איין קעמען די האר און זינגען דאס טרוי־
עריג־זיסע ליעד:

שטעלט אויפ'ן קאפ. ער האט עס אבער לאנג ניט געקענט אויסהאל־טען, דאס בלוט איז איהם געקומען אין פנים ארײן און די פים זיינען שוואך געוואָרען, ער האט די פים אראבגעלאזט. אבער פון ביידע זיטען זיינען געשטאנען דער אלטער קאטארינשטשיק מיט'ן רויטען „קאנא־ריק" און געשלאגען מיט די באטעקעס מאטקע'ן יעדעס מאל, ווען ער האט פֿרובירט די פים אראבלאזען. אבער ניט דערפאר האט ער אויסגעהאלטען און געשטארקט זיך די פים אין דער הויך צו האל־טען. מיט'ן קאפ אויף דר'ערד האט ער בעמערקט ווי דאס מיידעל שטעהט אין פענסטער'ל און קוקט זיך צו ווי מען לערנט איהם אויפ'ן קאפ שטעהן, און לאכט יעדעס מאל ווען ער כאפט א קלאפ פון באטעק. ער האט געוואלט ווייזען, אז ער קען אויך די „קונצען", און איז געשטאנען אויפ'ן קאפ כאטש דאס פנים איז שוין פול געווען מיט בלוט, און די אויגען האבען איהם געשווינדעלט און דער רוקען האט געבראכען. ער איז געשטאנען נאך א מינוט, נאך א מינוט, און אויסגעהאלטען ביז דער אלטער קאטארינשטשיק האט געענדיגט צעצה־לען הונדערט.

די צווייטע פראבע איז געווען, אז מאטקע זאל עפעס מאכען א קונץ אויפ'ן **פערד** — דער „רויטער קל־וחומר". וואָרים אלעס וואס איז געווען ביי די קאטארינשטשיקעס האט געמוזט קענען מאכען קונצען און פערדיענען זיך זיין שטיקל ברויט מיט „ארבייטען". אין די „חיות", וואס זיינען געווען געשפאנט צו דער בויד האבען ניט נור בלויז געדארפט די בויד שלעפען, נור האבען אויך געמוזט זיין „קונצען־מאכערס" און ווייזען שטיק פאר'ן עולם. דער „רויטער קל־וחומר" האט, למשל, געקענט ניסען ווי א מענש, להבדיל. און אז דער „אלטער תרח" האט איהם ביים עק אנגענומען, האט ער געקענט שאקלען מיט די אויערען, און דאס איז זעהר געפעלען דעם עולם. יעצט האט מען גע־קלערט צו מאכען עפעס א קונץ מיט מאטקע'ן אויפ'ן פערד. מאטקע זאל אריינרייטען אויף איהם, אנגעטהאן ווי א לץ, מיט'ן קאפ אויפ'ן פערד, און דאס פערד, פערשטעלט, זאל שאקלען מיט די אויערען און ניסען.

דער „רויטער קל וחומר" איז ארויסגעקומען פון „יחוס". דער „אלטער תרח" האט געמאכט א טויש אויף איהם מיט צוויי קליינע הינט־לעך וואס האבען געקענט געהן אויף א דראט פון א צירקמייסטער,

5.

מאטקע זערט אַ זועלט בעריהמטער שפּאַנישער „טשאמפיאַן".

עס איז אדורך געגאנגען א שטיק צייט, מאטקע האָט זיך געפונען ביי די קונצען מאכערס, אויסגעשטאנען אלע מדורי ניהנום פון די בראך־קונסט. דער „אלטער תרח" האָט אזוי לאנג געשלאגען מיט'ן באטעק ביז מאטקע איז נעווארען א גאנצער קונצען־מאכער און איז שוין ארויסגעטראטען מיט די „טרופע".

פון פריהמארגענס אָן האָט זיך געקאכט אין מארק ווי אין א קעסעל. פון אלע דערפער ארום זיינען די פויערים אָנגעקומען אויף זייערע וואכעדיגע וועגען און אבגעארבייטע פערד, די שררות אויף זייערע קאטשען און בולאנען — זעהן דאָס גרויסע וואונדער, ווי די דראָטען־נעהערין טאנצט אויף א דראט. מען זאגט, אז אפילו פון די נאהענטע שטעדטלעך זיינען זיך פיעל צוזאמענגעפאהרען אין דער קרייז־שטאדט ק. וואו די בעריהמטע קונצעמאכערס האבען זיך אבגעשטעלט, — חתן־כלה פאר, גלאט אזוי יונגע ווייבלעך און פראנטען, וואס האבען ניט בעסערס צו טהאן. א דראט האָט מען געצויגען איבער'ן מארק פונ'ם קייל'ערס'ם הויז ארויס ביז צו דער קירכע. און פון ברעטער האָט מען א ביהנע אויפגעקלאפט, אויף וועלכער די בעריהמטע אטלעטען „קאנאריק" און דער יונגער שפאניער טשאמפיאן „סערוואנטעס" — וואס דערמיט מיינט מען אונזער מאטקע נגב — וועלען זיך ראנגלען און קונצען מאכען. נור דערווייל געהט מאטקע ארום פון פריהמארגען אָן אין א פאר מאלנע וועיסע הויזען, וואס דערגרייכען ווי ביי א אידענע פון האלז ביז צו די קניען. און אויפ'ן סאמע מיטען „הינטען" האָט ער א זיינער אויפגעמאהלט. און די גאנצע וועלט לאכט דערפון יערעם מאל וועז ער דרעהט זיך אויס מיט'ן הינטען צום עולם און וועייזט ווי שפּעט עס איז... און ניט ער אליין געהט אזוי אָנגעמאהלען, נור „קאנאריק" אויף. קאנאריק האָט נאך אָנגעמאהלען זיין געזיכט מיט

טויזענד האָב איך געליעבט.
טויזענד האָב איך אויפגעהערט.
נאָר אָן איינעם
קען איך ניט פערגעסען.

און מאטקע האָט געהאלטען אין איין קלערען: וואר קען זיין אוו וואו קען זיין „דער איינער" אָן וועלכען זי קען ניט פערגעסען?

פינף קאפיקעס האָט דער פויגעל ארויסגעצויגען פון קעסטעלע א בלוי קוויטל, אויף וועלכען עס איז געשטאַנען אויסגערעכענט דאָס גאַנצע גליק פון א מענשען ביז זיינע לעצטע טעג: וויפיעל מאָל ער וועט חתונה האָבען, וויפיעל נדן און ירושה ער וועט נעהמען, אז ער וועט ניט שטאַרבען אויף זיין אייגען בעט, א בריף איז פאַר איהם אין וועג וואָס ענטהאַלט וויכטיגע נייעס און נאָך אנדערע אזעלכע גליקען...

נאָך דעם ווי די „אַלטע מכשפה" איז אַראָב פון דער ביהנע, איז ארויף דער „אַלטער תרח" מיט אַלע מעדאַלען אויף דעם בויך, ער האָט צו וויסען נענעבען דעם פובליקום אין א שפראַך וואָס איז בעשטאַנען פון רוסישע, פוילישע און אידישע ווערטער, געמישט מיט ווערטער פון נאָך אן אנדער שפראַך, וואָס קיינער האָט שוין ניט פערשטאַנען, און עס האָט געקלונגען ווי אונגאַריש אדער טערקיש, נור עס איז געווען גנב'יש־קאַטאַרינשטשיק לשון. ער האָט צו וויסען געגעבען, אז באַלד וועט דאָס פובליקום זעהען דעם בעריהמטען שפאַנישען טשאמפיאָן־אַטלעט, וואָס איז נאָך ניט אַלט קיין צוועלף יאָהר און איז שוין וועלט־בעריהמט און נעלעגט טויזענדער גבורים; ער וועט זיך ראַנגלען מיט דעם בעריהמטען, וועלט־בעריהמטען אונגאַרישען שטאמפיאָן „קאַנאַריק־קאַנאַריקיודאָ". נאָר איידער עס וועט זיך אנהויבען דאָס „געוועט" וועט דער בעריהמטער טשאמפיאָן, וואָס איז נאָך א קינד, וועזען פאר'ן פוב־ליקום קונצען.

און דער „אַלטער תרח" האָט געגעבען א וואונק און קאַנאַריק האָט ארויסגערוקט מאָטקע גנב.

מאָטקע האָט זיך פערשעהמט און איז געבליבען דערשראָקען, דער־זעהענדיג דאָס פובליקום פאר זיך. ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דערווייל האָט איהם דאָס פובליקום בעטראַכט מיט נייגיעריג־קייט. ער איז נעווען אָנגעטהאָן אין א פאַר קורצע שווארצע מייטקעס, כדי ער זאָל אויסזעהן יונג. די אַלטע מכשפה האָט איהם שוין פריהער די האָר שעהן פערקאַמט מיט א שרינט, און מאָטקע'ס קודלעס, וואָס האָבען קיינמאָל קיין קאַם ניט געזעהן, האָבען נאָכ'ן אויסשמירען זיי מיט חזיר־חלב, געגלאַנצט און שווארץ געווען ווי ראָבען. אויך איז ער נעווען אָנגעטהאָן אין א שווארץ סאַמעטען רעקעל, וועלכען „קאַנא־ריק" האָט אמאָל נעטראָגען. האָט ער טאָקע אויסגעזעהען ווי א יונג אינ־

שוואַרצע צייכענס פון סאושע, און די רויטע האָר קלעפען זיך איהם אויף די ברעמען, זעהט ער אויס ווי א טייוועל. נור דער „אלטער תרח" איז אַנגעטהאָן ווי אַן אמת'ער קונצענמאכער: אין א רויטען טריקאָט, מיט נאַקעטע הענד און פיס, און א בריטען סאמעטענעם באנד ארום בויך, אויף וועלכען עס גלימפערען מעדאַלען און אָרדענס פון אלע לענ־דער און פעלקער, וואָס ער האָט אַבגעקויפט פון אלטע אינוואַלידישע סאַלדאטען. א טהייל פון זיי זיינען אזוי גרויס, אז זיי זעהען אויס ווי בלעבענע שיסלען. אט אין אזא הלוך שטעהען די קאַטאַרינשטשיקעס און קלאַפען צונויף די ברעטער פון דער ביהנע, ציהען שטאַרק אָן די דראטען איבער'ן מאַרק, און די גאַנצע וועלט שטעהט ארום און בע־וואונדערט זיי.

פיער נאַכמיטאָג, וען די זון האָט זיך אַביסעל געזעצט, האָט זיך אַנגעהויבען דאָס שפיעל. אַנגעהויבען האָט עס זיך דערמיט, וואָס דער „אלטער תרח", „קאַנאַריק" און דער „שפּאַניער" מיט באַטעקעס אין די הענד זיינען ארומגעגאַנגען צווישען עולם, געקלאַפט איבער די קעפ פון געשעצטען פובליקום און אזוי ארום געמאַכט א ראַד ארום דער ביהנע, אז אלע זאלען קענען זעהן וואָס עס טהוט זיך אויף איהר. שוין דער ערשטער נומער האָט ארויסגערופען גרויס בעגייסטערונג צווישען עולם. דאָס איז געווען אונזער בעקאַנטע „אלטע מכשפה", דעם אלטען תרח'ס ווייב. יעצט איז זי גאָר ניט געווען צו דערקענען. אַנגעטהאָן אין א קורצען רויטען טריקאָט מיט א פעטען אויסגעבעטענ „פּאַרנט" און „הינטען", דאָס פּנים, הענד און פיס זיינען אזוי דיק געווען „אב־געפּוידערט" מיט אזא מין ווייס מעהל, אז עס האָט זיך נעדאַכט, אז די אידענע איז ערשט פון א ווינד־מיהל ארויסגעקומען, וואַרים דאָס מעהל איז געווען דיק אַנגעשיט אויף איהר רויטען קאָרסעט. זי האָט געהאַלטען אין דער האַנד דעם בלויען פאַפּוגאי, וועלכער האָט געהאַל־טען אין איין שרייען „אלטער תרח". אָט דער בלויער פאַפּוגאי איז יעצט געווען אין די הענד פון דער דיקער אידענע, און ער האָט אויף רוסיש ארויסגעקוויטשעט די ווערטער: „יא טעביא לובליו", פאר וועל־כען די „אלטע תרח'טע" האָט איהם געקושט אין זיין אַבגענאַלדעטען שנאבעל. דערנאָך האָט זי דעם פויגעל געזעצט אויף איהר פלייצע, און זי האָט איהם דערלאַנגט א קעסטעלע. אין דעם קעסטעלע זיינען נע־לעגען די „גורלות" פון דעם גאַנצען געשעצטען פובליקום, און פאר

קאלאדאנא. אט דא האסטו!" — ניט איהם דער אלטער קאטאריג־שטשיק א שמיקעל צוקער אין מויל אריין, ווי מען גיט א פויגעל, און זאגט צו איהם וויערער:

— וועסט דיך ניט נויגען, ממזר? וועסט ניט שמייכלען, איך וועל דיר די באקעס אונטערהאקען, נויג דיך, נויג דיך.

מאטקא האט שוין ניט געקענט אויסהאלטען. דאס געלעכטער האט איהם געשטיקט אין דער קעהל, דורך דעם האט ער מורא געהאט זיך צו בויגען, צו שמייכלען, איבערהויפט צו פערענדערען די פאזע, אין וועלכער ער איז נעווען פערנליוועדט, כדי ניט צו לאכען. יעצט האט ער זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאלטען און איז ארוים מיט א גרוים געלעכטער.

דער עולם האט עס אונטערגעכאפט און איז אויך ארוים אין א געלעכטער.

דער „אלטער תרח" איז נעשטאנען א מינוט פערווירט, און ניט געווואוסט וואס צו טהאן, באלד איז ער נעפאלען אויף א המצאה.

— ער וויל, אז איהר זאלט איהם פאטשען בראווא. אט אזוי — קלאטשט מיט די הענד, וועגדעגריג זיך צום פובליקום — אין הישפאניע אז מען וויל מען זאל פאטשען בראווא — לאכט מען.

דער עולם האט מאטקע'ן געפאטשט בראווא, און דער „אלטער תרח" האט נעזאגט צו איהם:

— ס'וועט דיך שוין א האלערע אוועקלעגען שפעטער, דו ממזר'וק, איך וועל דיר שוין נעבען א לאכען.

— אנו, הויב אויף דאס הונדערט פונט־שטיק מיט די צייהן, — מאכט ער צו איהם פריינדליך פאר'ן עולם.

מאטקע האט אויפגעהויבען דאס געוויכט מיט די צייהן. דער אלטער וויזט דעם עולם ווי שווער עס איז, און דער עולם קלאטשט בראווא.

באלד האט נעגעבען א שפרונג ארוים „קאנאריק", אויך אין שווארצע מייטקעס מיט א סאמעטענעם רעקעל, און אויך אין מעדאלען אנגעטהאן. ער האט זיך שוין נעגעבען א פערנויג פאר'ן עולם, א שמייכל און א טרייסל מיט זיינע רויטע האר, און נעגעבען א קוויטש: „אינרא, אינרא, אינרא!" וואס דאס האט נעזאלט זיין אונגאריש, און נעגעבען א מאך צו מאטקע'ן הינטען־ארום:

גע׳. געשטאנען איז ער אויף פערשעהמט, דערשראקען, און ניט נע־ווארסט ווען צו טהאן.

דער „אלטער תרח" האט איהם ביי דער האנד אנגענומען און ווייזענדיג אויף איהם, האט ער זיך געוועגדעט צום פובליקום:

— איהר זעהט דאס אינגע׳, א קינד איז ער נאך, נאך ניט קיין צוועלף יאהר אלט, און דאס קינד וועט מיט זיינע צייהן אויפהויבען א הונדערט פונט שטיק. אויף איין האנד וועט ער האלטען צוויי מענ־שען .און עס איז ניטא אין דער וועלט נאך איינער וואס זאל זיין אזוי שטארק ווי ער. צוואנציג אטלעטען האט ער שוין געלענט און פון קעניג פון הישפאניע דעם מערא׳ נעקראגען דערפאר — ווייזט ער אויפ׳ן בלעבל וואס מאטקע האט געטראגען. זיין פאטער איז געווען דער וועלט־בעריהמטער טשאמפיאן סערווערוס, און זיין מוטער האט נע־וואויגען צעהן פוד — די דיקסטע פרוי אין דער וועלט. דורך דעם איז ער אזוי שטארק, קוקט אן די האנד, אט די האנד — ווייזט ער אויף מאטקע׳ס אנגעלאפענע האנד, וואס איז געווען צוויי וואכען פריהער אונטערגעבונדען, אז זי זאל האבען געשוואלענע מוסקולען — איהר זעהט וואס פאר א מוסקולען? איך האב מורא פאר איהם! — איז דער „אלטער תרח" אבנעשפרונגען פון איהם מיט שרעק, וואס דאס האט ארויסגערופען א געלעכטער ביים עולם.

מאטקע האט נאך ניט געווואוסט וואס צו טהאן. ער איז פער־שעהמט און דערשראקען געווען פאר׳ן פובליקום. נור דעם „אלטען תרח׳ס" רייד און דאס פובליקום האבען איהם גערייצט צו לאכען, און ער האט מורא געהאט, אז ער זאל ניט אויספלאצען אין א געלעכטער.

— נוין זיך פאר דעם פובליקום, ממזר; שמייכעל, שמייכעל, ממזר, א חאלערע זאל דיך פאקען, ווי ער שטעהט! — האט דער „אל־טער תרח" געקריצט מיט די צייהן אויף איהם, און בעת מעשה האט ער איהם פאר׳ן פובליקום געגלעט איבער די שווארצע גלאנצעדיגע האר:

— ער איז דאך א קינד, די מוטער האט מיר איהם אנפערטרויט. „נראטאנא, נראטאנא, שאקאלאדאנא" — האט פלוצלינג דער „אלטער תרח" אנגעהויבען רויידען צו איהם פאר׳ן פובליקום אויף אן אונפער־שטענדליכע שפראך. איך פרעג איהב, אויב ער וויל שאקאלאד — זאגט דער „אלטער תרח" צום פובליקום — ער פערשטעהט דאך ניט אונזער שפראך, רייד איך צו איהם הישפאניש: „נראטאנא, נראטאנא, שא־

אינגערען. מען האָט געפייפט, געקלאַטשט מיט די הענד און אַרויסגע־
רופען דעם „הישפאניער", נור געוויזען האָט זיך קאַנאַריק. דער עולם
האָט איהם אויסגעפייפט, גערופען דעם „הישפאניער", און „קאַנאַריק"
האָט אויף נאָר ניט געקוקט, וויטער אַרויסגעקומען, זיך פערנויגט,
און מאַטקע איז געווען ערגעץ־וואו פערשטעקט, ער האָט זיך געשעהמט
פאַר'ן עולם. דער עולם האָט זיך אָבער ניט געוואָלט בערוהיגען, ביז דער
„אַלטער תרח" איז אַליין ניט אַרויסגעקומען און אַרויסגעפיהרט מאַט־
קע'ן ביי דער האַנד, און נענוינט זיך פאַר'ן פובליקום און געוויזען אויף
זיך און אויף מאַטקע'ן. כאָטש קיינער האָט ניט פערשטאַנען וואָס
ער מיינט דערמיט וואָס ער וויזט אויף זיך.

נור סאי ווי סאי, פון דעמסטמאָל אָן איז מאַטקע געוואָרען אַן
עכטער קאַטאַרינשטשיק, וואָס קען „ארבייטען", און דאָס פובליקום האָט
איהם גערן. דאָס האָט איינגעזעהן דער „אַלטער תרח" און אָנגעהויבען
זיך מיט איהם אַנדערש צו בעגעהן, און „קאַנאַריק" האָט נעקריגען א
קאַנקורענט.

אויף א ווייַלע איז אַלעס שטיל געוואָרען. די קאַטאַרינקעס הא־
בען אויפגעהערט צו שפיעלען. עס איז אָנגעקומען דער סאַמע ערנסטער
און וויכטיגסטער טהייל פון קונצען מאַכען. די וועלט־בעריהמטע היש־
פאַנישע (אַלעס וועלט־בעריהמטע ביי די קאַטאַרינשטשיקעס קומט פון
שפאַניען) דראַטען־געהערין „מארי", וועט נעהן אויפ'ן דראָט. דעם
עולם האָט דער אָטהעם פערכאַפט. מארי איז טאַקי געווען בעריהמט
אין דער גאַנצער נענענד, און מען האָט נעוואָנט, אז פריצים פאָהרען
איהר נאָך פון איין שטאָדט אין דער צווייטער זעהען איהרע גבורות;
אז פיעל רייכע לייט האָבען די וויבער און די פאַמיליעס בערלאָזט און
איינגעליעבט זיך אין איהר, גליקליך זי נעוואָלט מאַכען, און זי וויל ניט
אַנדערש, נור זיין מיט די קאַטאַרינשטשיקעס. באַלד איז זי פאַרגע־
קומען פאַר'ן פובליקום. דער „אַלטער תרח" האָט זי אַרויסגעפיהרט,
ווי מאַטקע'ן, ביי דער האַנד. זי איז געווען אָנגעטאָן אין א שפא־
ניש רויט שאַנאַעטען קלייד, מיט פליטערלעך און קרעלען בענעהט.
איהרע נאַקעטע הענד, האַלז און פיס זיינען געווען אָנגעפוידערט מיט
ראָזעווע פוידער, איהרע באַקען און ליפען אָנגערויטעלט, די האָר גע־
קרייזעלט אין נאַלדענע לאָקען צוואוואַרפען ארום איהר נאַקען און
בריסט. זי האָט זיך פערבוינגען פאַר'ן פובליקום, נעכאַפט אין דער האַנד

— זעהסט, ממזר'וק, ווי אזוי מען דארף פאר א פּובליקום ארויס־קומען. דו זעהסט?

זיי האָבען זיך ביידע אָנגעטהאָן די פּאַסקעס, און אָנגעהויבען זיך צו ראַנגלען.

נור איידער דער „וועט" איז פאָרגעקומען, האָט דער „אַלטער תרח" פערבעטען אויף דער ביהנע אייניגע פון פּובליקום, אַז זיי זאָלען זעהן, אַז דאָ איז ניט קיין „אָבגענאַרטע זאַכען". עס האָט אָבער קיינער פון פּובליקום ניט געוואָלט אַרויפגעהן, געשעהמט זיך. צום סוף האָבען זיך דאָך געפונען צוויי בעלנים. דאָס איז געווען חיים'ל דער פעלדשער־יונג, וואָס איז אַן אַמאַטאָר אויף אַזעלכע זאַכען (ער איז אויך אַ פייער־לעשער) און קאזלאָווסקי, דער פּוילישער שוסטער. זיי ביידע האָבען זיך אַוועקגעזעצט אויף דער ביהנע, צו זיין די מבינים, ווער עס וועט געווינען, און דורך דעם האָט מען ביידען אַ נאָמען געגעבען אין דעם שטעדטעל „די נייע קונצענמאַכערס". און דער נאָמען איז זיי גע־בליבען ביז אויף היינטיגען טאָג.

קאַנאַריק האָט אָנגענומען מאָטקע'ן און געוואָלט איהם ווייזען, אַז כאָטש, ווי עס איז אָבגערעדט געוואָרען, וועט ער זיך לאָזען לעגען פון איהם (כדי עס זאָל מעהר עפעקט מאַכען, אַז דער אינגערער לעגט דעם אַלטען), דאָך זאָל ער וויסען, אַז דער שטאַרקערער איז ער, „קאַ־נאַריק", און ער קען געבען קלעפּ, אַז מען וועט דאַרפען. „קאַנאַריק" האָט אָבער באַלד דערזעהן, אַז מאָטקע וועט זיך ניט לאָזען לעגען פון איהם, וואָרים מאָטקע איז שוין אויך אַליין צוהיצט געוואָרען פון פּוב־ליקום און געוואָלט ווייזען וואָס ער קען. און צווייטענס האָט ער אויך געוואוסט ביי זיך, אַז מיט דעם וואָס ער וועט לעגען „קאַנאַריק'ן", וועט ער ווערען מעהר „מאַכער" ביי דעם „אַלטען תרח" און וועט אויך האָבען אַ רעכט אויף די דראָטען־געהערין, ווי „קאַנאַריק". „קאַנאַריק" האָט געוואוסט דערפון, און צווישען זיי איז אָנגעגאַנגען אַ שטילע מלחמה. מאָטקע האָט זיך צוזאַמענגענומען, און איידער „קאַנאַריק" האָט נאָך געוואָלט, און אַזוי פלינק אַז ער האָט זיך גאָר ניט געריכט, האָט איהם מאָטקע געלעגט... דער עולם, וועלכער איז צואוואַרעמט גע־וואָרען פון דעם ראַנגלען זיך, האָט אויסגעבראָכען אין אַ גרויס ענטהו־זיאַזמוס פאַר מאָטקע'ן. וואָרים דורך דער גאַנצער צייט פון „וועט" איז די סימפּאַטיע פון עולם, ווי געוועהנליך, געווען אויף דער זייט פון

געגעבען א בראָך אויס אין אַפּלאָדיסמענטען, אין פייפען און געשרייען — איז מאָטקע שיער ניט משוגע געוואָרען פון גליק. ער האָט גע־טאַנצט אויף איין פוס, געוויינט פאַר גליק און איז נאָכגעלאָפען נאָכ'ן אַלטען, ווען דער אַלטער האָט זי געכאַפּט אויף זיינע פּלייצעס און האָט זי אַרומגעטראָגען אַרום דעם פּובליקום. זי האָט אויפגעעפענט דעם שירעם און דאָס פּובליקום האָט אָנגעהויבען אַריינוואַרפען געלד אין שירעם. וויפיעל איינער האָט געקענט, און מעהר ווי מען האָט געקענט. די שררות מיט די דאַמען, וועלכע זיינען געשטאַנען אויף זייערע קאָטשען און צוגעקוקט זיך, האָבען זילבערנע גילדען געוואָרפען, און די „פריצים", וואָס „האָבען ווייב און קינד פערלאָזט און פאָהרען נאָך דער שעהנער דראָטען־געהערין" — האָבען גאַנצע זילבערנע רובעלס געוואָרפען. די מיידעל אויף דעם אַלטען קאַטאַרינשטשיק'ס פּלייצעס האָט דאָס געלד אויפגעכאַפּט אין איהר שירעמעל, און דאָס וואָס איז אויף דער ערד געפאַלען איז דאָס מאָל מאָטקע, אנשטאַט „קאַנאַריק'ען", נאָכגעגאַנגען (ווייל דער עולם האָט איהם נערנער געהאַט און איהם וועלען זיי מעהר געבען) און אויפגעקליבען. און מאָטקע איז גליקליך און פערליעבט געווען.

דאָס קלייגע זיידענע שירעמעל, האָט זי זיך געשטעלט אויפ'ן רוקען פון דעם אלטען קאמאריגשטשיק, וואָס האָט אנידערגעקניעט פאר איהר, און מיט דער האנד אָנגעכאפט זיך אן די שנור וואָס האָט אראב־געהאנגען פון דער דראָט־לאמפ. אין א מינוט האָט זי זיך, לייכט ווי א פויגעל, ארויפגעלאָזט אויף די שנור, אָנגעכאפט מיט איין האנד אין דער לאמפ, און באלד איז זי געשטאנען אויפ'ן דראָט, און פון דאָרט צום עולם קושען אראָבגעשיקט מיט ביידע הענד. נור קיינער האָט ניט געשמייכעלט. אלע זיינען געווען פערכאפט און געשטאנען אהן אטהעם. וואָרטענדיג וואָס זי וועט דאָ טהאן. זי האָט אויפגעפענט דאָס זיי־דענע שירעמעל און אָנגעפאנגען זיך גלייטשען מיט איהרע פים אי־בער'ן דראָט אזוי לייכט, ווי א ווינד וואָלט נעבלאזען. מיט איהר שי־רעמעל רעגולירט זי די וואָג פון איהר לייכטע פינור, און זי זעהט אוים אויבען אויפ'ן דראָט, אין דער זון, ניט ווי א מענש, נור ווי א רויטער שעהנער פויגעל מיט א מענשען־געזיכט שוועבט אין דער לופטען אי־בער אונזערע קעפ. און פון אונטען, נאָך דער דראָט זיינען מיט איהר מיטגענאנגען דער אלטער, „קאנאריק" און מאטקע מיט אויסגעשפרייט־טע הענד און פערזארגטע פנים'ער, געקוקט מיט שרעק אויבען ארויף, גרייט זי אונטערצוכאפען, וועז עס זאל זיך מאכען, חלילה, אן אונגליק.

נאָר די מיידעל האָט ניט געזאָרגט דעריבער. זי האָט זיך געפיהלט אויפ'ן דראָט ווי אויף טרוקענעם לאנד. זי האָט נעהאפטט אויף איין פוס, נעצוינען ארום זיך א ראָר, געווארפען דאָס שירעמעל פון איין האנד אין דער צווייטער, און געצייגט דעם עולם איהרע הערליכע לייב־טע בעווענונגען, איהר בויגזאמען קערפער, איהרע שעהנע הענד און שעהנע פים, און דער גאנצער עולם איז געווען פערליעבט אין איהר, יונג און אלט. אפילו וווייבער האָבען זיך איינגעליעבט אין דער דראָטען־געהערין, און האָבען מורא געהאט א וואָרט ארויסצוריידען, הויך צו אטהעמען, כדי די מיידעל זאל זיך ניט דערשרעקען און אראָבפאלען.

מאטקע האָט זיך אין איהר איינגעליעבט טויזענד מאל מעהר ווי פריהער, און איז טויזענד מאל גרייט געווען די כפרה צו ווערען פאר איהר, און זיין הארץ האָט איהם געשראָקען, אז עס זאל איהר, חלילה, קיין שלעכטס ניט געשעהן, אזוש טרערען האָבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען. און אז זי איז בשלום אראָבגעקומען, און דאָס פובלי־קום, וועלכעם האָט איינגעהאלטען די בעניסטערונג, האָט מיט אמאל

אלעס נעטהאן, אז ער זאל זי קענען איצט נאך אמאל זעהן. נאר ער איז סיי ווי סיי גליקליך געווען, וואס ער נעפינט זיך אזוי נאהענט פון איהר.

ער האט נעקוקט אויף דער בויד און נאך אמאל זיך אונטערגע־גנב'עט אונטער די לאדענלעך און נעפרופט אריינקוקען דורך א שפארע, אבער ער האט נאר ניט נעזעהן, נור ער איז צופריעדען נעווען און פאר שמחה האט ער נעוואלט אויסשריין. ער האט זיך אבער איינגע־האלטען. ער איז צונעגאנגען צום פייער'ל, אונטערגעוואדרפען א פאר צווייגלעך און ווייטער זיך אוועקגעזעצט.

עס איז איהם קאלט געווארען און עפעס באנג געווארען. ער האט זיך פלוצים דערמאנט אן דער מאמען, זי נעזעהן ווי זי זיצט און נייהט איהם די הויזען און קוקט אויף איהם. ער האט זיך דערמאנט ווי די מאמע איז נעקומען צולויפען צו דער וואך, וואו די „בלינדע פערל" האט איהם געשלאגען. און נעטראכט ביי זיך, אז ניט אנדערש, אז ער וועט האבען א סך געלד, וועט ער אהיים קומען אין שטעדטעל אריין און קומען צופאהרען אין א קאטש מיט צוויי פערד פאר'ן „קעלער", וואו די מאמע וואוינט, און וועט די מאמע ארויפנעהמען אויף דער קאטש און מיט איהר פאהרען איבער דער שטאדט און אלע־מען ווייזען, אז דאס איז זיין מאמע. ער וועט איהר מיטברענגען מתנות, טהייערע קליידער, אין וועלכע ער וועט זי אויספוצען. דאס אלעס וועט ער טהאן מיט דער מאמען, אבער דעם טאטען וועט ער נאר ניט מיטברענגען, ניט ארויפנעהמען אויף דער קאטש, און אפילו ניט ריידען מיט איהם.

און אז ער וועט אמאל רייך ווערען, און קומען צופאהרען אהיים צו דער מאמען — אין דעם האט ער נעגלויבט, אין דעם איז ער נעווען זיכער. און דאס וואס ער האט זיך צוזאמענגעטראפען מיט די קאטא־רינשטשיקעס און זיי האבען איהם אויסגעלערענט „ארבייטען" — דאס האט איהם נאך מעהר געשטארקט אין זיינע האפנונגען.

נאר אין די אלע האפנונגען האט זיך מעהר פון אלעס אבנע־גלאנצט דאס געשטאלט פון דער מיידעל, וואס ער האט נעזעהן. עפעס מיט איהר האט ער פערבונדען זיין גלויבען אין זיין צוקונפט. פאר־וואס און ווי אזוי האט ער ניט נעוואוסט און ניט געוואלט קלערען.

און פלוצים עפענט זיך א לאדען פון א פענסטער'ל אין דער בויד

6

ביי די ליכט פון די שטערן.

אין אַ צייט אַרום איז מאָטקע געזעסען ביים ברענענדיגען פייער'ל אויפ'ן נאַקעטען פעלד און האָט געפּאַשעט די פערד פון די קאַטאַרינ־שטשיקעס. נעבען איהם איז געלעגען „קאַנאַריק", איינגעוויקעלט אין אַ וואַרימע קאָלדרע און איז שטאַרק געשלאָפען, און מאָטקע האָט גע־צעהלט זיין שנאָרכען. דער וואַלד האָט זיך געשוואַרצט און די נאַכט און די פעלדער זיינען פייכט געווען. מאָטקע האָט ניט געקענט שלאָ־פען. ער האָט געקוקט אויף דעם בויד, וואָס איז געשטאַנען ניט ווייט פון פייער'ל, און האָט אויסגעזעהן אין דער נאַכט ווי אַן איינגעשלאָ־פען אַלט איינגעפאַלען הייזעל מיט פערהאַקטע לאָדען. ער האָט גע־קוקט אויף די פערמאַכטע לאָדענלעך, אין וועלכע עס האָט זיך דורך די שפּאַלטען דערזעהן אַ ליכט, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער הערט דורך די לאָדען ווי אַ קינד וויינט אין דער בויד... ער איז צוגעקראָכען אין דער שטיל אויף אַלע פיער צו דער בויד און איינגע־הערט זיך דורך די לאָדענלעך און געפּרופט כאַפּען אַ קוק דורך אַ שפּארע... עס האָט זיך אָבער קיינער ניט געוויזען און פון אינעוועניג האָט זיך גאָר ניט געהערט. מאָטקע איז געלעגען און האָט זיך איינגע־קוקט און איינגעהערט אין דער נאַכט אַריין. אַלעס איז איהם ווילד־פרעמד פאָרגעקומען, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז עס איז שוין אַזוי ווייט פון דער היים, פון זיין שטעדטעל, אַז ער וועט קיינמאָל שוין ניט קומען אהיים. עס זיינען איהם אינטערעסאַנט געווען די פרעמדע מענשען, ביי וועלכע ער געפינט זיך איצט, נאָר ער האָט מורא געהאַט פאַר זיי, — און עס האָט איהם געצויגען צו זיי. ער האָט געטראַכט וועגען דער מיידעל, וואָס ער האָט געזעהן אַפירקומען פון הינטער'ן פאָרהענגעל. זי איז אַזוי שעהן געווען און עפּעס אַזוי געווען, אַז ער האָט נאָך קיינמאָל אין זיין לעבען ניט געזעהן אַזעלכעס. ער וואָלט

אין דער טונקעלער נאכט אריין און נעלאזט זיך פון דער מיידעל טהאן אלעס, וואס זי האט נעוואלט.

און זי האט זיך אננעהויבען צו שפיעלען מיט איהם ווי מיט א הינטעל. זי האט נענומען זיין פנים אין איהרע הענט, און אויסנעדרעהט צו דעם פייערעל און גוט איינגעקוקט זיך דערינען, אבגעלאזט איהם און נעהייסען איהם קוקען אין א זייט. מאטקע האט נעפאלגט. דאן האט זי פלוצים איהם נעפרעגט:

— ביזט טאקע א גנב? ביזטו אנטלאפען פון אסטראג, יא?

מאטקע האט קיין מינוט נישט נעקלעהרט, און נעשאקעלט מיט'ן קאפ אויף יא.

— פאר וואס האט מען דיך איינגעזעצט, פאר וואס? האסט נע'גנב'עט?

— נישט בלויז נע'גנב'עט, איך האב נע'הרג'עט. איך האב זיך נעשלאגען מיט יונגען, האב איך א יונג דערשטאכען מיט א מעסער, אוועקגעשיקט אויף יענער וועלט. אה, איך האב פאר קיינעם קיין מורא נישט.

מאטקע האט זיך נעוואלט נאך גרעסער מאכען:

— און ניט בלויז פאר א ציווילנעם האב איך קיין מורא נישט. איך האב שוין א סטראשניק אויף משלח נעווען, אונטער א ריפ איהם א מעסער אריינגעשטאכען. איך האב פאר קיינעם קיין מורא נישט.

— פאר קיינעם נישט? — קוקט איהם אן די מיידעל.

— פאר קיינעם נישט, — ענטפערט אפ זיכער מאטקע.

— און פארן אלטען?

— פאר וועלכען אלטען?

— פאר'ן תרח, — ווייזט זי אויף דער בויד.

— א, לאז ער זיך נאר טשעפען מיט מיר, וועל איך איהם ווייזען וואס איך קען.

— פאר איהם האבען אלע מורא, אפילו „קאנאריק" ציטערט פאר איהם.

די מיידעל האט אראפגענומען דעם הוט פון זיין קאפ און האט איהם נענלעט די האאר לייכט מיט איהרע הענד.

און די מיידעל שטעקט ארוים איהר קאפ. אט זעהט ער דאך קלאר ביי דעם ליכט פון פייער'ל, וואס פאלט אויף איהר, דעם גלאנץ פון איהרע האר און דאס בלייכקייט פון איהר פנים. זיין הארץ הויבט אן צו צי־טערען, און מאטקע שפרינגט אויף, און זעצט זיך צוריק אוועק ביים פייער'ל פאר גדולה. און ער האט מורא דארט אהינצוקומען. נור ער הערט: סיס־ם! סיס־ם! ער קריכט אוועק פון פייער'ל און לאזט זיך אויף אלע פיער צום פענסטער'ל.

— „קאנאריק" שלאפט?

מאטקע שאקעלט מיט'ן קאפ.

— סס־ם, שוויג, בויג דיך איין.

מאטקע האט זיך איינגעבויגען און א פאר לייכטע פיס האבען נע־געבען א שפרונג ארויף אויף איהם, ווי א זומער־פויגעלע וואלט זיך געשטעלט אויף איהם.

— קום אוועק פון דאנען, זיי וועלען אונז הערען — פליסטערט זי איהם אין אויער אריין ווי א לייכט ווינטעל, און כאפט מאטקע'ן פאר א האנד.

זיי זיינען אפגעשפרונגען אייניג טריט צום וועלדעל צו. אין מייכטען גראז האט מען זייערע טריט ניט געהערט. זיי האבען זיך געזעצט אויפ'ן ראנד פון וואלה.

— שוויג, אז זיי וועלען אונז כאפען, וועלען זיי אונז ביידען א טויט מאכען, — פליסטערט די מיידעל אין אויער אריין, און פער־שטעלט איהם מיט דער האנד דאס מויל, מורא האבענדיג, אי דער יונ־ג זאל פאר גליק ניט ארויסקוויטשען. וואריים זי האט עס געביהלט אין איהם, אז ער איז עס בכח צו טהאן.

מאטקע ווינקט מיט די אויגען, אז ער פערשטעהט, אז ער וועט קיין פיפס ניט געבען. עס איז אבער א פינסטערע נאכט און זי זעהט ניט זיינע ווינקען.

זיי זיינען געזעסען ביידע א שטיקעל צייט און האבען קיין וואָרט נישט ארויסגערעדט. ביי מאטקען האט דאס הארץ געקלאפט. ער־ האט נישט געוואוסט צו ער חלום'ט אדער עס קומט פאר אויף דער וואהר. ער האט זיך מיט אכאל אנגעהויבען צו שעהמען, געשעהמט זיך צו קוקען דער מיידעל אין פנים אריין, נאר נעזעסען און געקוקט

געווען און איך בין שוין ביי איהם זעהר לאנג און ער האָט מיך ערצויגען און אויסגעלערנט מיך נעהן אויף די דראָט און ברעכען זיך אין א ראָד. ער האָט מיך אויסגעלערנט „ארבייטען". איך האָב איהם ליעב.

— שלאָגט ער דיך?

— יא. נאָר ער מעג. איך האָב איהם ליעב, און איך האָב ליעב וועז ער שלאָגט מיך.

— פֿארוואָס?

— ווייל איך וויל אזוי.

פֿויזע. זיי שווייגען. דאָס פייערל נעהט אוים, אלעס איז שטיל ארום. מען הערט נאָר די „חיות" גריזשען דעם גראָז, און קאָפּיען טיילמאָל מיט די פֿאָדקאָווען אָן די פייכטע ערד.

— און דו האָסט ליעב, אז מען שלאָגט דיך? — פרעגט פלוצים די מיידעל.

— ניין. איך שטעך מיט א מעסער.

— א מענש וועלכען איך האָב ליעב מעג מיך שלאָגען. דו וועסט מיך אויך מעגען שלאָגען, אז איך וועל וועלען... נאָר „קאָנאָריק'ען" האָב איך פיינט. וועסט דיך אָננעהמען פאר מיר?

— יא.

— און אז איך וועל דיך בעטען, וועסטו איהם שטעכען?

— יא.

— דו קענסט צוגעהן צו איהם אזוי ווי ער ליעגט אצינד ביים פייער און שטעכען איהם מיט א מעסער?

— האָסט א מעסער, וועל איך איהם שטעכען.

— און וועסט נאָר קיין מורא ניט האָבען?

— ניין.

— לאָמיך זעהן.

— גוט.

— נא, דא האָסטו א מעסער און געה צו און שטעך איהם. — האָט זי ארויסגענומען א לאנגען דאָלך פון אונטער איהר טוך, אין וועלכען זי איז געווען א נאקעטע איינגעהילט און געגעבען מאָטקע'ן.

מאָטקע האָט צוגענומען דאָס מעסער, ער האָט זי אָנגעקוקט און ער האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

— דו האסט געריכטע האאר און שטארקע, — רייסט זי איהם ביי די קודלעס.

מאטקע לאכט.

— שווייג, זיי וועלען הערען, — ציטערט די מיידעל.

— האב קיין מורא נישט, זאלען זיי הערען.

— זיי וועלען#אונז שלאגען.

— וועמען?

— מיך מיט דיך.

— לאמיך זעהן.

— און וואס וועט זיין?

— איך וועל מיט א מעסער שטעכען.

די מיידעל גלעט איהם איבער'ן באק.

פויזע. א מינוט שווייגען זיי ביידע, און מאטקע הערט זיך צו צום קלאפען פון זיין הארץ.

— וועסט דיך פאר מיר אננעהמען?

— זיי שלאגען דיך?

— טהיילמאל, אז איך וויל זיי ניט פאלגען.

— פארוואס ווילסטו זיי ניט פאלגען?

— דערפאר וואס איך האב זיי ניט ליעב. ביידע ניט.

— שלאגען זיי דיך?

— יא. „קאנאריק" מעהר נאך פאר'ן אלטען. ער וויל, אז איך זאל איהם ליעב האבען. און איך וויל ניט.

— פארוואס ווילסטו ניט?

— וויל איך האב איהם פיינט. ער פייפט מיט דעו נאז ווי א „קאנאריק" וען ער שלאפט, און ער האט רויטע האאר אין שטענדיג שוויצט ער. האב איך איהם פיינט.

— און ער שלאגט דיך?

די מיידעל שאקעלט מיט'ן קאפ.

— און דער אלטער לאזט?

— טיילמאל שלאגט ער אויך. נור דעם אלטען האב איך ליעב. ער מעג מיך שלאגען.

— וואס, ער איז א טאטע?

— ניין. ער זאגט, אז ער האט מיך נעקויפט וען איך בין קליין

צולויפען צו דער מיידעל, וויעדער האָט געבריהט א פלעם פון באַטעק אויף א צווייטע באַק. ער האָט ניט געוואוסט פון וואנען עס קומט צופליהען, און דאָס מיידעל האָט זיך אַרויסגעדרעהט פון איהם ווי א ווינד און צונעפליסטערט אין דער שטיל:

— נאָך ניט יעצט. אז דו וועסט „קאנאריק'ען" דעם האלז אין בערשנייידען, וועל איך דיין „ליובאוניצע" ווערען.

מאָטקע האָט געהאלטען דאָס מעסער אין דער האנד, וואָס זי האָט איהם געגעבען, און געאיילט זיך מיט פלינקע טריט צום יונג.

— שטעה, איך וועל שרייען, — האָט זי איהם נאָכגעשריען.

ער האָט זיך אָבגעשטעלט.

זי איז ווי א ווינד אוועקגעפלויגען און פערשוואונדען אין דער נאכט. מאָטקע איז איהר נאָכגענאנגען. אז זי איז שוין געווען אין „בויד", געשטאנען ביים פענסטעריל, איידער זי האָט דעם לאָדענדעל פערמאכט, האָט זי וויעדער געלאָזט פאלען פון זיך דאס טוך, און מאָטקע האָט וויעדער נעזעהן איהר לייב, וואָס האָט נעשיכערט אין דער נאכט פון דעם שטערן־ליכט.

ער האָט בעהאלטען דאָס מעסער אין א כאָליאווע פון שטיוועל און איז געפאלען אויף דער ערד, אויסגעצויגען זיך און געקוקט אין דער נאכט אריין, און האָט ניט געוואוסט צי דאָס אלעס וואָס איז פאָרגעקומען מיט איהם די נאכט איז געשעהן אין חלום אָדער אויף דער וואָהר.

ער האָט אָנגעהויבען זיך אונטערצושלייכען. נור קוים איז ער צוועק פון איהר דרייַ־פיער טריט האָט זיך די מיידעל ארונטערגעשאָרט און אָנגעכאַפּט איהם ביי די פיס. ער האָט ניט געהערט איהרע טריט אָדער ניט געוואוסט ווי אזוי זי איז אונטערגעקומען:

— געה נים. נאָך ניט איצט.

— לאָז מיך. ביי מיר איז איינמאָל געזאָגט — איז געזאָגט. מיין נישט, אז איך האָב מורא.

— איך ווייס. נאָר נאָך ניט איצט. וועסט מוזען אנטלויפען פון דאנען, און איך וויל ניט, אז דו זאָלסט איצט אנטלויפען פון דאנען. מאַטקע איז נעבליבען שטעהן און האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— קום מיט מיר טיעפער אין וואַלד אריין, וועל איך דיר דאָרט עפּעס זאָגען, רוימט איהם דאָס מיידעל איין.

זיי האָבען זיך ביידע אונטערגעשלייכט און געקראָכען אויף אלע פיער אין וואַלד אריין, — ביז מען האָט שוין ניט דאָס פייערל און ניט די בויד געזעהן.

— בלייב דאָ מיט אונז אין דער בויד. איך וועל צו דיר אלע נאכט ארויסקומען. ווילסטו?

מאַטקע שווייגט.

— און אז דו וועסט דעם „קאנאריק" שטעבען, וועל איך ווערען דיין ליובאָוניצע. ווילסטו?

מאַטקע שווייגט.

די מיידעל האָט אראָבגענומען פון זיך דעם טוך, אין וועלכען זי איז געווען איינגעהילט. זי איז א מינוט געבליבען נאקעט מיט נאָקעטע הענד און נאקעטע בריסטען און מאַטקע האָט דערזעהן דאָס בלייכקייט פון איהר קערפער, וואָס האָט אָבגעשימערט אינ'ם ליכט פון די שטערען. עס האָט אָבער קוים געדויערט א פּאָר סעקונדען, וואַרים די מיידעל האָט זיך באלד צוריק פערהילט מיט דעם טוך.

מאַטקע איז א ווייַלע געבליבען שטעהן א פערכאַפּטער, נאָר באלד האָט ער זיך צוגעדרוקט צו דער מיידעל און געוואָלט זי ארומנעהמען מיט ביידע הענד.

א פלעם פון א באטעק האָט געגעבען א ברען איבער זיין פּנים. ער האָט זיך נאָר אויף איין מינוט אָבגעשטעלט און וויעדער געפֿרוּבט

לונג. געווען א שעהנע איינאהמע. און תמיד ווען דער „אלטער תרח" איז צופריעדען נאך אן ארבייטען, טרינקט ער א סך טהעע פון רוסישען סאמאווער, וואס ער פיהרט מיט זיך מיט אין דער בויד. אויסגעטהאן די שטיוועל ליעגט ער האלב און זיצט האלב אויף א בעט, צוגעדעקט דעם טיש צום בעט און איז איינגעהילט אין נאנצען מיט דער פארע וואס שלאגט פון דעם הייסען טהעע, וואס אין דער „טשאשקע" פאר איהם. הייסע אנגסטען שלאגען ארויס אויף זיין שטערן, ער רויבערט די ליולקע מיט צופריעדענהייט און קיצעלט מיט'ן ציבעק די „אלטע מכשפה" הינטער די ארעמס, ווינקענדיג מיט די אויגען אויפ'ן מיידעל, וואס זיצט און שמירט זיך אויס די פיס מיט אזא מין עהל נאכ'ן גאהן אויפ'ן דראט און אויף מאטקע'ן, וועלכער שטעהט און דערלאנגט מארי'ן די פלאש צום שמירען.

— א שעהנע פאר, מיר וועלען מיט זיי שעהנע נעשעפטען מאכען — זאגט דער אלטער.

— שווייג, זיי וועלען הערען.

דערווייל איז „קאנאריק" אריינגעקומען און האט נעשריען אויף מאטקע'ן וואס ער גערהט ניט ארויס צו די פערד, מען וועט די פערד אוועק'גנב'ענען. די אלטע און דער אלטער האבען זיך אנגענומען פאר איהם, או ער זאל איהם לאזען אין שטוב זיין, און די פערד וועט קיינער ניט גנב'ענען, זיי שטעהן אין שטאל.

— דו ווייסט, מארי, דער פריץ וואס האט זיך נע'שרכנ'ט צו דיר אין פלאצק איז דאך דיר נאכגעפאהרען. ער איז דא, — זאגט קאנאריק.

מארי איז רויט געוואָרען.

—פון וואנען ווייסטו, האסט איהם געזעהן? — פרעגט דער „אלטער תרח" פעראינטערעסירט.

— איך האב איהם געזעהן אויפ'ן מארק, און ער שטעהט דאך דא איין אין דעם האטעל.

— וואס דו זאגסט?

— יא — ווינקט „קאנאריק" צום „אלטען תרח" און ווייזט מיט די הענד אויף מאטקע'ן; או ער קען ניט ריידען ווייל מאטקע איז דא.

— גוט, ממזר'וק, גיה ארויס צו די פערד — זאגט צו איהם ווייך דער „אלטער תרח".

7

דער „קענינליכער" האָטעל.

אין א פּאָר וואָכען ארום זיינען די קונצענמאכער אריינגעקומען אין א שטעטעל אריין „ארבייטען". די קונצענמאכער האָבען אין שטאָדט געוואוינט ניט אין דער „בויד", נור זיינען איינגעשטאנען אין „האָטעל", וועלכער האָט נעטראָגען דעם שטאָלצען נאָמען „קרולעווסקי" — קענינליכער. זיינע בעזיצער זיינען חיים שפּאספּויגעל מיט זיין טאכטער, די שהנע דבורה'לע, א יונג פּעט ווייבעל, וואָס קיינער וויים ניט אויב זי איז אן אלמנה, א גרושה אדער אן עגונה. מען ווייסט נור, אז זי איז א ווייבעל און האָט ניט קיין מאן, און סוחרים און רייזע־אגענטען האָבען ליעב דאָרט איינצושטעהן, ווען זיי פּאָהרען דורך די שטאָדט. און ניט בלויז פרעמדע. אין די לאנגע ווינטערדיגע נעכט זיצען דאָרטען די שטאָדט־פּאצעטען און שפּיעלען אין קאָרטען. און טיילמאָל כאָפּט זיך אויף דאָס שטעדטעל מיט א נייעס, אז א לייטישער יוננרמאן האָט דעם נרן פערשפּיעלט ביי דבורה'לען אין האָטעל, און די ווייבער רוימען זיך אין די אויערען: דבורה'לע האָט שוין ווידער איינעם אין די הענד אריינגעכאָפּט. ביי דער דבורה'לע אין „קענינליכען" האָטעל זיינען איינגעשטאנען — דער „אלטער תרח", די „מכשפה", „קאנאריק" און די דראָטען־געהערין. מאָטקע איז נעשלאָפּען אין דרויסען אויף דער בויד, היטען די פערד.

נאָכ'ן „ארבייטען" זיינען נעזעסען די קונצעמאכער ביי זיך אין צימער. די פענסטער פון צימער זיינען ארויסגעגאנגען אויף א הויף אין א הינטער־סעדעל און זיינען תמיד נעווען פערהאנגען. אין האָטעל האָט מען דאָס נערופען „דאָס פינסטערע שטיבעל". און דאָרט, אין דעם „פינסטערען שטיבעל" פלעגען דאָס פּאָרקומען די „שרעק־ליכע זאכען", וועגען וועלכע מען האָט נערעדט אויף דבורה'לען. דער „אלטער תרח" איז נעווען צופריעדען פון דער היינטיגער פּאָרשטע־

א ווינקעל, און דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע אין דער האנד האָט גוט־מוטהיג געשמייסלט און איז ערגעץ־וואו פערשוואונדען. מאָטקע האָט זיך אָננעשטויסען וועגען וואָס דאָ האנדלט זיך... דאָס הארץ האָט איהם אָננעהויבען קלאָפען, העגד און פים האָבען איהם נעציטערט, און עפעס האָט איהם געגאָגט בייס האלז און אינוועניג אין הארץ. אלעס איז איהם געוואָרען מיט אמאל גאנץ גלייך, אפילו דאָס גאנצע הויז מיט אלע מענשען וואָס זיינען דערינען זאלען איינגעזונקען וועד־רען, און ער מיט זיי. נור ער איז נייגיעריג געוואָרען וואָס דאָ וועט ווייטער פאָרקומען.

דערווייל איז דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע און גוטען שמייכעלע צוריקגעקומען און מיטגעבראכט מיט זיך א הויכען נוי מיט א פאָר גרויסע וואָנצעס, וועלכער איז געווען אָננעטהאָן ווי א שרה. דער נוי האָט זיך אביסעל געשעהמט. געבויגען זיך און אלעמען געגריסט. דבורה'לע מיט איין רינגעלע אין אויער האָט דעם נוי פערבעטען צום טיש. דער „אלטער תרח" האָט צולייב דעם נוי א ראָק אָננעטהאָן, און „קאָנאָריק" האָט אויך געשמייכעלט. נור מאָרי האָט זיך ניט געווי־זען. זי האָט זיך בעהאלטען ערגעץ־וואו. נור דבורה'לע פיהרט זי ארוים פון ווינקעלע (מאָרי לאָזט זיך ניט), און פיהרט זי צו צום טיש, צום נוי. דער נוי בויגט זיך פאָר איהר, ניט איהר די האנד, און דבורה'לע זעצט זיך אוועק מיט מאָרי'ן בייס טיש. באלד ברענגט מען אריין ביער. מען גיסט אן גלעזער. עמעץ־וועד נעהמט ארוים א טאלייע קאָרטען און מען הויבט אן קאָרטען שפיעלען.

מאָטקע האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאלטען. ער האָט נעוואלט אריינשפרינגען דורכ'ן פענסטער, ער האָט זיך אבער צוריק־געהאלטען. ער איז אראָפ, און איז אריין אין שטוב צו די קינדערנמא־כערס. די שטוב איז אבער געווען פערשלאָסען, האָט ער אָננעקלאָפט, און געטראכט זיך, זאל געשען וואָס עס וויל.

פון אינוועניג האָט מען איהם געפרעגט: וועד איז דאָרט? האָט ער געענטפערט אויף א הויך קול:

— איך, מאָטקע!

פון אינוועניג האָט מען עפעס נערעדט. צום סוף האָט מען איהם געעפענט. געעפענט האָט איהם „קאָנאָריק", צוהאלטענדיג די טהיר און נעפרעגט איהם:

— פארוואס עפעס אין שטאל אריין? לאז ער נעהן אין שענק זיך נעהמען א גלעזעל ביער. אפשר זיינען דארט דא געסט, קען זיך מאכען עפעס צו פערדינען אויך — זאגט די „מכשפה".

— יא, מאטקע, נעהם טאקע מיט דעם „בעמבע", אפשר וועט זיך מאכען עפעס צו פערדינענן. פאר דיר, פאר דיר, קענסט דאס האלטען פאר דיר — זאגט דער „אלטער תרח".

מאטקע האט זיך אומגעקוקט, געווארפען א בליק אויף מארי'ן, נעכאפט דעם הוט און איז ארוים פון שטוב. ער איז אבער ניט אריינגענאנגען אין שענק. ער האט זיך ארונטערגעלאזט הינטער'ן הויז, איז אריין אין סערעל און אויסגעזוכט דאס פענסטער פון דעם „טונקעלען צימער". ער האט עס באלד דערקענט אן דעם גרויען פארהאנג. ער האט זיך אונטערגערוקט אין דער שטיל, און ווי א קאץ געקראכען אויף דער מויער, אויסגעזוכט א שפאלט אין לאדען, און אנהאלטענדיג זיך אן די הוקס פון לאדען האט ער דורכ'ן שפאלט אריינגעקוקט און נעזהן וואס דארטען טהוט זיך. צוגעלעגט דעם אויער און געכאפט איינצעלנע ווערטער.

וועגען וואס עס האנדעלט זיך האט ער ניט נעווואוסט, כאטש ער האט דערפיהלט — דאס הארץ האט איהם געזאגט... ער האט נאר נעזעהן, ווי „קאנאריק" שרייט אויף מארי'ן און שרעקט זי מיט דער האנד. אז ער וועט זי שלאגען. און דער אלטער און די אלטע ריידען מיט איהר און מענה'ן מיט איהר עפעס מיט גוטען איין, ווייזען איהר נעלה, און דאס מיידעל טופעט מיט די פים און שאקעלט מיט'ן קאפ אויף ניין.

דערנאך איז אריינגעקומען אין שטוב דבורה'לע, די בעל־הבית'טע פון האטעל, מיט נאך א אידעל, וואס געהט קורץ אנגעטהאן און האלט א שטעקעלע אין דער האנד. דבורה'לע מיט'ן אידעל האבען זיך נע'סוד'עט מיט'ן „אלטען תרח" און „קאנאריק'ען" אין א ווינקעל שטוב. דערנאך איז דבורה'לע צוגענאנגען צו מארי, האט זיך געשפיעלט מיט איהרע האר און נעשמייכעלט צו איהר, ריידענדיג מיט איהר, און נעקושט זי. דערווייל האט איהר די אלטע מכשפה די האר גלייך נעמאכט, אן אנדער קאפטענדעל ארויפגעווארפען. מארי האט זיך נעלאזט, און איהר פנים האט געפלאמט. „קאנאריק" האט דאס שטיבעל צוגעריימט, אוועקגענומען די פלאש מיט'ן אויל און בעהאלטען אין

דעל האָט נעזעהען ווי ער האָט זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען מיט דעם שהנעם ווייבעלע, און ווי איהם ניט קענען. ער האָט נעזעהן ווי מארי האָט זיך מיט אמאל אונטערגעזונקט צום פאן מיט די גרויסע וואנצעם, און האָט איהם אונטערגעשטעקט קארטען, און דערביי האָט זי עם אזוי געמאכט, ווי זי וואלט זיך צוגעלאסטשעט צו דעם פאן ווי א הינטעל, און נענלעט איהם די האנד. מאטקע'ן האָט דער טייוועל נעכאפט, ער האָט זיך געוואלט ווארפען אויף דעם פאן און איהם ווערגען ביים האלז. ער האָט נעקוקט אויפ'ן מיידעל. מארי האָט איהם נאר ניט נעזעהן. ער האָט זי נעצופט ביים ארבעל. דאָס מיידעל האָט זיך אומנעקוקט, געוואָרפען אויף איהם א בייזען בליק און וויעדער אריינגענקוקט אין גוי'ס קארטען און נעלערענט איהם וועלכע צו ווארפען. און דער יונג האָט נעמיינט, אז עס לענט איהם אוועק א טויטען אויפ'ן ארט.

אין מיטען בעסטען שפיעלען האָט זיך דבורה'לע אויפגעכאפט און נעזאגט, ווי זי וואלט זיך פלוצים אן עפעם דערמאנט, אז דארטען, אין דער נאסט־שטוב, ווארטען פיעלע נעסט אויף די קונצענמאכערס, און זיי קענען פיעל נעלד פערדיענען. די נעסט ווילען זיי זעהן, און מען האָט זי אריינגעשיקט נאך זיי, און זי האָט זיך נאר פערגעסען און אין די קארטען נאר זיך פערשפיעלט. דער „אלטער תרח" האָט זיך אויפגעכאפט, נענומען א בעמבעלע אין דער האנד אריין און געוואונקען צו „קאנאריק'ען": „קום נעלד פערדיענען. קום, מאטקע, מיט". די אלטע נעהט אויף מיט. נור „דאָס קינד", מארי'ן, וועט זי ניט לאזען מיטנעהן — ווייל זי איז מיער. „דאָס קינד" האָט היינט שווער געארבייט" — זאגט זי, און נעהמט א טוך און נעהט אויף. אלע נעהען. עס בליבען נור איבער מארי און דער גוי, וועלכע שפיעלען אין קארטען וויטער. און מאטקע שטעלט זיך אוועק ביי דער טהיר און ווייל ניט נעהן.

— קום, ממזר'וק, קום נעלד פערדיענען — שלעפט איהם דער „אלטער תרח" ביים פלייצע.

מאטקע מאכט זיך ארוים און בליבט איבער.

— וואָס איז?

— נאר ניט — ענטפערט מאטקע אב קורץ.

„קאנאריק" ווינקט צו איהם מיט די אויגען:

— נעה, ממזר, דו זעהסט דאך, זיי דארפען זיין אליין.

— וואס ווילסטו?

— וועסט שפעטער געוואהר ווערען — האט מאטקע אויפנערי־סען די טהיר און איז אריין.

— אה, דאס איז דער יונגער שפאניער. דער וואס האט היינט דעם וועט געוואונען. זעהר שעהן, זעהר שעהן — האט איהם דער פּצ־לאק מיט די גרויסע וואנצעס געפאטשט בראווא מיט די הענר.

— איך וועל איהם באלד נאך וואהרשא נעהמען, אז ער זאל זיך ראנגלען מיט „בישקע'ן" — זאגט דער „אלטער תרח", ווייזענדיג אויף מאטקע'ען.

— צו וואס ביזטו אריינגעקומען? וואס זוכסטו? מען וועט דאך די פערד ארוים'נגנב'ענען — זאגט ער הינטען ארום צו מאטקע'ן.

— זאל ער נעהן — ווייזט מאטקע אויף „קאנאריק'ען". איך ווייל דא זיין.

— לאז איהם זיין — מאכט די „אלטע מכשפה".

— דער שפאניער וועט אפשר א גלאז ביער טרינקען מיט אונז? פראשע — גיסט איהם אן דער פאלאק א גלאז ביער.

מאטקע האט זיך פערשעהמט און נעמאכט מיט דער האנד אויף ניט — דאך האט ער אויסגעטרונקען.

— דאס איז דאך דאס קינד. קוקט אן די הענטעלעך — ריהרט איהם אן זאנפט ביי דער האנד דבורה'לע, און גיט צו איהם א גנב'ישען וואונק אין די אויגען אריין.

מאטקע'ן איז געווארען ווי מען וואלט איהם מיט אויל בעשמירט, ער איז רויט־פערשעהמט געווארען און גנב'יש צוריק געוואונקען צו איהר.

דערווייל איז דאס שפיעל אין קארטען ווייטער נענאנגען. אן מאטקע'ן האט מען ווי פערגעסען. דער וואונק פון דבורה'לע האט איהם ווי בערוישט און נעמאכט איהם פערגעסען אן דעם גוי און אן מארי'ן, וועלכע איז געזעסען ווי א פרעמדע ביים טיש און צונעקוקט זיך צום קארטען־שפיעל. מאטקע האט נעקוקט אויף דבורה'לען, געוואלט כאפען איהר'ס א בליק, נור דאס ווייבל האט ווי פערגעסען אן מאטקע'ן, און טיף זיך אריינגעלאזט אין די קארטען.

ער האט א קוק געטהאן אויף מארי'ן. מארי איז בייז נעווען, זי האט ניט נעוואלט קוקען אויף איהם. דער יונג האט דערפיהלט, אז דאס מיי־

נען אין שטוב אריינקוקען. ער האָט זי געפונען. די שפּאַרע איז אָבער געווען פערשטעלט מיט דעם פאָרהענגעל. ער איז אראָב, אויסגעזוכט אַ שטיקעל האָלץ, און מיט דעם האָלץ אָבגעשאַרט דעם פאָרהאַנג און געזעהן וואָס אינוועניג טהוט זיך... דאָס בלוט האָט געקאָכט אין איהם. און עס איז איהם געווען אזוי ווי קיינמאָל ניט. ער האָט זיך מיט'ן גאַנצען קערפּער אונטערגעשפּאַרט אונטער'ן לאָדען, און דעם לאָדען אויפגעהויבען, אָבער אַזוי שטיל, אַז מען זאָל אינוועניג גאָר ניט הערען. דערנאָך האָט ער די קייטעלעך פון די פענסטער אונטערגעבראָכען. מיט זיי האָט ער ניט געהאַט קיין שווערע אַרבייט, זיי זיינען געווען פערראָסטעט פון אַלטקייט, און באַלד זיך נאָכגעגעבען. און מאָטקע האָט מיט אַמאָל געגעבען א שפּרונג אריין אין שטוב.

מאַרי, וועלכע איז געווען האַלב אויסגעטהאָן מיט צופּלאָשעטע חאָר האָט פאר שרעק געגעבען א שפּרונג אויף פון דעם בעט, אויף וועלכען זי איז האַלב געלעגען און האַלב געזעסען. דער גוי איז אָבער געווען אַ האַלב נאַקעטער און פאר מאָטקע'ן זיך פערשעהמט מיט זיינע נאַקעטע, האָר־בעוואַקסענע פיס, און אויף זיין פּנים איז געלעגען אויס־נעגאָסען אַ גוטמוטהיגער שמייכעל האַלב פון גענוס, האַלב פון שעה־מעוודיגקייט, אַז מאָטקע האָט אויף איהם רחמנות געהאַט, און גע־שטאַנען אין מיטען שטוב אַ דערשראָקענער און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דער גוי האָט געזוכט די הויזען, א ראָק צו פערשטעלען דעם טהייל פון זיין נאַקעטען לייב.

און מארי האָט זיך דערווייל אונטערגעשלייכט הינטער דעם יונג. ער האָט געזעהען איהר ברוין נאַקעט לייב פון דער האַנד וואָס האָט אַרויסגעקוקט פון דעם זיידענעם צוריסענעם קאַפטענדעל — האָט ער איהר גענעבען אַ קלאַפּ אין קאָפּ. דאָס מיידעל האָט ניט געשריען, ניט אַוועקגערוקט זיך, נאָר עפּעס געשפּאַרט אין זיין האַנד אריין. ער האָט דערפיהלט אין זיין האַנד עפּעס ווייכעס. און ביים ליכט פון דעם האַלב־לייכטענדען לאָמפּ האָט ער דערזעהן לעדער. ער האָט פערשטאַנען, אַז עס איז אַ לעדערנער טאַש מיט געלד. און האָט עס אינסטינקטיוו געשווינד בעהאַלטען.

— בעהאַלט, נעה אַוועק, מען וועט דיך כאַפּען... דער גוי וועט שרייען.

מאָטקע האָט געהערט הינטער זיך די פליסטערנדע ווערטער און

— איך וויל ניט — זאָגט מאָטקע.

— וואָס?

דער „אַלטער תרח" איז אויך צוגעקומען. זיי האָבען ניט געוואָלט קיין סקאַנדאַל מאַכען, האָט איהם דבורה'לע אָנגענומען אונטער'ן אָרעם, און געגלעט איהם מיט'ן הענטעל אויפ'ן בעקעל, געקוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין, און געזאָגט וויעדער מיט דעם גנב'ישען שמייכעלע:

—מיט וועמען ער וועט ניט געהן, מיט מיר וועט ער געהן. וואָס קען ער פון אייך האָבען. אָבער פון מיר, ווייסט ער, קען ער יא עפּעס האָבען — האָט זי געזאָגט אין אַזאַ טאָן, מיט אַזאַ בליק, אַז מאָטקע האָט געמיינט אַז זי נעהמט איהם באַלד מיט זיך מיט... און ער האָט ניט געקענט ביישטעהן דעם יצר הרע.

מאָטקע האָט צוריקגעשמייכעלט וואוילעריש דער ווייבעל אין די אויגען אריין, און איז ארויס מיט איהר.

הינטער זיך האָט ער געהערט מען שליסט די טהיר אויף זיי ביידע, אויפ'ן גוי מיט מאַרי'ן. עס האָט איהם עפּעס באַנג געטהאָן, נור ער האָט געפיהלט אויף זיך די וואַרימקייט פון דבורה'לעס פעטען לייב, און דאָס האָט איהם געמאַכט פערגעסען.

נאָר קוים איז דבורה'לע מיט'ן יונג אין דער שענק אריין, האָט זי פערגעסען אָן איהם. זי איז באַלד צושוואומען געוואָרען צווישען די פיעלע געסט, בעלי עגלות, קצבים און פרעמדע סוחרים, וואָס האָבען געווארט אויף איהר. דאָ האָט זי דערלאַנגט דעם א קופּעל ביער מיט אַ שמייכעל אין פּנים אריין; יענעם אַ האַלב גענזעל מיט א גלעט, אַז עס זאָל זיין בע'טעם'טער צו עסען; דאָרט גאָר אייַנעם אַ געהיים גלעזעל בראַנפען, וואָס יענער האָט אויסגעטרונקען און פערביסען מיט אַ קניפּ... מאָטקע איז פון דערווייטענט געשטאַנען, צוגעקוקט זיך און צומישט געוואָרען, ניט געוואוסט וואָס עס טהוט זיך מיט איהם. ער האָט זיך דערמאָנט אָן מאַרי'ן מיט דעם פּאָלאַק, וואָס זיינען ביידע אין „פינסטערען שטיבעל" איינגעשלאָסען. ער האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון דער שענק, און צו צו דער שטוב. די טהיר איז פערשלאָסען. דורך דעם טהיר־לעכעל זעהט מען גאָר ניט. דער שליסעל שטעקט. ער איז אַריין אין סעדעל, אַרויפגעכאַפּט זיך אויף דעם מויער און אויסגעזוכט די שפּאַרע אין דעם לאָדען, דורך וועלכער ער זאָל קע־

8

דער קאמפף פאר די דראטען־נעהערין.

ער איז אריין אין שטאהל און ביים שיין פון די ברענענדע לאמ־טערנע האט ער בעמערקט דעם לעדערנעם טאש, וואס מארי האט איהם אין האנד געשטעקט. ער האט איהם אויפגעפענט, ער איז דערשראק־קען געוואָרען, א פאק פאפיער־נעלד איז אין איהם געווען. ער האט ניט געוואוסט וואס דערמיט צו טהאן. באלד האט ער זיך דערמאנט וואס נתן גנב האט אמאל געטהאן. האט ער אויך, ווי ער, געכאפט דעם כאמאנט פונ׳ם פערד, אויסגעזוכט א לאך און טיעף אין שטרוי פון כאמאנט אריינגעשטעקט די טאש און צוריק אויהגעהאנגען דעם כא־מאנט אויף זיין אָרט.

אז ער האט דאס אבגעטהאן האט ער זיך אוועקגעלענט אויף זיין נעלענער אין שטאהל און האט אנגעהויבען צו טראכטען. עפעס איז ער געווען בייז און ער האט זיך נעווארלט שלאגען. אויף וועמען איז ער געווען בייז? אויף אלעמען, און מעהרסטען אויף זיך. און נאך מעהר איז איהם אלעס גלייכגילטיג געווארען, און עס איז איהם גאר ניט אנ־גענאנגען וואס דא וועט נעשעהען. ער איז גרייט געווען אויף אלעס. אין מיטען דערינען איז איהם גאר איינגעפאלען ארויסצונעהמען די טאש מיט׳ן נעלד פון כאמאנט און דאס אריינצוקריכען אין „טונקעלען שטי־בעל" דורך דעם פענסטער און דאס ווארפען איהם אין פנים אריין, אדער אווועקצוגעבען עס צו דאס שעהנע וויבעל דבורה׳לע, די בעל־בית׳טע פונ׳ם האטעל, אז מארי זאל זעהן. נור באלד האט ער צו זיך נעזאגט: „א שאד דאס נעלד, זאל דאס נעלד בלייבען פערשטעקט". און מארי, די דראטען־נעהערין איז איהם שוין ניט אנגענאנגען און ניט „קאנאריק" איז איהם וואס אנגענאנגען. און עס איז איהם פלוצים אלעס לאנגווויליג געוואָרען ביי די קאטארינשטשיקעס און ער האט געקלערט פון אנטלויפען.

נאך ניט גוט פערשטאנען וועגען וואס עס האנדעלט זיך דא. ער איז נאך נעשטאנען און ניט געוואוסט וואס צו טהאן. דער גוי מיט זיינע האר־בעוואקסענע נאקעטע פיס האט אויסגעזעהען זעהר אריס. און ער האט נעהאלטען אין איין זוכען די הויזען, וואס ער האט זיי ניט נעקענט געפינען. דאס מיידעל האט איהם בערוהינט:

— בלייב דא, בלייב, ער גיהט באלד אוועק — זאגט זי צום פאלאק און צו מאטקע'ן געפליסטערט אין דער שטיל:

— אנטלויף און בעהאלט. עס איז דעם גוי'ס, ער וועט שרייען. מאטקע האט אינסטינקטיוו געפאלגט. און אזוי ווי ער איז אריין, אזוי איז ער אויך אריסגעשפרונגען דורכ'ן פענסטער.

ער האט נעהערט הינטער זיך, ווי דאס מיידעל האקט דעם לאדען צו.

טשופרינע פון פּאַרענט. איך וועל זיי ווייזען ווי א קאַטאַרינשטשיק זעהט אוים.

און וואָס אמאל איז איהם מארי טהייערער געוואָרען פּאר דעם וואָס זי האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט דאָס אלעס צו האָבען, און פּאר דעם וואָס זי וועט איהם נאָך געלט געבען וועט עס וועט זיך מאַכען, און ער האָט מיט אמאל דערפיהלט אז זי איז זיינע. זי געהערט צו איהם פונקט אזוי ווי ער וואָלט א פוהר און וואָגען געהאַט. אזדאי געהערט זי צו איהם. און עס האָט איהם געוואונדערט וואָס ער האָט ניט געוואוסט דערפון ביז יעצט און געלאָזט דאָס נאָכצע געלט וואָס זי האָט נעהאַט „קאַנאריק'ען" אַוועקגעבען. ער וועט מעהר ניט לאָזען, ניט רריידען און ניט קוקען אויף איהר. ער וועט זיך שלאָגען מיט „קאַנאריק'ען". אוי, וועט ער איהם געבען! ער האָט געמאַכט פויסטען.

דערווייל האָט זיך אין דרויסען נעהערט א נערודער, מען רופט, מען רעדט הויף, און ער הערט שטארקע טריט נעהען צו צום שטאַהל. א שטראַהל פון ליכט שיינט אריין דורך א שפּאַרינע. איהם איז געווען אלעס גלייך; ער האָט זיך נאָר געוואָלט איצט שלאָגען. ער האָט צוגעמאַכט די אויגען און געוואַרט. באלד האָט זיך נעהערט א קלאפען אין דער טהיר:

— עפען ממזר'וק, עפען, עפען!

ער איז זיך נעלעגען גלייכגילטיג.

— עפען ממזר'וק, עפען, עפען! — האָט מאַטקע דערהערט דעם אלטען קונצענמאַכער'ס קול. דעם אלטען קונצענמאַכער האָט מאַטקע נערן נעהאַט און איז איהם דאנקבאַר געווען וואָס ער האָט איהם צוגענומען אין דער קאַמפּאניע און איהם אויסגעלערענט „ארבייטען". ער האָט נעפיהלט א דרך־ארץ צו איהם, איז ער ארַאבגעקראַכען פונ'ם געלעגער און אויפגעעפענט.

— וואוהין האָסטו אהינגעטהאָן די טאש וואָס די מויר האָט דיר אונטערגעשטעקט? — שרייט „קאַנאריק" מיט כעס.

— שריי ניט, לאָז מיך רריידען — בערוהיגט איהם דער אלטער. — ממזר'וק — הויבט ער אָן מיט גוטען — גיב אָב די טאש. דער גוי מאַכט געוואלדען, לויפט נאָכ'ן סטארשע סטראַזשניק און מיר אלע וועלען זיך א שוואַרץ יאָהר אויסריכטען.

נור דאס בלוט האט אין איהם נעקאכט און ער איז בייז געווען אויף זיך. זאל ער גערן זיי שלאגן, נוט צוהאקען דאס פנים און אוועק־נעהן? — עס לוינט זיך נים. זי איז איהם שוין ניט אנגענאנגען. נור נעלד איז נוט. עס איז גוט אז מען האט נעלד, טראכט ער זיך. אז מען האט נעלד קען מען פאהרען וואוהין מען וויל און מען קען זיך קויפען וואס מען וויל.

און דאס נעלד וואס איז נעלעגען אין כאמאנט איז איהם מיט אמאל טהייער געווארען. ער האט נעוואלט דאס נעלד ארויסנעהמען און נאך אמאל זיך אינקוקען אין דעם, איבערצוהלען עס. ער האט אבער מורא נעהאט אז מען זאל ניט אנקומען. האט ער זיך איינגעהאלטען. און מיט אמאל איז איהם טהייער געווארען די דראטען־נעהערין. „סיי־ווי־סיי, א גוטע, האט עס מיר אוועקגענעבען". און ער האט זיך נע־מראכט, אז ער וועט ניט לאזען אז זי זאל „קאנאריק'ען" דאס נעלד אוועקגעבען, ער וועט עס צונעהמען און מיט „קאנאריק'ען" וועט ער זיך שלאגען.

און ער האט זיך מיט אמאל דערמאנט, ווי „קאנאריק" נעהט אנ־נעטהאן און ווי ער נעהט אנגעטהאן; אז „קאנאריק" נעהט אנגעטהאן אין א פאר שעהנע שטיוועל מיט אבנעלאקירטע כאליאוועס און א סא־מעטענע וועסטעלע, און ער נעהט אנגעטהאן אין א פאר צוריסענע קא־מאשען וואס די „אלטע מכשפה" האט אמאל נעטראגען, מיט א פאר הויזען וואס פלאצט איהם פון הינטען. און „קאנאריק", וועו ער ווייל, טרינקט ער ביער, עסט ער צוקער־אייז. און ער האט קיין גראשען ניט, נור וואס ער גנב'עט אין קאמאש אריין א זעקסער, וועו מען ווארפט איהם צו, וועו ער שפיעלט מיט דער קאטארינקע, אדער וואס די אלטע גיט איהם אמאל אין נעהיים וויל ער קראצט איהר דעם רוקען בעפאר זי נעהט שלאפען. און עס איז איהם א וואונדער נעווען וואס ער האט דאס ניט נעזעהען ביז איצט. און ווי האט ער זיך ניט נעשעהמט אזוי ארומצונעהן מיט ווייבערשע קאמאשען און צוריסענע הויזען ביז איצט.

— דאס ערשטע, וועל איך מיר קויפען א פאר שטיוועל מיט לא־קירטע כאליאוועס אז זיי זאלען קוויטשען וועו איך וועל נעהן, און א פאר שוואַרצע סאמעטענע הויזען ווי דער אלטער קאמארינשטשיק האט, מיט א נרויסען באטעק אין האנד. און זיך לאזען וואקסען א

פערבונדענע צייהן, וועט זי דיר נאך דערפאר נעהאקטע פיש מא־כען...

דער עולם לאכט.

דער אלטער קאטארינשטשיק איז אריין אין שטוב מיט „קאנא־ריק'ען". זיי האבען ביידע געפיהרט מאטקע'ן.

— אט געהט ער, דער ריכטיגער בחור.

דער אלטער קאטארינשטשיק האט געשטופט דעם עולם פון טהיר, וועלכער האט זיך שוין אנגעהויבען אין שטוב צו שפארען. צוגעהאקט די טהיר נאך זיי און צוגעשלאסען.

— הער נור ממזר'וק, גיב אב דאס געלד, אז ניט גיב איך דיר ארויס צו דער פאליציי, אזוי ווי איך בין א איד. איך גיב דיר ארויס צו דער פאליציי, אז דו ביזט אן אנטלאפענער פונ'ם אסטראג, קיין פאס ביי מיר האסטו דאך ניט, און וועד דיין טאטע איז ווייס איך דאך אויך ניט. גיב אב דאס געלד און זאל זיין שא־שטיל, אז ניט וועט שלעכט זיין.

— גיט מיך ארויס צו דער פאליציי, האב איך א זארג, וועל איך דערצעהלען, אז איהר האט די מויד גע'גנב'עט, אז איהר פערקויפט זי צו שבורים פאר געלד און אז ניט, שלאגט איהר זי, און אז איהר האנ־דעלט מיט גנב'שע זאכען, און אז איהר האט דבורה'לען אבגענטטעקט די זילבערנע לייכטער וואס מען האט אונז אין זשאכלין געגעבען און אז מיר שטעהען דא, וויל מיר וואלטען אויף א סוחר פון ווארשוי, וואס וועט אנקומען נאך א סחורה וואס געהט אויף צוויי פיס, און נאך, — וועלען מיר אלע געהן, וועלען מיר אלע זיצען אין איינעם, וועט אונז היימליכער זיין.

— וואס זאגסטו? וואס דערצעהלסטו פאר מעשיות? זיער וועט דיר גלויבען? — איז דער קאטארינשטשיק געוואלטען א פערציטערטער פון די אלע מעשיות. ער איז ערשטוינט געוואלטען, פון וואנען וויסט מאטקע פון דעם אלעם, מען האט זיך דאך נעהיט פאר איהם און ג־מיינט האט מען אז ער האט גאר ניט געהערט און גאר ניט געזעהן.

— וואס פאר זילבערנע לייכטער? — וועלט דבורה'לע בלייך — זיער האט דיר דאס דערצעהלט? מיין ברודער האט דאך מיר גאר ג־שיקט פיש פון זשאכלין דורך זיי. קום אריין וועסטו זעהן — עס שטעהט דאך נאך דער קאסטען.

— א טאש מיט געלד? — וואס פאר א טאש? — פרענט מאטקע פערוואונדערט.

— די טאש, וואס מארי האט ארויסנע'גנב'עט פון פאליאק'ס קעשענע און האט דיר אונטערגעשטעקט — זאגט „קאנאריק".

— זי האט מיר קיין טאש ניט אונטערגעשטעקט און איך וויים ניט — האט מאטקע קורץ אבגעענטפערט.

— קום נור אין שטוב אריין! — שרייען זיי אויס, און נעהמען מאטקע'ן מיט זיך.

אין „פינסטערען שטיבעל" איז געשטאנען דבורה'לע און האט זיך די הענד געבראכען, אז די קאטארינשטשיקעס וועלען זי אונגליקלעך מאכען. דער סטארשע סטראשניק וועט קומען, וועט מען איהר דעם שענק צו'חתם'ענען. מארי איז געשטאנען מיט צופאטעלטע האר און א דין קלייד'ל ארויפגעווארפען, איהרע נאקעטע הענד און האלז און ברוסט האט זיך ארויסגעוויזען פון איהר העמד, אויף וועלכע זי האט נאך ניט צייט געהאט קיין קאפטענד'ל ארויפצואווארפען. זי האט אויסגעקוקט גלייכגילטיג און געלאזט זיך בעטראכטען און אויפעסען פון די בליקען פון די בעלי־עגלות, פישערס און קצבים וואס האבען זיך געשפארט אין די אפענע טהיר און זיינען געקומען אהער צולויפען אויף דעם פאליאק'ס געוואלדען, אז מען האט ביי איהם די טאש מיט פינף און אכציג רובל ארויסגעצויגען. דער פאליאק אליין איז שוין ניט געווען. ער איז אוועק געלאפען אין דער פאליציי נאכ'ן סטארשע סטראשניק.

— זי איז ווערט דאס געלד, זאל איך שוין אזא יאהר האבען — זאגט איינער פון די קצבים בעטראכטענדיג גוט דאס מיידעל, און צום סוף האט ער ארויסגעגעבען זיין אורטהייל ווי א געניטער מבין אויף די זאכען.

— פאר דאס געלד וואלט איך מיר ליעבער א נייע קאביל'ע געקויפט. נור א שבת מאכען וואלט איך איהר אויך געגעבען — זאגט לייבעלע דער פוהרמאן.

— וויפיעל טרעפט אן דיין שבת? ניין ברודער, ניט פאר דעם געלד קריגט מען אזא סחורה. סטופאי צו דיין טויבע חיה, מיט די

נור מאָטקע האָט גאָר ניט געפיהלט וואָס מען טהוט איהם. ער האָט זיך אריינגעקנאָטען אין „קאַנאַריק'ען" און ביידע יונגען זיינען געווען ווי איין קנויל און מיט די צייהנער געביסען און מיט די הענד געשלאָגען. עס האָט זיך געהערט „קאַנאַריק'ס" כאָרכלען און דאָס שווערע אָטהע־מען פון אונטער מאָטקע'ס לייב. דבורה'לע, די האָטעל בעזיצערין, האָט די הענד געבראָכען און אויפעפענענדיג די טהיר האָט זי אַריינגערו־פען אייניגע פון איהרע פריינד, די בעלי־עגלות: „געוואַלד, זיי וועלען מיך אונגליקליך מאַכען, דער סטאַרשי קומט". די בעלי־עגלות האָבען זיי מיט גראָבע שטעקלעך פערנאַנדערגעריסען. „קאַנאַריק" האָט גע־בלוטיגט אין גאַנצען און מאָטקע האָט געהאַט אַ בלויען פּנים.

דורך די גאַנצע צייט פון געשלעג איז מאַרי געשטאַנען און האָט זיך גלייכגילטיג צוגעקוקט צו דעם שלאָגען פון די יונגען. קיין בע־וועגונג איז ניט געווען צו בעמערקען אויף איהר פּנים. נור ווען מאָטקע האָט געלעגט „קאַנאַריק'ען" און איהם געשלאָגען אין פּנים, האָט אַ שוואַכער אונבעמערקבאַרער שמייכעל געשיינט אויף איהרע ליפּען. זי האָט געוואוסט, אַז מיט דעם שלאָגען געהט זי איבער פון איין האַנד אין דער צווייטער און זי איז געווען צופריעדען דערמיט.

דערווייל האָבען די ווייבער פלינק אָבגעווישט די פּאָדלאָגע פון בלוט, מען האָט זיך געריכט אויפ'ן סטאַרשי סטראַזשניק. „קאַנאַ־ריק'ען" האָט מען געמוזט נעהמען אין קיך אריין, דאָרט האָט מען איהם דאָס פּנים בעלעגט מיט קאַלטע האַנדטיכער. מאָטקע איז גע־שטאַנען אין אַ ווינקעל און איז בייז געווען. און דער אַלטער קאַטאַרינ־שטשיק איז צוגעגאַנגען צו מאַרי'ן און האָט איהר געוויזען דעם רימען וואָס ער טראָגט אויף זיינע הויזען:

— דיר וועל איך שוין שפּעטער בעצאָהלען, אַז מיר וועלען פון שטאָדט אַרויסקומען. אַלעס איז איבער דיר.

נור דעם אַלטען קאַטאַרינשטשיק האָט מאָטקע גאָר ניט געזאָגט. ער מעג שלאָגען, ער האָט זי געקויפט, ער האָט זי אויסגעלערענט „אַר־בייטען", ער האָט אַ רעכט אויף איהר.

— פֿיש, איך וויים וואָס פֿאר א פֿיש!

— מאטקעלע, וואָס רעדסטו, וואָס? — וואָס הער איך פון דיר? הער האָט דיר דאָס דערצעהלט? ברעכט זיך די „אלטע מכשפה" אויף איהם די הענד.

מאטקע האָט איהר אין פֿנים אריינגעקוקט און עס איז איהם א געלעכטער אנגעקומען.

— און אָט דעם חאָלערא, אָט דעם קליינעם שמד'ניק, וואָס דרעהט היהנער דעם קאָפּ אראָב האָסטו צו זיך אריינגעלאָזט. דו דראָטען־געהערין, קונצען־מאכערין, הע! שטעקסט איהם הינטען ארום געלד אריין, גנב'עסט און שטעקסט איהם אָב. וואָס? — געהט צו „קאנאריק" צו מארי, קוקט אויף איהר מיט בייזע אויגען, און הויבט אויף די האָנד. דאָס מיידעל האָט זיך אוועקגעשטעלט און געפּינטעלט מיט די אויגען, מורא האָבענדיג פּאר א קלאָפּ.

— ריהר זי אָן, ריהר זי אָן, לאָמיך זעהען. א טויטער ייעסטו ביי מיר ווערען! ווייזט מאטקע „קאנאריק'ען" א פויסט.

— וואָס, וועסט מיך ניט לאָזען? — נא, דא האָסטו פאר איהם אייגעם — פּאטשט ער מארי'ן — און דא האָסטו דעם צווייטען.

נור איידער „קאנאריק" האָט נאָך צייט געהאט ארָאבצולאָזען די האָנד אויף מאטקע'ן, איז מאטקע שוין געווען אויף איהם. כיט איין שפּרונג וויי א וויילדער הונד האָט ער איהם אָנגעכאפּט מיט בידע הענד ביים האלז און געווארגען איהם. ער האָט זיך געגעבען א ביים ארויין מיט זיינע שטארקע צייהנער אין דעם גארגעל און די אדערען פּוס'ם האלז האָבען זיך אָנגעצוינגען און זיינען נעשוואלען געוואָרען און עס האָט אויסגעוויזען אז זיי פּלאצען ארוים פון דער הויט. „קאנאריק" האָט זיך גערישען אונטער איהם, אבער פאר וועהטאג האָט זיך ביי איהם די קניע געבויגען און ער האָט זיך געוואָרפען אויף דר'ערד. מאטקע איז ארויף אויף איהם און געהאלטען איהם ווי א הונד מיט די צייהנער ביים האלז און מיט די פויסטען אין פּנים געשלאָגען. די וויבער האָבען געשריען, געוואלט זיי פּארנאנדערריסען. נור זיי האָבען געקראָגען מיט די פּיס אין בויך אריין, האָבען זיי זיך אבגעטראָגען. דער אלטער קונצענמאכער האָט געכאפּט דעם באָטעק און געשמיסען מאטקע'ן איבער'ן קאָפּ, איבער'ן פּנים, איבער די הענד. דאָס פּנים מיט די הענד זיינען מאטקע'ן אנגעלאָפען געוואָרען פון באָטעק,

— וואָס וועט דער פּאַן נאַטשאַלניק דאָ זיך אַנידערזעצען? דאָ איז ניט בעקוועם. דאָ איז ניט אַנגענעהם. ביטע, לאָז זיין דער ווילען פון דעם פּאַן נאַטשאַלניק מיט מיר צו געהן אין מיין וואוינונג. דאָרט וועט דער פּאַן נאַטשאַלניק אויסהערען וואָס ס'איז געווען — זאָגט דבורה'לע און נעהמט דעם פּאַן נאַטשאַלניק אונטער'ן אָרעם.

— עך, מען קען דאָ אויך ערפילען דאָס געזעץ — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק" און הויבט זיך אויף און ניט א וואונק צום אַלטען קונצענמאַכער: „קינדער, נאָך מיר!"

אין פינסטערען קאָרידאָר, דורך וועלכען דבורה'לע האָט געפיהרט דעם „פּאַן נאַטשאַלניק", איז צווישען זיי ביידען אָנגענאָנגען א שטילער געשפּרעך, וועלכער איז בעשטאַנען נאָר פון אייניצעלנע ווערטער:

— מאָדאָם דבורה'לע, עס געהט ניט, איך קען ניט. געזעץ! דער פּאַן איז א וואַזשנער מענש, וועט זיך קלאָגען אויף מיר, דאַן זעצט מען מיך פון מיין אָמט אראָב.

דערויף האָט דבורה'לע אויך אָבנעענטפערט אין קורצע ווערטער:

— דו ביזט, פּאַן נאַטשאַלניק, דער עלטסטער פון שטאָדט, דו קענסט אַלעס. מען דאַרף דיך ניט לערנען. איך פּערלאָז זיך שוין אויף דיר.

אין דעם האָט עפּעס געגעבען א בלישטש אין דעם „פּאַן נאַטשאַלניק" האָנה, און דער „פּאַן נאַטשאַלניק" האָט געפּרואווט טו'עפּען אין דער פינסטער, מיט'ן טאָפּען פון דער האָנה, וויפּיעל עס איז. איבערצייגענדיג זיך, אז די מטבע איז אזעלכע, וועלכע איז ווערטה זיין עהרע, האָט ער נאָך אמאל געזאָגט, אז ער קען ניט, און זי אריינגעשטעקט אין זיין הויזען־טאַש.

אריינקומענדיג צו דבורה'לען אין איהר שטיבעל, וועלכע איז געווען שהון אויפגערוימט, מיט צווי פולע געבעטע בעטען. מיט א רויטען הילצערנעם טיש און מיט א שענקעל זילבערוואַרג, האָט זיך דער „פּאַן נאַטשאַלניק" גאָר אָנדערש געפיהלט. אוועקגעזעצט זיך ביים טיש, האָט איהם דבורה'לע פּאַרגעשלאָגען, צי ער וועט ניט פערזוכען פון די פּריש־אָבגעקאָכטע פיש. דער „פּאַן נאַטשאַלניק" האָט זיך אָבגעזאָגט:

— דאָס געזעץ וואַרט אויף מיר, אַלער ערשטענס דאָס געזעץ.

דבורה'לע האָט אריינגערופען דורך דער טהיר דעם פּאָמער:

— טאָמע, דערלאַנג נאָר דעם „פּאַן נאַטשאַלניק" א פּריש שטי־

9

אַ פּאַס איז דאָ?

עס איז אָנגעקומען דער סטאַרשי סטראַזשניק מיט דעם פּאָלאַק, דעם גוי, ביי וועלכען מען האָט דעם טאַש מיט געלד אַרויסגענומען. דער גוי, אָהן אַ הוט, אָהן אַ קראַוואַט, מיט טרערען אין די אויגען, האָט דערצעהלט דעם סטאַרשי סטראַזשניק פון דעם אונגליק, וואָס איהם האָט געטראָפען, ווי אַזוי מען האָט ביי איהם דעם טאַש מיט פינף־און־אַכציג רובעל אַרויסגענומען, און אָנגעוויזען אויף מאַרי'ן און אויף מאָטקע'ן. דער סטאַרשי סטראַזשניק, וועלכער איז שוין געווען אַן על־טערער גוי פון אייניגע און זעכציג יאָהר, א דיקער, מיט א רויטען ברייטען קאַרק, מיט אַ דיקען בויך און אַ בלאָנדע לאַנגע באָרד, וועלכע איז זיך צופאַלען אין צוויי שפּיצען, האָט אויסגעהערט בנעימות, מיט רו־היגקייט, גלייכגילטיג און האָט געשמייכעלט צו דבורה'לען:

— נו, וואָס איז שוין וויעדער פאָרגעפאַלען ביי דיר, פּאַני שפּאַס־פויגעל? אַלע נייעס געשעהט ביי דיר, פּאַני שפּאַספויגעל, אין האָטעל קרולעווסקי.

— ביי מיר? פּאַני נאַטשאַלניק! — וואונדערט זיך דבורה'לע מיט אַ לאַך און חנ'דעל — דער פּאַן נאַטשאַלניק האָט ליעב צו שפּאַ־סען מיט א אידענע. אוי, ווי זעה איך אויס? — מאַכט זי אַ חנ'דעל, פערקעמענדיג זיך די האָר — וואָס בין איך שולדיג, אַז דער פּאַן קומט (ווייזט אָן אויפ'ן פּאָלאַק) און וויל אַ נקבה נעהמען ביי די קאַטאַרינ־שטשיקעס? ביי מיר איז אַן אָפענער האָטעל. איך קען דעם פּאַן ניט אָבזאָגען. וואָס בין איך שולדיג?

— מיר וועלען שוין שפּעטער זעהן. נאָר ערשטענס, וויל איך זעהן די פּעסער, אה! פּאַני עלטסטער קאַטאַרינאַרזש, שטעל מיר צו די פּע־סער פון דיר מיט דיין קאָמפּאַניע.

— אָט באַלד, פּאַני נאַטשאַלניקו, אָט באַלד — זאָגט דער אַלטער.

דיג מיט די ליפּען — גוט, גוט, מאיר אהרון קאַנאַריק, אַלעס אין אָרד־נונג. און וואָס האָסטו נאָך?

— דאָס איז אַן ערלויבעניש, אַז איך מעג מאַכען קונצען אין די גאַס. פון דעם גובערנסקען שרייבער, פון סאַמע ווארשא — ווייזט דער אַלטער קאַטאַרינאַרזש — עס קאָסט מיך אַ סך געלד, נאָר איך האָב עס געקראָגען פון גובערנסקי שרייבער אליק.

—גוט, זעהר גוט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק", בעקוקענדיג דאָס פּאַפּיער און עסענדיג ווייטער די לעבערלעך — און וואָס האָסטו נאָך?

— און דאָס איז אַ בריעף פון אַ פּאָלקאָווניק. ער שרייבט זיך אונ־טער „טשין פּאָלקאָווניק". צו מיין טאָכטער שרייבט ער. „מילאַיאַ מאַרי", רופט ער זי. אַז ער איז פערליעבט אין איהר אַרבייט און איז פערליעבט אין איהר, און וועט זעהן אין דער פּאַלאַטאַ, אַז זי זאָל קרי־גען אַ מעדאַל, שרייבט ער — ווייזט דער „אַלטער תרח" דעם „פּאַן נאַטשאַלניק" דעם בריעף מיט אַ טריאומפירענדע מינע.

— פון אַ פּאָלקאָווניק־טשין? אַ וואַזשנע זאַך! — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק". ער רוקט אַוועק די לעבערלעך און נעהמט דעם בריעף צום לאָמפּ — וויערנאָ! וואַהר, פּאָלקאָווניק־טשין. בעהאַלט דאָס, עס איז אַ וויכטיגער דאָקומענט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַל־ניק" און גיט איבער דעם בריעף צום אַלטען קאַטאַרינאַרזש — דאָס האָט ער געשריבען איהר אַ מעדאַל? — ווייזט ער אויף מאַרי'ן —פאַר־דיענט, וואַהר! אַלעס אין אָרדנונג. נו, וואָס האָסטו געגען זיי, פּאַן? — ווענדעט ער זיך צום פּאָלאַק, וועלכער איז געשטאַנען אין אַ ווינ־קעלע און געוואָלט ווייזען אַז ער איז ניט קיין חזיר, און רעדט ניט אריין ווען אַנדערע ריידען, אָדער ווען אַנדערע עסען — וואָס האָסטו צו זיי, זיי זיינען אָרענטליכע מענשען. האָסט געזעהן וואָס פאַר אַ בריעף זיי האָבען געקראָגען פון אַ פּאָלקאָווניק־טשין?

— זיי האָבען דאָך מיך בע'גנב'עט און בערויבט מיך. צוגענו־מען ביי מיר מיינע פינף־און־אַכציג רובעל. אָט די, דאָ — ווייזט ער אָן אויף מאַרי'ן און אויף מאָטקע'ן שרייענדיג.

— דאָס ערשטע, ווי קומסטו צו זיי? — שטעלט זיך אויף דער „פּאַן־נאַטשאַלניק" צום פּאָלאַק — ווי האָסטו געוואַגט צו געהן צו אַ דאַמע, צו וועלכער אַ פּאָלקאָווניק־טשין שרייבט ליעבע בריעף? אַן

קעל אבגעקאכטע פיש — און באלד האט חיים שפאספויגעל געמאכט זיך א וועג צווישען דעם עולם און געטראגען אויף א טעלער'ל עפעם אזעלכעס, וואס האט ארויסגענעבען פון זיך א פארע.

— אה, פאן שפאספויגעל, וואס מאכסטו עפעם? דיך לאנג שוין ניט געזעהן — זאגט דער נאטשאלניק.

— פאני נאטשאלניק, איך היים דיר פערזוכען פון די פיש. אזעלכע האסטו נאך אין דיין לעבען ניט געגעסען. געשמאק! — מאכט חיים שפאספויגעל צו מיט'ן קאפ.

— פערזוכען, פאני שפאספויגעל, פערזוכען — טהוט איהם דער „פאן נאטשאלניק" צוליעב און רוקט צו זיך דעם טעלער פיש — טאקי גוט, טאקי גוט — קלאפט ער צו מיט די צייהן.

און דערווייל שטעהען ארום די קונצענמאכער, אלע די היטלען אויסגעטהאן, און דער „אלטער תרח" האלט גרייט אלע פאפירען... און פון דער צווייטער זייט, דער פאן פאלאק מיט די וואנצעס, און קוקען זיך צו, ווי דער „פאן נאטשאלניק" עסט די פיש, און דאס וואסער קומט זיי אין מויל ארויין.

נאך די פיש האט דבורה'לע פארגעלעגט א געבראטענעם פופיקעל, א לעבערעל, און חיים שפאספויגעל האט אנגעהויבען צו טראגען אויף טעלערלעך די „האניג ביסענס" און אלע מענשען איז דאס שפייזעכץ געקומען אין מויל ארויין; און די בעלי־עגלות האבען מקנא געווען דעם „פאן נאטשאלניק" און געשאלטען איהם, וויפיעל עס האט נאר געקענט אין איהם ארויין...

— אנו לאמיך זעהן דיינע פאפירען — זאגט דער „פאן נאטשאלניק", האבענדיג אויפגענעמען די פיש און צורוקענדיג דאס טעלערל מיט די לעבערלעך צו זיך.

— אט דאס איז דער פאס פאר מיר מיט מיין ווייב מיט מיינע צוויי קינדער: גדליה שאבאסניק, און דאס איז מיין ווייב, חיה שאבאסניק, און דאס איז מיין טאכטער חנה שאבאסניק, 19 יאהר אלט (ווייזט ער אן אויף מארי'ן), און דאס איז מיין אינגסטער זוהן, נטע שאבאסניק (ווייזט ער אן אויף מאטקע'ן) און דאס איז דער פאס פון מיין עלטסטען קונצענמאכער מאיר אהרון קאנאריק.

— מאיר אהרון קאנאריק — גוט, גוט — זאגט דער „פאן נאטשאלניק" עסענדיג דאס פעטע, שמאלצענדיגע לעבערל און קלאפענ־

10

מאַטקע ערקלעהרט קריעג דער זועלט.

מאַטקע איז געלעגען אין דער בויד און געהיט די פערד. וואָס האָבען זיך געפונגען אויפ'ן זעלבען הויף אין שטאָל. די נאכט איז א זומערדיגע, א שטילע און אן אויסגעשטערנטע, און עס האָט זיך איהם ניט געשלאָפען. א טרויער האָט געדריקט זיין געמיטה, וואָס ער האָט פריהער ניט געוואוסט דעם טעם דערפון. זיין גאנץ לעבען איז דורכגענגען פאר איהם אין דער שלאָפלאָזער נאכט. ער האָט זיך געזעהן אלס קליינער יונג, ווי מען יאָגט איהם פאר א גנבה, ווי ער ליעגט צווישען די ברעטער, און ווי ער לעבט אייגער אליין, ווי א ווילדער, אין פעלד. עס האָט איהם ניט באנג געטהאָן פאר זיין לעבען, און ער האָט עס אויך ניט בעדויערט. נעמיכט אז אזוי מוז עס זיין און אזוי וועט עס ווייטער זיין. נור עס האָט זיך איהם אָנגעהויבען קלעהרען וועגען א תכלית. דאָס ערשטע מאל אין מאַטקע'ס לעבען האָט ער אָנגעהויבען קלערען וועגען דעם מאָרגענדיגען טאָג, אז ער זאל ניט קומען פלוצלונג, ווי עס ווילט זיך איהם, נור מיט אויסגערעכענטקייט, אזוי ווי מאַטקע ווינשט עס. איז עס געווען דאָס געלד, וואָס ער האָט געהאט אין כאָמאָנט איינגענעהמט, וואָס האָט איהם געבראכט צו אזעלכע געדאנקען? ניין, ניט בלויז דאָס געלד. מעהר איז דאָס געווען דער "פאָס", וואָס דער יונג קאנאריק האָט געוויזען דעם סטאָרשי סטראָשניק, וואָס עס האָט איהם געבראכט צו קלערען וועגען א תכלית. גוט איז איהם געבליבען אייגענעקריצט אין קאָפ דער פאָס, וואָס קאנאריק האָט געהאָט. "מאיר אהרון קאנאריק" — א מענש פאר זיך. און ווער איז ער? און וועמעס איז ער?

ער האָט אָנגעהויבען מקנא צו זיין "קאנאריק'ען" זיין פאָס. וועז ער ווייל און וואוהין ער ווייל קען ער פאָהרען, און ער קען יעדען אויגענבליק אוועקגעהן פון אלטען קאָטארינארוש. און ער, מאַטקע,

ערלויבעניש האָסטו געהאַט צו דעם פון דעם פּאָלקאָווניק־טשין? פון מיר? דאָס צווייטע, דו געהסט און בעאונרוהיגסט אַ דאַמע, אַ קונצענ־מאַכערין, וואָס האָט אָרדענס, וואָס קריגט ליעבעס־בריעף פון אַ פּאָל־קאָווניק־טשין. דו ווייסט, אַז זי קען אָנגעבען אויף דיר אין כוד אריין דערפאַר. און דאָס דריטע, דו זאָגסט מען האָט ביי דיר אַרויסגענומען דאָס געלד. ווער האָט עס ארויסגענומען? די דאַמע? ניין! איך וועל ניט גלויבען אַז אַ דאַמע, וועלכע קריגט בריעף פון אַ פּאָלקאָווניק זאָל ביי אַ פרעמדען מאַנספּערשוין געלד פון קעשענע אַרויסנעהמען. דאָס אינ־געל דאָ? — ווייזט ער אָן אויף מאָטקע'ן — עס איז דאָך נאָך אַ קינד. האָסט געלעזען דעם פּאַס? זעכצעהן יאָהר אַלט. נו, וועט ער מיט געוואַלד געלד נעהמען פון אַזאַ גרויסען ווי דו ביזט? וועמען געהסטו דאָס דערצעהלען? לאָמיר איהם בעזוכען. אנו, קום נאָר אַהער צו מיר, אינגעל — ווינקט ער צו מאָטקע'ן.

מאָטקע איז צוגעגאַנגען מיט שטאַרקע טריט און מיט אַ שמיי־כעל אויפ'ן פּנים.

— אַנו, בעזוך איהם, אָט — האָט ער אָנגעהויבען צו בעזוכען מאָטקע'ן אין אַלע קעשענעס, אויפ'ן לייב, אין העמד, אין די הויזען — נו, וואו האָט ער געלד? ער האָט ביי דיר ניט גע'גנב'עט קיין געלד. דו טשעפּעסט זיך אומזיסט צו אונשולדיגע מענשען, צו מענשען, וואָס האָבען אַלע פּאַפּירען אין אָרדנונג.

— און דאָס פערטע — זאָגט ווייטער דער פּאַן נאַטשאַלניק אין אַ נידעריגען טאָן דעם פּאָלאַק מוסר — אַז מען געהט צו אַ נקבה. נעהמט מען ניט מיט קיין טאַש מיט געלד מיט זיך, איז מען פאָר־זיכטיג. און איבעריגענס — לעגט ער צו הויך אויפ'ן קול, מיט אַ שטרענגע מינע, אָנווייזענדיג אויף די קאַטאַרינשטשיקעס — ווי האָבען זייערע פּאַפּירען אין אָרדנונג. אַנו, ווייז מיר נאָר אָקאָרשט; יינע פּאַ־פּירען? ווער ביזטו דאָס אזעלכעס? אַ פּאַספּאָרט האָסטו?!

ליציי, אז די פאליציי זאל נאר ניט וויסען און קיין מענש זאל נאר ניט וויסען, אז עס איז אמאל אויף דער וועלט א „קאנאריק" נעווען. נור בלויז ער — מאטקע — איז קאנאריק. און „קאנאריק" דארף וועלן אבגעווישט פון דער ערד. אין וואסער איהם דערטרינקען, א טיפע גרוב אין וואלד אויסגראבען, איינגראבען, אז קיין האהן זאל ניט קרעהען.

מאטקע האט זיך אויף אין מינוט ניט אבגעשטעלט, און עס איז איהם נאר ניט איינגעפאלן, אז ער קלערט וועגען א שרעקליכע זאך וועגען א מענשען צו הרג'ענען. עס איז געווען זעלבסטפערשטענדלי, וואלט „קאנאריק" איהם ניט ג'הרג'עט, ווען ער וואלט עס בעדארפט? אבער פאר וואס פונקט „קאנאריק"? יעדער איינער פון דער וועלט האט זיך מאטקע'ן אויסגעדאכט, וואלט איהם ג'הרג'עט און וויל איהם הרג'ענען — נור ער לאזט זיך ניט, וויל ער איז שטארקער, און עס פאלט איהם נאר ניט איין צו פרעגען ביי זיך, פאר וואס עס איז אזוי אדער צו וויגשען, אז עס זאל אנדערש וועלן. עס איז שוין אזוי, וויל עס איז שוין אזוי.

און אזוי האט ער בעשטימט דארף מען טהאן. מען דארף „קאנאריקען" אוועקשאפען און דעם פאס צונעהמען און אליין זיך רופען „קאנאריק". נור מען דארף עס מאכען קלוג, שטיל און מען מוז אבוואהרטען א גוטע געלעגענהייט.

געקומען צו דעם בעשלוס, איז ער רוהיגער געוואהרן. ער האט זיך אפילו פערנומען צו שלאפען, נור עס האט איהם ניט געשלעפערט. איז ער געלעגען און נעקוקט אין די שטערן, צוגעפייפט זיך א ליעד, און פון צייט צו צייט נעלאכט אליין פאר זיך, דערמאנענדיג זיך עפעס קאמישעס, וואס ער האט דעם נעכטיגען טאג דורכגעלעבט.

אין דעם דערהערט מאטקע, ווי אימיצער שלייכט זיך צום בויד. אין דעם וויסען בלאסק וואס עס האט געגעבען און אין דעם נאכטליכען שטערן־שימער האט מאטקע דערקענט, אז דאס איז זי, מארי, ער האט אויסגעהאלטען זיין פייפען און אבגעווארט.

אז די מיידל איז צוגעקומען צו דער בויד, און אנגעהויבען שטיל שארען אין שטרוי, האט מאטקע הויך און בייז אויסגערופען:

— ווער איז דארט?

— שא, שריי ניט מאטקע, זיי וועלען הערען, דאס בין איך, מארי.

איז אננעבונדען. זאל ער נור וועלען אוועקגעהן פון די קאמארינארושעם טרעפט איהם דער ערשטער בעסטער סטראזשניק און פרענט איהם אויף א פאס, און ארעסטירט איהם. דער אלטער קאמארינארוש האט איהם שטענדיג אין דער האנד. און וועז ער וויל קען ער איהם ארויסיאגען. „קיין פאס ביי מיר האסטו אויך ניט..“ האט ער נאנץ גוט נעדענקט דעם „אלטען תרח'ס“ וועדטער. אדער ער קען איהם נאר לאזען ארעס־טירען אלס אן „אונבעוואוסטען“.

— ניין, מען מוז האבען א פאס. אהן א פאס איז מען קיין מענש ניט — האט זיך מאטקע נעזאנט.

וואו זשע נעהמט מען איהם? צוריקנעהן אין דעם שטעדטעל, פון וואנען ער קומט, וועט מען איהם ארעסטירען. אפשר זוכט מען איהם יא, און אפשר זוכט מען איהם ניט. נור מאטקע איז פעסט נעווען ביי זיך, אז קוים קומט ער צוריק אין שטעדטעל, וועט מען איהם ארעס־טירען. אפילו וועז ער וואלט גאר ניט נעווען נעטהאן און ער וואלט גאר ניט נעהאט אויף זיין נעוויסען (דאס וואס ער האט אבנעטהאן זיין מילך־שוועסטער רבקה'לען, בעפאר ער האט פערלאזט דאס שטעדטעל, האט איהם גאר ניט אויסנעקוקט פערדעכטיג, אז צוליעב דעם זאל מען איהם ארעסטירען); נור מען וועט איהם גלאט אזוי ארעסטירען אהן א פארוואס, און ער האט גאר ניט נעגנען דעם נעהאט. אזוי דארף מען...

וואדים מאטקע האט זיך געפונען מיט דער וועלט אין קריענס־צושטאנד. דורך דעם, איז אלעם וואס ער קען אבטהאן דער וועלט, מע־ער־ און דארף אבטהאן. און אלעם וואס די וועלט קען איהם דערפאר בעצאהלען מעג זי און זי דארף. און ער האט גאר ניט נעגנען איהר דערפאר. און ער קלערט גאר ניט אמאל שלום צו מאכען מיט דער וועלט. אזוי דארף עס זיין, וויל אזוי איז עס.

און אום בעסער קריעג צו פיהרען מיט דער וועלט בעדארף ער האבען א פאס. און וואו נעהמט מען איהם? פלוצלונג פאלט איהם איין — פאר וואס טאקע ניט קאנאריק'ס פאס. ער וועט איהם צו־גנב'ענען און וועט זיך אנגעבען אלס „קאנאריק“. ער וועט זאגען, ער איז עלטער מיט א פאר יאהר. און וואס וועט זיין, אז „קאנאריק“ וועט קומען אין פאליציי און זאגען, אז מ'האט ביי איהם ארויסנע'נגב'עט דעם פאס און מען וועט אומעטום אנהויבען זוכען „מאיר אהרן קאנא־ריק“? דארף מען מאכען אזוי, אז קאנאריק זאל ניט קומען אין פא־

צו איהר, און עס האָט זיך ערוועקט ביי איהם אַ נקמה נעפיהל, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ פערשטיקטע בעאַלטענע ליידנשאפט... און מיט דעם וואָס זי האָט איהם איבערגענעבען דאָס גיזלד, וואָס זי האָט נע'גנב'עט ביים גוי, האָט זי זיך איבערגענעבען אין זיין רשות. און מאָטקע האָט זי שוין בעטראכט פאר אן אייגענטהום וואָס נעהערט צו איהם. און זי האָט זיך אויף אזוי בעטראכט. דאָס איז געווען אזוי זעלבסטפערשטענדליך.

די מיידל האָט געשוויגען אַ ווייל, געקלערט עפעס מיט וואָס איהם צו נעהמען. מאָטקע איז דערווייל געלעגען און ווייטער זיך רוהיג צונעפייפט. פלוצים רופט זי זיך אן:

— „קאנאריק" יאָגט מיך נאָך. ער קושט מיר די הענד, אז איך זאָל איהם ליעבען. ער ווייל מיר אלעס טהאן, אלעס מיר איעקגעבען נור איך זאָל איהם ליעבען.

— פרוביר עס נור טהאן, וועל איך דיר מיט איהם אין איינעם די באקעס אונטערהאקען.

— ער האָט מיך אבגעוואָרט אַ גאנצע נאכט, אבגעהיט מיך, אז איך זאָל צו דיר ניט ארויסגעהן. איך האָב שוין לענגסט געוואלט ארויס־קומען צו דיר, ער האָט מיך ניט געלאָזט. ער האָט מיך גיוואלט שלאָ־גען.

— וואָס? — ער האָט דיך ניט געלאָזט ארויסגעהן? — כאפט זיך מאָטקע אויף — וועסט זעהען וויי איך וועל איהם מאָרגע: די פיס־קעס איינפאָטשען דערפאר.

— יא, ער האָט מיר אבגעהיט. מיט אַ באָטקע האָט ער מיך נע־היט. ער רעדט מיך צו, אז איך זאָל מיט איהם אנטלויפען פון דער קאמפאניע. ער זאָגט אז ער וועט פאהרען מיט מיר נאָך אמעריקא, דאָרט וויסט ער אן אדרעס וואו מיר וועלען זעהר פיעל געלד פער־דיענען.

— אנטלויפען? — און וואָס האָסטו געזאָגט?

— זעהסט דאָך, אז איך האָב ניט געוואלט, איך בין נעקומען דיר דאָס זאָגען.

מאָטקע האָט געקלערט אַ מינוט. מיט אמאל האָט זיך זיין שטימע נעענדערט, מילדער נעוואָרען, שטילער און געהיימניספולער.

— קום נור ארויף!

— וואָס ווילסטו? — פרעגט מאָטקע שטרענג.

— מאָטקע, דו דערקענסט מיך ניט? — בלייבט שטעהן מארי א פערשעהמטע.

— ניין. געה צום רויטען „קאנאריק", וועט ער דיך דערקענען. וועסטו ווערן אזא רויטע סוקע ווי ער.

מארי איז געבליבען שטעהן, ווי אן אבגענאסענע מיט קאלטע וואסער צייט זי האט איהם דאס געלד אריינגעשטעקט און דאס געשלאגן פאַרגעקומען, האט זי נאך מיט'ן יונג ניט גערעדט. מאָטקע האט זי אויסגעמיעדען און ער האט זי ניט געוואלט זעהן, כאטש ער האט „קאנאריק'ען" ניט געלאזען זיך צו איהר טשעפען, און ער האט נעסטראשעט, אז ער וועט איהם שטעכען, וועז ער וועט זי אנריהרען — דאך האט מאָטקע אליין זי ניט געטשעפעט און ניט גערעדט מיט איהר און דאס מיידעל איז ארומגענאנגען א צורודערטע און האט ניט געוואוסט צו וועמען זי געהערט. „קאנאריק'ען" האט ער ניט צוגעלאזען צו איהר, און אליין ריהרט ער זי ניט אן. און פערליעבט איז זי געוואָרען אין מאָטקע'ן צום שטארבען צייט ער איז בייגעקומען „קאנאריק'ען". און יעצט איז זי אליין, צום ערשטען מאל, געקומען צוגעהן צו איהם, כאטש ער האט זי פריהער נאכגעיאגט, און זי האט זיך ניט אומגעקוקט אויף איהם. צום ערשטען מאל און — אזא בדוך הבא... די האט געוואלט אוועקגעהן. א מינוט האט זי נעקעמפפט מיט זיך, נור די „היימלאזיגקייט" אין וועלכע זי האט זיך געפונען צייט מאָטקע האט זי אבגעשלאגען פון „קאנאריק'ען", האט זי געהאלטען אנגעבונדען יעצט צו דעם יונג.

— פאר וואס? — האב איך דיר ניט אוועקגעגעבען דאס געלד וואס איך האב ארויסגעשלעפט פון פאלאק? וואס יאגסטו מיך?

— און, אז דו האסט מיר אוועקגעגעבען איז וואס? — קומט דיר א שהנעם דאנק דערפאר? האסטו עם בעראַרפט טראגען „קאנאריק'ען" וואלט ער דיך ליעב געהאט דערפאר..." און אז דו ווילסט עם צוריק, אט, נא, עם ליגט אין כאמאנט — נעהם עם דיר און טראג דיך אב צו „קאנאריק'ען".

א מאדנעם געפיהל האט מאָטקע געקראגען צו דער מיידעל. צייט ער האט זי געטראפען מיט'ן פאלאק האט זי איהם נאך מעהר געריצט, נור דאס געפיהל פון ליעבע איז אויסגעלאשען געוואָרען ביי איהם

וואָס איך האָב פון דיר גענומען, נאַ, אָט דאָ איז עס.

און מאָטקע איז צוגעלאָפען, געכאַפּט דעם כאָמאָנט, וואָס איז געלעגען נעבען איהם אין דער בויד, אויפגעטרענט און אַרויסגענומען דאָס געלד, און געגעבן עס מאַרי'ן:

— נאַ, נעהם דיר דאָס געלד און געה דיך געזינטערהייט, איך וועל דיר גאָר ניט טהאָן. איך וועל דיך ניט שלאָגען. ליעב וועמען דו ווילסט.

— מאָטקע, וואָס רעדסטו? דיך אליין, דיך אליין ליעב איך נור, וואָס גיסטו מיר דאָס געלד צוריק? מאָטקע שלאָג מיך, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט. פערקויף מיך וועמען דו ווילסט, איך וועל אַלעס טהאָן פאַר דיר, נור ליעב מיך, מאָטקע, ליעב מיך! — און דאָס מיידעל האָט וויעדער איינגעגראָבען איהר פּנים צווישען זיינע פיס.

— אויב אַזוי טאָ הער מיך אויס — האָט ער אויפגעהויבען איהר געזיכט און געקוקט איהר אין די אויגען אַריין — ווילסט אַנטלויפען מיט מיר פון די קאַטאַרינשטשיקעס? וואָס וועלען מיר דאָ אויסזיצען און אַרבייטען אויף די אַלטע? דו פערדיענסט דאָך זיי דאָס גאַנצע געלד, און קיין קליידעל האָסטו ניט, זעה ווי דו געהסט?

— מאָטקע, מאָטקע־לעבען, מיין איינציגער — און טרערען האָבען זיך געשטעלט אין די אויגען פון דעם מיידעל, און זי האָט געכאַפּט זיין האַנד און האָט זי צוגעפּרעסט צו איהרע הייסע ליפּען און קאַלטע נאָז.

— שווייג, הער, איך האָב מיר איבערגעלעגט, איך געה אַוועק פון זיי. אַז דו ווילסט קום מיט. איך וועל דיך האַלטען, איך וועל דיר ניט לאָזען קיין שלעכטס טהאָן, פון קיינעם ניט.

— האָרך אויס מאָטקע־לעבען, איך וועל דיר עפּעס זאָגען — פליסטערט די מיידעל — דאָ קומט ציפאָהרען אַ איד, אַ סוחר פון ווארשאָ. ער האָט מיר געגעבען אַן אדרעס. ער האָט מיך שוין לענגסט צוגערעדט, אַז איך זאָל אַנטלויפען און קומען צו איהם קיין ווארשא. ער האָט אַ געשעפט, זאָגט ער, אין ווארשא, און אַז איך וועל דאָרט אַהין קומען, וועל איך אַ סך געלד קענען פערדיענען. אָט דאָ, האָב איך די אַדרעס, איך טראָג עס אויף מיין האַרץ. און זי נעהמט אַרויס פון צווישען די בריסטען אַ צוקנייטשטע וויזיט־קאַרט און ווייזט זי מאָטקע'ן.

מיט איין שפּרונג איז דאָס מיידעל געווען אין דער בויד. מאָטקע האָט זי אַרומגענומען, פעסט צוגענומען צו זיך, און ביי דעם ליכט פון די שטערן האָט ער געמיהט זיך צו קוקען אין איהרע אויגען.

— דו האָסט מיך ליעב? זאָג, — פרעגט מאָטקע.

— יא, מאָטקע, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט, הייס מיך טהאָן וואָס דו ווילסט און איך וועל דיך פאָלגען. איך וועל אַלעס טהאָן וואָס דו וועסט מיך הייסען.

— איך קען דאָך דיר אין די אויגען ניט קוקען צייט איך האָב דיך געזעהן מיט'ן גוי, נעהמט מאָטקע און גיט זי אַ וואָרף אָב פון זיך.

אַ בלאַסק האָט געשטראַהלט אין איהרע שוואַרצע אויגען. זי איז גליקליך געווען וואָס דער יונג האָט דאָס געזאָגט, וואָס דער יונג איז אייפערזיכטיג אויף איהר. זי האָט געכאַפּט זיין האַנד און פעסט צוגע־דריקט צו איהר ברוסט, דער יונג האָט זי אַרויסגעריסען. זי האָט אָנ־געכאַפּט זיינע פיס און געבעטען זיך:

— שלאָג מיך, שנייד שטיקער פון מיר און ליעב מיך, ליעב מיך — האָט זי זיך געבעטען, איינגראָבענדיג איהר פּנים צווישען זיינע פיס.

דער יונג האָט שוין אויפגעהויבען די האַנד צו איהר און זי גע־וואָלט שלאָגען. ס'האָט זיך איהם געוואָרפען אין די אויגען דאָס בליאַסק פון איהרע שוואַרצע האָר, וואָס האָבען געפּערלט זיך אין דעם שטערן־ליכט. האָט ער מיט די פינגער אָנגענומען איהרע האָר, און אַ ווילע זיך געשפּיעלט מיט זיי.

— מאַרי!

דאָס מיידעל האָט אויפגעבליקט צו איהם. אין איהרע שוואַרצע אויגען איז געלעגען דער פונק, וועלכער עס ליעגט אין די אויגען פון אַ געטרייען הונד.

— בעהאַלט די אויגען, איך קען דיר ניט קוקען אין די שליפּיעס אַריין — האָט ער איהר פערמאַכט די אויגען מיט די האַנד, און שטאַרק זיך איינגעגעסען מיט זיינע ליפּען אין איהרע צייהן.

— קום צו מיר, מאַרי, אָט דאָ — נעהמט ער איהר און ציהט אַרויף צו זיך — קום, זעץ דיך דאָ אַוועק, און שווייג. איך האָב דיר עפּעס צו זאָגען, נור הער און שווייג. האָסט מיך ליעב? ווילסט מיט מיר זיין? זאָג יא, אָדער ניין? אַז ניין, גיב איך דיר צוריק דאָס געלד

— און נעה אריין שא־שטיל און טהו, וואָס איך היים דיך.

— יא, מאָטקע־לעבען — האָט מאַרי׳ס שטימע ווי א לייכטער ווינד שטיל, מיט א געהיימניספולען פליסטער געבלאָזען אין די לופט, און איהרע נאקעטע פים האָבען געשימערט איבער די שטיינער אין הויף אין שטערן־ליכט.

— בעהאלט זי, מארי, בעהאלט זי, דאס איז גוט, און האַרף מיר אויס. יעצט געה צוריק אריין שא, שטיל, עס זאל קיינער ניט וויסען, אז דו ביזט דאָ נעווען ביי מיר, און צו „קאנאריק'ען" מאַך ווייטער חן'דעלעך און זאג איהם, אז דו ווילסט אנטלויפען מיט איהם, אז דו האסט מורא פאר מיר, און דו האסט מיך פיינד און איהם האסטו ליעב, און מיט איהם וועסטו אנטלויפען. און דו וועסט איהם טאקע אוועק־נארען פון אלטען. איך בעדארף עס.

— מאטקע! — האָט דאס מיידעל געקוקט מאטקע'ן אין פנים אריין און געוואלט אויסגעפינען וואס ער מיינט דערמיט. אין איהרע אויגען איז געלעגען א שרעק. זי האָט מורא געהאט, טאמער שיקט ער זי צוריק צו „קאנאריק'ען".

— האָב ניט קיין מורא. עס איז א סוד. איך קען דיר נאָך ניט זאגען. איך וויל זעהן אויב דו ביזט א געטרייע מויד, וועל איך דיר אלעס פערטרויען. יעצט שוויג, און טהו ווי איך הייס דיך. זיי גוט צו „קאנאריק'ען", און מאַך צו איהם חן'דלעך, און זאג איהם, אז דו וועסט אנטלויפען מיט איהם. איך בעדארף דאס צו עפעס האָבען. טהו ווי איך הייס. וועסטו טהאָן?

— איך וועל אלעס טהאָן וואס דו הייסט מיך. אלעס, אָבער מאטקע?

— האָב ניט קיין מורא, מען דארף אזוי.

דאס מיידעל האָט געשוויגען, און אויף עפעס געווארט.

— און יעצט געה צוריק אין שטוב אריין, שא, שטיל, עס זאל קיינער ניט זעהן און ניט וויסען, אז דו ביזט דאָ נעווען.

— דאס מיידעל האָט איהם געקוקט מיט א בעטענדע מינע אין די אויגען אריין, ווי א הונד... און געוואַרפען זיך צו איהם, און איהם ארומגענומען:

— מאטקע...

— ניין, נאָך ניט היינט — האָט ער זי זאנפט אבגעשטופט פון זיך. עס וועט שוין אמאל קומען א צייט. היינט דארף קיינער ניט ווי־סען, אז דו ביזט דאָ נעווען. געה צוריק, געה אין שטוב אריין.

— יא, מאטקע.

— אט אזוי. און ער נעהמט זי ארום און קושט איהר טיף אין די ליפען אריין, דאס מאל קוקענדיג איהר אין די אויגען אריין.

אלע קאטארינארושעס זיינען צוגעקומען בעקומען מאטקען און געפרוּפט טרעפען וויפיעל ער האָט בעצאהלט פיר די זאכען. מען האָט זיך אין די אויערען גע'סור'עט, פון וואנען מאטקע האָט אזוי פיעל נעלד גענומען, און דער „אלטער תרח" האָט הויך געקרעכצעט און גע־זאגט אין דער קופע:

— עס איז פאר מיין גרָאשען, מיין שוועד אויסגעארבייטען גרָאשען. דער יונג האָט גע'גנב'עט, און איך האָב געמוזט בעצאהלען.

צווישען די חברה קאטארינארושעס איז שוין געווען בעוואוסט, אז מאטקע האָט צוגענומען פון „קאנאריק'ס כלה" פינף און אכציג רובעל וואָס זי האָט „פערדיענט" פון א פוילישען פריץ אין זשאבלין. און אלע האָבען איהם בעטראכט אינ'ם נייעם אנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט פאר'ן געלד. די יונגען האָבען געוואָרפען אויגען אויף „קא־נאריק'ען" און געלאכט פון איהם:

— פאר דיין געלד — קאנאריק, הא?

— שעהן זעהסטו אוים, קאנאריק, די כלה דיינע ארבייט, און אן אנדערער פערדיענט.

— שטעל ביער, נייער קאטארינארוש. — האָט זיך א יונג געווענ־דעט צו מאטקע'ן.

מאטקע האָט געשמייכעלט, אדויסגעמאכט זיך פון דער חברה, און האָט גערופען כארי'ן. זי האָט געכאפט א טוך אויף זיך, און מאט־קע איז מיט איהר געגאנגען אין כארק אריין.

קאנאריק איז בלייך געווארען. ער האָט געביסען די ליפען פאר אונבעהאלפענקייט. עס האָט איהם געשניטען אין גארגעל ווי מיט שטריק. ער האָט ארומגעטראָגען א ביז האָרץ אויף מאטקע'ן זייט ער האָט איהם די דראָטען־נעהערין אבגעשלאָגען. ער האָט געהאלטען אלץ אין איין קלעהרען וואָס צו מאכען אזעלכעס, אז מען זאל דעם „קליינעם יונג" אוועק'פטור'ען.

אבער ער האָט איהם גארניט געקאָנט טהאָן. דער אלטער „תרח" האָט אין דער שטיל געהאלטען פאר מאטקע'ן, וויל פון מאטקע'ן האָט ער פיעל ערווארטעט, און צווייטענס, קאָסט איהם ניט קיין געלד. ער איז „זיינער" און ער האָט איהם שטענדיג אין דער האַנד מיט דעם פאָס. פאָרקעהרט, קאנאריק האָט גענומען געלד און נעקענט אוועקגעהן פון איהם, און אבשלאָגען איהם די פרנסה. און מיט נאד־

11

דער משפט איבער מאטקע'ן.

אין א פאר וואכען ארום, צום הערבסט צו, איז דער „אלטער תרח" מיט זיין טרופע אנגעקומען קיין לאוויטש צום גרויסען יאריד־מארק. אין לאוויטש צום גרויסען יאהר־מארק זיינען אויך צוזאמענגעפאהרען אנדערע טרופען קונצענמאכערס, און אלע האבען זיי געהיימ אויף א גרויס פעלד הינטער דעם פערדם־מארק, וואו זיי האבען זיך אויפגע־שלאגען לייוועגטענע ביידלאך און געוואוינט אין די בוידען. די פערד האבען זיך געפאשעט אינאיינעם אין וועלדעל. די פייערלעך האבען זיך געברענט פאר די געצעלטען. אין דעם רויך וואס האט געשלאגען פון די קוימענס פון די ביידלעך, פון די פייערלעך, האבען זיך געשפיעלט האלב נאקעטע קינדער, האבען זיך געפאשעט פערשיערענע חיות. עס זיינען געזעסען די אלטע בכבוד'ע קאטארינארזשעס און געהאידעלט צווישען זיך. וועד עס האט מיט דעם אנדערען א טויש געמאכט אויף פערד, וועד אויף חיות, וואס שפיעלען אין צירקען, און וועד אויף מענ־שען וואס מאכען קונצען.

מאטקע האט דאדטען דערקענט די גאנצע קאטארינארסקי וועלט מיט זייערע טרופען און אלע האבען איהם נייגיעריג בעקוקט — די נייע קראפט וואס איז צוגעקומען.

אבער מאטקע האט זיך וועניג מיט זיי אינטערעסירט. ער האט שוין נעהאט אפגעמאכט זיין מיינונג אוועקצוגעהן פון זיי. דאגענגן איז דער „רויטער קאנאריק" געווען אויסגעקאכט מיט דער גאנצער חברה. ער האט זיך מיט אלע געקענט. אין איינעם געטרונקען ביער מיט די „געזעלען" פון די טרופען אין דאדפישען שענקעל.

זעם ערשטען טאג פון יאהר־מארק באגינען, בעפאר דעם „אל־טען תרח'ס" טרופע איז נאך ארוים אין גאס שפיעלען, איז מאטקע אהיים נעקומען צו די קאטארינארזשעס א בענייטער. עד האט זיך נעקויפט א פאר נייע שטיוועל, א ווייסען טוכענעם אנצוג אין א הוט מיט א לעדערנעם דאשעק.

און ער לעגט „בישקען" — זאגט דער „אלטער תרח", איבערשמירענ־דיג זיך מיט איין האנד די גראהע אבגע׳חלב׳טע האָר, און מיט דער צווייטער האנד קלאפּענדיג אין דער גאלדענע קייט, וואם איז גע־האנגען אויף זיין דיקען בויך.

— וואם דערצעהלט ער דיר דאָרט מעשיות! נעקומען אונז נאכצוקוקען פאר א פאָר יאהרען, א ממזר׳ניק, אן אבגערוסענער הונד, א יתום, א גאָר נישט — זאגט קאנארויק.

— נו, איך וועל איהם מאכען פאר אויס קאפּעלוש מאכער — זאגט וועלווע כוואט.

— האסט געזעהען, ווי דער קליינער יאגט פון זיך? — מען דארף איהם געבען א שנעל אין נאָז — זאגט דער צווייטער קאטא־רינארוש פון שלמה־ממזר׳ס חברה, — דער יונג וואם טראגט די קא־טערינקע אויפ׳ן בויך, און דעם בלאָז פייפער אויפ׳ן רוקען, און מיט׳ן פוס ציהט ער אן דעם קלומפּיר מיט די צימבעלם וואם ער טראגט אויפ׳ן קאפּ.

— מען וועט איהם שוין געבען, מען וועט איהם שוין נעבען — בעוהינט איהם מיט דער האנד וועלווע כוואט. און נעהמט קאנא־ריק׳ען אין א ווינקעל אריין און סוד׳עט זיך מיט איהם.

— לאָמיר זעהן וואם איהר קענט. — איך האָב מורא, ער וועט זיך געגען איך אלעמען אן עצה געבען — איז דער „אלטער תרח" שטאלץ אויף זיין מאטקע׳ן.

דערווייל פיהרט מאטקע מארי׳ן ארום איבער דעם יאהר־מארק, און ווייס נאָר נישט וואם דא געהט פאָר. ער שטעלט זיך אָב פאר די בעסקעמס מיט די קאלירטע בענדער, וועלבע די ווייבער פערקויפען אויף א טישעל. מארי קלייבט זיך אוים אייניגע שטיקער, און בע־קוקט זיי. עס נעפעלט איהר.

— קויף דיר, מארי, קויף! נא, נעהם דאם אויך מיט — לעגט ער איהר אן א האלבען שירץ — וואם קומט אייך, אידענע?

מאטקע דינגט זיך נישט. ער נעהמט ארויס א האנד זילבער־געלד פון די נייע הויזען־טאשען, און גיט עס דער אידענע. דערנאך פיהרט ער מארי׳ן צו צו א טישעל, וואו מען פערקויפט קאלירטע זיי־דענע טיכער.

— נו, מארי, זעהסט דאם טוך? נעהם. עס וועט דיר שעהן

לען אין הארצען האט קאנאריק געזעהן ווי מאטקע פארנעהמט זיין פלאץ, ווי די מויד קריכט ארוים צו איהם אין שטאל אריין יעדע נאכט און ער קען איהר נארנישט טהאן דערפאר — מאטקע בעשיצט זי, און ער האט מורא פאר מאטקע'ן.

יא, קאנאריק האט עס געמוזט מודה זיין, אז ער האט מורא פאר מאטקע'ן. און יעצט פערשעהמט ער איהם פאר די קאטארינארושעס, פאר אלע קאלענען. זיי קענען איהם שוין אזוי לאנג פאר א קונצען־מאכער, א בעל־מלאכה, און דא קומט אזא יונגער שנעק א נארנישט, און נעהמט איהם אוועק די מויד פאר אלעמען אין די אויגען! ער וואלט זיך יעצט נעווען געוואלפען אויף איהם, נאר ער האט זיך אבגעהאלטען, דערפאר וואס ער האט נעהאט אין זינען מאטקען א „שפיצעל" אבצוטהאן.

— ווער איז דער? — זעה, קאנאריק, וואס מהוט זיך מיט דיר?

— דו לאזט דיך אזוי טרעטען מיט די פים פון אזא פעמפיק? וואס שווייגסטו? — שרייט אוים וועלווע כוואס, דער יונג וואס שלינגט איין שווערדען און ציהט דערנאך פון מויל ארוים שטיקער פייער — דער הויפט קאמעריאנט פון שלמה'לע ממזר'ס קאטארינארושעס.

— לאמיר זעהן וואס דו קענסט, געה דו און שטעל זיך געגען איהם.

— א בראך נאך דיינע יאהרען! — אט נעה איך צו — און איז א מאמעס א אינגעל, און פון זיינעם א פאטש פאלסטו אויך אוועק — זאגט מיט שטאלץ דער „אלטער תרח".

איז א מאמעס א אינגעל, און פון זיינעם א פאטש פאלסטו אויך אוועק.

— זאגט מיט שטאלץ דער „אלטער תרח".

— וואס, דער פעמפיק?

— יא, דער פעמפיק — זאגט געלאסען נאר מיט א שטאלצע מינע דער „אלטער תרח".

— וואו האסטו איהם געפאקט? — א גוטער בעל־מלאכה? — פרעגט שלמה'לע ממזר, וואס איז בלינד געווען אויף איין אויג, און נעהאלטען זיך אלס גבור צווישען די קונצען־מאכערס.

— דאס, ברודער, האב איך אליין אויסגעפונען. איך האב נעוואוסט אז ביי א מאמען וואקסט אויף א זוהנדעל, וואס וועט פערשטעהן א וועלט, ברודער. ער לעגט דיר — „בישקען" (א פויליישער גבור), וועט איך זיך מיט דיר. איך פיהר איהם אוועק אין וואלשוי

מאקטע האט געזעהן אז זיי טשעפען זיך צו איהם, אז מען וויל איהם אריינקריגען אין די לאפקע — דאך האט ער זיך געשעהמט צוריקצוכאפען און ארויסצוואוויזען, אז ער האט מורא, — האט ער זיך אננערופען:

— לאז דיר דער קאפ נישט דארען פאר מיר, אז דו ווילסט ביער, קום אין שענק. און ער האט אנגעהויבען פריהער צו געהן מיט גרויסע שפרייזען.

— מאטקע, געה נישט, געה נישט. זיי וועלען דיר שלאגען, מאטקע! — האט איהם מארי נאכגעשריען, און איז נאכגעלאפען מיט א געשריי נאך די דריי.

— גיב נור א קוק וויי די מויד האט מורא פאר זיין נפש! האב ניט קיין מורא, קעצעלע, ווער וויל איהם שלאגען? רופט זיך אב דער בלינדער ממזר.

— געה אהיים, מארי, האב נישט קיין מורא, האב נישט קיין מורא, זיי וועלען מיך נישט שלאגען — רופט איהר צו מאטקע.

ער האט שוין געזעהען אז ער איז אריינגעפאלען. נאר עס איז שוין געווען פארפאלען. צוריקגעהן, ארויסווייזען אן אימה, — דאס האט ער ניט געטארט... ער האט זיך פארגעבריים, געזוכט אין די קעשענעס מיט וואס צו שלאגען — ער האט אבער נאר נישט געפונען. עס איז איהם טרויעריג געווארען. אבער ער האט אויף איין מינוט נישט פערלארען דעם מוטה, און געשריען אויף מארי'ן, וועלכע איז פון הינטען נאכגעגאנגען:

— געה אהיים, די מינוט געה אהיים. אז ניט צושלאג איך דיר דאס פרצוף.

— אט אזוי איז נוט — אט אזוי איז רעכט! וואס האט זי זיך צו מישען, וואס מאנספערשוינען טהוען? האט וועלעל געזאגט.

מארי איז נישט אהיים געגאנגען.

אז זיי זיינען אריינגעקומען אין דער קריסטליכער שענק אריין, וואס איז געווען הינטער דער שטארט, האט שלמה איהם אריינגעפיהרט אין א בעזונדער שטיבעל. דארטען האט מאטקע דערזעהן ווי קאנאריק זיצט מיט א פאאר יונגען קאטארינארזשעס און טרינקען ביער און רעדען הויך און בעלעבט.

וען חברה האט איהם דערזעהען, איז שא שטיל געווארען — און

זיין — זאגט מאטקע און בעצאהלט פאר'ן טוך.

מארי וויקעלט זיך דערמיט ארום און געהט מיט איהם מיט א לאכענדע מינע פון אין טישעל צום צווייטען. מאטקע האט ווידער דערזעהן קאמאשען מיט רויטע אבצאסען.

— מארי, ווילסט אזא פאר קאמאשען?

בעצאהלט, גענומען. ער האט זי געפיהרט צו די שטעלען מיט קרעלען. אויפ'ן לאוויטשער יאהר־מארק פערקויפט מען די שעהנסטע קרעלען, רויטע און בורשטינענע, און וועגעציאנער גלאז־קרעלען, וואס די ארטיגע מיידלעך טראגען.

ער האט בעהאנגען די דראטען־געהערין מיט שנירען קרעלען און זי געפיהרט צו די קראמען מיט פיין־געפארבטע וואלל־שטאפען. פאר־נאכט האט ער אהיים געפיהרט מארי'ן. ער האט נערויכערט צינא־רען און געהאלטען די הענד אין די הויזען־קעשענעס און די נייע כא־ליאווקעס פון די לאקירטע שטיוועלעך האבען געגלאנצט, און מארי האט געגאגט צוקערלעך און געהאט פיעלע פעק מיט נייע איינגעקויפטע זאכען. די יונגען האבען איהם אבגעווארט. דערזעהן מאטקע'ן, הא־בען זיי איהם ארומגערינגעלט.

— וועסט שטעלען א גלעזעל ביער, נייער קאטארינארוש? — פרעגט וועלווע כוואט.

— מען ווייסט דאך נאר נישט צו דו ביסט א קאטארינארוש, צי דו קענסט „ארבייטען", מען הערט דיר דאך נאר נישט, מען זעהט דאך דיר נאר נישט — לעגט צו שלמה'לע ממזר.

מאטקע שמייכעלט גוטמוטהיג.

— אז איהר ווילט ביער — קומט אין שענקעל אריין.

— אט אזוי איז גערעדט, ביזטו א כוואט! לאזט איהם ארא־פ דער בלינדער ממזר א קלאפ מיט דער פלאטשיגער האנד, ווי מיט א שפאדעל איבער'ן קאפ.

מאטקע האט איהם אנגעקוקט, ער האט ניט געוואוסט, צי ער מיינט עס ערנסט. נאר וען ער האט געזעהן דאס גלעכטערעל אויפ דעם ממזר'ס ליפען, האט ער אויך געשמייכעלט, באטש דער קלאפ האט איהם וועה געטהאן.

— וועט זיך דיר נאר דער קאפ ניט פערדרעהען פון א גלעזעל ביער? — פרעגט וועלווע כוואט.

אונמענשליכער שטימע, אז מען האָט עס דערהערט ווייט אַוועק פון דעם שענק.

— פערשטאָפּ איהם דאָס מויל — מענשען וועלען זיך נאָך צו־זאַמענלויפען.

זיי האָבען מאָטקע'ן געכאַפּט, און געוואָרפען איהם אין אַ ווינ־קעל. מאָטקע איז געלעגען ווי אַ גע'הרג'עטער, ער האָט זיך שוין נישט גערידהרט, נור שווער געאַטהעמט. שטיקער בלוט זיינען פערגליווערט געלעגען איבער זיין פּנים, איבער זיין קאַפּאָטע, איבער דער פּאָדלאָגע, און מען האָט נישט געוואוסט מעהר, וועלכעס איז מענש, אַנצוג און וועלכעס איז הילצערנע פּאָדלאָגע.

די יונגען זיינען שוין אָבגעטראָטען פון איהם, נאָר קאַנאַריק איז נאָך געשטאַנען און האָט איהם אַראָבגעצויגען די נייע שטיוועל, וואָס מאָטקע האָט זיך געהאַט געקויפט אויפ'ן מאַרק. ער האָט איהם אויך געוואָלט אויסטהאָן דעם אַנצוג. דער אַנצוג איז אָבער געווען איינ־געשמירט אין בלוט. ער האָט איהם בעזוכט און געפונען ביי איהם עטליכע און צוואַנציג רובעל פון דאָס געלד, און קאַנאַריק האָט דאָס צו־טהיילט צווישען די חברה. ער האָט גענומען נקמה פאַר זיינע בע־ליידיגטע געפיהלען און געשטילט דעם איבערגעברענטען כעס וואָס עס האָט אַזוי לאַנג געקאָכט אין איהם.

— לאָז איהם שוין, — ער וועט שוין געדענקען — האָט וועלוועל כוואַט איהם אַוועקגעשלעפּט פון מאָטקע'ן.

אין דרויסען הינטער דער טהיר איז געשטאַנען מאַרי. זי האָט דערהערט ווי דער יונג שרייט, האָט זי אָנגעהויבען נאָך הע־כער צו שרייען.

— געוואַלד, — ראַטעוועט — געוואַלד ראַטעוועט!

— געהט ארויס נאָך איהר, געהט ארויס — מענשען וועלען זיך נאָך צוזאַמענלויפען.

אַ פּאָאָר יונגען האָבען זיך אַרויסגעריסען דורכ'ן פענסטער און איהר געכאַפּט, דאָס מויל פערשטאָפּט און אַריינגעשלעפּט זי אין שענק.

די מויד האָט זיך געריסען, ניט געלאָזען. זיי האָבען אָבגעריסען פון איהר דאָס קלייד — צוריסען דאָס ווייסט און מיט אויסגעפּאַטשטע באַקען האָבען זיי איהר אין דעם שענק אַריינגעבראַכט.

שלמה ממזר האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד, געקוקט איהר אין

מען האָט נעבוסט אויף איהם. מאטקע האָט נעהייסען מיט א פרעה־ליכער מינע דערלאַנגען דריי גלעזער ביער, און זיי האָבען זיך אוועק־נעזעצט ביי אן אנדער טישעל. קיינער האָט קיין וואָרט ניט אויס־גערעדט. נאָר באלד האָט זיך פון יענעם טישעל, ביי וועלכען קאַנאַריק איז נעזעסען, געהערט זיך א שטימע:

— דאָס איז דער בחור, וועלכער נעהמט אוועק א מיידעל פון א גוטען ברודער? דאָס איז ער?

— יא, דאָס איז ער! האָבען אנדערע אָבגעענטפערט.

מאטקע האָט עפעס נעזוכט אויפ'ן טיש, וואָס צו נעהמען אין האנד אריין. אויפ'ן טיש איז נאָר נישט נעווען. קיין ביער האָט מען נאָך נישט פערלאַנגט. ער האָט געקלעהרט צוצולויפען צום בופעט אוו כאפען א קופעל אין האנד, אויף יעדעמפאַלס. נאָר איידער ער האָט זיך אויפנעשטעלט, איז אויסגעוואקסען פאר איהם א הויכער מאן, מיט א נעשפרינקעלטען פנים און א פאָאר רויטע אויגען, וועלכען ער האָט צום ערשטען מאל דערזעהן:

—הער נור, דו, דו קליינער פעמפיק. דו נעהמסט אוועק א מיידעל פון א קאטאַרינאַרוש, הע?

— איז וואָס וויל־סטו? איז וואָס נעהט עס דיר אָן? — פרענט מאטקע נאָך נעלאַסען, כאטש ער איז בלויך געוואָרען און די פינגער האָבען איהם געציטערט פאר וואָס ער האָט נאָר נישט נעהאט עפעס אין דער האנד.

— וואָס איך וויל? א פרעטענזיע וויל איך!

— א פרעטענזיע? וואָס איז עס אזוינס א „פרעטענזיע"?

— אָט דאָס איז עס! און איידער מאטקע האָט נאָך צייט נעהאט מיט די אויגען צו פינקלען, האָט ער געקראָגען אוא קלאַפ איבער'ן קאָפּ, אז דאָס נאנצע פנים האָט זיך איהם בענאָסען מיט בלוט. די אויגען אוו די אויערען האָבען זיך איהם פערקלעפט אין בלוט, און ער האָט ניט נעקענט זעהען און הערען. אומזיסט האָט מאטקע זיך געפרובט זיך טאַרפען אויפ'ן הויכען יונג. וויפיעל יונגען עס זיינען געווען אין שענק האָבען זיך נענומען צו מאטקע'ן, און ער האָט דערפיהלט קלעפ וואו ער האָט נאָר א שטיקעל לייב געהאט. צוערשט האָט ער פערשווינדן, נעשעהמט זיך צו שרייען. נאָר אז ער האָט נעזעהען, אז ער קען זיך שוין ניט העלפען, האָט ער נענומען שרייען מיט אוא

12

מאַטקע פערלאַזט די קאַטאַרינסטשיקעס.

מען האָט מאַטקע'ן אהיים געטראָגען, אזוי ווי קאַנאַריק האָט געזאָגט, „אין א לייַלעך" און איהם אַוועקגעלעגט אויף די לאַנקע פאר'ן נעצעלט. דער „אלטער תרח" האָט נעשאַלטען און איז בייז געוואָרען פאַרוואָס מען האָט דעם יונג דאָס „רעכט" געטהאָן פאַר'ן יאהרמאַרק, אין מען האָט איהם צושטערט א גרויס פערדיענסט, וואָס ער וואָלט געקענט מאַכען מיט'ן יונג. אָבער טהאָן האָט ער גאָר ניט געקענט. דערוויַיל איז קאַנאַריק געבליבען אויבערהאַנד. און אויך איז איהם ניט זעהר פיעל אָנגענאַנגען מאַטקע. „דער הונד איז ווערטה געווען דעם שטעקען" און מען האָט מאַטקע'ן בעדארפט לערנען וויַי צו עהרען אן עלטערען קאַטאַרינאַרוש און ניט אויסכאַפען קיין נקבות.

דערוויַיל איז מאַטקע געלעגען און האָט זיך ריהרען ניט געקענט. מען האָט נור געהערט פון איהם א שטיל אָטעמען. א פעלדשער רופען צו איהם, האָט מען מורא געהאַט. עם איז ניט געווען די געוואָהנהייט פון די קאַטאַרינשטשיקעס אריינצולאָזען אן אויסערליכען מענשען אין זייערע געשעפטען, כדי מען זאָל גאָר ניט געוואָהר ווערען וואָס ביי זיי טהוט זיך. האָבען איהם די ווייבער, מיט די „אלטע מכשפה" אין דער שפיץ, אבגעוואַשען די בלוט, פערקלעבט איהם די לעכער פון קאַפּ מיט אזא מין וואַקס וואָס היילט, און אויסגעשמירט איהם דאָס צוהאַקטע, צובלוטינטע לייב מיט אזא מין גנב'ישען אויל, וואָס זיי אליין האָבען צוזאַמענגעשטעלט און זיי היילען דערמיט קראַנקע פערד. מאַטקע איז געלעגען א פאָאָר טעג אויף אירט, זיך ניט געריהרט, פערקלעבט די אויגען און שטיל געהעשקעט. די ווייבער האָבען איהם צוגעטראָגען מילך און וואַסער. טיילמאל האָט ער געטרונקען און מהיילמאל האָט ער גאַלאזט שטעהן, און מען האָט ניט געוואוסט צי ער וועט בלייבען לעבען צי ער וועט שטאַרבען. דער „אלטער תרח" האָט

די אויגען אריין און איהר געזאגט א פאר ווערטער, וואס מיר קענען דאָ ניט איבערגעבען. דערנאך האט ער זי צוגעפיהרט צו מאטקע'ן וועלכער איז געלעגען אין א ווינקעל, ווי א פערבלוטיגטע שמאטע און זיך נישט געקענט ריהרען, און געזאגט צו איהר אזוי:

— זעהסט ווי ער ליגט, ווילסטו אויך אזוי ליגען? — זאלסטו געהן מיט קאנאריק'ען, זאלסטו איהם אוועקגעבען דאס געלד וואס דו פערדיענסט. ער איז דיין חתן (ווייזט שלמה אן אויף קאנאריק'ען) און זיינע ביזטו. און איהם זאלסטו אוועקגעבען דאס געלד וואס דו פערדיענסט, אז דו ווילסט זיך נישט אזא שווארץ יאהר אויסריכטען, ווי ער דא.

נאר מארי האט איהם נישט געהערט. קוים האט ער זי נאר נאכגעלאזט, האט זי זיך נעגעבען א וואַרף אויף מאטקע'ן. מיט די שטיצוריסענע טוך וואס זי האט אויף זיך געהאט, האט זי אנגעהויבען אבצוואווישען דאס בלוט פון מאטקע'ס פנים, און געווויינט אויף איהם:

— מאטקע, מיין טהייערער מאטקע, וואס האבען זיי דיר געטהאן?

— נעה אוועק... נעה אוועק... א כאלערע, — האט דער יונג קוים ארויסגעקריצט פון די צייהן.

נאר מאטקע האט זי ניט געדארפט יאגען. באלד האט זי א יונג נעגעבען א כאפ אן ביים צאפ און א שלעפ אוועקגעגעבען פון מאטקע'ן און מיט דער גאנצער קראפט האט ער זי נעגעבען א שטופ צו צו קאנאריק'ען — וועלכער איז געזעסען א ברוגז'ער. ער האט פון זיך די מויד אבגעוואַרפען. און צוויי פעטש האבען אבגעפייערט הינטען־ארום אויף איהרע באקען.

נעהאט פאר קאנארישׂ'ען, אז ער זאל איהם ניט שלאגען, געשווינגען און זיך איינגעקוסט אין זיין פנים.

און ביינאכט, וועז מארי איז צוגעקראכען צו מאטקע'ן, איהם געקושט, געהאלזט און געווינט אויף זיין צו'הרג'עטען קאפ, האט דער יונג איהר געשושקעט אין אויער אריין:

— נעה אוועק, מארי. נעה אוועק — קאנארישׂ וועט זעהן.

— זאל ער מיך הרג'ענען. איך וויל ניט אוועקגעהן.

— נעדענק, מארי, וואס איך האב דיר געזאגט. דו געדענקסט?

— איך נעדענק.

— שווייג, און רעד אן קאנארישׂ'ען, אז ער זאל אנטלויפען מיט דיר. רעד איהם אן, און זאג איהם, אז דו האסט איהם ליעב, אז נור איהם אליין האסטו ליעב, און דו ווילסט אנטלויפען מיט איהם. וועסטו איהם אנרעדען?

— יא, מאטקע.

— און וועז ער וועט זיין פערטיג מיט דיר אוועקצוגעהן, קום און זאג מיר אן.

— יא, מאטקע.

— נור שווייג, מארי, שווייג, אז דו ווילסט מיך און דיך רעטען — שווייג.

— יא, מאטקע.

— און געה אוועק יעצט, געה; און נעדענק וואס איך זאג דיר.

— איך נעדענק.

דער הערבסט איז אריבערגענאנגען, מיט די בויד ארומפאהרען האט מען שוין ניט געקענט, צו קאלט געווען. און ווי יעדע: ווינטער האט דער „אלטער תרח" פארגענומען זיין רייזע אין א קליין שטעדטעל אריין צו א פריינד, א קאטארינארזש, וואו מען האט איבערגעווינטערט. דער גרויסער לאויטשער יאהר־מארק איז געווען דער לעצטער יאהר־מארק פון זומער־סעזאן און פון דארט איז מען געפאהרען איבער־ווינטערען. דער היי־יאהריגער יאהרמארק האט זיך ביים אלטען קאטא־רינארזש ניט איינגענעבען — וויל מאטקע איז געלעגען א קראנקער און די מויד האט אויך שלעכט געארבייט. די מויד איז א פאאר מאל

אָנגעהויבען סטראַשען, אז ער וועט געהן ברענגען פּאָליציי, אז מען האָט איהם דעם יונג אוועקגע'הרג'ט צוליעב קאָנקורענציע, ווייל ער איז אַ גוטער „בעל־מלאכה". קאַנאַריק האָט איהם ניט געהערט און ניט געמאַכט זיך אויס זיינע רייד. וואָרום נאָכדעם ווי ער האָט אָנגע־לערענט מאָטקע'ן, האָט ער ניט בלויז געקראָגען די ממשלה איבער דער מויד, נאָר ער איז געוואָרען דער „מאכער" אין דער טרופּע, און דער „אַלטער תרח" האָט אין געהיים מורא געקראָגען פאר קאַנאַריק'ען, אז ער זאָל ניט ווערען עלטסטער, און אויף די עלטערע יאָהרען וועט דער „אַלטער" מוזען ארבייטען ביי איהם.

אין אַ פּאָאר טעג ארום האָט זיך מאָטקע אליין אויפגעהויבען פון זיין געלענער און איז אַליין אריינגעקראָכען אין דער בויד אריין. מאָטקע האָט זיך געשמירט די וואונדען. נור עז איז געווען שוואַך, און געהאָרכט און געטהאָן אַלעס וואָס קאַנאַריק האָט איהם בעפוילען. ער האָט געזעהן ווי קאַנאַריק רעגיערט איבער דער מויד, און ווי מאַרי קושט איהם. ער האָט געזעהן, ווי קאַנאַריק שיקט די מויד ע:געץ־וואו, וואוהין זי וויל ניט געהן. ער שלאָגט זי, אז זי זאָל געהן — און זי געהט. מאָטקע האָט געשוויגען.

נור ער האָט זיך אָנגעהויבען גוט איינקוקען אין קאַנאַריק'ס פּנים, ווי ער וואָלט עס געוואָלט גוט געדענקען ווי אזוי עס זעהט אויס, אַ לאַנגע, לאַנגע צייט דערנאָך. ער האָט זיך אָנגעהויבען איינצוקוקען צו קאַנאַריק'ס בעוועגונגען, ווי ער וואָלט געוואָלט זיך אויסלערנען נאָכ־צומאַכען קאַנאַריק'ען, ווען קאַנאַריק וועט שוין ניט זיין. ער האָט איהם געוואָלט געדענקען.

דערווייל איז דעם יונג בעסער געוואָרען. ער האָט שוין אָנגע־הויבען אליין ארומגעהן און צו שפּאַצירען פאר דעם הויז. קאַנאַריק האָט געשריען אויף איהם וואָס ער דרעהט זיך ארום לעדיג.

— נעהם די בעמבע און געה אין גאַס אריין.

די „אַלטע מכשפה" האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטען ביי קאַנאַריק'ען אויף מאָטקע'ן:

— לאָז איהם אָב, זעהסט דאָך, קוים ער ריהרט זיך.

— די כאָלערא וועט איהם ניט פּאַקען. בחנם וועט ער דאָ פרעסען — זאָל ער געהן פערדיענען.

מאָטקע איז בלייך געוואָרען, איינגעבויגען זיך ווי ער וואָלט מורא

געווען. ער האָט אויסגעפייפט א ליעד און איז צוריקגעגאַנגען צו די קאָטאַרינשטשיקעס — אַן איינגעבוינענער, א טרויעריגער און א שוואַכער, ווי ער וואָלט נאָך געווען געלימטען פון די קלעפ, וואָס ער האָט געקרינגען. אָבנעקומען צו די קאָטאַרינשטשיקעס האָט מאָטקע געקראַצט זיך אין קאָפ און עפּעס געברומט אונטער דער נאָז.

— וואָס איז דיר, ממזר'ק? — פרעגט איהם דער „אַלטער תּרח" וועלכער איז געזעסען אויף א קאָסטען פּאָר דער בויד און געווארעמט זיך אין דער שפּעטער הערבסט־זון.

— איך גיה אַוועק פון אייך, — זאָגט מאָטקע שטיל.

— וואָס? וואוהין וועסטו גיהן?

— סיי ווי סיי קען איך שוין ניט ארבייטען. די יונגען האָבען מיר געשפּאָלטען דעם קאָפּ. וואָס וועל איך זיצען ביי אייך אויפעסען די ביינער? איך וועל מיר גיהן.

— וואוהין וועסטו גיהן? וואר וועט דיך צונעהמען, אזא הרוג ווי דו ביזט? זעהט, וואָס זיי האָבען אוים דעם יונג געמאַכט.

— איך וועל מיר גיהן אין שטאָדט אריין. איך וועל מיך אויסלערנען א מלאכה. א שוסטער וועל איך ווערען, ווי מיין טאָטע איז. ביי אייך קען איך שוין סיי ווי סיי ניט זיין.

אין א מינוט ארום איז דאָס גאַנצע לאַנער געוואָר געוואָרען, אז מאָטקע גיהט אוועק פון די „טרופּע". די „אַלטע מכשפה" איז ארויסגעקומען פון דער בויד, אן איינגעריכטע אין סאזשע פון דער קיך, ביי וועלכע זי האָט געקאָכט. דערהערט, אז דער יונג גיהט אוועק, איז זי ארוים מיט א נעוויין, געווישט זיך דאָס פּנים מיט דעם שמוציגען פּארטוך, מיט וועלכען זי האָט דאָס אויסגעשמירטע פּנים נאָך מעהר פערשמירט, און אָבנעהויבען צו שעלטען קאַנאַריק'ען און די יונגען, וואָס זיי האָבען אוים מאָטקע'ן געמאַכט, און בעוויינט איהם, ווי מאָטקע וואָלט שוין נעוועז א טויטער.

דער „אַלטער תּרח" איז טרויעריג געוואָרען. ער האָט נעזעהן זיין כוּח, אז קאַנאַריק וועט געוועלטיגען איבער איהם, אָדער ער וועט איהם נאָר לאָזען שטעהן אויף די אלטע יאָהרען און אוועקגעהן פון איהם. העלפען האָט ער זיך ניט געקענט. ער האָט זיך ניט געוואָלט צוריסען יעצט מיט קאַנאַריק'ען איבער דעם יונג, און נעמיינט, אז וועז מאָטקע

געפאלען און זי האט ניט געוואלט ארבייטען. דער „אלטער תרח" איז בייז געווען, געפאקט די זאכען אויף די בויד און זיך צוגעאיילט אוועק־צופאהרען פון יאהרמארק פריהער ווי אן אנדערס מאל, ווייל ער האט נאך געוואלט אריינכאפען א פאאר שטעדטלעך איידער דער־ווינטער קומט.

אין א קליין שטעדטל, וואו זיי האבען זיך אבגעשטעלט נאכ'ן יאהרמארק, איז מאטקע געוואהר געווארען, או קאנאריק האט געהייסען מארי'ן ארויס'גנב'ענען איהר קארב זאכען פון בויד און איהם גע־בען אוועקצוטראגען. מאטקע האט זיך דערפרעהט. די לאנג־ערוואר־טעטע צייט איז אנגעקומען. ער האט געהאלפען מארי'ן ארויס'גנב'ענען דעם קארב, און געהייסען איהר נאכגעהען זעהן וואו קאנאריק שטעלט איהם. קאנאריק האט געטראגען דעם קארב אין א נאהענט דארף אריין, צו א גוי, ביי וועמען ער האט געוונגען א פוהרל מיט א פערד, און בעשטעלט זיך מיט מארי'ן, או ביינאכט, ווען ער וועט געבען א פייף, זאל זי ארויסשפרינגען דורך דעם פענסטערל פון בויד. ער וועט שוין וואהרטען אויף איהר אויפ'ן שאסעע, און ער וועט זי אוועקפיהרען אין דארף אריין צו א גוי. פון דארט וועלען זיי ארויספאהרען מיט א פוהר צו דער נאהענטער באהן־סטאנציע.

נאך דעם זעלבען טאג האט זיך מאטקע געמאכט א שפאציער צום דארף צו, וואוהין קאנאריק האט אוועקגעטראגען מארי'ס קארב. אוים־געקוקט דעם וועג און געפונען, או נאהענט נעבען א וואלד, ניט וויים פון א וועג אראב, גיפינט זיך א קליין שוואך טייכעל, וועלכער גיסט זיך צוויישען בעוואקסענע קוסטען מיט גרינס. ביי דעם טייכעל האט זיך מאטקע אבגעשטעלט און עפעם געקלערט. ער האט אויסגעקליבען אן ארט, וואו עס איז געווען גערייכט בעוואקסען מיט גרינס און גרעזער, געמאכט זיך א סימן ביי א בוים, נעבען וועלכען עס איז געלעגען א קופע שטיינער. לאנגווייליג האט ער בעקוקט דעם בוים, די שטיינער, דעם וועג, און נאכאמאל צוגעאנגען צום טייכעל און אריינגעוואדפען א בליק. דער גרונד פון טייכעל האט געמוזט זיין בערעקט מיט גע־מיזעכטם און שלייען, ווייל שטיקער ווילדע וואסער־גראז האבען ארומ־געשוואומען איבער'ן טייכעל. ער האט דערזעהן, או ביים ברעג פון טייכעל איז דאס וואסער בעוואקסען מיט הויכע גרינסען, קוויטשערם און שטעבערם, און עפעם געקלעהרט וואס איז איהם ניט אנגענעהם

„טויזענד האָב איך געליעבט,
טויזענד האָב איך אויפגעהערט,
נור איין־איינציגען
פערגעסען קען איך ניט".

מאָטקע איז ארויס פון בויד מיט א פּעקעל אויף די פּלייצעס, גע־מאַכט זיך שוואַך געהען, מיט א טרויעריגען אַראָבגעלאָזענעם קאָפּ. די אלטע איז ארויס אויף די טרעפּלעך פון בויד, און איהם נאָכגעקוקט מיט געוויין. דער אַלטער האָט אויך אונטערדריקט א טרעהר צווישען זיינע געדיכטע הערלעך אויף די אויגען־הייטלעך, און געזאָגט מיט א כלי־פּענדער שטימע:

— אזוי איז עס, מאָטקע, געה צווישען מענשען, ווער א שוסטער, אפשר וועסטו אויך א מענש ווערען.

קאַנאַריק האָט איהם צוגעוואָרפען א זילבערנעם האַלבען רובעל און געזאָגט פון דער הויך:

— נאַ, נעהם צו!

מאָטקע האָט געלאָזט פאלען דעם האַלבען רובעל און גוט זיך איינ־געקוקט צום לעצטען מאָל אין קאַנאַריק'ס פּנים. און אן ערנסטקייט איז געלעגען אין זיין בליק, ווי ער וואָלט וועגען עפּעס געקלעהרט, און ער איז אוועק אויפ'ן וועג צום שטעדטיל צו.

מאַרי האָט דעם קאָפּ ארויסגעשטעקט פון א פענסטער פון ביידעל, און מאָטקע האָט לאנג געהערט איהר שטימע הינטער זיך:

„נור איין־איינציגען
פערגעסען קען איך ניט"

ער האָט שוין יעצט געוואוסט ווער דער „איין־איינציגער" איז און האָט געשמייכעלט.

ער האָט זיך פערקירעוועט אָן א זייט און זיך פערנומען אין וואלד אריין.

וועט אוועק, וועט קאנאריק זיך בערוהיגן. די מויד וועט בלייבען ביי איהם, און עס וועט זיין ווי פריהער.

דער „אלטער תרח" האט זיך אנגערופען:

— אז דו ווילסט געהען, וועל איך דיך דאך ניט איינהאלטען. נור קיין פאס פאר דיר האב איך ניט. איך דארף דעם פאס פאר אן אנדער־רען, וואס איך וועל צונעהמען אויף דיין ארט. קיין געלד קען איך דיר אויך ניט געבען. דו האסט מיך אבגעקאסט א סך געלד. איך האב בע־צאהלט פאר דיר פינף־און־אכציג רובעל, וואס די מויד האט פון גוי ג'ננב'עט. נאר א פאר גילדען נא דיר דאך, אז דו זאלסט האבען אויף די ערשטע שלעכטע ציים, און זעה דיר אליין צו העלפען, — האט דער אלטער ארויסגענומען זילבער־געלד און געגעבען מאטקע'ן.

מאטקע האט צוגענומען דאס קליין־געלד, איז אריין אין בויד צור־זאמענגעהמען זיינע זאכען.

— אלטע, גיב איהם א פאר העמדער, — מיינע גיב איהם אוועק! — שרייט דער „אלטער תרח" דער ווייב אין דער בויד. ער האט רחמנות געהאט אויפ'ן יונג.

קאנאריק האט דערהערט, אז מאטקע געהט אוועק, איז ער נאך מעהר צופריעדען געווען. עס האט זיך איהם אויסגעוויזען, אז פאר זיין פלאן צו אנטלויפען מיט מארי'ן איז עס ווי געוואונשען. ווייל דער „אלטער תרח" וועט ניט וויסען מיט וועמען די מויד איז אנטלאפען, און וועט ניט וויסען וועמען צו זוכען. האט ער מיט א געוויסע רחמנות'דיגע צופריעדענע שטימע אריינגערופען אין דער בויד אריין:

— מיינם א העמד גיט איהם אויך מיט, און א פאאר אלטע הויזען! כאפט איהם דער שוואַרץ יאהר.

מאטקע האט דערווייל די זאכען זיך איינגעפאקט, וואס די אלטע האט איהם צוגעווארפען, געמאכט זיך א פעקעל, און געוואונקען צו מארי'ן, וועלכע איז געלעגען אין א פאק בעטגעוואנד און געשפי־געלט זיך און געקעמט זיך די האאר.

— איך ליעג אין וואלד, הערסט א פייף, טהו נאר ניט — נור לויף אין וואלד אריין. גוט?

— גוט, — האט די מויד צוריק געוואונקען מיט די אויגען — און האט זיך לוסטיגער געקעמט די האאר, און אנגעהויבען צו זינגען מיט א פרעהליכע שטימע, ווי א פויגעל, דאס רוסישע ליעד:

וואָס מען דאַרף מהאָן, איז הרג׳ענען היינט אין אָבענד קאַנאַריק׳ען, ער האָט איהם שוין נישט פיינד געהאַט, נור בעטראַכט איהם פֿאר א זאַך וואָס נעהער צו איהם, און דאָס דאַרף מען טהאָן, כדי מאַטקע זאָל האָבען א היים, זאָל האָבען וואו אריינצוגעהן און ניט דאַרפען בלייבען דאָ אין פייכטען וואלד.

איז איהם קאַנאַריק געוואָרען נלייכנילטיג, נאָנץ נלייכנילטיג, ער האָט איהם קיינמאָל נישט נעזוהן, קיינמאָל ניט נעקענט, — קיינמאָל זיך ניט נעשלאָנען מיט איהם. נור קאַנאַריק איז א זאַך וואָס מען בעראַרף נעהמען און אריינווארפען אין וואסער, און צואווארפען מיט שטיינער, אז עס זאָל קיינער נישט וויסען, אז דאָרט אַרער טרנעץ אנ־דערשוואו ליענט „א קאַנאַריק", און כדי קאַנאַריק זאָל נישט קענען שרייען, אז מענשען זאָלען זיך צוזאַמענלויפען — דאַרף מען קאַנא־ריק׳ען שטעכען אונטער׳ן אָרים, פלוצלונג, טיף אין דער ריפ אריין, אז ער זאָל נאָר קיין צייט נישט האָבען צו שרייען. און דאָס דאַרף מען אויספיהרען נעשיקט, שטיל, כדי קיינער זאָל נישט בעמערקען, קיינער זאָל נישט וויסען, דער אלטער „קאַטאַרינאַרזש" און די „אלטע כישפה" זאָלען מיינען, אז קאַנאַריק לעבט און איז ערנעץ וואו אַוועק מיט דער מויד, און די „אלטע מכשפה" זאָל שילטען קאַנאַריק׳ען, און קאַנאַריק וועט זיך דערווייל ליגען דאָ טיף אין וואסער, צווישען די גרעזער פערשטעקט, און מאַטקע וועט פאָהרען מיט דער באָהן קיין וואַרשוי, וועט האָבען די מויד, און וועט האָבען א פולע טאַש מיט נעלד, און וועט האָבען א פּאָס און וועט הייסען „קאַנאַריק".

ער האָט ארויסנעצויגען פון דער כאָליאָוע דאָס מעסער, וואָס כאַרי האָט איהם אמאָל נעשאָנקען, צו שטעכען קאַנאַריק׳ען, און וואָס ער האָט עס נעהאַט בעהאלטען די נאָנצע צייט אין כאָמאָנט פון פערד. ס׳ איז נעווען א קאַווקאַזער קינזשאָל, מיט א ביינערנעם העפטעל, און עס איז נעלענען אין א שיידעל. דאָס מעסער איז נעווען האלב פער־רָאסטעט. אהנע צו טראַכטען וועגען עפעס דערבייי, האָט מאַטקע אריינ־נעשטעקט דאָס מעסער אין דער ערד און אָנגעהויבען אָבצוריבען די פערראָסטעטע שטיקער זאַמד. עס האָט זיך איהם נעדאַכט, אז כל זמן דאָס מעסער וועט ניט שיינען אין דעם ליכט פון די שטערן — וועט ער דערמיט ניט קענען שטעכען קאַנאַריק׳ען. ער האָט ענערניש נעריבען דאָס מעסער אין די ערד, וועו עס האָט זיך פלוצלונג נעהערט א

13.

זוי אזוי פון „מאָטקע'ן" זוערט „קאַנאַריק"

מאָטקע איז אריין אין וואַלד, אויסגעזוכט דעם בוים, נעבען וועלכען ער האָט זיך געמאַכט א צייכען, און אוועקגעלייגט זיך. די זון האָט אָנגעהויבען אונטערצוגעהן, דער וואַלד בעגאָלדעט, דאָס וואסער בע־הויכט און מאָטקע האָט זיך געפונען אונהיימיש. פיעל האָט ער דורכ־געקלעהרט, נור אַלץ איבער אזעלכע זאַכען, וואָס האָט נאָר נישט קיין שייכות געהאַט מיט דער טהאַט וואָס שטעהט איהם פאָר. ער האָט גע־בענקט נאָך די מוטער און געוואָלט זעהן וואָס זי טהוט. דאָס פרייע פעלד און דער וואַלד און דאָס וואסער האָט איהם דערמאָנט אָן די יאָהרען, ווען ער האָט געלעבט אויף'ן פעלד ביי זיך אין שטעדטעל. און ער איז גליקליך געווען, וואָס ער איז פריי, און געהערט נישט מעהר צו די קאַטאַרינאַרזשעס. דאָס וואָס שטעהט איהם פאָר, האָט ער פער־נעהען נאָר אין גאַנצען און געפיהלט זיך ווי אַמאָל אין די יונגע יאָה־רען. ער האָט געגעסען פון ברויט וואָס די „אַלטע מכשפה" האָט איהם מיטגעגעבען אויפ'ן וועג. און עס האָט איהם גוט געשמעקט. ער האָט זיך געוואָלט מאַכען אַ פייער'ל אין וואַלד, נור דערמאָהנט זיך, אַז עס איז נישט גוט, אַז מען וועט איהם בעמערקען. ער איז צוגעגאַנגען צום וואַסעריל, געוואָלט זיך באָדען, נור אַריינגעקוקט אויפ'ן גרונד און גע־זעהען דאָס גרינע געמויזעכטס וואָס שווימט ארום אין וואסער, האָט ער זיך אָן עפּעס דערמאָהנט... ער האָט זיך שוין ניט געוואָלט באָדען, איז אַוועק אַון פערשטעקט זיך צווישען די בוימער.

עס איז נאַכט געוואָרען, און מאָטקע'ן איז געווען נאַס און אונ־בעקוועם צו ליגען. אין די טונקעלהייט האָט ער מעהר געקלעהרט וועגען „קאַנאַריק'ען", וועגען מאַרי'ן, וועגען די נאַכט וואָס קומט אָן, מאָטקע איז ערענסט געוואָרען. ער האָט אָנגעהויבען צו קלעהרען, אַז ער האָט נישט קיין היים, און ער האָט נישט וואו אהין צו געהן. און

האסטיג: „רער ניט הויך — מען קען הערען", און עס איז מאטקען א וואונדער געווען וואס קאנאריק קען רערען. מאטקע איז געלעגען אונטערן בוים אהן אטהעם און די שטימען און די טריט האבען זיך געהערט וואס אמאל נעהענטער, באלד איז עפעס פערבירי געפלויגען פאר איהם ווי א שווארצער שאטען און ווי א ווינד. מאטקע האט לכתחילה פערגעסען וואס ער האט צו טהאן. ער האט זיך באלד דערמאהנט, און גענעבען א שטילען פייף. ער האט שוין געוואלט געבען א העכערען פייף, און ער הערט עפעס א נערודער, און קאנאריק'ס שטימע, זעהר קלאהר, ווי ער וואלט נעשטאנען פאר איהם:

— וואוהין נעהסטו, מארי! וועד פייפט?

און מאטקע האט פאר זיך געזעהן א שווארצען פלעק, און דער פלעק איז ביי איהם נעווען א טויטע זאך. דער שווארצער פלעק האט אויסגעשריען:

— אוי, מאמע!

מאטקע איז דערציטערט נעוואָרען פאר דעם וואָרט „מאמע", און ער האט זיך פערוואונדערט וואס דער שוואָרצער פלעק קען רופען „מאמע". באלד האט איהם דער שוואָרצער פלעק נעגעבען א כאפ אן ביים האלז, און דאס האט איהם געגעבען ענערגיע און מוטה, אז ער זאל זיך שלאגען מיט דעם שוואָרצען פלעק.

באלד האט ווער ארומגעוויקעלט דאס פנים פון שוואָרצען פלעק, און א נעשריי איז האלב דערשטיקט געוואָרען צווישען די בוימער אין וואלד, און האלב אין א טוף. אז דער „שוואָרצער פלעק" האט שוין נישט נעקענט ארויסגעבען פון זיך קיין מענשליכע נעשרי־ען „אוי, מאמא", נור עפעס ווילדע כארכלען — האט מאטקע נעקענט אריין־שטעכען אין דעם ווייכען וואָרימען פלעק ווי אין א טויטע זאך. ער האט זיך נעוואונדערט, וואס פון דעם ווייכען וואָרימען שטראמט ארויס עפעס וואָרימס, פעטעס, און דאס בעגיסט זיין האנד, און עס איז אנגענעהם ווען דאס פעטע וואָרימע גיסט זיך אויף דער האנד. ער האט קיין צייט נישט געהאט צו קלעהרען דערפון, נור ס'איז ביי איהם דורכנעלאפען ווי אין א חלום. באלד האט דער שוואָרצער פלעק שוין נישט ארויסגענעבען פון זיך קיינע כארכלען, און איז אום־געפאלען און איינגעקארטשעט זיך, און עס איז געבליבען ליגען א טויטע זאך.

פויגעל רופען אין וואלד, האט ער אויפגעהערט צו רייבען דאס מעסער און איינגעהערט זיך צום פויגעל, נעוואלט דערגעהן וואס פאר א פויגעל רופט, איז עס א „קוקו" אדער א האלץ פויגעל וואס קלאפט מיט זיין שנאבעל אין די שאל פון בוים...

עס איז איהם קאלט געווארען און עס האט זיך איהם אויסגעדוכט, אז עס איז שוין זעהר שפעט. די נאכט איז געווען א פעטע געדיכטע אלול נאכט, און ער האט געהאט דאס גענפיהל, אז דער וואלד איז אנגעשטאפט מיט עפעס אזעלכע מיני ברואים וואס שטעהען נור בי־נאכט אין וואלד. ער האט ניט מורא געהאט פאר זיי, און זיי זיינען איהם נישט אנגענאנגען אויף, נור ער האט פערדרום געהאט וואס עס ציהט זיך אזוי לאנג און זיי קומען נישט, איז בייז געווארען אויף די מויד. געמיינט אז די מויד איז אלעס שולדיג וואס זי פערשפעטיגט זיך אזוי, (וואהרים אז קאנאריק זאל זיין די סיבה, האט ער נישט גערעכענט, קאנאריק האט שוין אויפגעהערט צו עקזיסטירען אין זיין מח אלס א לעבעדיגע זאך, וואס קען אפשר וועלען א סיבה, און מען קען דערוויף בייז זיין). ער איז אייניגע מאל ארויסגענאנגען אויפ'ן וועג, דער הימעל איז געווען פערוואלקענט און טהייל־מאל האט זיך ענטפלעקט א שטיק הימעל מיט שטערען, האט מען געזעהן א שטיק וועג. נור אפטמאל איז דער הימעל פערשטעלט געווען, און עס האט זיך געדאכט אז די גאנצע לופט איז אנגעפילט מיט אזא שטאף וואס פערשטעלט אלעס פון די אויגען. אויפ'ן וועג האט ער גאר ניט געזעהען, קיין מענש איז ניט געגאנגען, קיין פוהר איז ניט געפאהרען. עס איז געווען א הינטער וועג, א פויערשער, מיט צוואקערטע זאמד, און מעהר ווי אין דארף האט ער ניט געפיהרט. ארום פארנאכט האט ער יא געהערט א פוהר דורכפאהרען, א גויה האט א קוה געטריבען אויפ'ן וועג — נור וועז די זונן האט זיך געזעצט האט ער שוין גאר ניט מעהר געהערט.

פלוצים האט איהם אנגעהויבען זיין הארץ צו קלאפען — עס האט זיך איהם געדאכט, אז ער דערהערט מענשען רעדען, געהען האסטיג און רעדען הויך. ער איז אריין אין וואלד, און אוועקגעלייגט זיך אונטערן בוים, און געווארט, פון נעבעל האט זיך וואס אמאל דיימליכער דערהערט שטימען. באלד האט ער דערקענט מארי'ס שטימע. די מויד האט מיט א כיון הויך גערעדט, כדי מאטקע זאל דערהערען, אז זיי געהען. באלד האט ער אויך געהערט קאנאריק'ס קול, ווי ער זאגט

זאָלסטו מיך רופען שטענדיג, דו הערסט, זאָלסט נישט פערגעסען — האָט מאָטקע געזאָגט צו דער מוויד שטרענג.

— און איך היים חנה דבורה זילבערשטיין.

— וואָס, פון ווען?

— קאַנאַריק האָט מיר געקויפט אַ פּאַס פון די קאַטאַרינאַרזשעס און האָט מיר איהם היינט געגעבען, ווען איך בין אוועק מיט איהם. געדענק!

— דאָס איז גוט.

די נאַכט איז געווען אַ קאַלטע און מאַרי האָט גאָר ניט געהאַט אויף זיך נאָר איהר לייכט טיולענעם קאַפטענדעל און אַ קליידעל אויפ'ן נאַקעטען לייב, מיט דעם טוך האָט זי פערבונדען קאַנאַריק'ס פּנים. זי האָט דערפיהלט מאָטקע'ס וואַרימע לייב וואָס איז צוהיצט ועווען פון אויפרעגונג און פון דעם בלוט וואָס האָט זיך געגאָסען אויף זיינע הענד — האָט זי זיך איינגעקאָרטשעט און איינגעקנאָטען אין מאָטקע'ן. מאָטקע האָט זי צוגענומען מיט איין האַנד און פעסט זי געדריקט צו זיך. דער פרישער ציטער, וואָס איז דורכגעגאַנגען דורך איהר קער־פּער פון די נאַכט־קעלט, האָט איהם געקיהלט, און עס איז איהם גוט געווען. באַלד זיינען זיי ביידע געלעגען איינגעקנעטען איינער אין צווייטען אין פייכטען גראָז הינטער אַ בוים, די נאַכט ראָסע האָט גע־וואַשען זייערע האַלב־נאַקעטע לייבער, און דער נאַכט ווינד האָט גע־קיהלט זייער צואוואַרימט יונג בלוט, און מאַרי האָט זיך איינגעקאָר־טשעט ווי אַן ערשראָקענער יתומה'דיגער פויגעל הינטער מאָטקע'ס יונגע שטאַרקע ברוסטען, און זי האָט זיך געבעטען:

— מאָטקע, מאָטקע איינציגער, שלאָג מיך, טרעט מיך מיט די פיס, און איך וועל דיינע הענד קושען. טהו מיט מיר וואָס : ו ווילסט. איך וועל דיר אַלץ, אַלץ האָרכען.

— ווי היים איך? — האָט זי מאָטקע געשלאָגען מיט די פויסט אין פּנים אריין — ווי היים איך? האָסט פערגעסען?

— קאַ—נאַ—ריק! מיין ליובאָווניק קאַ—נאַ—ריק!

אין וואַסער וואָס איז געווען ניט ווייט פון זיי האָט זיך ווער בע־וואויגען — דאָס וואַסער האָט אויפגעציטערט און געפּאַטשט אונרו־היג צווישען דעם גרינס, און די קוויטשערס, ווי עס וואָלט זיך ווער אויפ־

דענסטמאָל איז מאָטקע געקומען צו זיך. ער האָט אויסגעזוכט דאָס פּעקעל, וועלכע קאַנאַריק האָט געטראָגען אויף די פּלייצעס, ווען מאָטקע איז איהם אונטערן אָרים בעפאַלען, געגעבען עס מאַרי'ן צו האַלטען. דערנאָך האָט ער אָנגענומען קאַנאַריק'ען ביי אַ פוס און צוגעשלעפּט איהם צום טייכעל. דאָרט האָט ער איהם בעזוכט, ער האָט גאָר נישט געפונען, ער האָט איהם אָבגעבונדען דאָס טוך פון פּנים — געמאַטערט זיך ניט אַריינצוקוקען איהם אין פּנים אַריין, האָט איהם אויפגעריסען ראָס העמד. אויפ'ן לייב אָנגעבונדען האָט קאַנאַריק געהאַט אַ זעקעל, אין וועלכען עס איז געלעגען פּאַפּיער געלד און אַ פּאַס איינגעוויקעלט אין אַ שטיקעל פּאַפּיער, אויפ'ן פּאַס האָט זיך מאָטקע מעהר געפרעהט ווי אויף דאָס געלד, בעהאַלטען עס, האָט ער אויסגעזוכט די שטיינער וואָס ער האָט אָנגעגרייט נאָך פון פאַרנאַכט, אַרומגעבונדען קאַנאַריק'ען מיט מאַרי'ס טוך און אַריינגעשטופּט די שטיינער אין טוך אַריין, האָט ער איהם אַריינגעקוליעט אין וואַסער אריין צווישען געמויזעכטס און קאַנאַריק איז פערשוואונדען פון דער וועלט.

אָבגעוואַשען זיך ביים וואַסער, האָט ער בעפוילען די מויד, אַז זי זאָל זיך אויך גוט אַרומוואַשען אין וואַסער. דערנאָך האָט ער אויסגעטהאָן זיין צוריסענעם ראָק מיט די שטיוועל, געמאַכט דערויס אַ פּעקעל און אָנגעלייגט מיט שטיינער און אַריינגעלאָזט אין וואַסער. אין קאַנאַריק'ס פּאַק האָט ער געפונען זיינע נייע שטיוועל מיט די לאַקירטע כאָליאַוועס וואָס קאַנאַריק האָט איהם אויסגעצויגען אין דער שענק, און קאַנאַריק'ס נייעם אַנצוג. ער האָט זיך אויסגעפּוצט אין דעם שפּיעגעל פון דעם שטערען בעלויכטען וואַסער, אין וועלכען קאַנאַריק איז יעצט געלעגען. האָט זיך אָנגעטהאָן קאַנאַריק'ס נייעם אַנצוג, די סאַמעט־רויטע אויסגעשניטענע וועסט און אָנגעהאַנגען זיך זיין זייגער מיט די גרויסע זילבערנע זעלנערישע קייט. אַז מאָטקע איז שוין געווען אָנגעטהאָן האָט ער נאָך גענומען אַ פּאָאָר שווערע שטיינער און אַריינגעלאָזט אין וואַסער, אויף דעם אָרט אויף וועלכע, קאַנאַריק איז געלעגען, גענומען קאַנאַריק'ס פּאַק אויף די פּלייצעס, די מויד ביי דער האַנד און איז געגאַנגען.

— זאָלסט געדענקען, אַז איך היים מאיר אהרון קאַנאַריק און אזוי

דריטער טהייל

מאַטקע אין וואַרשאַ.

1

די אלטע שטאַדט.

אין א ווינקעל פון דער גרויסער וואַרשא איז נאָך איבערגעבליבן א רעשט פון דער מיטעל־אלטערישער שטאָדט. די אלטע שטאָדט אין וואַרשא בעשטעהט פון הויכע, שמאָלע, אלטע היזער, וואָס אונזערע זיידעס פאר הונדערטער יאָהרען האָבען זיי אויפגעשטעלט. איין הויז איז אָנגעמויערט אין צווייטען און קוים ריהרט מען איינס, וועלען זיך די אַנדערע צופאַלען. זיי האָבען קיין הויף, קיין פענסטער, קיין ליכט, נור יעדעס הויז איז ווי א לאַבירינט. לאַנגע פינסטערע קאָרידאָרען פיהרען דורך געהיימניספאָלע וועגען אין די שטובען פון די היזער. און די וועגען ווייסען נור די אלטע איינוואָהנער פון די היזער, וועלכע זיינען אין זיי געבוירען און ערצויגען געוואָרען. אונזער אייגער, אז ער פאלט אריין אין אזא הויז, מיינט ער, אז ער איז פערבלאָנדזשעט געוואָרען אין אלטען קלויסטער, וואָס פון די וועגע שמעקט די אינקווויזיציע, און א שרעק בעפאַלט איהם פון די הויכע רונדיגע באלקענס, וועלכע בויגען זיך ארום זיין קאָפּ, פון די שוואַרצע ערנסטיגע וועגע וואָס רינגלען איהם ארום, און ער בלייבט שטעהן אין מיטען וועג פאר פינסטערניש און שרעק.

אָן נישט נור די הייזער — די נאנצע טהייל אלטע שטאָדט מאכט אזא איינדרוק. אין מיטען מארק, אין אן אלטען אויסגעטריקענטען

נעכאפט און ארויסנעקוקט פון וואסער ביי דעם נאמען קאנאריק — וואס האט זיך נעהערט אין וואלד.

מאטקע און מארי האבען נישט געהערט דאס ציטערען אין וואסער. זיי האבען זיך ביידע ביי די הענד אנגענומען און געגאנגען מיט פליגקע טריט צו די נאהענטסטע סמאציע, צו פאהרען נאך ווארשוי, אויף'ן דעם אדרעס, וועלכע מארי האט צווישען די ברוסטען געהאט פערשטעקט.

ווארשאווסקי". די אינגערע און די שעהנערע לויפען ארום אויף די טראָטואַרען, לאָזען פליהען זייערע צולאָזטע האָר, לאָזען ארויסווייזען זייערע נאַקעטע הערצער און ברוסטען און זייערע געטאָקטע שטאַרקע קורצע פיס, וואָס הויבען זיך פון די קורצע קליידלעך, און כאַפּען אָן די דורכגעהערס ביי די אָרימס.

און די גאַס איז דענסטמאָל בעלעבט, פאַר פיעלע אזעלכע אַלטע ערנסטע הייזער ברענען רויטע לאַמטערנעס און בעלייכטען די אַלטע סימנים פון די פאַרצייטיגע צעכען. פאַר פיעלע טהירען פון אזעלכע קאַפּעען זיצען אויסגעזעצט מיידלעך אין אזעלכע מאָדנע שלאָף־צי־מערדיגע קאָסטיומען, און פיעלע יונגע לייטלעך, און עלטערע מענ־שען, ציווילנע און רעגיערונגס־לייט אין פערשיעדענע פאָרמען, יונגע און אַלטע, בעלעבען אין די אבענדען די טראָטואַרען פון דער אַלטער שטאָדט. אָפטמאָל שפּיעלט אַ קאַטערינקע פאַר אַ הויז און קינדער טאַנצען נאָך'ן טאַקט פון דער קאַטערינקע, אָפטמאָל הערט זיך אַ האַר־מאָניקע שפּיעלען. דאָס זיצט דער סטרוזש פאַר'ן הויז מיט אַ שיקסע אין די אָרימס און שפּיעלט זיך פערגעניגענד אַ מעלאַנכאָלישע פּוילישע מאַזורקע און „היט דאָס הויז", אַז קיין גנבים, און קיין אונגעמאָל־דענע מענשען זאָלען אין הויז ניט אריינקומען. נור ער לאָזט אריין די מיידלעך מיט די געסט וואָס זיי פיהרען פון דער גאַס און ווערען פערשוואונדען אין פינסטערען לאַבירינט פון אזא הויז.

דאָס איז אַלעס אין אָבענד. יעצט איז אָבער טאָג. דער מאַרק פון די אַלטע שטאָדט איז פול מיט סוחרים און קונים. אַלעס איז דאָ אַ סחורה, אַלעס פערקויפט מען און מ'קויפט דאָ. עס שטעהט אַ זעלנער מיט ראָזעוואַנע ברויט, אַנאַנדערער מיט קאַזיאָנע לייוואַנד צו פערקוי־פען. אַ איד מיט אַלטע שירמס און אָבגעניצעוועטע קראַגענס, אַ אידענע מיט אַלטע ווייבערשע קליידער. און דער מאַרק איז פול מיט קונים, און מען קויפט און מען טהוט אָן די געקויפטע זאַכען באַלד אויף'ן אָרט. טהייל מאַכען אַ טויש. לאָזען איבער די אָבגעטראָגענע זאַכען פאַר אַ ברויט, פאַר אַ פּעקעל פּאַפּיראָסען, און אָפטמאָל געהט איינער אוועק פון דעם מאַרק אין גאַנצען אָהן אַ ראָק, פאַר אַ טרונק בראַנפען, אזוי ווייט ווי די פאָרגעשריעבענע אַנשטענדיגקייט לאָזט צו, געהט אָן דער האַנדעל, ד. ה. ביז צו די הויזען. (אָהן הויזען קען מען זיך אין מאַרק ניט ארומדרעהען לויט פאָרשריפט). און די נימפע. די ווארשע־

בהנען, וואָס איז אמאל געווען דער שטאָלץ פון ווארשא, שטעהט די וואַרשעווער וואסער־נימפע, האלב פרוי, האלב פיש, דער סימבאל פון דער וואַרשעווער שטאָדט. ארום איהר, ארום די וואסער־נימפע, וואָס איז גיכער א סימבאל פאר די וואַרשעווער פערפיהרערישע פרוי, אייר דער פאר דער שטאָדט, שטעהען אין ענגשאפט די הייזער ווי אלטע, אלטע זיידעס, הויכע און שמאלע ווי סוכאטניקעס. יעדעס איינע אין אנאנדער קאליער אבגעפארבט מיט די צייכענס פון די אלטע צעבען אויף זיי. אין מארק זיינען אויפגעשטעלט בודען און שטעלען, און ווי עס פאסט זיך פאר אזא אלטע טהייל שטאָדט, איז דאָ דער מארק פון אלט־וואַרג. איהר קריעגט דאָ צו קויפען פון אלטע אבגענוצטעווע־טע לעפעל ביז א פאָאר אלטע שטיוועל. און נישט איינער קומט דאָ אריין אן אבגערוסענער און געהט ארוים א בעקלייד־עטער מיט א פאָאר שטיוועל וואָס זיינען געניהט געוואָרען פאר פינף יאָהר אין פאריז, כיט א דאָק וואָס איז געמאכט געוואָרען אין א ניו יאָרקער שאפ, און כיט א הוט וואָס איז געקויפט געוואָרען אין א בערלינער קראָם, און דאס אלעס האָט ער געקויפט פאר קליין־געלד, פון וועלכע עס איז איהם נאָך איבערגעבליבען אויף מיטאג.

אין איינע פון די הייזער, וועלכע האָט געטראגען דאָס שטאָל־צען נאָמען „דער שוף אנקער" און איז טאקע געווען בעצייכענט מיט א שוף וועלכע איז געווען גרין אבגעפארבט אויף א רויט בעלד, האָט זיך געפונען דאס טהיי־הויז „קאפע ווארשאווסקי". ביינאכט איז די „קאפע ווארשאווסקי" בעלויכטען מיט צוויי רויטע לאמטערנעס, וועל־כע ברענען זיך אונטער דעם שילד מיט דער גרינער שוף. און אויף דרייי פיער שטוהלען וועלכע שטעהען אין דרויסען פון דער „קאפע ווארי־שאווסקי" זיצען אויסגעזעצט מיידלעך, יונגע און עלטערע אין א מאָד־נע נעגליזשע, האלב אויסגעטהאָן, האלב אנגעטהאָן, אין ווי־סע קאפ־טענדלעך און ווייסע ספאדניצעס, אפט קורצע, און ווייזען ארוים די רויטע, בלויע, שווארצע סטרימפף און די ווארשעווער געטאָקטע שי־כעלעך. ביי א טהייל פון זיי האָבען זיך די האָר צוגאָזט, ביי א טהייל זיינען די האָר ארומגענומען מיט רויטע בענדער, און ביי די עלטערע און דיקע האָבען זיך די קאפטענדלעך אויפגעשפילעוועט און צופעליג ווייזט זיך ארוים א לייבליכע געהויבענע ברוסט. די עלטערע זיצען נור אזוי שווער און אונבעוועגליך אויף די שטוהלען פאר דער „קאפע

פרייד אויך געגומען בעטראכטען די פרישע גלאנצענדיגע טישטיכער און האנדטיכער. ווי א טיכטיגע ווארשעווער ווירטהין האט די בעל־הבית׳טע נישט געקענט גלייכגילטיג זיין צו וועש, און מען האט די טישטיכער אוסגעצויגען אויף די טישען, אויף די בענק, אויפ׳ן בעט וואס איז דארטען געשטאנען, נעמאסטען זייער לענג און געפרופט טרעפען זייער ווערטה.

— וואס וועסט דו טהאן מיט אזוי פיעל וועש, דאברויש? — האט די בעל־הבית׳טע געפרעגט די לאוויטשערין מיט א בעהאלטען שמייכעלע אין די פעטע פאלדען פון איהר גרויסע געזיכט און מיט א וואונק צו די אנדערע מיידלעך, וואס האט אויסגעדריקט אי שפאס אי א ביסעל קנאה אויף די וועש. — האסט דאך שוין אזוי פיעל, אז די וועש פוילט דאך ביי דיר אין קאסטען. דו ניצט דאך זי נישט.

— שארט נישט, זאל זי פוילען. עס וועט קומען אמאל א צייט, אז איך וועל זי ניצען אויך.

— הלואי פאר מיינעט וועגען, — האט די בעל־הבית׳טע פון „קאפע וואשאווסקי" געזאגט, וויעדער מיט דעם זעלבען שמייכעל. און געוואלט אריינגעהן צוריק אין קיך אריין. אבער עם האט זי אבגע־שטעלט געגענדיגל די זשאכלינערין׳ס שטימע:

— גיעב נור א קוק ווי עס ארט איהר וועג אונזער איינע קויפט זיך וועש. זיי אליין מעגען זיך נור קויפען אויסשטייערס, בעל־בתיש׳־קיים. שארט נישט, דאברויש. ניין זי געזונדערהייט.

די בעל־הבית׳טע פון קאפע הויז איז ניט געווען די בעל־הבית׳טע פון „הייזעל", צו וועלכען די מיידלעך האבען געקערט. די מיידלעך האבען געקערט צו אנדערע בעלי־בתים. אין דעם קאפע זיינען זיי נור אריינגעקומען, וויל דארט איז געווען זייער „בערזע און זיי פלעגען דארט פערברייגען ביי טאג, ביז מען טהוט זיך אן פאר דער דער נאכט. און פאר גענענדיגל די זשאכלינערין האט די בעל־הבית׳טע פון קאפע הויז מורא געהאט. ערשטענס האט די זשאכלינערין א גרויס מויל, און צווייטענס, האט זיך אין שכנות׳דיגען הויז אויפגעעפענט אנאנדער קאפע הויז, א קאנקורענט. און מיידלעך פון אנדערע הייז־לעך האבען דארטען אנגעהויבען צו פערקעהרען.

— איך מיין רען עפעס, פון מיינעט וועגען, וואס האט זי זיך אנ־

וועד וואסער נימפע, וואס שטעהט אין דעם אויסגעטריקענטען ברוי־נען, האט שוין געזעהן ניט איין נאקעטען קערפער. און וועז זי וואלט נישט געווען נעמאכט אוים קופער און מעטאל, וואלט זי זיך גערוי־טעכט פאר שאנדע פון פערשיידענע סצענעס וואס עס קומט איהר אוים צוצוזעהן.

אין „קאפע וואַרשאַווסקי" איז יעצט שטיל. איינזאם זיצט דער גרויסער סאמאוואר אין א ווינקעל פון קאפע און די פליעגען עסען זיך רוהיג די קעז און קיכעלעך מיט די אנדערע נעקעכטס, וועלכע ליגען אויסגעלייגט אין שוי־פענסטער. אין קאפע אליין ווייזט זיך קיינער נישט, נור אין א הינטער־שטיבעל וואס האט קיין פענסטער נישט, נור א קליינעם לופטשיק, וועלכער געהט ארוים אין אנאנדערן ציימער, (וואס יענער האט יא פענסטער און בעלייכט גאנץ מאט מיט א פאר־נאכטליכען שימער דאס שטיבעל). ביי א ווייסען לאנגען טיש, ביי וועלכען א מיידל שטעהט און וועלגערט אויף א ברעט א טייגעל, זיצען א פאר אנדערע מיידלעך, צו ווייבלעך, און טרינקען טהיי. א טהיילּ פון זיי זיינען נאך אין נאכט קליידער, כאטש עס איז שוין א שטיק נאך מיטאג. איינע אין א העמד, די צווייטע אין א שלאפראק, א טהיילּ מיט צולאזטע האר, וועלכע זיי טרינקענען אין דער לופט, — אין שטוב פיהלט זיך א ריח פון פודער און שלעכטע „פארפיומען". די „לאוויטשערין" האט ארבעגעבראכט פון דער הויף פון איהר צי־מער'ל, וואו זי וואהנט, א האלב טוץ באטיסטענע העמדער, מיט די זשוראדאווער טישטיכער און האנדטיכער, וואס זי האט געוואשלט אין איהר קארב און האט געוויזען די שהענע דעסענס אין וועלכע עס איז געווען איהר נאמען אויסגעהאפטען. די מיידלעך האבען בעטראכט די ארבייט, געפרופט טרעפען וויפיעל די לאוויטשערין האט בעצאהלט פאר די ליליכער מיט די טישטיכער, און די וועש איז ארומגענאנ־פון איין האנד אין דער צווייטער.

דאס נייעס, אז די לאוויטשערין האט זיך וויעדער געקויפט נייע וועש, האט ארויסגעריצט די בעל־הבית'טע פון די קיך ארוים — וואו זי איז געשטאנען און האט געקאכט מיטאג פאר די קינדער וואס דאר־פען באלד פון חדר אהיים קומען. די בעל־הבית'טע איז ארויסגעקומען פון קיך מיט א צופלאמט פנים פון פייער, א דיקע, פעטע וואַרשע־וועד אידענע מיט א פעטען האלז און פעטע פינגער. זי האט מיט

טשייניק און אריינגערעדט מיט א הייזעריגע שטימע, וואָס קומט פון אַ פערשטאָפּט נעזעל מיט א בעלייגטען האַלז, אויף אַן עכט ווארשעווער לשון, וואָס האָט געקלונגען ווי געזונגען:

— פאר א צווייער געזאָטען וואסער!

— חנה'לע, חנה'לע, א קונה איז דאָ! — האָט איינע פון די האַלב נאַקעטע מיידלעך אריינגערופען אין קיך אריין, וואו די בעל־הבית'טע איז געווען.

פון דער קיך איז ארויסגעקומען א מיידעל פון א יאָהר אַכט־צעהן, ניינצעהן, אָנגעטהאָן געוועהנליך ווי יעדער אַנדער לעבעדיגער מענש, נאָר דאָ צווישען די האַלב־נאַקעטע מיידלעך, וועלכע זיינען געזעסען אין זייערע נאַכט־העמדער און שלאָף־רעק, האָט דאָס מיידעל, וועלכעס מען האָט גערופען חנה'לע, אין איהר רויט־בלויען קארטענעם סטאניקעל מיט די גלאטע פארקעמטע האָאר, מיט די צוגעפלאָכטענע צעפּ, און מיט דעם פרישען, נאַטירליכען פּנים, אויף וועלכען עס איז נישט געלעגען קיין פערהאַרטעווער, געבראכענער פּודער, ווי ביי אנ־דערע מיידלעך, זיך אויסגענומען ווי אוננאַטירליך און מאָדנע. זי האָט אויסגעזעהען ווי אַ אָנגעטהאָנענע צווישען נאַקעטע. חנה'לע איז אריינגעגאנגען אין קאפע הויז, און האָט גענומען פון דעם קינד, וואָס האָט געהאַלטען נאָך אַ קלענער קינד אין האַנד, דעם בלעבענעם טשיי־ניק און האָט אָנגעגאָסען געזאָטענע וואַסער פון זודיגען סאַמאָוואר.

— וואָס מאַכט די מאַמע? — האָט גענענדיל די זשאַכלינערין געפרעגט די קליינע מיידעל.

— איך ווייס נישט. די מאַמעשי ליעגט אין בעט און דער טאַטעשי איז נישטאָ — האָט דאָס מיידעל וויעדער געזאָגט אין א קינדערשען געזאַנג מיט אַ הייזעריגע שטימע.

— גיב איהר, חנה'לע, א קעז־קיכעל, דאָ האָסטו א פירער — זאָגט די זשאַכלינערין, ארויסנעהמענדיג א בייטעלע פון איהר זאָק און אַוועקלעגענדיג אַ קופּערנע מטבע אויפ'ן טיש.

חנה'לע איז צוגעגאַנגען צום שוי־פענסטער. אין פענסטער איז געוואָרען א רעש פון די אַנטלאָפּענע פליעגען. וואָס חנה'לע האָט דערשראָקען מיט איהר האַנד, ארויסגענומען א קעז־קיכעל און דער־לאַנגט דער מיידעל, און דאָס מיידעל האָט עס צוגענומען אָהן ווערטער.

— און פאר מיר אויך.

נעטשעפעט אן מיר? לאו זי זיך דאס נאנצע געוועלב אויסקויפען. — און די בעל־הבית׳טע איז צוריק אריין אין קיך.

— וואס וועסט דו טאקע טהאן מיט די טישטיכער און סערוויע־טען, וועסט דו דאס ניצען? אך, איך האב דארט ליעב א שעהנעם קא־פּעלוש און א שעהנע פּאלערינע, דאס איז פאר מיר. — אבער אויסנע־האפטענע טישטיכער, דאס איז גוט פאר א בעל־הבית׳טע וואס פיהרט א היים, נישט פאר אונזער איינע — האט זיך אנגערופען יענטע׳לע דער ממזר.

די מיידלעך האבען אונטערגעשמייכעלט. זיי האבען נעוואוסט פון די לאוויטשערינס שוואכקייט צו קויפען זיך בעל הבתישקייט, טהייערע וועש פאר דעם אבנעשפּארטען גראשען וואס זי גיט ניט אוים אויף קיין קלייד, אויף קיין שיך, און ווי זי קען נור פון א גאסט ציהען א גראשען — ניט זי עס אוים פאר א בעל הבתישקיים, כאטש דאס בעל הבתישקייט האט נעפוילט ביי איהר אין קאסטען. אפשר האט זי נעהאט נאך א האפנונג אמאל עס צו בענוצען, וועז זי וועט חתונה האבען און פיהרען א אנשטענדיג לעבען, ווי עס איז די האפנונג פון די מעהרסטע פון אזעלכע מיידלעך, און אפשר האט זי די האפנונג שוין אליין אויך ניט נעהאט, נאר עס איז ביי איהר נעווען א מין שפּיעל, ווארום, אז קיינער איז ניט נעווען בייטאג, פלעגט זי ליעב האבען ארויסנעהמען די אנגעקויפטע זאכען פון קאסטען און אויפ־ראכען איהר שטיבעל, ווי זי וואלט געהאט א מאן און נעווען נע־פיהרט א בעל הבתיש לעבען. זי האט אויך איהר קלייעם טיש אוים־נעלעגט א ריין טישטוך, אויפגעשטעלט דעם נייעם קופערנעם סאמא־וואר, אנגעהאנגען די ביילדלאך אויף די וואנד, א אויסגעהאפטענע זיידענע קאפּע אויף'ן בעט. און פארנאכט, וועז מען האט זיך אנגע־הויבען גרייטען אויף נעסטט, האט זי די זאכען צוריק אויפגעפאקט און בעהאלטען אין קאסטען אריין...

נאר באלד איז דער שמועס איבערגעהאקט געוואָרען. אין קאפע הויז איז אריינגעקומען א מיידעל פון א יאהר אכט, ארומגעהילט אין א גרויסען שאל, וואס א האלבער האט זיך איהר נאכגעשלעפט אויף דער פּאדלאנע און פון דעם אנדערען האלבען האט ארויסגעשטארט ווי א קליין חיה'לע דאס קעפעל פון א קינד, וואס דאס מיידעל האט געהאלטען. אין דער צווייטער האנד האט זי געהאלטען א בלעבענעם

— גיב נור א קוק, ווי זי האָט מורא, איך וועל איהם אַ שטיק אָפּבייסען. — קרימט זיך די זשאַכלינערין און קראצט זיך אונטער א ברוסט.

דאָס אינגעל האָט נאָך מיט בלישצענדע אויגען געקוקט צום צווייער, וואָס די לאָוויטשערין האָט געהאַלטען, און האַלב מיט גע־וואַלד אַוועק פון שטוב.

נאָר אין קאפע הויז איז וויעדער געוואָרען א בעוועגונג. עס זיינען אריין צוויי פרעמדע מענשען און לויט זייער אנשטענדיגעס אויסזעהן און אנשטענדיגע קליידונג, זיינען זיי, קענטליך, געווען זעהר זעלטענע געסט אין קאפע הויז. די מיידלאך האָבען זיך צוריק געצוי־גען אין א ווינקעל, א טהייל פון זיי האָבען זיך פערריכט זייערע פריזירע און זייערע קליידער, און געקוקט מיט בלישצענדע אויגען. די בעל־הבית'טע איז אויך אריינגעקומען פון קיך, גלייך געמאַכט זיך די האָאר און איז אַנטקעגען געגאַנגען די פרעמדע אונגעוועהנליכע געסט. די בעל־הבית'טע איז בלייך געוואָרען און אביסעל דערשראָ־קען געוואָרען פאר די פרעמדע מענשען. נאָר באַלד האָט זיך צווי־שען זיי געוויזען א בעקאַנט פּנים. וועלפיל דער רויטער האָט מיט זיין הייזעריגע באס שטימע אריינגערופען אין טונקעלען צימער אריין:

— קאַנאַריק איז נישטאָ?

די מיידלאך און די בעל הבית'טע האָבען זיך בערוהיגט דער־הערענדיג וועלפיל דעם רויטענס, דעם בעל הבית פון הייזעל'ס בע־קאַנטע שטימע, און האָבען אָבגעענטפערט:

— יאָ, דאָ איז ער, ער שלאָפט, — און געוויעזען אויף אַ טונ־קעל ווינקעל פון קאפע הויז, וועלכער איז אין גאַנצען געווען איינ־געוויקעלט אין פינסטערניש, און האָבען אויסגערופען:

— קאַנאַריק! קאַנאַריק! מען רופט דיך!

פון אַ זאָפע איז אראָבגעקראָכען א הויכער יונג, ארויסגעקומען פון דער פינסטערניש. די לאקירטע חאָליאַוועס פון זיינע שטיוועל האָבען געבלישצעט נאָך אין די טונקעלהייט. זיין שווארצע גריווע איז געווען צורודערט, און א פּנים האָט ער געהאַט א זויערס, כאָטש אַן אויסגעשלאָפענס, א חיטרע, מיט צוויי קליינע שווארצע וואָנסעלאך.

— און פאר מיר אויך — האבען זיך געלאזט הערען שטימען פון אלע זייטען, וואו די מיידלעך אין נאכט־העמדער זיינען נור געזעסען, און חנה'לע האט אנגעלעגט דעם קינד אין טוך אריין קעזקיכלאך וויפיעל זי האט נאר געקענט דערטראגען.

— זעה נור, אז דו זאלסט ניט פאלען מיט'ן קינד, — שרייט איהר נאך די זשאכלינערין.

— געה פאמעלאך, דו הערסט, — זאגען אנדערע מיידלאך.

— א רחמנות דעם פאפיראסניק. דאס ווייב קרענקט שוין דעם זיבעטען חודש, און א פולע שטוב מיט קינדערלאך. דאס האט מען פון חתונה האבען, זאגט די זשאכלינערין, און ווישט זיך אפ פון פנים מיט א טיכעל דעם נעכטיגען פודער.

— ניט אלע מענער זיינען דאך אזעלכע שלים־מזל'ניקעס ווי דער פאפיראסניק, — רופט זיך אפ אין א ווינקעל די לאוויטשערין, וועלכע לייגט צונויף איהר וועש.

באלד האט זיך די טהיר פון קאפע הויז אויפגעעפענט מיט רעש און א פאר אינגלאך, ווי א צווילינג, האבען געגעבען א שפרונג אריין, געוואלפען מיט די הענד, מיט די קאפאטעס, מיט די קאשקעטלאך, און מיט סידורים וואס זיי האבען געהאלטען אין די הענד.

— מאמע, גיב אונז עסען! — האבען די אינגלאך אויסגעשריען, נאך זייענדיג ביי דער טהיר.

— שלמה'לע, קום נאר אהער, — רופט צו א אינגעל די לאוויטשערין.

— ניין, שלמה'לע, קום צו מיר, אט האסטו א צווייער, אז דו וועסט אהער געהן — זאגט די זשאכלינערין, און נעהמט ארוים א צווייער פון זאק.

— שלמה'לע, איך וועל דיר קויפען א מעסעריל, אז דו וועסט אהער געהן.

דאס אינגעל איז געשטאנען אין מיטען, מיט'ן סידור אין דער האנד, האלב רויט געוואלרען פון וואריימקייט, וואס ער איז געלאפען און געקוקט מיט די בלישצענדע אויגעלאך און ניט געוואוסט וואו צו געהן — נאך'ן צווייער צי נאך'ן מעסעריל.

— שלמה'לע, קום עסען, — האט איהם פלוצלונג אנגענומען חנה'לע ביי דער האנד און האלב מיט געוואלד אין קיך אריינגעשלעפט.

2.

דער „דירעקטאָר".

קאַנאַריק האָט אָנגעקוקט די ביידע נייע לייט, וואָס וועלפיל האָט אריינגעבראַכט אין קאַפע־הויז. איינער פון זיי, דער עלטסטער איז געווען א נידעריגער, א דינליכער, מיט א פּאָר שווארצע פינקעלדיגע אויגען, וואָס האָבען געקוקט אויף אלע און אלעס מיט פער־אַכטונג און חשד; ווי איינער וואָס איז זיכער אין זיין וועלט, און האָט אלעס אין דר'ערד. א גראָבען ציגאַר האָט ער געהאַלטען אין די צייהן, וואָס זיינען שווארץ געווען פון רויכערען. מיט א הייזעריג קול געהוסט יעדען אויגענבליק און געשפּיעגען. נאָר דערפאַר האָט פון איהם אראָבגעבליצט בריליאַנטען. א בריליאַנטענע הארפע אין קריוואַט וואָס האָט צו וויסען געגעבען, אז דער בעטרעפענדער שטעהט נאָהענט צו די קונסט. גרויסע בריליאַנטענע רינגען אויף די קורצע, דינע פינגער. נאָר דעם גרעסטען בריליאַנט אין פּלאַטין איינגעזעצט האָט ער געטראָגען אויפ'ן קליינעם פינגער, וואָס ער האָט געהאַלטען אויס געוואָנהייט אין איין איבעררייבען אין זיין סאַמעטנע רויט־שרייענדע וועסט און איינגעקוקט זיך מיט האַלב־פערמאַכטע אויגע־לאַך אין זיין גלאַנץ.

דער צווייטער איז געווען א פיעל אינגערער, א שעהנער הויכער יונגערמאַן, אָנגעטהאָן אין א עלעגאַנטען אַנצוג, אויך מיט בריליאַנטען בעפּוצט די הענד, נאָר קלענערע. און ער האָט געהאַלטען אין איין קאָקעטירען מיט די שווארצע קורצע וואָנסעלאַך, וואָס זיינען געווען אָבגעשניטען ענגליש־דזשענטעלמעניש.

דער אינגערער האָט געקוקט מיט גרויס דרך ארץ אויפ'ן עלטערען, און ער האָט איהם געהאַלטען אין איין טיטולידען: „פּאַן דירעקטאָר".

מאָטקע האָט זיי שווייגזאַם בעטראַכט, געוואָרען אביסעל אונרו־היג, וואָס אזעלכע וואזשנע לייט האָבען עפּעס צו איהם א געשעפט.

ער האָט זיך גלייכנילטיג די אויגען אויסגעווישט מיט די הענד, און ארומגעקוקט זיך א פערוואונדערטער, ווי ער וואָלט דאָ פלוצלונג אריינ־געפאלען, און געפרעגט מיט א יונגע קלאָהרע שטימע, וועלכע איז נע־ווען פון א שטאַרקע ברוסט:

— ווער רופט מיך?

אין דער שטימע האָט מען איהם דערקענט, עס איז געווען „מאטקע גנב".

מיידעל. דערנאך, אז דער דירעקטאר האט זיך שוין געהאט אוועק־געזעצט אביסעל פון דערווייטענם פון טיש, האט ער זיך אנגערופען מיט א גוטמוטהיגען שמייכעלע:

— אנו, לאז זי דערלאנגען א פלאש שאמפאניער, נאר אן עכטע מייסטער מארקע.

— חנה'לע! האסט שאמפאניער? — האט וועלפיל געפרעגט מיט א שפאסהאפטען טאן, וועלענדיג צופריעדענצושטעלען דעם „פאן דירעקטאר".

חנה'לע איז געבליבען שטעהן אין מיטען שטוב און האט נישט געוואוסט וואס מען בעט איהר.

— וואס זאל איך געבען? האט זי געפרעגט בייז און רויט ווערענדיג.

— גיב שוין דארט דיין טהעע מיט די קעז־קיכלאך, וואס דו האסט, — האט דער יונגערמאן, דעם דירעקטאר'ס אדיוטאנט געזאגט מיט א בעפעהלענדען טאן.

— ווער איז דאס? — האט דער „דירעקטאר" געפרעגט, אייני־קוקענדיג זיך מיט די קורצע אויגעלאך אין זיין גרויסען בריליאנט פון קלייגעם פינגער, ווי ער וואלט ניט געווען געמיינט הנה'לען, נאר דעם בריליאנט.

— זי איז די בעל־הבית'טעם טאכטער. די מוטער איהרע האלט דאס דא די קאפע הויז.

— און זי דרעהט זיך ארום אויף גאט'ס וועלט און טהוט גאר ניט. א שאד, — האט דער דירעקטאר געזאגט, ווי פאר זיך.

— יא, זי איז א בעל־הבתיש קינד, די מוטער היט זי ווי דאס אויג אין קאפ, — האט וועלפיל ווייטער דערצעהלט.

— נו, לאז זי איהר היטען. וואס זיצט מען? — האט דער „דירעקטאר" געפרעגט אונגעדולדיג מיט א קאפריז.

— קאנאריק, דו ווייסט, ווער דער פאן איז? — ווייזט וועלפיל דער רויטער אויפ'ן „פאן דירעקטאר".

— ניין, איך ווייס נישט, האט מאטקע אפגעענטפערט בייז און צורודערט. די נעזעלשאפט אין וועלכע ער א'ז נישט געווען־הנט ג־ווען, האט איהם נערוועז געמאכט.

דאָך האָט ער זיין פערוואונדערונג ניט ארויסגעוויזען. ער האָט נאָר געקוקט מיט א ברוגז'דיגען בייזען בליק אויף וועלפיל דעם רויטען, וואָס ער האָט איהם גערופען, און געפרעגט שטום: וואָס איז?

— הער אויס קאַנאַריק: — דאָ איז א געשעפט פאר דיר. אז דו וועסט זיין א קלוגער, קענסט דו א גראָשען כאַפּען, נאָר דו מוזט זיין קלוג און פערשטעהן אן עסק.

— וואָס פאר א געשעפט? לאָמיר הערען! — האָט קאַנאַריק געפרעגט. געמיינט אז ער טהוט דאָס גאַנץ רוהיג, — נור די אונרוהיגקייט און די טשיקאַוויגקייט, וואָס האָבען די לייט צו איהם, האָט זיך ארויסגעוויזען פון זיין בעוועגונג.

דער עלטערער מאַן, דער „פּאַן דירעקטאָר" האָט קאַנאַריק'ען בעטראכט פון א זייט און דורכגענומען מיט זיינע קליינע פינקעלדיגע אויגעלאָך, וועלכע ער האָט צוזאמענגעקנייטשט, ווי ער וואָלט געוואָלט דערגעהן אין גאנצען ווער ער איז. דערנאָך האָט ער זיך אויסגעהוסט, אויסגעשפּיגען, ווי עס וואָלט געווען א צייכען, אז ער ווייסט שוין, ווער ער איז און האָט זיך אָנגערופען, ארומקוקענדיג זיך מיט פעראכטונג אויף דעם קאפע הויז:

— נישטאָ וואו זיך אוועקצוזעצען. וואָס קען מען דאָ קריגען?

— חנה'לע, חנה'לע, קום נור ארויס — האָט וועלפיל אריינגערופען אין שטוב אריין, דער בעל־הבית'טעס מיידעל זאָל ארויסקומען.

— חנה'לע, חנה'ע! האָט מען געהערט פון אינעוועניג רופען.

באַלד איז ארויסגעקומען חנה'לע מיט א האַנדטוך אויף'ן פּלייצע, און געקוקט פערוואונדערט און ערשראָקען אויף די פיינע לייט וואָס האָבען בעזוכט דאָס קאפע הויז. און די שרעק האָט גערויטעלט איהרע יונגע, פרישע באקען און ערציטערט און געגלאנצט איהרע שווארצע, יונגע אויגען.

— מאַך אַן אָרט וואו זיך אוועקצוזעצען. זעהסט דאָך ווער עס איז דאָ, — האָט וועלפיל געריבען פאר פרייד זיין פּלאַטשיגע נאָז, ווייזענדיג מיט די אויגען אויף די בכבוד'ע געסט.

חנה'לע האָט פלינק מיט'ן האַנדטוך איבערגעריבען דאָס טישעל, אַוועקגעשטעלט אַ פּאָר שטוהלען. אַלע האָבען זיך ארומגעזעצט. דער דירעקטאָר האָט מיט די זעלבע קליינע אויגעלאָך, וואָס ער האָט פריהער בעטראכט קאַנאַריק'ען, יעצט דורכגעלעכערט דאָס בעוועגליכע

בריליאַנטען און סואוועניִרס און מהיילט ארום די זיצענדע מיט פּא־
פּיראָסען.

— הער אויס, קאַנאַריק, — דער „פּאַן דירעקטאָר" האָט געהערט
פון דיין נקבה, די שפּאַניערין, אז זי קען נעהן אויף א דראָט און מא־
כען אקראָבאַטישע קונצען. ער וויל זי זעהען.

— דאָס מיידעל, אָט די, דעם בעל־הבית'ס טאָכטער געפעלט
כיה, — האָט דער דירעקטאָר זיך פלוצלונג אַבגערופען.

— דער „פּאַן דירעקטאָר" האָט נאָך נישט געזעהן יענע, די שפּא־
ניערין, פּאַנע דירעקטאָרשע. זי איז גוט. א שווארץ־בלוטיגע ברו־
נעטקע, נאַנץ שפּאַניש, און נאָך נאָר פּריש. קוים, קוים, — האָט דער
יונגערמאַן, וואָס איז געווען דער מבין אויף די סחורות, נעריכמט פּאר
דעם „דירעקטאָר" די סחורה.

— איך בין אַן עהרליכער מענש — רופט זיך אָן וועלפיל צו מאָט־
קע'ן, זעהסט, וועז דער „פּאַן" (ווייזענדיג אויף'ן יונגען מאַן) איז נע־
קומען צו מיר און נעמאַכט מיט מיר א שמועס וועגען די שפּאַניערין,
האָב איך איהם באַלד נעזאָגט: די שפּאַניערין איז קאַנאַריק'ס נקבה.
ער האָט זי צו מיר אַריינגעבראַכט, ער האָט זיך צוליעב איהר נעשלאָ־
גען מיט שלמה שלאָסען־העקער. ער האָט צוליעב איהר אין די זייסען
געשטאָכען נעקראָגען. דאָס איז זיינס. וואָס מיינס איז מיינס, און
וואָס זיינס איז זיינס. קיין סקאַנדאַלען און מעסער־שטעך האָב איך
נישט ליעב. דיין נקבה, — דאַרף מען מיט דיר רעדען. דער „פּאַן
דירעקטאָר" קען מאַכען פון איהר א לייט, און דו קענסט כאַפּען א
שהנעם נראָשען — וויסט דו זי אָפּלאָזען דעם „פּאַן דירעקטאָר"?

מאָטקע איז נעזעסען די גאנצע צייט און האָט נעשוויגען. עפּעם
וואָס טיף אין זיך נעקלעהרט און נעצויגען א האלבע וואָנכע און נע־
קייעט. אויפ'ן דירעקטאָר האָט ער שוין נעטראָגען א כעס, אין בעס־
טען פאל וואָלט ער איהם נאָר נעווואָלט נאָר די אויגען אונטערהאָקען.
פאר וואָס וויסט ער נישט. עס איז איהם נישט נעפעלען נעווארען
ווי דער „דירעקטאָר" האָט נעקוקט אויף חנה'לען. וואָרום כאָטש
מאָטקע איז נעווען א פאַטראָן פון נקבות, און א נקבה איז ביי איהם
נעווען נערעכענט פאר א סחורה, אָבער ער האָט נעוואוסט דעם אונטער־
שיער פון א נקבה ביז צו חנה'לען וועלכע איז אן אונשולדיג מיידעל,

— דאס איז דער „פאן דירעקטאר" פון קאפע שאנטאן „אקווא־ריום". דו ווייסט וואס דאס הייסט?

— ניין, איך ווייס נישט, — האט ווידער מאטקע אבגעענט־פערט בייז.

— צו דעם מענשען אין שאנטאן קומען אריין אזעלכע געסט, ווי דער פאליצמייסטער. די העכערע נאטשאלסטוואָ קומען דארטען אריין, דו ווייסט, וואס דאס הייסט?

— דער פאליצמייסטער אליין? און דער גובערנאטאר נישט? אלע העכערע אפיצירען מיט די פאלקאוניקעס, דער גאנצער וואוי־סקי שטאב קומען אין „אקווריום" טרינקען שאמפאניער און זעהן די שאנאטקעס ארבייטען — האט געזאגט מיט שטאלץ דער שה־נער יונגערמאן.

דער „פאן דירעקטאר" וועגען וועלכען עס איז דער נעשפרעך נע־גאנגען האט גאנץ גלייכגילטיג אריינגעקוקט אין בריליאנט אריין פון זיין קלייגעם פינגער.

— ביי דעם „פאן דירעקטאר" ארבייטען די גרעסטע אקטריסעס, די גרעסטע טענצערינס פון דער וועלט. פארשטעהסט? או ביי איהם, אז עס טאנצט א שאנאטקע, קריגט זי א נאמען איבער דער וועלט, און קען קריגן טויזענדער דערנאך. די גרעסטע שאנאטקעס קעם קומען צו פאהרען קיין וואַרשא און בעטען זיך בייט „פאן דירעקטאר", אז ער זאל זיי ערלויבען צו טאנצען אין זיין שאנטאן, כדי זיי זאלען קריגען א נאמען.

חנה'לע האט דערווייל אריינגעבראכט אויף א טאץ טהעע מיט קעז־קיכלעך און אוועקגעשטעלט פאר די געסט.

— נו, דער שאמפאניער איז דא? — האט דער „דירעקטאר" געפרעגט און וויעדער געגומען בעטראכטען חנה'לען מיט זיינע צו־זאמענגעקניישטע אויגעלעך, און דאס מיידעל האט זיך גערויטעלט אונטער זיין בליק און איהרע הענד האבען געציטערט און איבערגע־גאסען די גלעזער מיט טהעע, וואס זי האט אוועקגעשטעלט.

— דרעהט זיך ארום א מיידעל אויף גאט'ס וועלט און טהוט נאר ניט! א שאד! — זאגט דער דירעקטאר פאר זיך מיט א זיפץ און נעהמט ארויס פון טאש א גאלדענע פאפיראסען־טאש, בעזעצט מיט

מענש געפעלט מיר נישט. אז ער וויל ארויפגעהן זעהען די שפאניע־רין, זאל ער גענהן. אויבען איז אן אפען הויז, און ווער עס וויל גענהן ארויף, קען גענהן. נאר קוים ווען ער וועלען עפעס דא מאכען מיט חנה'לען, דו הערסט, — נעהט ער פון דאנען קיין לעבעדיגער ניט ארוים.

— וואס פאלט דיר איין? — ביזט משוגע געווארען?

— נענוג, איך האב שוין געזעהען. יעצט קען ער גענהן. איך וועל דא ווארטען.

— אפשר וויל ער נישט, אז איך זאל ארויפגעהן, וועל איך נישט גענהן. „קרומאשאטקא", קום — זאגט דער „דירעקטאר" צום שעה־נעם, הויכען מאן, וואס מען האט איהם אין די אונטער־וועלט גערופען „קרומאשאטקא". דאס איז געווען א יונג א גבור, וואס דער דירעק־טאר האט איהם מיטגענפיהרט מיט זיך צום בעשיצען.

דער דירעקטאר, „קרומאשאטקא" און וועלפיל זיינען ארויפגענאנ־גען צו די שפאניערין. זיי זיינען געגאנגען איבער א פינסטערען טרעפ, דער „דירעקטאר" האט זיך בעלויכטען מיט א עלעקטרישען לעמפעל. אויף די טרעפ האבען זיי אנגעטראפען קליינע קינדער, וועלכע זיינען געזעסען און געשפיעלט זיך אין דער פינסטער. פון ערגעץ וואו האט זיך א טהיר אפגעעפענט און א אידענע האט דעם קאפ ארויסגע־שטעקט, און פון שטוב האט זיך געהערט א קינדיש געווין.

באלד זיינען זיי אנגעקומען פאר א טהיר: וועלפיל איז א פריהער אריין. דערנאך האט ער דעם קאפ ארויסגעשטעקט און אריינגערופען דעם „דירעקטאר" מיט „קרומאשאטקא'ן".

זיי זיינען אריינגעקומען אין א קליין שטיבעל, וועלכע איז גע־וועז פארהאנגען טהיר און פענסטער מיט פערשטויבטע, רויט סאמעט־נע פארהאנגען. אויף א געבעט סאפקעלע איז געזעסען א מיידעל אין א לייכט־באטיסטען נאכט־קאפטענדעל, נערויכערט א סיגארעטעלע און געפוצט זיך די נעגעל מיט א מעניקור, עפעס געפייפט, און געקוקט האלב־פערוואונדערט אויף די אריינגעקומענע געסט.

דער „דירעקטאר" האט די אויגעלעך פערקנייטשט און דורכגע־עגבערט דאס שווארץ־בעהנ'עוועטע מיידעל מיט זיין בליק, געקנייטשט די אויגעלעך און געקוקט מיט איבערלעגונג, ווי ער קוקט אויף דעם בריליאנט, וואס ער מראגט אויף זיין קליינעם פינגער. עס זעהט זיך אויס, אז דאס מיידעל איז איהם געפעלען צו זיין צוועק, וואהרום ווי

און האָט נישט ליעב געהאַט וואָס דער „דירעקטאָר" האָט געזאָגט. דורך דעם האָט ער געשווייגען און גאָר נישט אָבגעענטפערט.

— כאָפּט נישט, לויפט נישט, לאָמיר זיי א פריהער זעהען. איך וויים וואָס דאָס איז? — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט גלייכגילטיג.

— דער „פּאַן דירעקטאָר" קען זיי זעהען. וואו איז זיי, קאנאריק?

— זיי איז אויבען ביי זיך אין שטוב — האָט מאָטקע בייז אָפּגענטפערט.

— טא וואָס וועלען מיר באלעמוטשען, קומט לאָמיר זעהען די שפּאניערין פון בערדיטשעוו, — האָט דער „דירעקטאָר" געזאָגט אונגעדולדיג.

— חנה'לע, חנה'לע, — האָט וועלפיל זיי גערופען.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען.

דער „דירעקטאָר" האָט ארויסגענומען א נרויסען דיקען ברוסטטאַבאַק, צוערשט דאָרט געזוכט און דוקא געפרעגט, אויב זיי האָט נישט פון קיין הונדערטער רעשטע צו געבען.

אלע האָבען גלאַכט. דערנאָך האָט ער א פרעג געגעבען — פון א פינף און צוואַנציגער? צום סוף האָט ער געפונען א רובל, וועלכען ער האָט דער מיידעל אין האַנד אריינגעגעבען מיט א טיפען בליק פון די צוזאַמענגעקנייטשטע אויגעלעך. קיין רעשטע האָט ער ניט געוואָלט נעהמען.

— דרעהט זיך ארום א מיידעל אויף נאָט'ס וועלט און סהוט גאָר נישט, — האָט דער „דירעקטאָר" נאָך אַמאָל געזאָגט פאר זיך. איהם איז געפעלען די חכמה, און ווי א מענש, וואָס האָט זיך זעהר ליעב געהאַט, האָט ער ליעב געהאַט אָפּט צו דערמאָהנען זיינע חכמות.

אז אלע האָבען זיך אויפגעהויבען גרייט שוין צו גיהן, איז מאָטקע געבליבען זיטצען.

— וואָס זיצט דו קאנאריק? דו געהסט נישט מיט?

— קום נור אהער וועלפיל, — האָט מאָטקע גערופען דעם בעל הבית פון הייזעל אין א ווינקעל אריין.

— ווער איז דער? — פרעגט ער אויפ'ן „דירעקטאָר".

— דאָס איז דאָך דער „דירעקטאָר" פון קאפע שאנטאן „אקוואריום".

— כ'וויים נישט, יא דירעקטאָר אדער נישט דירעקטאָר, נאָר דער

מיידעל זיך אבשטעלען אין מיטען נאנג, די הענד אויפהויבען אין דער הויך, בעווענען זיך. דאס מיידעל האט געפאלגט אויס געוואהנהייט.

— נו, האב איך דעם „פאן דירעקטאר" נענארט? האט „קרומא־שאטקא" געזאגט אין דער שטיל צום „דירעקטאר".

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין לערנען — האט דער „דירעקטאר" אבגעענטפערט צופריעדען און וויעדער געמומען טהיילען פאפיראסען.

— וואר האט זי אהער געבראכט? — האט דער „דירעקטאר" נע־פרעגט אין דער שטיל וועלפיל'ען, דעם בעל הבית.

— דאס איז דער יונג, ער רופט זיך קאנאריק. ער האט זי גע־בראכט פון דער פראווינץ. ערגען וואו זי דערטאפט אין א צירק. א, גענוג קלעפ און מעסער־שטעך האט ער געקראגען איידער מען האט איהם אין די חברה אריינגענומען. מען האט זי איהם געוואלט אפ־שלאגען. ער האט זיך נישט געלאזט. ער איז א ביטערער יונג. א ליאדע וואס שטעכט ער באלד, און חברה האבען מורא פאר איהם יעצט. זי איז זיין נקבה, ער נעהמט פאר איהר דאס געלד אב, מיט איהם דארף מען זיך דורכרעדען. מיט איהם איז נישט גוט צו האבען צו טהאן. ער איז א בייזער יונג.

— אויב אזוי קומט רעדען מיט'ן יונג. מיט איהר איז דאך ניט דא וואס צו רעדען — האט דער „דירעקטאר" געזאגט און איז ארויס.

תמיד, אז דער „פּאַן דירעקטאָר" איז צופריעדען געווען פון עפּעס, האָט ער זיך בעלעקט מיט זיין קליין צינגעל, און די אויגעלעך האָבען זיך איהם געקנייטשט, און ער האָט יעצט אויך ארויסגעכאַפּט די גאָלדענע פּאַפּיראָסען טאַש און אָנגעהויבען פּאַפּיראָסען צו טהיילען.

— פּאַנע דירעקטאָרשע, דאָס איז אונזער שווארצע שפּאַניערקע — ווייזט אויף איהר אָן וועלפיל, דער בעל־הבית, מיט שטאָלץ.

דאָס מיידעל האָט זיך אומגעקוקט און דערזעהן ווי דער „דירעק־טאָר" בעטראכט זי פון א זייט מיט זיינע איינגעקאָרטשעטע אויגעלעך, האָט זי זיך ווי עפּעס פערשעהמט. גערויטעלט זיך אביסעל, און אונטערגעכאַפּט די שווארצע שווערע לאָקען האָאר, וואָס זיינען איהר איבער'ן דינעם האַלז געפאלען און אויפגעהויבען זיי און פערשפּיעלעט מיט האָר נאָדלען.

— איך זעה, איך זעה, — האָט דער „דירעקטאָר" געזאָגט, און גע־טהיילט פּאַפּיראָסען.

— קענסט געהן אויף א לאַם, נינאַ? — האָט זי וועלפיל געפרעגט.

— יא, איך האָב געארבייט אין א צירק אויף דער פּראָווינץ.

— און טאַנצען שפּאַנישע טענץ קענסטו?

— איך ווייס נישט. מען האָט מיר אַמאָל געלערענט — האָט דאָס מיידעל געשמייכעלט.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין אויסלערנען, זאָל זי זיך נאָר אויפהויבען און געהן איבער דער שטוב.

דאָס מיידעל, וועלכעס איז געוואָהנט געווען אז די געסט וואָס קומען צו איהר זאָלען זיך מיט איהר אַנדערש בעגעהן און אנדערע זאכען פערלאַנגען, איז יעצט ביי די מאָדנע פראגעס און ביי דעם אַנ־שטענדיגען האַלטען זיך פון די פרעמדע, דערשראָקען געוואָרען, און זיך גערויטעלט ווי אן אונשולדיג מיידעל פאר פרעמדע מענשען. נור אויס געוואָנהייט צו פאָלגען מאַנספּערשוינען, האָט זי יעצט אויך גע־פאָלגט, אויפגעהויבען זיך און געגאַנגען איבער דער שטוב.

דער „דירעקטאָר" מיט „קרומאשאטקא'ן" האָבען זיך געשטעלט אין א ווינקעל און בעטראכט ביידע דאָס מיידעל'ס גאַנג, איהר פיגור און דעם ריטם פון איהרע טריט און האָבען וועגען דעם גערעדט צווי־שען זיך אין דער שטיל ווי פערד־סוחרים רעדען צווישען זיך, בעקו־קענדיג א פערד וואָס מען געהט קויפען. זיי האָבען געהייסען דאָס

איינע האָט די אַנדערע מקנא נעווען, ווען חנה'לע האָט זיך מיט יענע מעהר אַבגענעבען און נערעדט מיט איהר.

אָהנע צו וויסען האָבען די יונגען זיך נעפּוצט פּאר חנה'לען און נעווּאָלט איהר נעפּעלען. מאָטקע האָט דאָס נעטהאָן ווי די אַנדערע יונגען, ניט קלעהרענדיג דעריבער. דעם „דירעקטאָר'ס" רייד האָבען איהם ניט נאָר דערצאָרענט וואָס דער „דירעקטאָר" וואָגט צו קלעהרען וועגען איהר ווי וועגען א נקבה, נאָר זיי האָבען מאָטקע'ן צוגעדערט און מאָטקע אליין האָט עפּעס אָנגעהויבען צו קלעהרען וועגען חנה'לען, וואָס ער האָט געהאַלטען ביי זיך ווי א וויכטיגע ענדערונג, און ער האָט זיך נעווּאָונדערט, פּארוואָס ער האָט ביז איצט וועגען דעם גאָר נישט נעטהאָן.

אזוי פּערטהאָן אין זיינע נעדאַנקען, האָט איהם וועלפיל דער רויטער נעקלאפּט איבער'ן פּלייצע און צוגערופען איהם צום טיש, וואו דער „דירעקטאָר" מיט דעם הויכען, שעהנעם יונגענמאָן, וואָס מען האָט נערופען „קרומאשאטקא", זיינען שוין נעזעסען ביים טישעל און נעווּארט אויף איהם.

— הער אויס, מאָטקע, דו קענסט דאָ פּערדינען א שעהנעם נראָשען, אזא, וואָס דו האָסט נאָך אין דיין לעבען ניט אָנגעזעהען. — רופט זיך צו איהם אָפּ וועלפיל — און אז דו וועסט זיין אַ קלוגער יונג, קענסטו נאָך נעלד פּערדינען.

— פּארוואָס און פּאר וויפיעל? — פּרעגט מאָטקע קורץ.

— דער „פּאַן דירקעטאָר" וויל פון דיר די שפּאַנקע אָבקויפען. אָבקויפען אויף איינמאָל, אז דו זאָלסט אויף איהר מעהר קיין פּרעטענזיעס ניט האָבען — האָט זיך אָנגערופען דער הויכער יונגערמאָן, וואָס מען האָט נערופען „קרומאשאטקא".

מאָטקע האָט נעשווּיגען און איז נעבליעבען זיצען בלאָס. ער האָט נעקלעהרט נאָך א מינוט אום זיך אויפצוכאָפּען און דעם „דירעקטאָר" מיט דעם שעהנעם יונג מיט וועלפיל'ען — אלעמען די צייהן און די אויגען אויסצוהאָקען. ער האָט שוין נעבייליט א פּאָר פּויסטען אויף זיי. דער „דירעקטאָר" רופט זיך אָן:

— און ביי מיר איז באלד נעלד, ביי מיר איז ניט נערעדט. איך האָב ניט קיין מורא, אז דו וועסט מיר דאָס נעלד צונעהמען. מיר בעהאַלט מען קיין נעלד ניט — זאָגט דער „דירעקטאָר" און נעהמט ארויס

3.

קינעמס פרנסה קומט נישט אן נרינג.

מאטקע איז איבערגעבליעבען אין קאפע־הויז און איז געווען צורו־דערט. דעם „דירעקטאָרס" בליקען אויף חנה'לען און זיינע רייד אויף איהר האבען איהם געמאכט אונרוהיג. ביז איצט איז איהם גאָר ניט אין זינען אריינגעקומען חנה'לע, אנדערהאלבען יאָהר, צייט מאטקע איז געקומען קיין ווארשא מיט מארי'ן און האָט זי אריינגעגעבען אין דעם „הייזעל" אין „קאפע ווארשאווסקי", קען ער חנה'לען אלס די בעל־הבית'טעס מיידעל, וואס בעדיענט די גסטס.

צוערשט איז איהם אויך א וואונדער געווען, וואָס צו חנה'לען רעדט מען אנדערש, צו חנה'לען בעציהט מען זיך אנדערש, און אלע, סיי די יונגען, וואָס האבען צו זאגען איבער די גאסטן־מיידלאך און סיי די גסטס, וואָס קומען דאָ ביינאכט ארײן, ווייסען צו מאכען אן אונטערשיעד צווישען חנה'לען און די אנדערע מיידלאך. קיינער וועט ניט וואגען זיך צו איהר טשעפען, צו איהר רעדען אנדערע ווערטער, ווי צו הייסען איהר דערלאנגען טהע, קאפע, געבעקס און בעצאהלען איהר. באָטש חנה'לע האָט זיך ארומגעדרעהט האלבע נעכט אין קאפע און צוגעזעהן די אלע ווילדע סצענעס, וואָס די גסטס גיבען אָן מיט די מיידלאך, דאָך איז עס עפעס אזוי געווען. דערנאָך איז ער שוין גע־וואהנט געוואָרען דערצו, ווי אלע אנדערע, און געוואוסט, אז חנה'לע איז א בעל־הבית'יש מיידעל און די אנדערע — נקבות. און פונקט אזוי ווי אלע אנדערע יונגען, האָט ער עפעס געהאט א געפיהל פון א פליכט אבצוהיטען חנה'לען, און וועה וואלט געווען דעם גאסט, וואָס וואלט זיך געוואגט אנצוריהרען איהר. נאָך מעהר: אפילו די מיידלאך, וועלכע האבען גערעדט צווישען זיך די אויסגעלאסענסטע רייד, האָ־בען זיך געהאלטען פיעל אנשטענדיגער, וועז חנה'לע איז געווען אין קאפע הויז. אלע האבען געוואלט געווינען איהר פריינדשאפט, און

מאטקע האט זיך אויפגעכאפט ביי דעם ווארט ווי א גערייצטער הונד, נור די בעל־הבית'טע האט פון דער צווייטער שטוב אבגעענט־פערט, אז חנה'לע איז ניטא און זי איז אליין ארויסגעקומען אויף דער שוועל. דער „דירעקטאר" האט נעהערט, אז חנה'לע איז נישטא, האט ער פערלאזט מיט „קרומאשאטקא'ן" דאם קאפע הויז.

וועלפיל איז צונעגאנגען צו מאטקע'ן איבערערדען מיט איהם.

אין שכנות מיט די מיידלאך, וואו עס איז נעווען די „הייזע", האט נעווארנהנט אין דער צווייטער שטוב א איה, א פאפירארסניק, אן ארים, מאנער אידע, וואס האט בעהאט א סך קינדערלאך. דאם ווייב זיינם האט נאר נעבוירען צווילינגם. און פון דעם פיעל קינדלען איז זי תמיד נעווען א קראנקע און איז תמיד נעלענגען אין בעט. דער פאפי־ראסניק פלענט א נאנצען טאג אין די קליינע האטעלען ארומלויפען פערקויפען זיינע פאפירארסען. די מאמע איז קראנק נעווען און די קינדער פלענען איבערבלייבען אויף נאט'ס בערעט. נאר די פרנסה פון דעם אידן איז ניט נעווען די פאפירארסען, נאר דאם ווייב, וועלכע איז אמאל נעווען א נייטהערין, האט נאך ביז היינטיגען טאג אויפגע־האלטען א ווערקשטאט, דאם הייסט, קליינע מיידלאך, אויף דער לעה־רע, זיינען נעזעסען און האבען גענייהט קינדער־קליידלאך. די שוואבע קינדערלדינע אידענע האט די קליידלאך צונעשניטען און די קליינע מיידי־לאך האבען זיי נעגייהם. מיט די סחורות פון די קליידלאך פלענט מען דערווייל די בעטען צודעקען, די טישען גרייטען אדער די מיידער צו־דעקען ביי נאכט. צו דער אידענע מיט די קינדערלאך פלענען די מיידי־לאך פון „הייזע" אפט אריינקומען. בייטאג, ווען זיי האבען נאר־נישט נעהאט צו טהאן, פלענען זיי פערקעהרען ביי די קראנקע אידע־נע. איינע פלענט העלפען די קינדערלאך וואשען, אויסקעמען. אן אנדערע — דאם נעפעם וואשען; נאר אנדערע האבען נעהאלפען די מיידלאך די קליידלאך נייהען. איבערהויפט האט עס די מיידלאך פון די „הייזלאך" נעצויגען צו די שכנים. זיי פלענען ליעב האבען נעפינען פרייגד צווישען דע איינוואהנער פון הויז. און די שכנים האבען קיין בעזונדער נעפיהל און בעציהונג ניט נעהאט ניט צו די מיידלאך און ניט צו זייער פראפעסיאן. יערער איינער האט זיך זיין פרנסה ווי זיין

פון זיין ברוסט־קעשענע די ברייטע, גרויסע טאש, כאפט ארויס א פינף־און־צוואנציגער און לענט עס אויפ'ן טיש פאר מאטקע'ן. — דאָ האָסטו דערווייל פינף־און־צוואנציג קערבלאך האנד־געלד, און אז דו וועסט איהר ברענגען אויף דעם אדרעס, אויף וועלכען מען וועט דיר הייסען, קריגסטו דיינע הונדערט און פופציג קערבלאך.

מאטקע'ן האָט דאָס בלוט נעגעבען א שלאָג אין פנים אריין, דערזעהנדיג דאָס געלד אויפ'ן טיש. עפעס א געדאנק און א האָפנונג האָט איהם נעגעבען א לייבט אויף אין די אויגען אריין און דער גע־דאנק האָט עפעס נעהאָט א שייכות מיט חנה'לען. פארוואָס, האָט ער ניט נעוואוסט. ער איז מילדער נעוואָרען. דאָס געלד האָט ער ניט צוגענומען, נעלאָזט עס ליגען, נאָר געזאָגט מיט א ציטערנדע שטימע:

— איך'ל מיר איבערלעגען.

— וואָס וועסטו זיך איבערלעגען, נעהם צו דאָס געלד, נאָר — ווינקט צו איהם וועלפיל — וואָס? עס פעהלט דיר מוירען? קענסט דיר אבשלאָגען די לאָוויטשערין און די זשאָכלינערין, וואָס האָסטו מורא פאר שלמה'לע שלאָסען־העקער? ווי קומט ער צו זיי? דו ביסט אוא גוטער מחותן צו די נקבות ווי ער.

— מורא האָב איך ניט — זאָגט מאטקע נעלאָסען — נאָר איך וועל זיך איבערלעגען.

— גוט — זאָגט דער „דירעקטאָר" — לעג זיך איבער, און דאָס געלד קענסטו דערווייל צענעהמען. איך האָב ניט מורא וועסט עס מיר בעהאלטען. און אז דו וועסט זי וועלען אהין פיהרען וועט דיר וועלפיל נעבען דעם אדרעס. און אויף געלד וועל איך זיך אויף ניט דינגען; וועסט זי ברייננען קריגסטו די נאנצע צוויי הונדערט, נאָר איך מוז זי האָבען ביז זונטאג פיער אזייגער, שפעטער בעדארף איך זי ניט. קום, „קרומאשאטקא", איך מוז שוין נעהן — האָט זיך דער „דירעקטאָר" אויפגעהויבען און איבערגעלאָזט דאָס געלד ליגען פאר מאטקע'ן.

מאטקע איז געבליבען זיצען, נעקוקט אויפ'ן געלד. ער איז רויט געוואָרען, האָלב דערשראָקען, און נעשוויגען.

דער „דירעקטאָר" מיט „קרומאשאטקא'ן" האָבען נאָך עפעס נעדערט ביי דער טהיר מיט וועלפל'ען. פלוצלונג האָט וועלפיל אריינגעדרופען אין שטוב אריין חנה'לען.

שילטען, האָט זי זיך געפיהלט, אז זי געהערט צו איהם, או זי האָט א היים — אוך א פאָטער.

דורך דעם האָט דער בעזוך פון די געסט, וואָס האָבען זיך אזוי מאָדנע געהאַלטען צו איהר, ארויפגעוואָרפען אויף איהר א שרעק. זי איז ניט געוואָהנט געווען, אז זי זאָל אן אנדערען הערען, ווי מאָטקע'ן. זי האָט געהאט א מאָדנעם געפיהל עפעס, און, ווי תמיד, יוען די מיידלאָך האָבען עפעס געהאט אויפ'ן הארצען, פלעגען זיי אריינקומען צו די פאפיראָסניציבע און אוועקזעצען זיך פאר איהר בעט אוך פאר איהר פערטרויען זייערע הערצער, אזוי האָט דאָס מארי איצט אויך געטהאָן.

— אוי, לאה לעבען, נעקומען צו מיר אזעלכע רייכע מענשען אוך האָבען מיך עפעס אזוי מאָדנע בעקומט, גאָר נישט געוואָלט פון מיר נאָר אזוי מיך בעטראכט, ווי זיי וואָלטען מיך געגאנגען קויפען. אוי, וואו איז קאנאריק, דאָס הארץ שרעקט זיך מיר אזוי, וועלפיל האָט זיי אריינגעפיהרט, — האָט זי דערצאהלט פאר דער אידענע אין בעט אריין.

— געה שוין, נאר איינער, קאנאריק וויים אודאי דערפון, אהן קאנאריק'ען וואָלט זיי וועלפיל ניט געוואגט ארויפצושיקען. אוך אז דו האָסט קאנאריק'ען האָסטו שוין פאר מיייִם וואָס מורא צו האָבען — האָט איהר די אידענע געטרויסט.

— פאר קאנאריק'ען האָבען זיי אלע מורא. ער איז שטארקער פאר זיי אלע, הע — האָט דאָס מיידעל געזאגט מיט שטאלץ.

— וואָס דען, ניין? אז דו האָסט קאנאריק'ען, נאר! — האָט דאָס וויבעל אבגעענטפערט. אוך מארי איז שטאלץ געווען אוך רוהיג געוואָרען.

נאר באלד האָט זיך קאנאריק געוויעזען אין טהיר:

— נינא!

נינא האָט זיך אויפגעכאפט ווי פון א דונער.

— אָט שוין, קאנאריק! — און איז ארויס אין קאָרידאָר.

— געה, טהו דיך אָן, איך האָב ערגעץ מיט דיר צו געהן.

— קאנאריק!

— יואָס שטעהסטו, מאך עס פלינקער, איך האָב קיין צייט.

לעבען דורכצופיהרען. און קיינעמס פרנסה קומט ניט אן גרינג. האבען זיי ניכער די מיידלאך בעדויערט איידער פעראכטעט. נאר בעדויערט אפטמאל אויך ניט. זיי זיינען שוין צוגעוואהנט געווארען צו זיי און פערטראגען זיך מיט זיי ווי גלייכע מיט גלייכע, און אפטמאל זעהר בעפרייונדעט זיך צווישען אנאנדער.

מארי די קונצענמאכערין, מאטקע'ס נקבה, האט זי אויך ווי די איבעריגע מיידלאך בעפרייונדעט מיט דעם פאפיראסניק'ס ווייב און פלעגט דארטען פערקעהרען, העלפען די קינדער אין בעל הבית'ישקייט און שמועסען מיט די קראנקע אידענע, וואס פלעגט זיצען אפט ביים פענסטער און לופט כאפען. דאס לעבען דא אין דעם „הייזל", וואו מאטקא האט זי אריינגעבראכט, איז איהר גאר נישט געפעלען. ניט צוליעב די אונאנשטענדיגקייט פון דער פרנסה. נאר עס איהר פשוט לאנגוויילינ געווארען. צוערשט, ווען זיי זיינען נאר אריינגעקומען קיין ווארשא, האט זי אינטערעסירט ווארשא. יעצט האט זי שוין אביסעל ווארשא געקענט. געווען שוין אויף די מארשאלקאווסקי גאס, אין זאקסישען גארטען, אין אידיש טהעאטער — אזן זי האט געבענקט נאך דער בויד, וואו זי פלעגט מיט די קונצענמאכערס ארומפאהרען פון שטאדט צו שטאדט. זי וואלט שוין לאנג פון דאנען אנטלאפען, נאר זי האט מורא געהאט פאר מאטקע'ן. מאטקא איז געווארען ניט בלויז איהר הערשער, נאר אויך איהר בעשיצער. ווי אלע אנדערע מיידלאך האט זי אויך צו מאטקע'ן געפיהלט דאס געפיהל פון ליעבע און אונטערטעהניגקייט. מאטקא איז פאר איהר געווארען אין דער גרויסער שטאדט ווארשא איהר פאטער, איהר עלטערער ברודער, דער אייניציגער מענש, וואס זי פערמאגט. און אלעס וואס ער טהוט איז גוט, און מען בעראהף איהם הערען בלינדערהייט און פאלגען אלעס וואס ער הייסט. די טהאט וואס ער איז בענאנגען מיט קאנאריק'ען אין וואלד, האט איהם געשטעלט אין איהרע אויגען ווי א גאט. און די אימה פאר איהם איז פערוואנדעלט געווארען אין ליעבע. זי האט זיך גאר ניט געקענט פארשטעלען ווי זי וואלט געקענט א טאג עקזעסטירען אהן מאטקע'ס אויבערהערשאפט איבער איהר. און ווען מאטקא פלעגט קומען און בייזערען זיך אויף איהר, אוועקנעהמען דאס געלד, דאס טרינק געלד, וואס זי האט געקראגען פון די געסט און גוט אוים-

.4

אין דיא נעבעלדיגע אבענדען.

די אַלטע שטאָדט האָט אָנגעצונדען איהרע לאָמפּען אויף די עקען גאסען צו איהר נאַכטליכעס לעבען. באַלד האָבען די שוי־פענסטער אין די ביליגע קינעמאָטאָגראפען אָנגעהויבען ארויסצוגיסען זייערע געלע און גראָהע גאז ליכט. דאָס ליכט האָט זיך געגליטשט איבער די אַלטע מויערען, און בלאָהליך־שאָטענדיג בעלויכטען די ערנסטע אַלע ווענד פון די הייזער. אין די טונקעלע לאבריניטשע קאָררידאָרען האָבען זיך אָנגעהויבען צו בעווייזען די מיידלאך פון די „הייזלאך", אָנגעטהאָן אין זייערע פערפיהרערישע צוציהענדע באטיסטינע ווייסע נאַכט־קאַפּטענס, מיט די רויטע בענדער בעפּוצט. און פון די האַלב־שאָטענדיגע טונקעלהייט האָבען ארויסגעבלישצעט זייערע פינקעלדיגע אויגען און קרענקליך־פערפיהרערישע געזיכטער, געקוקט שטיל, ליידענשאַפטליך, ווי בעטענדיג אנטהייל צו נעהמען אין דער לאסט פון זייער קרענק, אין וועלכער זיי שטעקען, און מען האָט עס געטהאָן....

באַלד האָבען זיך אויך בעוויעזען די סטרוזשעס מיט זייערע גע־ליעבטע אין די ארימס און געשפּיעלט מיט זייערע הארמאָניקעס. ווייבער מיט קינדער אויף די הענד האָבען זיך אויסגעזעצט אין די אויסגעטריקענטע רינשטאָקען, געכאַפּט פרישע לופט, און מיט זייערע ענטבלויזטע, אויסגעדארטע ברוסטען געקאָרמעט זייערע קינדער, ווי יעדעס לעבעדיגע בעשעפעניש טהוט עס און שעהמט זיך ניט. ווארום עס איז געווען א זומער נאַכט. לופט האָט געפעהלט אין די ענגע, שמאָלע הייזער פון דער אַלטער שטאָדט, וואָס האָבען קיין הויפען נישט, און די דורשט נאָך לופט האָט דארום ארויסגעוואָרפען די איינוואָהנער פון די אינעוועניגסטע וואָהנונגען אויף דער גאס ארויס.

און דאָס אינטימע מענשליכע לעבען, וואָס שפּיעלט זיך תמיד אָב אין די סודות'דיגע בעהעלטענישען פון די וואָהנונגען, האָט דאָס מאָל

אז זיי זיינען אריינגעקומען אין שטיבעל אריין האָט דאָס מיידעל איהם ביי דער האַנד אָנגענומען:

— קאָנאריק, וואוהין ווילסטו מיך פיהרען?

— וועסט שוין זעהן.

זי האָט זיך נעהענטער צוגערוקט צו איהם, און מיט שרעק איהם נעקוקט אין די אויגען אריין.

— ווער זיינען דאָס נעווען די פרעמדע לייט?

— וואָס איז דיין עסק?!

זי האָט איהם אָנגענומען ביי ביידע הענד און צוגעדריקט זיך צו איהם און נעקוקט איהם אין די אויגען אריין.

— מאָטקע, וואָס ווילסטו טהאָן מיט מיר?

דער יונג האָט פערביסען די ליפען, מיט שרעק זיך אומגעקוקט אויב קיינער האָט ניט געהערט זיין נאָמען, נעבייגט א פאָר פויסטען:

— וואָס האָסטו געטהאָן, עס האָט דאָך ווער געקענט הערען. איך וועל דיר די צייהן אויסהאָקען.

— שלאָג מיך, שלאָג מיך וויפיעל דו ווילסט. טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט. נאָר גיב מיר ניט אוועק צו פרעמדע מענשען. פערקויף מיר ניט, פערקויף מיר נישט. מאָטקע, מיין אייניציגער טהייערער מאָטקע! — און דאָס מיידעל האָט זיך געוואָרפען צו זיינע פיס, ארומ־נעמומען זיינע פיס און צוגעקלעמט זיך צו איהם. זי האָט שוין ניט נע־רעדט קיין וואָרט, נאָר נעקוקט אויף איהם מיט אזעלכע זשאַדנע אוי־נען, ווי א שטומער הונד קוקט אויף זיין הערר, אז ער זאָל איהם ניט אוועקטרייבען.

— טהו דיך אָן, איך וויל דיך פיהרען צו א גאַסט אין א האָטעל אריין — האָט מאָטקע געזאָגט זי צו בערוהיגען.

— אָט שוין בין איך באַלד פערטיג — איז זי אויפגעשפרונגען, מיט א דאַנקבארען בליק א קוק נעטהאָן אויף מאָטקע'ן און געכאַפט זיך פלינק אָנטהאָן...

אָרדנונג. נאָר אָפטמאָל האָט זיין מענשליכעס גובר געווען זיינע ערנ־סטע פליכטען, און דער „היטער פון געזעץ" איז אליין פערשוואונדען מיט א טולענעם ווייסען פערפיהרערישען פלעק אין די טונקעלהייט פון א לאברינטישען קאָרריד אָר....

דאָס קאפע הויז „ווארשאווסקי" איז יעצט אין אָבענד בעלעבט. אויפ'ן בופעט זיינען אויסגעשטעלט די פערשיעדענע געבעקס, אייער־קיכלעך און אנדערע גוטע זאכען, וואָס מען האָט בייטאָג בעהאַלטען פון די פליעגען, און הינטער'ן בופעט זידט הויך דער גרויסער סאַמאָ־וואַר. די טישלאך אין קאפע הויז זיינען אויך בעזעצט, און א דינער רויך פון פאפיראָסען און ציגארען הילט איין ווי א פערשלייערטער וואָלקען די אַנוועזענדע. די מעהרסטע געסט אין קאפע הויז זיינען די „פאטראָנען" פון די פערשיעדענע „הייזלאך", וואָס זיינען אין די אומ־געבונג. דאָך געפינט זיך אויך א גרויסע צאָהל גלאַט אַזוי געסט, וואָס קומען אריין אין אבענד קאַפע טרינקען און א דאמינא שפיעלען. אָדער א פרעמדער, אן אראָבגעפאלענער.

אין הינטער גרונד זיטצען אויך א פאָר מיידלאך, אָנגעטהאָן אין שטאָפען פון אויפפאלענדע קאָלירען, מיט נאַסע פערשאַרטע, פערקאַמ־טע האָאר, און א געשמעק פון ביליגען פערפיום און פאודער לאָזט זיך הערען פון דאָרטען. דאָס זיינען מעהרסטענס פון די מיידלאך, וואָס כאַפען זיך אריין פון דער גאס אָברוהען זיך אַביסעל, צו זעהן א פאַטראָן אָדער א בעל הבית פון א „הייזעל" און מיט איהם עפעס איבער־צו־רעדען.

הינטער דעם בופעט שטעהט נישט היינט ווי אַלע מאָל חנה'לע, אָדער די בעל הבית'טע פון קאַפע הויז. עס איז היינט פרייטאג אין אָבענד. און דער בעל הבית פון קאפע הויז, וואָס איז א גאַנצע וואָך פערנומען ביי זיין געשעפט, איז אהיים געקומען, זיצט זיך מיט זיין פאַמיליע אין דער קיך און ריכט אָב שבת.

פון דער קיך רייסט זיך טאַקי ארויס דער געשמאַק פון פיש און א פערשלאָפענער נגון פון זמירות. הינטער דעם בופעט שטעהט א קריס־טין, די סטרוזשקע פון הויז, וואָס מען שטעלט זי אָן איבער שבת, אום געלד פון די געסט אָבצונעהמען, און נעבען איהר אויף דער וואָך שטעהט אַ אינגעל, איינער פון דעם צוויילינג, וואָס זיינען פריהער פון חדר אַהיים געקומען, און היט אָב, אז די גוי'ע זאָל דאָס קליין געלד צו זיך

פריי און אָפען זיך אויסגעלייגט אויף דער גאס. צו שעהמען זיך איז ניט געווען וואָס. איינער האָט דעם צווייטען נישט געקענט. און אלע־מען האָט די נויטה געטריעבען צו לעגען זיך אויף דער גאס אויסגעבעט אויף קישענס. און פאר גאָט און פאר'ן שימערענדיגען הימעל האָבען זיי געלאָזט זייער ליעבע־לוסט פריי, ווי זי האָט געוואָלט...

פרייטאָג, צי־נאַכטס איז עס געווען, און אידישע ווייבער האָבען אָבגעקאָכט עסען אויף דעם גאַנצען שבת'דיגען טאָג, און דאָס געשמאַק פון די אָבגעקאָכטע פיש און דער ריח פון די געדעמפּפטע פליישען האָט זיך ארויסגעריסען פון די הייזער אויף דער גאס ארויס און פער־כאַפּט מיט זיין פעפערדיגען געשמאַק די דורכגעהענדע און די ליעגענ־דע פּאָרלאך....

וואָס אַמאָל זיינען די טראָטוארען פון דער „אַלטער שטאָדט" געדיכטער געוואָרען מיט שפּאַציערענדע. דאָס זיינען געווען די אראָב־געקומענע „געסט" פון די אַנדערע טהיילען שטאָדט צו די מיידלאַך פון די „הייזלאך". פערשיעדענע יונגע לייט און עלטערע, אין פּשוט'ע מענשליכע קליידונג און אין אָפיציעלע, זעלנער און אָפיציערען, בע־אַמטע און ציווילע, אלע זיינען דאָ געווען גלייך. אלעמען האָט די ליעבע־לוסט געבראַכט צושלעפּען אין דער „אַלטער שטאָדט" און באַלד האָבען זיך אויסגעמישט די מיידלאך פון די „הייזלאך" מיט די געסט. די פערבאָטענע ליעבע אין איינעם מיט די על פּי חופּה וקדושין ערלויבטע.

צווישען זיי האָבען זיך געדרעהט מוטערס מיט זויגענדע קינדער, און סטרוזשעס מיט דיענסטען, און קינדער פון פערשיעדענעם עלטער האָבען זיך געפּלאָנטערט אונטער די פיס, און אלעמען האָט בעלויכטען דאָס האלב־פערפיהרערישע, האַלב סודות'דיגע גראָהע גאַז־ליכט, וואָס האָט זיך געגאָסען איבער די ערנסטע בלאָהליך־פערשאָטענטע ווענד.

און די גרויסע „קולטורעלע" שטאָדט ווארשא איז מיט אַמאָל גע־וואָרען פערוואַנדעלט אין א „פּיק־ניק" פון אור־אלטע מענשען אין א אור־אלטען וואַלד, ווען די מענשען האָבען זיך ניט געשעהמט צו ליעבען איינער פאר'ן אַנדערען...

און אין דעם יאהר־מארק פון ליעבע פלעגען פון צייט־צו־צייט דורכמאַרשירען אויף די טראָטוארען די היטער פון אָרדנונג, א סטראַזשניק אָדער א פּריסטאַוו, און נאָכקוקען אויב אלעס איז אין

און דאָס מאָל איז אויך די „לאָוויטשערין" און די גאסטענינערין אריינ־
געקומען פון נאס אין קאפע הויז, און דערזעהענדיג קאַנאַריק'ען מיט
די „שפּאַנקע", זיינען זיי צוגעפאלען צום טישעל און זיך געפרעהט מיט
זיי.

די לאָוויטשערין און די גאסטענינערין האָבען אָבער געהערט צו
שלמה'לע שלאָסענ־העקער. שלמה'לע שלאָסענ־העקער איז געווען אַ
יונג, פאר וועלכען ס'האָט אַמאָל דער גאַנצער זשיבאָוו און אייזערנער
טהויער געציטערט. מען האָט דערצעהלט פון איהם גבורות, אז ער
שלאָגט זיך מיט צעהן סטראַזשניקעס און ברעכט אויף שלעסער ווי
דורך א צויבער וואָרט. אָבער דאָס איז אלעס געווען אַמאָל, היינט לעבט
שלמה'לע שלאָסענ־העקער מעהר מיט די לאָרבער־קראַנצען פון זיין
פערגאַנגענהייט איידער מיט די געגענווארט. ער טרינקט צופיעל
ביער, און פון דעם האָט ער געקראָגען א גרויסען בויך און איז געוואָרען
שווער־פעלטיג, און גלאט אזוי איז ער שוין אלט געוואָרען. און זייט
דער „נייער שנעק, וואָס איז געקומען פון אלדע־שווארץ־יאָהר" (קאַנאַ־
ריק) האָט איהם אזוי די באַקען אונטערגעהאַקט, דאַן, ווען
שלמה'לע שלאָסענ־העקער האָט איהם געוואָלט די „שפּאַנקע" אָסשלאָ־
גען, און דער יונג איז אָפּגעלעגען א פּאָר וואָכען אין בעט — האָט
שלמה'לע שלאָסענ־העקער פערלאָרען פון זיין אוישטערליכען רוהם,
און דער אויפגעהענדער שטערען איז געוואָרען קאַנאַריק־מאָטקע. נאָר
דאָך שרעקט נאָך שלמה'לע שלאָסענ־העקער מיט זיין פערגאַנגענהייט,
און חברה ווילען זיך נישט טשעפּען צו איהם.

יעדער פון די גרויסע שטערען האָבען ארום זיך משרתים'לאָך,
שאלאטען שמשים רופט מען זיי, ווי א קעניג זיינע מיניסטאָרען.
קאַנאַריק האָט נאָך נישט געהאַט זיינע, ער איז נאָך געווען צו יונג, און
נישט פערשטאַנען די בעדייטונג פון די שאלאטען־שמשים, האָט ער זיי
געיאָגט פון זיך. אָבער שלמה'לע שלאָסען־העקערס'ס רעכטע האַנד
איז געווען יוסף'ל מאַלפּע. דאָס איז געווען א קליינער יונג, א הויקער,
מיט א גרויסע, קרומע נאָז, וועלכער האָט געדיענט שלמה'לען אזוי
געטריי ווי א הונד, און איז אין גאַנצען געווען פערנומען מיט זיין
רבין'ס לויב און שטאַרקייט. שלמה'לעס „פּאַטריאָט" איז אין אָבענד
ארומגעגאַנגען איבער דעם טראָטואר פון די אלטע שטאָדט און האָט
אַכטונג געגעבען אויף שלמה'לע שלאָסען־האַקער'ס גוט, אויף זיינע

אין טאַש ניט אַראָבלאָזען. דאָס היטען די גוי'ע קומט פאַר עפענטליך. די גוי'ע ווייסט דערפון. די געסט ווייסען אויך דערפון, און אַלע היטען זי, אַז זי זאָל דעם פירער, אָדער זעקסער, וואָס זי נעהמט אַב פאַר א גלעזעל טהעע גלייך אריינלעגען אין קאַסע אריין. און זי טהוט עס.

ביי איינעם פון די טישלאַך איז געזעסען קאַנאַריק מיט זיין „שפּאַנערין", די דראָטען־געהערין. די דראָטען־געהערין איז ניט געגאַנגען ווי די אַנדערע מיידלאַך אויף דער גאַס. מאָטקע האָט זי ניט געלאָזט. זי איז נאָר געווען פאַר בעסערע געסט, אין די האָטעלען צו פיהרען, אָדער פאַר אָפיציערען, וואָס פלעגען אַראָבפאַלען אין דער „אַלטער שטאָדט". דורך דעם איז זי אין אַבענד נישט געווען אָנגעטהאָן אין באַטיסט ווי די אַנדערע מיידלאַך, נאָר אין מעהר „אַנשטענדיגע" קליידונג, אין א זיידען ווייסען בלוזקעלע, מיט א טיעף אויסגעשניטענעם האַלז און הענד, און מיט א סך שפּאַנישע קעמעלאַך אין די האָאַר.

קאַנאַריק האָט א חוץ איהר געהאַט זיך שוין „ערוואָרבען" אַנדערע מיידלאַך, וואָס האָבען געאַרבייט אויף איהם. אָבער מעהרסטענס זיינען די אַנדערע מיידלאַך געווען עלטערע שוין, ביליגע סחורות, וואָס זיינען געווען אין גאַס, און מיט יענע איז איהם ניט אָנגעשטאַנען צו געהן, אָדער צו זיצען מיט זיי ביי איין טישעל. איבעריגענס האָט שוין דאָס גאַנצע קאַפע הויז און די „הייזלאַך" פון די גאַנצע אומגעבונג געוואוסט די פּראָפּאָזיציע וואָס מען האָט געמאַכט די שפּאַנקע, און אַז דער „דירעקטאָר" פון „אַקוואַריום" איז זי געקומען אַנגאַזשירען אין זיין קאַפע שאַנטאַן. די „שפּאַנקע" איז מיט אַמאָל געוואָרען א גרויסע מיוחס'טע אין דער אונטערוועלט.

און צו דאָס פּאָאַר'ל, צו קאַנאַריק מיט די „שפּאַנקע" האָבען זיך געשאַרט די מיידלאַך פון די „הייזלאַך". אַלע האָבען זיי מקנא געווען די שפּאַנקע, און אַלע האָבען זיי געוואָלט קומען אונטער קאַנאַריק'ס הערשאַפט. ערשטענס, איז קאַנאַריק געווען א יונגער, געזונטער יונג, וואָס אַלע צוהאַלטערס און וואוילע יונגען האָבען מורא געהאַט פאַר איהם, און צו זיינס א נקבה וואַגט זיך קיינער נישט צוטשעפּען און, צווייטענס, האָט קאַנאַריק גוט בעהאַנדעלט זיינע נקבות. ער האָט זיי אָפט אַרויסגעפיהרט שפּאַציערען, ער פלעגט זיי נעהמען אין טהעאַטער, אין די גאַרדענס, און פלעגט זיי קויפען שעהנע זאַכען צום אָנטהאָן.

דורך דעם איז שטענדיג ביי זיין טיש געווען פול מיט מיידלאַך.

די נעסט אין קאפע הויז זיינען נייגעריג געווארען וועגען סקאנדאל, וואס דא וועט ארויסקומען. זיי זיינען געבליבען זיצען אויף זייערע ערטער און פון דרויסען זיינען אנדערע געקומען, נייגעריג צו וויסען וואס דער סוף וועט זיין.

— עסט, טרינקט! — האט קאנאריק בעפוילען די מיידלאך. די מיידלאך זיינען אבער געבליבען זיצען מיט הארץ־קלאפענישן און אנגעהויבען זיך בעטען:

— קאנאריק לעבען, וואס ווילסטו האבען? לאז אונז נעהן, שלמה'לע וועט דאך אונז ממית'ן.

— האט ניט קיין מורא, איך בין דא. לאמיך זעהן, אז ער זאל אייך וואגען אנריהרן! דעם קאפ וועל איך איהם שפאלטען!

די מיידלאך האבען זיך אינערליך געפרעהט אויף קאנאריק'ען.

— עסט, טרינקט, איך היים — האט קאנאריק בעפוילען מיט די אויגען.

די מיידלאך האבען דאס געטהאן מיט אנגסט און הארץ־קלאפענישן און געשווויגען אין ערווארטונג. באלד איז אריינגעקומען שלמה'לע שלאסן־העקער. ער איז שוין געווען אן עלטערער יונג, די געשטאלט פון א איד אין די פערציגער, א בריט־ביניגער, מיט א בויך, מיט א רויטען קארק. די נאלדענע קייט האט הויך געבאמבעלט אויף זיין בויך פון זיינע שווערע טריט, נאר דאס פנים, כאטש שוין פערעלטערט, מיעד און אויסגעלאשען, דאך האט עס נאך געהאט אין זיך וואויל אינגלישע שפורען, קורצע וואנסעלאך און גרויסע ברעמען, מיט א פאר גרויסע אבנעשטאנענע אויערען און ער האט געווארפען א שרעק פון דערווייטענס. שטיל איז געווארען אין קאפע הויז ביי זיין אריינקומען, ווי פאר א שטורם. די מיידלאך, די „לאוויטשערין" און די „גאסטענינען" האבען זיך איינגעקארטשעט און בעהאלטען די פנים'ער אין די גלעזער טהעע, אז זיי זאלען איהם ניט זעהן. שלמה'לע שלאסן־העקער, מיט איין האנד אין די הויזען־קעשענע און די אנדערע פערלענגט אויפ'ן רוקען, האט גלייך געשפרייזט צו קאנאריק'ס טישעל, צוערשט זיך שטילשווייגענד ארומגעקוקט, ווי ער וואלט עפעס נעזוכט, און אז ער האט ענדליך בעמערקט די צוויי נקבות זיינע, האט ער געפרעגט מיט פערוואונדערונג:

מוידען, אויב זיי פיהרען אהיים די נעפט, אדער זיי דרעהען זיך אין גאס. אז די מיידלאך האבען איהם דערזעהען, האבען זיי זיך נע־שראקען פאר איהם ווי פאר א שפיאן, און אנגעהויבען מיט הוצפה צו שלעפען נעפט, ווייזענדיג אז זיי ארבייטען גוט.

ווי קאנאריק איז נעזעסען מיט זיין „שפאנקע" ביי א טישעל אין קאפע הויז, און נעבען זיי איז אויך צוגעקומען די „לאוויטשערין" מיט די „נאסטענינערין", איז ארויסגעקומען יוסף'ל מאלפע און מיט די כיט־רע אויגעלאך ווי ביי א קאץ האט ער זיך אומגעקוקט אין קאפע הויז און, דערזעהענדיג אז קאנאריק זיצט מיט שלמה'לע שלאסען־העקער'ס נקבות, איז ער פערשוואנדען ווי א ווינד. עס איז אייגענטליך נעווען נעגען דעם אנגענומענעם נעזעץ פון דער אונטערוועלט, אז א קאדעט א גוטער ברודער זאל זיצען מיט נקבות פון אן אנדערען. דאס איז שוין נעווען א סימן, אז יענער וויל די נקבות אבשלאגען און שאפען זיך „א פראטענציע". די מיידלאך האבען אבער ניט בעמערקט, אז יוסף'ל מאלפע האט זיי נאכגעשפירט, און זיי זיינען ווייטער נעזעסען. באלד זיינען זיי נעקומען אנזאגען דערפון אנדערע מיידלאך, ווארום איינע האט די אנדערע אבגעהיט.

— שרה'לע, נעדענק אין גאט! די מאלפע איז דא נעווען און האט אייך עזהען זיצען מיט קאנאריק'ען!

— וועה איז מיר! — האבען די מיידלאך אויסגעשריען ערשרא־קענע, און נעכאפט די טיכער אויפ'ן קאפ און נעוואלט פלינק ארוים.

אין מאטקע'ן האט זיך ערוועקט דער וויל'ען צו הערשען און ווייזען ווער עס איז שטארקער, האט ער אויסגעשריען:

— זיצען! איך היים זיצען!

די מיידלאך זיינען בלאס נעוואָרען, ניט נעוואוסט וואס צו טהאן. נעוואלט האבען זיי בלייבען און אין הארצען זיך נעפרעהט, וואס קא־נאריק נעהט זיי איבערנעהמען אונטער זיין רשות, אז זיי זאלען נע־הערען צו איהם, אבער זיי האבען מורא נעהאט פאר שלמה'לע שלאסען־העקער און פאר'ן סקאנדאל, וואס וועט ארויסקומען, נאר קאנאריק האט בעפויל'ען מיט אזא שטרענגען טאן זיצען, אז זיי זיינען זיצען נעבליי־בען בלאס, טוידט און אין שרעק.

— ניט דא אהער קאפע, קעז־קיכלאך! — האט קאנאריק בעפוי־לען.

צוויי געשטאנען איינער נעגען אנדערען און געקוקט אין די אויגען אריין, ווי צוויי טיגערס, איידער זיי ווארפען זיך איינער אויפ'ן אנדערען.

אין קאפע הויז איז געווען שטיל, אז מען האט נעהערט די פליענען זשומען ארום די קעז־קיכלאך. די יונגען זיינען אלע געבליבען זיצען אויף זייערע ערטער, מורא נעהאט זיך אריינצומישען, נאר די „לאווישערין" האט זיך ארויסגעכאפט פון טישעל און געגעבען א נעשריי אויף דער בעל־הבית'טע: „קומט אריין, זעהט וואס דא טהוט זיך!"

דער בעל הבית פון קאפע הויז, א הויכער, שמאלער איידעל, וואס האט ערגעץ־וואו געהאט נאך א נעהיים נעשעפטעל, די בעל־הבית'טע די ווארשאווער אידישע דיקע ווירטהין און חנה'לע, אלע שבת'דיג אנגעטהאן, זיינען געבליבען שטעהען אויף דער שוועל פון דער קאפע. זיי האבען נעזעהען ווי די צוויי יונגען שטעהען איינער נעגען דעם אנדערען און קוקען זיך אין די אויגען, און אן עלעקטרישער שטראם ציהט זיך צווישען זיי־ערע אויגען ווי א פייער. קיינער האט ניט נעוואגט צוצוגעהן צו זיי; יעדער האט זיך אינסטינקטיוו אבענרוקט און נעווארט אויף דעם שטורם, וועלכער וועט אויסברעכען. נאר פלוצלונג האט זיך חנה'לע, די אכצעהן־יעהרינע מיידעל, מיט דעם גלאנצינגען, פריש־אבגעוואשענעם שווארצען קאפ הער אויף שבת, אריינגעלאזט זיך צווישען די צוויי, זי איז אויפגעוואקסען ביי מאטקע'ן, אויפגעהויבען די הענד און די אויגען צו איהם און נעזאגט מיט איהר מיידעלשער שטימע, בעטענדיג זיך:

— קאנאריק, וואס טהוען זיע? מען וועט אונז דאס נעשעפט שלימזן. דער פריסטאוו דרעהט זיך אויף דער גאס; קאנאריק, איך בעט איה'ן!

אין איהר שטימע האט זיך נעהערט דאס קלאפען פון איהר הארץ. אלע האבען מורא נעהאט פאר איהר, אז זי זאל ניט פאקען א קלאפ. די מוטער האט נעשריען: „חנה'לע, נעה אוועק, נערענק אין גאס!" נאר חנה'לע איז אלץ נעשטאנען און נעבעטען זיך:

— קאנאריק, טהוט דאס ניט!

און פלוצלונג האט קאנאריק אוועקגענומען זיינע בליקען פון שלמה'לע שלאסען־העקער, און נעווענדעט זיי אויף חנה'לעס נעוואשענע

— וואס טהוט איהר דא? וואס געהט איהר ניט אין נאס ארוים?

— אט שוין, נאר געוואלט א גלעזעל טהעע טרינקען — רופט זיך אן די „נאסטענינערין", און הויבט זיך אויף.

— זיצען בלייבען! — האט קאנאריק נעגעבען מיט'ן פויסט א קלאפ אין טיש, אז: די מויד און אפילו שלמה'לע זיינען בלייך צוריקגע־טרעטען אויף א טרים. די מויד האט זיך צוריקגעזעצט.

— וואס איז דאס? בענקארט! — האט זיך שלמה'לע נעשטעלט איהם אין די אויגען אריין.

קאנאריק האט אבער ניט געקוקט אויף איהם, נאר געוועגדעט זיך צו די מיידלאך:

— די קעפ וועל איך צושפאלטען, ווער עס וועט פון דאנען אוועק גענהן! דא זאלט איהר זיצען, ביי מיר, ביים טיש! איך וועל זעהן ווער עס וועט איך יאגען פון דאנען!

— אזוי? — שרייט אוים שלמה'לע און אין זיינע אויגען איז נע־לעגען א כעס און אן אימה — די מינוט ארוים אוים'ן גאס! די מינוט אדער איך צושפאלט די קעפ!

די מוידען האבען זיך מיט שרעק ארומגעקוקט, ניט געוואוסט וועמען צו פאלגען; זיי זיינען שוין געשטאנען, נאר קאנאריק'ס א בליק האט זיי צוריק אנידערגעזעצט.

א מינוט האבען אלע נעשוויעגען, נור שלמה'לע איז בלייך נעוואר־רען. די נאז־לעכער האבען זיך איהם געעפענט און ער האט די צייהן פון מויל ארויסגעשטעקט און די אויגען האבען איהם אנגעהויבען אנ־צוצינדען זיך ווי א פייער־יל און ער האט געפראוועט כאפען קאנאריק'ס בליק.

אבער קאנאריק האט נאר נישט געקוקט אויף איהם, ויי ער וואלט גאר ניט עשטאנען נעבען איהם.

— וואס טרינקסטו ניט די קאפע? — ניט ער א שאר צו א גלאז צו א מויד.

— דו ממזר איינער, — האט שלמה'לע זיך נעגעבען א רוק אויף קאנאריק'ען.

ווי א שלאנג איז קאנאריק פלוצלונג אויפגעשפרונגען און טיפ אריינגעקוקט שלמה'לען אין די אויגען. אזוי זיינען זיי ביידע א מינוט

5.

זיי מען בעדיענט מאשקע'ן.

יעדען שבת איז מאטקע ווי דער מנהג איז געווען ארויסגענאנגען שפאציערען מיט זיינע „נקבות" איבער'ן שטאדט, געפיהרט זיי אין זאקסישען גארטען, אדער אין אידישען טהעאטער, וועו דאס אידישע טהעאטער האט געשפיעלט איינע פון די גוטע שטיקער, וואו קינדער האבען געזונגען א סך ליערלאך, און וואו מען האט פיעל מאל קדיש געזאגט. דעם שבת ווי יעדען אנדערען, האבען די מיידלאך, מאטקע'ס נקבות, פארבערייטעט זיך צום שפאציער. וואהרום שבת ביי טאג איז געווען דער פרעהליכסטער ארן פרייעסטער טאג פון זייער לעבען, וועו זיי געהען אויס אויף דער ליכטיגער וועלט, ניט געלד צו פערדיענען, נאר פאר פערגעניגען, און טהוען זיך אן נישט צולייב פרנסה נאר פאר זיך און גוטע פריינד.

אין רויטען וועלפיל'ס „הייזעל" איז פון דער פריה אן שבת געווען א גרויסע בעווענונג. די מיידלאך האבען זיך פארבערייטעט צום שפאציער, זיי האבען געפרעסט די בלוזקעס, אויסגעזוכט זיך די שענסטע קלייד'ער און בעראטהען זיך איינע מיט די אנדערע וואס אנצוטהאן. נאר מעהרסטענס האבען די מיידלאך פארבערייט מאטקע'ן צום שפאציער. איינע האט איהם א העמד אויסגעפרעסט, די צווייטע האט איהם די הויזען אויסגעפרעסט. אן אנדערע די סאמעטענע וועסט געריניגט, און נאר אן אנדערע די שטיוועל איהם אפגעפוצט, וואהרום וואס שענער און עלענאנטנער מאטקע איז געגאנגען אנגעטהאן וועו ער איז מיט זיי ארוים אויפ'ן שפאציער, אלס בכבוד'ער איז עס געווען פיר זיי, אלס שטאלצער האבען זיי זיך געפיהלט.

אז די מיידלאך זיינען שוין געווען אנגעטהאן, זיינען זיי אריין צו די קראנקע פאפיראסען־מאכערין, אז זי זאל זיי בעקומען אן מבינות זאגען. די פאפיראסען־מאכערין איז ווי תמיד נעוועסען ביים פענס־

שבת'דיגע האָר. האָט געזעהן די צוויי שוואַרצע צעפּ וואָס פלעכטען זיך אראָב איבער איהר רוקען און די שרעק און די ריינקייט אין איהרע אויגען. לאַנג קוקען אויף איהר האָט ער ניט געקענט. ער האָט דעם בליק געבויגען צו דר'ערד, א גוטער שמייכעל האָט זיך צוגאָסען איבער זיין מויל און וואָנצעס, געקראַצט זיך מיט אַ האַנד אונטער אן אויער און זיך אָנגערופען צו די „דראָטען־געהערין":

— קום, נינאַ.

גענומען די דראָטען־געהערין און געוואָרפען א פעראכטענדען בליק אויף שלמה'לען און געברומט אונטער'ן נאָז:

— כאַפּט איהם די שוואַרצע יאָהר. און איז ארויס פון קאפע־הויז.

אלע האָבען זיך פערוואונדערט פארוואָס קאַנאַריק האָט דאָס גע־טהאָן.

קיים, האבען זיי אונטערגעהאלטען זיין האנדעל מיט די נעהיימע פא־
פירסען און פערקויפט צו די נעסט וואס זיינען געקומען צו זיי. די
טובות האבען נעפיהרט צו פריינדשאפט, נישט קוקענדיג אויף די פרא־
פעסיע וואס זיי פערנעהמען. איבריגענס ביים פאפירסניק אין שטוב
האט מען נאר נעהאט פערגעסען מיט וואס די מיידלאך פערנעהמען זיך.
זיי האבען זיך אויפגעפיהרט ווי גוטע שכנ'טעס און ווי אנדערע נע־
וועהנליכע מענשען. און דער פאפירסניק איז מיט דער צייט דערצו
אזוי נעוואהנט נעוואָרען, אז ער האט אויך פערגעסען, אז די מיידלאך
זיינען „טמאות". אפטמאל האט ער בעשטימט צו וועקסלען די וואה־
נונג, כדי פטור צו ווערען פון די שכנות'שאפט. נאר קיין נעלד איז
נישט נעווען אויף איבערצויהען זיך. קיין אנדער וואהנונג האט זיך
נישט נעמאכט, און מען איז שוין פשוט נעווען צוגעווענהנט צו די
טובות....

נאר שבת האט עס איהם פערדראסען מעהר ווי אן אנדערס מאל,
ווען ער זאגט פרק, קומען זיי, די „טמאות", אריין. האט ער זיך פער־
דרעהט, און איינגעטונקט זיך אין סדור און נעזאגט מיט א זינגענדינען
נגון.

„על שלשה דברים העולם עומד", אויף דריי זאכען שטעהט די
וועלט....

און די מיידלאך האבען זיך צוגעהערט צו דעם בעקאנטען היימי־
שען נגון און האבען זיך גוט נעפיהלט ווי אין דער היים.

אם מעהרסטען האט די „לאוויטשערין" שבת נאכמיטאג ליעב נע־
האט צו פערברענגען ביים פאפירסניק. זי איז נעווען א פרומע טאכ־
טער פון דער היים. איהר פאטער איז נאך ביז היינט א מלמד אין
לאוויטש. זי האט זיך געהאט פערליבט אין א פריזירער, דער פאטער
האט זי דוקא נעוואלט חתונה מאכען עפעס דארט פאר א אויסגעווייק־
טען אָרים בחור פון בית־המדרש. פערדיענט האט זי נעלד פאר זיך,
א זאקען־מאכערין נעווען. האט זי דער פריזירער נעהאט אנגערעדט
און זי איז אנטלאפען מיט איהם קיין לאָדז. דארטען האט ער זי ער־
געץ וואו אריינגענעבען, פון וואנען זי איז דא אהער געקומען אין „היי־
זעל". היינט בעדויערט זי שוין נישט און נישט זי פרעהט זיך. יעדער
האט זיין אונגליק, און קיינעם קומט נישט אן די פרנסה גרינג. נאר
זי האט נעהאפט אמאל נאך פון דאנען ארויסצוקומען און חתונה האבען

טער און דאָס האַרץ זיך דערכאַפּט מיט שאָלעכץ פון א פּאָמעראַנץ. די קינדערלאַך פערשמוצט די פּנימ'לאַך און די נעזלאַך מיט דעם שבת'-דיגען עסען אין די נייע שבת'דיגע קאַשקעטלאַך זיינען געזעסען אויף דער ערד און האָבען זיך געשפּיעלט אין ביינדעלאַך, און מלך פּאַפּיראָס-ניק, וועלכער איז אליין געווען אַמאָל א חסיד'ישער יונגערמאַן, נאָר היינט פאַריאָגט א גאַנצע וואָך אין פּרנסה, האָט שבת זיך אָבגערוהט, געזעסען אין די גאַטקעס און האָט געזאָגט פּרק.

די מיידלאַך זיינען אריינגעקומען אָנגעטהאָן אין בלויע קאַרטען-קליידלאַך מיט אַטלעסנע אונטערפאַלדען, און געוויזען דאָס קראַנקע ווייבעל די העטס מיט די פיעלע פעדערען און בלומען, די נייע קאַמאַ-שען, און געבעטען אויף זיך מבינות זאָגען. דאָס קראַנקע ווייבעל האָט דערפון הנאה געהאַט. אליין גאָר נישט געהאַט וואָס אָנצוטהאָן און איז שוין ניט געווען אין דרויסען זייט יאָהרען, האָט זי גרויס הנאה גע-האַט צו רעדען פון מאָדעס, אין וועלכע זי איז אַמאָל מיידעלווייז גע-ווען א גרויסע בריה'טע, מבינות געזאָגט, אז דאָס שטעהט ניט גוט, און די קאָלירען פּאַסען נישט און אליין זיך נישט געשעהמט אָנצופּרובירען די העטס אויף איהר שבת'דיגען שייטעל און געל פּנים און געטראַכט ביי זיך מיט קנאה: ווען זי האָט אזוינס אָנצוטהאָן, וואָלט זי נאָך היינט געווען א שעהן ווייבעל און וואָלט אין גאַס ארויס שפּאַצירען כאָטש קראַנקערהייד.

— די פאַלדען זיינען דאָך צו ברייט, רייזעלע, זאָגט זי צו א מיידעל, וועלענדיג כאָטש אַ שטאָך געבען יענע וואָס זי איז צו דין.

— אָ, היינט טראָגט מען אזוי. אלע פּאַניעס אויף די מאַרשאַל-קאָווסקי גאַס טראָגען אזעלכע.

דער איד, מלך פּאַפּיראָסניק איז בייז געווען וואָס די „טמאות", די מיידלאַך פון די הייזלעך פערקעהרען ביי איהם אין שטוב און זיין ווייב האַלט זיך אונטער מיט זיי. אָבער ער האָט זיך גאָר נישט גע-קענעט העלפען. ער האָט געוואָהנט מיט זיי אין שכנות, הויז ביי הויז, און די מיידלאַך האָט עס געצויגען צו איהם אין שטוב אריין וואו זיי קענען אריינקומען אלס שכנות און פריינד. עס איז נישט געווען פאַר זיי די טהיר צו פערמאַכען. און אָפט מאָל האָט מען פון זיי אַ טובה געהאַט. א חוץ וואָס זיי האָבען די קינדער געטהיילט צווייערס אָדער געקויפט געבעקס און פלעגען דאָס ווייבעל העלפען אין בעלי-הבתיש-

געזידט. מאטקע האט אריינגעקוקט אין פינסטערן אלקעריל און האט בעמערקט חנה'לע איז געזעסען ביים פענסטער און האט געלעזען א ביכעל. זי האט זיך שטארק פערוואונדערט וואס קאנאריק טהוט יעצט, אין אוא צייט, אין קאפע הויז, ווען קיינער איז ניטא, נאר זי האט זיך ניט געמאכט זעהען קאנאריק'ן און וויטער געלעזען אין איהר ביכעל.

מאטקע האט זיך געדרעהט אין אלקעריל, אריינגעקוקט אין קאפע הויז, ווי ער וואלט ווען געזוכט. דאס מיידעל האט איהם ניט גע־פרעגט וואס ער וויל. ער איז געווען א היימשיער. און ער האט נעקענט אריינקומען ווען ער האט געוואלט.

מאטקע האט זיך אויפגעקוקט: די בעל הבית'טע איז ניטא. די בעל הבית'טע מיט דעם בעל הבית זיינען געשלאפען אין דעם שטיבעל, די ברידערלאך זיינען אויך ניט געווען, נור חנה'לע אליין איז נעזעסען און געלעזען.

דער יונג האט זיך געמאכט הארץ, אויסגעהוסט זיך און געמאכט א טריט צום מיידעל, אוועקגעשטעלט זיך פון דערווייטענס און גע־זאגט מיט א פערשעהמטע מינע:

— וואס לעזען זי, חנה'לע? א ביכעל?

דאס מיידעל איז נישט געווהנט געווען, אז ווער פון די יונגען זאל זיך ווענדען צו איהר מיט אנדערע זאכען א חוץ צו דערלאננען טהעע אדער נעהמען בעצאהלט. און געוואהנט איז זי געווען, אז אלע, סיי די יונגען, און סיי די מיידלאך, זאלען זיך פערהאלטען צו איהר אנשטענדיג. אין די בעל הבית'טעס געגענווארט האבען זיי זיך ניט געשעהמט צו רעדען די אויסגעלאסענסטע רייד, אבער ווען הנה'לע איז אריינגעקומען און די מיידלאך האבען גערעדט די מיאוס'טע רייד, האבען זיי באלד איבערגעהאקט און נעזאגט איינע צו די אנדערע: „שא, א מיידעל איז דא...“ זי האט געוואוסט די פרנסה, מיט וועלכע די מיידלאך פארנעהמען זיך, נאר זי איז שוין אזוי צוגעוועהנט געווא־רען דערצו אז עס האט אויף איהר קיין בעזונדער אינדרוק ניט גע־מאכט. עס האט ניט געווקט איהר מיידעלשע פאנטאזיע, און ניט געבראכט, אז זי זאל ווענען עפעס נאכקלאהרען. זי האט געהאלטען די מיידלאך פון די „הייזלאך“, ווי אלע שכנים, פאר „אונגליקליכע“, נאר וואס זאל מען מהאן? קיינעמס פרנסה קומט ניט אהן גרינג. אין זי האט זיך בעצוינגען צו זיי אינפאך ווי צו אלע אנדערע מענשען.

מיט אן ארענטלעכען מענשען, און זי האט געהאלטען אין איין זאמ־
לען וועש אויף א אויסשטייער. זי האט דאס געהאט א בעזונדערע ליע־
בע צו דעם פאפיראסניק, צו זיין פאמיליע, און אז עס איז געקומען שבת,
האט זי לייב געהאט צו הערען ווי ער לייענט פרק, עס האט זי דער־
מאהנט אן פאטער אין דער היים, און אפשר אן איהר אייגענעם לעבען,
וואס האט איהר טהיילמאל אויפגעשוינט פאר די אויגען ווי א חלום....

דערווייל האבען זיך אלע מאטקע׳ס נקבות פערזאמעלט אנגע־
טאנענערהייד ביי דער „שפאנערין" און געווארט אויף מאטקע׳ן.

עס זיינען געווען פיער מיידלאך: די שפאנערין און נאך דריי
וואס מאטקע האט זיך „ערווארבען" און געהאלטען זיי אין פערשיע־
דענע הייזלאך אין דער שכנה׳שאפט ארום. זיי זיינען אלע ארויינגע־
קומען צו די „שפאנערין", ווייל זיי האבען געווואוסט, אז מאטקע האלט
די „שפאנערין" פאר זיין הויפט נקבה, און זי איז מעהר מיוחסת פאר
זיי אלעמען, ווייל זי געהט נישט אויף דער גאס, נאר אין האטעלען,
און מאטקע קויפט איהר שעהנערע אנצוגען ווי אלע אנדערע.

עס איז שוין געווען שפעט און מאטקע איז נאך נישט געווען.
שלמה׳לע שלאסען־העקער איז שוין דא געווען, און האט צוזאמענגע־
נומען זיינע מיידלאך: די גאסטענינערין, די „יאטילע" און די „בלאנ־
דע ראזע". (די „לאוויטשערין" האט נישט געוואלט געהן. זי איז אי־
בערגעבליעבען בייס פאפיראסניק און איינגעהערט זיך ווי ער זאגט
פרק מיט דעם גמרא נגון). די מיידלאך, מאטקעס כלות האבען אונגע־
דולדיג ארויף און אראב געדרעהט זיך, געקוקט פון די פענסטער, פון
די שטיגען און אנגעגרייט איהם די העמד, דעם אנצוג, די שטיוועל,
דעם קראוואט, אבער מאטקע געהט ניט. די „שפאנערין" האט אויס־
געטהאן דעם הוט מיט די רויטע רויזען, און האט זיך געשווארצען אפילו
אז ער זאל צוזעצט ווערען, וועט זי אויף שוין ניט געהן מיט איהם
שפאציערען.

— וועסט דיך לאזען איבערבעטען. אז ער וועט דיך בעטען,
וועסט נעהן — האבען די אנדערע מיידלאך געזאגט, ניט אהן קנאה,
וואס זי איז די „נעליעבטסטע".

דערווייל איז מאטקע ארויינגעקומען אין קאפע הויז. אין קאפע
הויז איז קיינער איצט נישט געווען, און איינמאל פאר א גאנצע וואך
האט דער סאמאוואר וואס איז געווען איינגעמויערט אין א קעסעל נישט

מיט אַלע מיידלאַך שפּאַציערען. עס איז ניט שעהן, זאָגט ער, מיט פיער, נור מיט צוויי און צוויי. אז ער האָט זיך שוין געהאַט אָנגעטהאָן, האָט ער איבערגעקוקט די מיידלאַך, און צום ערשטען מאָל עפּעס איז איהם ניט געפעלען ווי זיי געהען אָנגעטהאָן, געהייסען אַראָפּרייסען די גרויסע פעדערען פון די קאַפּעליושען. די מיידלאַך האָבען איהם אָנ־געקוקט ווי משוגע. נור פערפאַלען. ער האָט געהייסען. ער האָט זיי געפיהרט, ניט ווי תמיד, פיער אין איין שערענגע, נאָר צוויי און צוויי, ווי גענז, אין זאַקסישען גארטען אריין. די „אָוויצאָווע אַלעע" אין גאָרטען איז פול געווען מיט שפּאַציערענדע. יונגען און מוידען פיעל אויף אַלע בענק, צווישען די בוימער און אויפ'ן ברייטען וועג. מאָטקע איז פארביי מיט זיינע כלות. די מיידלאַך זיינען געווען שטאָלץ, גרויס ביי זיך וואָס מאָטקע פיהרט זיי.

מאָטקע האָט געהאַלטען די הענד אין די הויזען קעשענעס, דעם הוט פערוואָרפען אן א זייט און געבויגען דעם בליק צו דר'ערד. פון דער אָפענער וועסט האָט זיך ארויסגעריסען דאָס ווייסע געפּרעסטע העמד, וואָס די מוידען האָבען עס אזוי שטייף אויסגעפּרעסט ווי א ברע־טעל. קיין קראַגען האָט ער ניט געטראָגען, דערפאַר א רויטען, שמאָ־לען, לאַנגען קראַוואַט, וואָס א מויד האָט איהם אויסגענעהט פון א רויטען באַנד, און זיינע גלענצענדיגע חאָליאַוועס האָבען געפינקעלט פון דערווייטענס.

דער עולם האָט איהם געקענט און איין יונג האָט געשטופּט דעם צווייטען: „זעהט, זעהט, קאַנאַריק געהט מיט זיינע כלות!"

די מיידלאַך האָבען געוואוסט, אז מען קוקט זיי נאָך און זיי זיי־נען שטאָלץ געווען דארויף.

אויפ'ן שפּאַציער האָט ער זיך אָנגעטראָפען מיט שלמה'לע שלאָ־סען־העקער. יענער איז אויך געגאַנגען מיט זיינע כלות, נאָר קאַנאַריק'ס כלות זיינען געגאַנגען שעהנער אָנגעטהאָן און זיינען געווען שטאָלצער, און יענע מיידלאַך האָבען זיי מקנא געווען, ווייל זיי האָבען געוואוסט, אז קאַנאַריק פיהרט זיינע נקבות אין טהעאַטער און שלמה'לע שלאָסען־העקער זשאַלעוועט א גראָשען, זאַמעלט זיך א פערמעגענס התונה צו האָבען.

די יונגען האָבען זיך אָנגעקוקט. מאָטקע האָט אויפגעהויבען די אויגען און געקוקט אויף שלמה'לען מיט א שפּאָטישען געלעכטעריל, און

דורך דעם איז איהר אזא וואונדער געווען, וואס מאטקע האט זיך פלוצ־
לונג אבגעשטעלט און אריינגעקוקט זיך אין איהר לעזען, וואס ער האט
עם קיינמאל ניט געטהאן.

דאס מיידעל האט איהם אנגעקוקט, אבגעענטפערט:

— א ביכעל. — און האט וויטער געלעזען.

מאטקע איז וויטער געשטאנען און געפרעגט:

— וואס פאר א ביכעל, א מעשה?

— יא, א מעשה, דא האבען זי, זעהען זי — האט איהם דאס
מיידעל געשטעקט דאס ביכעל אין האנד אריין.

מאטקע האט געהאלטען דאס ביכעל אין האנד קאפויער, רויט
געווארען, ווי א חתן־בחור און געזאגט מיט א פארשעהמטען שמייכעל:

— איך קען נישט לעזען. עפעס א שעהנע מעשה?

— יא, א שעהנע מעשה, יאסעלע — הייסט זי.

— וואס פאר א מעשה?

— א מעשה מיט א יתום, ווי ער האט ניט געהאט קיין טאטען,
קיין מאמען און זיך ארומגעוואלגערט ביי פרעמדע מענשען און מען
האט איהם געשלאגען אויך, — האט דאס מיידעל געזאגט און א טרעהר
האט געגעבען א בליץ אין איהר אויג אויף דעם העלד פון דער מעשה
וואס זי האט געלעזען.

מאטקע האט זיך א מינוט פערקלעהרט. דאס פנים זיינם איז גע־
וואָרען אונשולדיג ווי ביי א קינד און די אויגען ריין, און ער האט אב־
געענטפערט מיט א פערלעגען שמייכעל:

— אוי, איז עס דאך א שעהנע מעשה, איך וואלט זי געוואלט
הערען.

— איך וועל זי איהן אמאל פערצעהלען.

— זי וועלען זי מיר פערצעהלען?

— יא — שאקעלט דאס מיידעל מיט'ן קאפ.

— גוט.

— חנה'לע, חנה'לע! קום נאר אריין! — האט די מאטע נערופען
פון די וואהן־שטוב, מורא האבענדיג פאר מאטקע'ן.

מאטקע איז אוועק צו די מיידלאך. ער איז ניט גוט געווען דעם
היינטיגען שבת צו זיי. עס איז איהם ניט געפעלען דאס העמד וואס
זיי האבען איהם אריסגעפרעסט, און דערנאך האט ער ניט געוואלט נעהן

.6

מאַטקע זויל זיך אַנזאַרימען.

מאָטקע האָט ניט געוואוסט וואָס מיט זיך צו טהאָן. וואָס א טאָג איז איהם חנה'לע מעהר געפעלען און ער האָט זיך איינגעליעבט אין איהר, און ער האָט ניט געוואוסט ווי אזוי צו רעדען צו איהר. דער יונג וועלכער האָט געהערשט איבער פיער לעבענס אין ווארשא, וואָס איז געוואָהנט געווען צו בעפעהלען און מען זאָל איהם פאָלגען, און וואָס גאָרנישט האָט עקזעסטירט זיין ווילען צוריקצוהאַלטען, נישט קיין גאָט, נישט קיין געזעץ און נישט קיין געוויסען — דער יונג איז הילפלאָז געוואָרען און ווי א קינד זיך בענומען, ווען ער האָט זיך בע־געגענט מיט דער קליין חן־עוודיגער מיידעל, וואָס האָט צוויי לאַנגע שווארצע צעפּ און אויגען וואָס קוקען דרייסט אָהן שרעק אין יענעמס פּנים אריין, און וואָס האַלט זיך פון דערווייטענס פון אלע „געסט" פון דעם קאַפּע־הויז, טהוט איהר ארבייט ווי א פליכט, און „געהט זיך איהר וועגס". און נאָך איינס. דער יונג איז פערשעהמט געוואָרען אין איהר געגענווארט. צייט ער האָט גערעדט מיט איהר שבת ביים ביכעל לעזען, קען ער איהר גלייך אין פּנים נישט קוקען, אז ער זאָל זיך ניט שעהמען... ער האָט זיך פיעל מאָל פאָרווירפע געמאכט, אז ער איז אַ „פרייער" וואָס ווערט פערכאַפּט פון אַ ליאַדע מיידעל און עס פּאַסט נישט פאר א יונג א „קאַדעט", ער זאָל זיך לאָזען פיהרען פון א נאַרישע „קאַפּע־מיידעל", פון א „פריטץ", אַ גאָר נישט, און כדי זיך אליין איינמאָל פאר אלע מאָל צו ווייזען ווער מאָטקע איז, און מיט מאָטקען שפּיעלט מען זיך נישט, האָט ער בעשטימט, זיך אריינצו'גנב'־ענען צו איהר ביינאכט אין שטוב און „פערטיג" זי מאַכען... פאר גאָר נישט, נור גלאַט אזוי, ווייל ער וויל אזוי, און לאָז איהם ווער פּרואווען עפּעס טהאָן.

ער האָט שוין גאנץ גוט אויסגעשפּירט דאָס אָרט וואו זי שלאָפט.

שלמה'לע האָט אויסגעמידען זיין בליק און איהם ניט געוואָלט זעהן.

מאָטקע האָט ניט לאַנג פערבראכט אין גאַרטען. ער האָט גע־פיהרט זיינע כלות אין אידישען טהעאַטער אויף קאראווע גאַס. דער יונג וואָס פערקויפט בילעטען אין דער קאַסע האָט קאַנאַריק'ען גוט געקענט. איבערהויפט איז מאָטקע געווען אן אָנגעלעגטער גאַסט אין אידישען טהעאַטער. ער האָט בעצאָהלט מיט רובעלס פאר בילעטען פאר זיך מיט זיינע כלות, וואָס מען איז עס גאָרניט געוואהנט געווען אין אידישען טהעאַטער. דער וויצע־דירעקטאָר, א דיקער יונג, מיט אַ פּאָאר שווארצע צייהן און א גאָלדענע הארפע אין דעם לאַץ פון זיין ראָק איז איהם אַנטקעגען געלאָפען און אלע אָנגעשטעלטע זיינען איהם אַנטקעגען געלאָפען און אָנגעוויזען איהם די פּלעצער און גערעדט צו איהם פּויליש „פּראָשע פּאַנאַ". אין אידישען טהעאַטער האָט מען גע־שפּיעלט אַ שטיק, וואָס מען האָט א סך געזונגען און אינגלאך האָבען קדיש געזאָגט. מאָטקע'ס כלות האָבען דערביי געוויינט און געווישט זיך די טרעהרען מיט די זיידענע טיכלאך פון די אָנגעפּוידערטע באַ־קען. מאָטקע איז ארויס אין בופעט און געקויפט זיינע כלות טשאָקאָ־לאַדס, און געהייסען געבען א יונג פון טהעאַטער, אן אַקטיאָר, אָדער א וויצע־דירעקטאָר, א טרונק בראנפען ביים בופעט, אוועקגעזעצט זיך ערנסט און צוגעהערט זיך צו די ליעדלאך וואָס זיינען איהם זעהר געפעלען.

נור אם מעהרסטען איז איהם געפעלען דער קאָמיקער און די אינגלאך וואָס האָבען קדיש געזאָגט. ער האָט זיי געהייסען ארויפשיקען אויף דער ביהנע טשאָקאָלאַד.

און די מיידלאך זיינען גליקליך געווען. אלעס איז זיי געפעלען און האָבען איינגעליבט זיך אין אלע אקטיאָרען. אַ גאַנצע וואָך האָבען זיי געזונגען די ליעדלאך וואָס זיי האָבען געהערט אין טהעאַטער, דער־צעהלט צו אַנדערע מיידלאך און דעם קראנקען פּאַפּיראָסניק'ס ווייב, און חנה'לען, ווי די אינגלאך האָבען קדיש געזאָגט נאָך זייער געשטאָר־בענע מוטער, און ווי דאָס קינד האָט די הענטלאך אויסגעשטרעקט, און זיי האָבען געווארט מיט אונגעדולד אויפ'ן צווייטען שבת, ווען מאָטקע וועט זיי נאָך אַמאָל פיהרען אין טהעאַטער.

אָבער מאָטקע איז עפּעס וואָס מיט זיך ניט צופריעדען געווען, צייט ער האָט זיך שבת בעגעגענט מיט חנה'לען.

האנד און אריינקריכען צו איהר אין בעט אריין. אז ער איז אין שטי־
בעל אריינגעקומען האָט איהם א וואַרימקייט און א דומפינקייט ארום־
גענומען פון די שלאָפענדיגע אטעמס וואָס האָבען זיך געהערט אין
שטיבעל. דאָס הארץ האָט איהם אָנגעהויבען צו קלאָפען, און ביי דעם
קאַרגען שיין פון לעמפעל האָט ער געזוכט חנה'לעם בעט. עס איז נע־
וועז א שלאָף־באַנק. א קאַסטען וועלכער דיענט בייטאָג פאַר א באַנק,
ביינאכט פאַר א בעט. דער קאַסטען איז געווען אויסגעבעט מיט קי־
שענס, אלע פערערען פאַר חנה'לעם אויסשטייער, געשלייסענע און נישט
געשלייסענע, זיינען אויסגעלענען אין קאַסטען. צווישען די קישענס
איז געלענען חנה'לע, נעבען איהר, איהר יונגער פינף יאהריגער ברו־
דערל, וועלכער האָט זיך ווי א קינד צוגעפיעשטשעט צו די שוועס־
טער'ס נאַקעטע יונגע ברוסט. מאַטקע איז פערכאַפט געוואָרען פון
בילד. ער האָט נישט אויסגעלאָשען דאָס לעמפעל, נור קניענדיג פאר'ן
בעט האָט ער זיך איינגעקוקט אין חנה'עס שלאָפענדע געזיכט. ער
האָט געהערט איהר אטעמען וואָס האָט זיך געטראָגען פון איהרע נאָז־
לעכער און אָפענעם מויל, און געפיהלט די וואַרימקייט וואָס האָט גע־
שלאָגען פון איהר צו־וואַרימטען קערפער. די שווארצע קודלעם האָאר
וועלכע האָבען זיך איצט צופלאָשעט און געווען בעזויים מיט פערערען,
זיינען געלענען ארום איהר פנים, פערשפרייט איבער איהרע נאַקעטע
אַרימס און נאַקעטע הענד, און זיי האָבען זיך בעוואויגען און געהויבען
אין איינעם מיט דעם שלאָגען פון איהר ברוסט. די ברוסטען צוזאמען־
געקנייטשט, ווי זי וואָלט וועמען ארומהאלטען, איז זי געלענען מיט
איהרע יונגע הענד ארומגענומען איהר קליין ברודערל. די אויגען האָט
זי געהאַט פערמאַכטע, נור אונטער די פערמאַכטע הייטלעך האָט זיך
ארויסגעזעהען בולט דאָס אויג, און די שווארצע שטייפע הערלעך פון
די הייטלעך האָבען זיך פערשלאָסען, ווי פערמאַכטע פליעגלעך פון
פייגעלעך, און אָבגעהיט דאָס אויג, און ארום איהרע ליפען איז געלע־
גען אויסגענאַסען יענער חן־עוודיגער שמייכעלע וואָס האָט מאַטקע'ן
„דרך ארץ" געלערענט, וואָס האָט מאַטקע'ן געמאַכט הילפלאָז, און
ווי א קינד איהם געמאַכט יעדעם מאל וועז ער האָט געוואַגט צוצוגעהן
צו איהר און צו רעדען מיט איהר. מאַטקע האָט געקניעט פאר'ן בעט,
האָט בעטראַכט חנה'לען, געהערט און געפיהלט איהר וואַרימקייט און
איהר אטהעם און געזונדקייט וואָס האָט געשלאָגען פון איהר בעט

הינטער דער אלקער זיינען געווען צוויי פינסטערע שטובען, איינס פון זיי האָט נישט געהאט קיין פענסטער נור אן אפענע טהיר אין א צוויי־טע שטוב וואָס האָט יא געהאט פענסטער. מאטקע האָט געוואוסט, אז אין יענע שטוב אָהן פענסטער שלאפט חנה'לע און צו איהר זיך אריינ־צו'גנב'ענען מוז ער אדורך די ערשטע שטוב מיט'ן פענסטער, אין וועלכען עס שלאפט דער „קאפע־מאכער", דאָס הייסט דער בעל־הבית פון קאפע־הויז מיט די אידענע. נור ער האָט זיך פאר דעם אויך נישט געשראקען. ער האָט זיך פערלאזט אויף זיין געשיקטקייט און פראקטיק.

א נאנצען טאג און א נאנצען אבענד און נאכט, אין וועלכע ער האָט בעשטימט דאָס זייניגע אויסצופיהרען, האָט ער זיך נישט נע־וואלט בעגענענען מיט חנה'לען און ניט קוקען איהר אין די אויגען אריין. שפעט אין דער נאכט, וען די „מיידלאך" זיינען שוין פערשוואונדען פון דער גאס, און נור אין דעם קאפע־הויז האלטען זיך אויף די לעצטע נעסט — האָט ער זיך געוויזען. אין „קאפע וואַרשאוסקי" איז שוין טונקל געווען. די בעל־הבית'טע איז א שאד געווען נייע צוואנציג קאפעקען אריינצואוואַרפען אין דעם גאז־אויטאמאט, און די לאמפען האבען זיך טאקע געברענט מיט דעם אויסגעהענדטן ליכט, פון די לעצטע כחות. אין אווינקל זיינען געזעסען א פאר מיידלאך וואָס עם האָט זיי ניט געלונגען צו מריגען קיין נעסט „אויף א נאנצע נאכט" — און אויסגערעדט זיך די הערצער. אין הויז זיינען שוין אלע געשלא־פען. מאטקע איז אריין אין קוך. זי איז פערשפארט געווען מיט א ברעט. ער האָט קונציג דאָס ברעט אונטערגעהויבען, עס זאל ניט פא־לען און אנמאכען א גערודער. אויף אלע פיער, בעלויכטען נור מיט דעם קארגען נאכט־לעמפעל וואָס האָט זיך געברענט אין חנה'לעס צי־מער, איז ער אדורך געקראכען די שטוב אין וועלכער דער בעל־הבית מיט די אידענע זיינען געשלאפען. פון דער טונקלהייט האָט זיך פערנומען א הויך שנארכען פון פערשיעדענע ווינקלען, און שאטענס זיינען נאכגעקראכען נאך מאטקען, וועלכער האָט זיך ווי א קאטץ גע־גליטשט אין חנה'לעס שטוב אריין. אין חנה'לעס שטוב האָט א לעמ־פעל געברענט. די ערשטע זאך האָט ער געקלאהרט אויסצונעפינען, אין וועלכען בעט חנה'לע ליגט. דערנאך דאָס לעמפעל אויסצולעשען, צוצוקריכען צו חנה'לעס בעט, דאָס מויל איהר פערשטעלען מיט די

.7

מאַטקע זויל א חתן זוערען.

מאָטקע האָט זיך אָנגעהויבען גאָר אַנדערש צו פיהרען, צו דער פער־וואונדערונג פון אלע זיינע פריינד און בעקאַנטע. ווי שלמה'לע שלאָ־סען־העקער האָט ער אָנגעהויבען צו בעהאַנדלען זיינע נקבות. ער האָט זיי אָנגעהויבען צו בעטראַכטען ווי א סחורה און קיינע פאַמיליערע בע־ציהונגען מיט זיי מעהר ניט געהאַט. ער איז שוין מיט זיי ניט גע־זעסען ביי איין טישעל אין קאַפע־הויז „ווארשאַווסקי", ער האָט זיי שוין ניט אזוי אָפט ארויסגעפיהרט אויף א שפּאַציער שבת נאָך מיטאַג, מאָטקע האָט אָנגעהויבען צו שפּאָרען אַ גראָשען און ניט ווי זיין גע־וואָנהייט האָט ער זיך גאָר גענומען דינגען מיט זיי איבער די קלייד־לאָך, שיך און העטס וואָס זיי האָבען פערלאַנגט פון איהם, און ווי שלמה'לע שלאָסען־העקער פלעגט ער טענה'ן צו זיי, אז זיי זיינען גע־קומען צו מאַכען געלד.

— גיב נאָר א קוק, יעדען מאָנטאַג און דאָנערשטאַג א נייעם העט. דו קענסט געהן אין דעם.

קיינער האָט ניט געוואוסט וואָס איז געוואָרען מיט מאָטקע'ן. ער פלעגט שוין אַ גאַנצע נאַכט אָבזיצען אין קאַפע־הויז, אָדער ארומ־דרעהען זיך אין דער גאַס און אַכטונג געבען אויף זיין סחורה. און קוים פלעגט אַ מויד ארויסקומען פון אַ גאַסט, האָט ער זי בעזוכט, אויב זי האָט ניט פערשטעקט קיין קליין־געלד אין זאָק אריין... ער איז געוואָ־רען א ביטערער יונג. ווען גוטע ברידער האָבען צוגעזעהן ווי ער רייסט א וועלט איין, שפּאָרט אַ גראָשען — און ווארפט שוין ניט רובעלס, האָבען זיי הינטער איהם דאָס געלעכטער געמאַכט, און חיים'ל ממזר האָט אפילו געוואגט איהם אין די אויגען צו זאָגען:

— וואָס איז, קאַנאַריק — געהסט חתונה האָבען, וואָס דו זשאַ־לעוועסט אזוי א גראָשען?

ארוים, און זיך פארגעשטעלט ווי ער וואלט איהר מאן געווען. ער איז אהיים געקומען שפעט ביינאכט פון א יריד. א דערפרוירענער, פון דער פייכטער, קאלטער נאכט אין וועג, און קריכט אריין צו איהר, צו זיין וויבעל אין בעט אריין, און זי דערווארימט איהם מיט איהר יונגע געזונטע לייב, דאָ אין בעט צווישען די קישענס און פערערען. א גוט שמייכעלע איז איהם אדורך געגאנגען איבער די ליפען. עס איז איהם גוט געווען אזוי צו קלעהרען און ער האט גאר אין נאנצען פערגעסען צו וואס ער איז דאָ ארייגעקומען. ער האט שוין יעצט קיין חשק ניט נעהאט אויסצופיהרען זיין ווילען. עס איז איהם גוט געווען צו קניען פאר איהר בעט, צו קוקען אין איהר שלאָענדע איינגעשלומערטע ברוסט, צו פיהלען איהר אטהעם און וואַרימקייט און צו פאנטאזירען וועגען דעם, אז זי זאל זיין ווייב וועלען, זיין אמת איינציג ווייב.

מיט מעהר פאַרזיכטיגקייט ווי ער איז ארייגעקראָכען, איז ער פון איהר שטיבעל ארויסגעקראָכען. נישט זי און נישט איהר פאַטער אויפצוואוועקען, כדי זיי נישט צו דערשרעקען. די נאכט איז מאַטקע שוין נישט געשלאָפען רוהיג. ניט די נאכט און ניט די אַנדערע נעכט. ער האט נעקלעהרט וועגען דעם, ווי אזוי זיין פאנטאזיע וואהר צו מאכען, אז חנה'לע זאל זיין ווייב וועלען. ניט איינע פון די מיידלאך, וועלכע זיינען איהם שוין יעצט גאר ניט אַנגענאַנגען, נור זיין אמת ווייב, צו וועלכע ער זאל אין בעט ארייקריכען, אַנצוואוואַרימען זיך פון דעם קאלטען, נאסען נאכט־וועג, וועו ער קומט פון יריד אהיים....

— דאָס איז דער קליינער גנב, מאָטקע, וועלכער האָט פון די קינ־דער די זעמעל און די בייגעל פון די הענד ארויסגעכאַפּט?

— דאָס איז ער, דער גנב, צוליעב וועלכען מען האָט קיין קינד אין גאס ניט געקענט ארויסשיקען, דאָס איז ער דער רויטער זלאַטקע'ס זוהן. — גיט נאָר א קוק, וואָס פאר א יונג עס איז אויסגעוואקסען, אוי מאַמעלע קרוין, וואָס א גרויסע שטאָדט מאַכט פון א מענשען!

— און ווי שעהן איז דאָס, א יונג האָט זיך אָן דער מאַמען דער־מאָהנט, שעהנע מתנות איהר געבראכט.

— לאָז אן אָרימאן אויך אַמאָל נחת האָבען. זי האָט עס, נעבעך, כשר פערדיענט, וויפיעל צרות מען שטעהט אויס איידער מען ערציהט אזא יונג.

אזוי וועלען די ווייבער רעדען, זיצענדיג פאר דער טהיר שבת פארנאַכט, ווען ער וועט מיט דער כלה שפּאַצירען. און ער וועט זיך גאָר נישט מאַכען דערפון. ער וועט נאָר אויפהויבען דעם ראָק און צייגען די גאָלדענע קייט וואָס ער טראָגט אין דער וועסט און חנה'לע וועט טראָגען א הוט „פּאָ־ווארשאַווסקי". פופצעהן קערבלאך וועט ער פאר א הוט בעצאהלען. אין דער גאַנצער שטאָדט איז נאָך ניטאָ אזא שעהן מיידעל ווי חנה'לע, און זאָל געהן אזוי אָנגעטהאָן ווי זי, און דאָס איז זיין כלה, מאָטקע גנב'ס כלה, און זאָלען זיי צופּלאַצט ווערען.

דער יונג האָט זיך געבאָדען אין דעם נחת וואָס ער האָט זיך אויס־געפאנטאַזירט וועגען חנה'לען. נור ווי אזוי קומט מען צו צו איהר?

זאָל ער צוגעהן צו איהר און איהר זאָגען, אז ער וויל פאר איהר א חתן ווערען? האָט ער מורא, אז זי זאָל זיך ניט דערשרעקען פאר איהם און אַנטלויפען. ער וואָלט איהר דאָס וועלען זאָגען איידעל, זעהר איידעל, אז זי זאָל פערשטעהן אז ער מיינט עס טאַקע ערנסט, מיט דעם גאַנצען רעכטען אמת, פאר איהר א חתן צו ווערען.

קיין פריינד, קיין מענש האָט ער ניט געהאַט צו פערטרויען זיין האַרץ, און איז ארומגעגאַנגען מיט זיך. ער האָט גאָר בעשטימט צו שיקען צו איהר א שדכן, וועלכער זאָל קומען צו ר' מלך ליכטענשטיין (חנה'לעס פאָטער). (עס איז איהם מיט אַמאָל געפעלען גאָר דאָס וואָרט ר' מלך, ווי ער האָט איהם אַמאָל געהערט רופען פון שמש פון שוהל־כעל, ווען ער איז געקומען מאָהנען געלד פאר אן עליה.) צו איהם וועט ער שיקען א שדכן, וועלכער זאָל איהם ריידען דעם שידוך.

— לאָז דיר דעם קאָפּ ניט דארען פאר מיינעט וועגען. אז דו וועסט לעבען, וועסטו זעהן, אז די לייז וועלען דיר פריהער ניט אויפ־עסען, — איז געווען דער אנטוואָרט.

און ווירקליך איז מאָטקע'ן נישט געווען צו פערשטעהן. מאָטקע האָט זיך געמאַכט א פיינעם אנשטענדיגען אנצוג, שבת זיך אָנגעטהאָן ווי א געוועהנליכער מענש, און דרעהט זיך פאר דער קאפע „ווארשאַוו־סקי". קיינער ווייסט ניט וואָס איז מיט מאָטקע'ן, און מאָטקע קלעהרט ווי אזוי צוצוקומען צו חנה'לען, ווי אזוי צו רעדען מיט איהר.

ווארום אז מאָטקע האָט זיך עפּעס אונטערגענומען, איז ער גע־וואָהנט געווען עס גלייך אויספיהרען. און ער האָט ניט געהאַט קיין צייט צו ווארטען און געמיינט האָט ער אויך, אז אָט באַלד וועט חנה'לע פאר איהם אַ כלה ווערען. וואָרום מאָטקע האָט זיך גאָר ניט גע־קענט פאָרשטעלען, אז מען זאָל איהם אָבזאָגען. פאר וואָס? „איז ער ניט אזא שעהנער ווי אן אנדערער, און א גראָשען קען ער אויך פער־דיענען." נור ווי אזוי קומט מען צו איהר?

ער האָט איהר שוין געקויפט א זיינעריל, און א גאָלדען פינגעריל אויך מיט א בריליאַנט, פינף און פערציג רובעל אָבגעצאָהלט דערפאר און האַלט עס אויפ'ן האַרצען, איינגעבונדען אין א שמאַטקע. נאָר ווי אזוי גיט מען איהר דאָס, אז עס זאָל אויסזעהן פיין, או זי זאָל וויסען אז ער מיינט מיט איהר אויף אן אמת א חתן צו ווערען?

ער האָט שוין אפילו גאָר געקלעהרט ווי אויף יום טובים וועט ער מיט חנה'לען גאָר אהיים פאָהרען צו דער מאַמען. ער האָט זיך מיט אַמאָל דערמאָהנט אָן דער מאַמען, און געוואָלט איהר פערגניגען אָנ־טהאָן. דעם טאַטען נישט, נאָר דער מאַמען. איהר וועט ער א שעה־נע מתנה קויפען. א שייטעל איהר קויפען, אַ מאַנטעל מיט ברעגען און אַ פאַטשיילע, און אויף יום טוב וועט מאָטקע קומען מיט דער כלה אהיים. מאָטקע וועט ארויסגעהן מיט חנה'לען שפּאַציערען איבער די גאַסען פון שטעדטעל, עס וועט זיין א געיעג צו די פענסטער, ווייבער וועלען זיך סוד'ן אין די אויערן, און פרעגען איינע די צווייטע:

— ווער איז דאָס?

— דו דערקענסט איהם ניט, דאָס איז דאָך מאָטקע, דער רויטער זלאַטקע'ס זוהן, געקומען מיט דער כלה צו דער מאַמען צו גאַסט.

וועל אייך בעצאָהלען ווי א רייכער וואָס קומט צו אייך, — כאַפּט ער די האַנד צו דער קעשענע.

— איהר זעהט, דאָ האַנדעלט זיך, איך מיין. גלאַט אזוי אריבער־געהן... האָט איהר שוין מיט'ן מיידעל געשמועסט? — איז דער איד געפאלען אויף א המצאה, קלעהרענדיג ווי אזוי ארויסצומאַכען זיך פון דעם עסק.

— מיט'ן מיידעל האָב איך נאָך נישט גערעדט, נור איך מיין, אז זי וועט וועלען, איבריגענס איז עס נישט אייער עסק — רעדט מיט ר' מלך'ן, און זאָגט איהם, אז איך האָב אייך געשיקט.

— פערשטעהט איהר מיך אזוי, א חתן פון דער היינטיגער וועלט, איהר זיינט דאָך א יונגער־מאַן פון דער היינטיגער וועלט — האָט ר' ברכיה דערווייל זיך אָבגעקויפט מיט א קאָמפּלימענט — רעדט צו־ערשט מיט דער כלה, דערנאָך שיקט מען א שדכן. איהר פערשטעהט דאָך אליין.

מאָטקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איבויגענס האָט איהם דער קאָמפּלימענט „א חתן פון דער היינטיגער וועלט" זעהר פערשמעקט — האָט ער זיך געלאָזט איבערלייגען, און טאקע איינגע־זעהען, אז ער בעדארף צוערשט רעדען מיט חנה'לען.

— אַז דאָס מיידעל וויל איז שוין גאָר אַן אַנדער זאַך. זעהט איהר, דענסטמאָל קען מען שוין דעם טאַטען איבעררעדען, די מאַמען איבעררעדען.

מאָטקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איז ער אוועק און אָבגעמאַכט ביי זיך צוערשט איבערצורעדען מיט חנה'לען.

ער האָט אָבגעלייגט אויף שבת. שבת נאָכמיטאג, ווען דער בעל־הבית מיט דער בעל־הבית'טע שלאָפען און חנה'לע זיצט און לעזט דאָס מעשה ביכעל, וועט ער מיט איהר רעדען. ער האָט מיט האַרץ קלא־פּונג געווארט אויף שבת. אָבגעגאָלט זיך, אָנגעטהאָן זיך אַ קראַגען מיט א קראוואט און דעם נייען שבת'דיען אַנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט פאר צוואנציג רובעל, מיט די שעהנע גלענצענדיגע שטיוועל, האָט זיך מאָטקע ארומגעדרעהט פאַר דעם טראָטואַר פון הייזעל. בחינם האָ־בען שוין די מיידלאך געווארט אויף איהם, מאָטקע איז שוין מיט זיי שבת נישט געגאַנגען שפּאַציערען. (מאָטקע האָט שוין אפילו געהאַט די שפּאַנערין נעמאַכט פאר אויס געליעבטע. זי איז שוין געוואָרען

אין שכנות האָט געוואָהנט א איד וואָס האָט נעהאָט א לעדער קרעמעל. נור מאָטקע האָט נעוואוסט אז נישט דאָס איז דעם איד'ס פּרנסה. דער איד איז נעווען א חזן אין שוהל'עכיל פון קרעטשמער'ס הויף, א מוהל, און אז עס איז נעקומען פאר סכות זיינען די לעדער פערשוואונדען פון דעם קראָם, און אויף זייער אָרט האָבען זיך נעווייזען אתרוגים און לולבים. און גלאט איז דאָס נעווען א שעהנער איד, מיט א שעהנער באָרד, און אלע איינוואוינער פון דער אלטער שטאָדט האָבען אין זיין קראָם אריינגעזאָגט „גוט מאָרגען". דעם אידען האָט מאָטקע אויסגעקליבען פאר'ן שרכן, ער האָט נעוואוסט אז ער איז א בכבוד'ער איד און פאר אזא בכבוד'ע זאָך בעדאַרף מען א בכבוד'ען מענש. מאָטקע האָט נעהערט, אז דער איד פיהרט אוים שדוכים אין די פיינע הייזער, און ער האָט נעוואָלט צו חנה'לען שיקען א פיינעם שרכן, ניט קוקענדיג וויפיעל נעלד עס זאָל איהם קאָסטען. ער האָט איהר נעוואָלט אימפאָנירען מיט'ן שרכן.

אז מאָטקע האָט זיך נעווייזען צו דעם אידען אין נעוועלבעל, איז דאָרט נעוואָרען א בהלה ווי א שרפה וואָלט נעוואָרען. דער איד איז בלייך נעוואָרען דערזעהנדיג מאָטקע'ן אריינקומען אין נעוועלבעל, און די אידענע מיט די קינדער האָבען זיך נעווייזען אויף דער שוועל פון דער טהיר, מורא'האָבענדיג פאר'ן פאָטערס לעבען... מאָטקע האָט נישט פערשטאַנען, פאר וואָס זיין ערשיינונג האָט ארויסגערופען אזא בהלה, האָט ער זיך פערוואונדערט אומגעקוקט. און אז ער האָט נאָך נעזאָגט, אז ער בעדאַרף מיט ר' ברכיה (דער איד ווי יעדער בכבוד'ער איד האָט געהייסען ר' ברכיה) צו רעדען אליין אונטער פיער אויגען, האָט דאָס נאָך מעהר שרעק ארויסגערופען. און די אידענע האָט נעזאָגט „זי וועט זיך דאָס לעבען איינשטעלען" און ניט אוועקגענהן. נור מאָטקע האָט זי באלד בערוהיגט. ער האָט זיך אומגעקוקט, און נעזאָגט נאנץ נאָאיוו:

— איך וויל, ר' ברכיה, איהר זאָלט אריבערגעהן צו ר' מלך'ן פון „קאפּע־הויז" און רעדען מיר א שידוך מיט חנה'לען.

אז דער איד האָט דערהערט וועגען וואָס דא האנדעלט זיך, איז איהם אננעגאנגען א געלעכטער, נור ער האָט מורא געהאָט צו שמייכ־לען, וואָרום עס האָט געשמעקט מיט'ן לעבען. דער איד האָט זיך ערנסט פערקלעהרט, און געשוויגען.

— וואָס קלעהרט איהר? אויף נעלד וועל איך נישט קוקען, איך

פאפירעל, נעקנייטשט דאם אין זיין גרויסע שטארקע האנד, און אננע־הויבען צו שטאמלען, בלייך־ווערנדיג:

— חנה'לע, איך'ל איהנען עפעס זאגען.

דאם מיידעל איז דערשראקען געוואָרען פאר די ערנסטקייט און בלייכקייט פון דעם יונג. צום ערשטען מאל האט זי איהם נעזעהען אזעלכען; מאטקע שטאמעלט, מאטקע ווערט בלויך, זי האט זיך דער־שראקען און אויפגעהויבען זיך פון ארט.

— איך האב שוין לאנג נעוואלט זאגען, נור ניט נעקענט. יעצט וועל איך זאגען.

דאם מיידעל האט נעזוכט מיט די אויגען א טהיר. זי האט ניט נעוואוסט וואס צו טהאן. זי איז רויט נעוואָרען און דערשראקען.

מאטקע האט אויפגעוויקעלט פון פאפיער דאם גאלדענע זיינעריל, וואס ער האט געמאכען אין א טעשעל אויפ'ן הארץ און געזאגט מיט א האלב־פערשטיקטע שטימע:

— איך וויל מיט איהן א חתן ווערען.

דאם מיידעל איז אין איין סעקונדע בלייך און רויט נעוואָרען, זי האט נעעפענט דאם מויל צו שרייען מאמא, און דאם וואָרט איז פער־שטיקט געוואָרען פון איהר שרעק. זי האט מיט רחמנות־בעטענדינע אויגען נעקוקט אויף מאטקע'ן, און מאטקע האט נעמיינט, או ער רישעט א יונגע טויב, פון דעם בליק וואס זי האט געשיקט אויף איהם. ער האט נעוואלט עפעס זאגען און ניט געוואוסט וואס, האט ער נעזאגט:

— חנה'לע, איך מיין נישט אזוי... איך וויל א חתן ווערען. מיט איהן א חתן, זי זאלען מיין כלה זיין.

דאם מיידעל האט זיך צוריק געפונען. דאם לעצטע וואָרט האט ארויסגערופען ווי א שמייכעל אויף איהרע ליפען, וואס מאטקע האט עס גאנץ נוט בעמערקט.

— וואס דארפען זי מיך, זי האבען שוין אזוי פיעל כלות?

און חנה'לע איז אריין אין דער צווייטער שטוב.

מאטקע איז נעשטאנען מיט'ן גאלדענעם זיינעריל אין דער האנד, און ניט געוואוסט וואס צו טהאן....

א נקבה ווי אלע אַנדערע), זיי האָבען שוין געוואוסט דערפון, און ארויס־געקוקט ווי געפאַנגענע שבת פון די פענסטערלאַך פון די הייזלעך, אָדער זיי זיינען געזעסען ביים קראנקען פּאַפּיראָסניק'ס ווייב, מאָטקע איז שוין געווען פערנומען מיט אַנדערע זאַכען.

ער האָט אָבגעווארט, אַז עס זאָל קיינער ניט זעהן, און איז אריין אין קאַפע הויז, אין אלקעריל האָט ער געטראָפען חנה'לען. זי איז גע־זעסען ביים וואַרימען אויוועז און געלעזען דאָס ביכעל, בעלויכטען פון דעם ליכט וואָס האָט אריינגעדרונגען אין די געפרוירענע שויבען פון קאַפע געוועלב. מאָטקע האָט זיך אויסגעהוסט, געשמייכעלט, און גע־דרעהט זיך אויף די פּאָדקאָוועס פון די שטיוועל. חנה'לע האָט ניט אַוועקגענומען דעם בליק פון ביכעל ארויס. זי האָט געזעהען מאָט־קע'ן, נאָר ניט געמאַכט זיך דערויס און ווייטער געלעזען.

— געפעהלט איהן מיין נייער אַנצוג, חנה'לע? האָט מאָטקע גע־פרעגט מיט אַ שמייכעל, און געוויזען זיין ראָק.

חנה'לע האָט ארויסגענומען איהרע אויגען פון ביכעל, געוואָרפען א בליק אויף מאָטקע'ן, און געגלעט מיט איהר בליק אויף זיין אַנצוג, און געזאָגט מיט אַ שמייכעל „גוט" און ווייטער געלעזען.

דאָס שמייכעלע האָט מאָטקע'ן דרייסט געמאַכט, און חשק גע־געבען. — רופט ער זיך אָן:

— וואָס לעזען זי, וויעדער די מעשה מיט'ן יתום?

— ניין, אַן אַנדערע מעשה.

— אויך אַ שעהנע?

— יאָ, א שעהנע.

— און די מעשה מיט'ן יתום, זי האָבען מיר געזאָלט דערצעהלען, זי וועלען מיר דערצעהלען?

— געהען זי שוין, וואָס דארפען זי אזעלכע מעשות.

אויף איהרע ליפּען האָט אָבגעשיינט יענער שמייכעלע, וואָס מאָט־קע האָט געקענט פון איהר שלאָף, און ווידער האָבען זיך די הערלעך פון איהרע אויגען צוגעשלאָסען, ווען דאָס מיידעל האָט אַראָבעבויגען איהר בליק אין ביכעל אריין, און מאָטקע'ן איז דאָס אַלעס אַזוי בעקאַנט פאָרגעקומען, ווי עס וואָלט שוין זיינס געווען. ער האָט עפּעס גע־זוכט ביי זיך אין טאַש, ארויסגענומען עפּעס, איינגעוויקעלט אין א

פרעמדער, שטרענגער נאָך געוואָרען צו זיי, ווי שלמה'לע שלאָסען־הע־קער, און געוויזען די אידענע פון קאפע הויז, אז ער האָט מיט זיי קיין פאמיליאַרנע בעציהונג נישט, נאָר אז „דאָס איז זיין פרנסה". אז די אידענע איז געווען האָט זיך קיין מויד אין קאַפע הויז נישט געטאָרט בעווייזען. ער האָט באַלד גענומען שרייען:

— וואָס טהוסטו דאָ? פארוואָס געהסטו נישט אויף דער גאס ארויס?

אָבער זיין „פלייסיגקייט" זי צו בערוהיגען האָט איהם נאָר נישט געהאָלפען. די אידענע האָט איהם געזעהן אויסצומיידען און דאָס גאַנ־צע הויז פון „קאפע־מאַכער" האָבען געציטערט פאר איהם.

מאָטקע האָט געבענקט נאָך חנה'לען. ער איז ארומגעגאַנגען א צומישטער פאר בענקשאפט, און כאָטש געוואָלט מיט איהרע ברידער־לאַך רעדען. ער האָט ליעב געקראָגען איהרע ברידערלאַך, די צוויי אינגלאַך, דעם צווילינג, און ווען זיי זיינען פון חדר אהיים געקומען האָט זיך מאָטקע מיט זיי געשפּיעלט, געטהיילט זיי געלד און געפיהרט זיי אין געוועלבעל אריין, וואו מען קריגט צו קויפען צוקערלאַך. ער האָט זיך ביי די קינדער געפיהלט ווי אין איהר נאָהענטקייט. דאָס פּנים'ל פון אינגעל, וועלכער איז געשלאָפען מיט חנה'לען, האָט איהם דערמאָנט אָן יענע סצענע ביינאַכט, און ער האָט דורך דעם קינד זיך געפיהלט נאָהענט צו חנה'לען. אָבער חנה'לעס מוטער האָט מורא געהאַט פאר די קינדער אויך, און אז מאָטקע פלעגט זיך נור בעווייזען אין קאפע הויז, איז ווי פון א שלעכטען גייסט האָט זי באַלד די קינדער אין דער שטוב אריינגעטריבען: „משה'לע, אריין!" „חיים'ל, אריין!" האָט זי גע־שריען אויף די קינדער. מאָטקע האָט שוין לאַנג געוואָלט רעדען מיט די אידענע און איהר פרעגען, וואָס זי יאָגט איהם אזוי פון זיך. ער האָט זי ניט געוואָלט אָבער דערצערנען. ער האָט געוואלט מיט איהר גוט אומגעהן. האָט ער גאָר נישט זיך וויסענדיג געמאַכט.

איינמאָל איז ער אין קאפע הויז אריינגעקומען. עס איז געווען אין אבענד, די ליכט האָט זיך ערשט אָנגעהויבען אָנצינדען, און די „געסט" האָבען זיך אָנגעהויבען צוזאמענצוקומען. פון דרויסען האָט מען דערהערט דעם רעש פון די געסט און מ'האָט געזעהען דאָס ליכט פון די לאָמפּען. ביי מאָטקע'ס אריינקומען אין קאפע הויז איז שאַ־שטיל געוואָרען. עס זעהט זיך אויס, מען האָט געהאַלטען אין עפּעס

8.

מאַטקע שרייבט א בריוועל צו דער מאַמען.

באַלד זיינען אַלע, וועלפיל דעם רויטענס „הייזעל", דאָס קאפע הויז „ווארשאווסקי" און דאָס גאַנצע געסעל פון דער אַלטער שטאָדט געוואָהר געוואָרען אז מאָטקע שדכן'ט זיך צו חנה'לען און וויל מיט איהר א חתן ווערען. איז וואו מאָטקע איז נישט געגאַנגען האָט ער גע־הערט הינטער זיך א געלעכטער: „דער חתן געהט". איהם האָט זיך געדאכט, אַז מען שטעקט הינטער איהם א צונג ארויס, און אויף יע־דענס פּנים האָט ער בעמערקט א שמייכלען. ער האָט ניט פערשטאַ־נען פארוואָס מען לאכט איהם אויס, דאָס האָט איהם צונערווירט, און ער האָט זיך שוין צו אייניגע יונגען געטשעפּעט, די פּנים'ער אויסגע־שלאָגען און געשריען: „די כאָלערא וועט אייך פּאקען. וואָס איז, איהר מעגט חתנים ווערען און איך נישט?" מען האָט מורא געהאַט פאר איהם, און מען האָט איהם אויסגעמיעדען. אָבער מאָטקע איז גע־וואָרען דאָס געשפּרעך פון גאַנצען געסעל, און אַלע האָבען געהאַט ווע־גען וואָס צו לאַכען.

חנה'לע איז פערשוואונדען. די בעל־הבית'טע פון קאפע הויז האָט זי מורא געהאַט צו האַלטען אין קאפע ווארשאווסקי פאר מאָטקע'ן, האָט זי די מאַמע אוועקגעשיקט אויף א פּאָר וואָכען צו א מוהמע אויף די פּאוויא־גאס. דאָס האָט מאָטקע'ן געקרענקט מעהר פאר אַלעס. ער האָט געפיהלט די גאַנצע פעראכטונג און אימה וואָס מען האָט צו איהם. מען האָט זי בעהאַלטען, כדי ער זאָל איהר קיין שלעכטעס נישט טהאָן. ער האָט אין אָנהויב געגלויבט, אז מען האָט זי בעהאַלטען, ווייל מען גלויבט איהם נישט, אז ער מיינט ערנסט מיט איהר א חתן צו ווערען, נאָר ער וויל זי אריינגאַרען און מאַכען אויס איהר איינע פון די „מייד־לאַך". ער האָט געקלעהרט עצות ווי אזוי ער זאָל ערוועקען צו זיך צו־טרויען. ער האָט שוין בעהאַנדעלט אַלע זיינע כלות ווי סהורה, ווי א

מאָטקע איז געשטאַנען. ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן און וואָס צו זאָגען. עס האָט איהם געקרענקט פאר די אידענע'ס רייד, און ער האָט זי נישט געוואָלט דערצערנען. פאר די אויגען האָט ער שטענדיג געזעהען חנה'לען מיט די שווארצע צעפּ; אין הארצען האָט ער געפיהלט א בענקשאַפט נאָך איהר. ער האָט אָבער פּלוצלונג רחמנות געקראָגען אויף זיך, אויף זיין מוטער, וואָס מען האָט זי בעליידיגט, האָט ער געגעבען א קלאפּ אין בופעט מיט די האַנד, אז אלעס האָט גע־ציטערט, און געשריען.

— וואָס מיינען זי, איך בין א ממזר? איך האָב אויך א מאַמע!

די אידענע האָט זיך דערשראָקען פאר זיין צאָרן, האָט זי זיך אָנ־געהויבען צו בעטען:

— ווער זאָגט דען עפּעס אויף איהנס מאַמא, חלילה, געוויס האָבען זי א מאַמא, וועלכער איד האָט דאָס ניט קיין מאַמא, זאָל זי לעבען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר.

— איך האָב געמיינט... עס וואָלט נישט גוט געווען, ווער זי וואָל־טען געווען עפּעס גערעדט אויף מיין מאַמא. עס וואָלט נישט גוט גע־ווען... — האָט מאָטקע איהר געוויזען א פּאָר פויסטען, אז די אידענע האָט זיך איינגעקאָרטשעט.

מאָטקע האָט זיך אוועקגעדרעהט פון דער אידענע, א מינוט עפּעס געקלעהרט, ער האָט געוואָלט עפּעס טהאָן, אז אלע דאָ אין קאפּע הויז זאָלען וויסען אז מאָטקע האָט א מאַמע. און שוין אויפ'ן שטעל האָט ער גערופען פון דער גאס אריין די „לאָוויטשערין".

— גנענדיל, קום נור אריין.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען פון גאס, אין נאַכט־קאַפטען, מיט די אָבגעפארבטע ליפּען און באַקען, און געפרענט דערשראָקען:

— וואָס איז?

— זעץ דיך אוועק, אָט דאָ, — האָט מאטקע אָנגעוויזען אויף א טישעל, — זעץ דיך אוועק, נעהם א פעדער, פּאַפּיער, און שרייב מיר א בריעף צו מיין מאַמען.

די „לאוויטשערין" האָט געקענט שרייבען אידיש, און זי איז געווען די בריעפען־שרייבערין אין „הייזעל". צו איהר האָבען זיך אלע געוועני־דעט וואָס האָבען געטראָגען עפּעס אויפ'ן האַרצען, און זי האָט פאר אלע די בריעף געשריבען.

רעדען, דער עולם האָט איהם נאכגעקוקט, און מאטקע איז אריינגע־
נאנגען אין אלקעריל און האָט ארויסגערופען חיים׳לען, דאָס פינף יאָה־
רינע איינגעלע, וואס האָט, איבעריגענס, אויך מאטקע׳ן זעהר ליעב נע־
האָט. ער איז צו מאטקע׳ן ארויסגעלאָפען מיט פרייד. מאטקע האָט
איהם עפעס געפרעגט. באלד האָט א יונג געגעבען א וואונק צו דער
אידענע, חנה׳לעס מוטער, וואָס איז יעצט געשטאַנען הינטער׳ן בופעט
אנשטאָט חנה׳לען. די מוטער האָט באלד געגעבען א רוף חיים׳לען:

— חיים׳ל, וואָס טהוסטו דא? געה אין שטוב אריין.

דאָס איינגעל איז אוועקגענאַנגען. מאטקע׳ן האָט עס פערדראָסען,
איז ער צוגענאַנגען צו דער אידענע, נעזאָגט מיט א׳ן איינגעהאלטענעם
כעס, אויף וויפיעל ער איז נור בכח נעווען זיין כעס אייגצוהאלטען:

— וואָס יאָגט איהר איהם אזוי, וואָס, איך׳ל איהם אויפעסען?

— ניין, קאנאריק, ווער זאָגט דען עפעס? נאָר עס איז דאָך א
א איינגעל, ער מוז דאָך אין שטוב זיין, — האָט די אידענע אָבגעעענט־
פערט, בלייך ווערענדיג פאר שרעק.

מאטקע האָט א מינוט געשווייגען, דאן האָט ער זיך פלוצלונג אָב־
גערופען:

— וואו איז חנה׳לע?

די אידענע איז בלייך נעווארע, ווי א לייליאך. מורא האָט זי
נעהאָט פאר מאטקע׳ן, דאָך האָט זי ניט געקענט זיך איינהאלטען, אז
זי זאָל ניט מאטקע׳ן איינמאָל פאר אלע מאָל ארויסווייזען די נאנצע
פעראכטונג וואָס זי פיהלט צו איהם. זאָל איהר דאָס קאָסטען, וואָס
עס זאָל ניט זיין, אבי דער יונג זאָל זיך חנה׳לען פון קאָפ ארויסשלאָגען.

— וואָס האָבען זי זיך עפעס צו פרעגען אויף חנה׳לען? — האָט
די אידענע נעפרעגט מיט געבייזער.

מאטקע האָט שטיל נעשווייגען און האָט די אידענע אָנגעקוקט.

— זי האָבען זיך נישט וואָס צו פרעגען אויף מיין קינד. מיינען
זי נישט דערפאר וואָס איך האָב אזא פינסטערע פרנסה, מע שוין
יעדער אייגער מיט מיין קינד האָבען צו טהאָן, מיינען זי נישט. מיין
קינד איז נישט פון אזעלכע מענשען ווי זי זיינען, און ווי דא קומען
אריין. — מיין פינסטערע פרנסה, נעבאָך. נאָר וואָס וועט מיר העל־
פען — האָט די אידענע אָנגעהויבען צו ווייגען, און געווישט איהרע
טרעהרען מיט׳ן פארטוך.

אין שוהל אריין, וועלען זיי צוזעצט ווערען..."

— „די רויטע זלאטקע"? רו הערסט ווי זי הייסט?—זי איז פון די ריכטיגע. — האבען די יונגען געלאכט אין די פויסטען מיט א פערשטיק־טען געלעכטער.

נאר מאטקא האט שוין געקוקט אויף א טיש, ארום וועלכען עס איז ליידיג געווען, און ווי ער האט דיקטירט די ווערטער, „זאלסט אנגרייטען א שעהנעם יום טוב פאר אונז", האט ער נעכאפט דעם טיש ביי צוויי פיס, ארבענגליטשט אלעם וואס איז געשטאנען אויף איהם און אריבער־געוואלפען דעם טיש איבער די יונגען'ס קעפ.

— ווער האט געלאכט אויס די רויטע זלאטקע?

אין א מינוט ארום האט ער שוין געהאלטען אין דער האנד יוסף'ל מאלפע א צו'הרג'עטען און א צובלוטיגטען, וואס האט געציטערט אין זיין האנד, ווי א פיש.

— דאס האסטו געלאכט אויס די רויטע זלאטקע, יא? — האט ער דעם יונג געשלאגען אין פנים, — בויג דיך אראפ אויף דער ערד, אט אזוי, — האט ער אונטערגעקאפיעט דעם יונג אין די קניען, ביז דער יונג האט זיך אראפגעלאזט אויף דער ערד. „דא", האט ער אנגע־וויזען אויף די שמוציגע פאדלאגע „איז די רויטע זלאטקע'ס פום. איז די רויטע זלאטקעם... קוש די רויטע זלאטקע'ס..." האט ער געשלאגען דעם יונג אין קאפ, ביז יוסף'ל מאלפע האט אויסגעשטעקט די נאז און די ליפען און אנגעהויבען צו וואלגערען זיין פנים אין די שמוציגע פאד־לאגע.

— אויס די רויטע זלאטקע לאכט מען נישט, און ווער עס לאכט אויס איהר, קושט איהר אזוי די פים!...

און געבענדיג נאך א טראסק דעם יונג, איז ער צוריקגעגאנגען און האט וויייטער דיקטירט דעם בריף צו דער מאמען:

„—און איך וועל דיר מיטברענגען א נעבראטענע גאנז און לעבע־דיגע פיש, און זאלסט אונז אנגרייטען א יום טוב.... פאר מיר, מיט מיין כלה....

באַלד האָט א יונג אריינגעבראכט א בויגענדיל בריעף־פּאפּיער, פון געוועלבעל געגענאיבער, וואו מאָטקע האָט אריבערגעשיקט. חיים'ל האָט פון שטוב אריינגעטראָגען א טינטער און פעדער, און די לאווי־טשערין האָט געטונקט די פעדער און געפרעגט:

— וואָס זאָל איך שרייבען?

— שרייב אזוי, — האָט מאָטקע הויך דיקטירט, אז אלע זאָלען הערען, און ארויף און אראָפּ געדרעהט זיך איבער'ן קאַפּע־הויז — שרייב אזוי: „צו מיין טהייערע, ליעבע מאַמע". האָסט שוין אָנגעשריעבען? יא! שרייב ווייטער: „איך שיק דיר פינף און צוואַנציג רובעל", און מאָטקע האָט ארויסגעכאַפּט פון דער קעשענע א פינף און צוואַנצי־גער און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן טיש מיט אַ קלאַפּ, „פינף און צוואַנ־ציג רובעל, און קויף דיר א שייטעל, א פּאָר שיך, און א טוך. דעם טאַ־טען זאָלסטו גאָר נישט קויפען, ווייל ער האָט מיך געשלאָגען, ווען איך בין געווען א קליינער יונג. נאָר דאָס גאַנצע געלד פאר דיר. איך בין אין ווארשא, א בעל מלאכה, א קאמאשען שטעפּער, און פערדיען א סך געלד, און געה א חתן ווערען. איך נעהם א שעהן מיידעל, פון א פיין הויז ארויס, און, אז איך וועל מיט איהר א חתן ווערען, וועל איך מיט איהר אהיים קומען צו גאַסט, און וועל דיר מיטברענגען מתנות...

— אוי וועה מיר, — קרעכצט די אידענע הינטער'ן בופעט, כאַ־פּענדיג זיך פאר'ן פּנים — הערענדיג ווי מאָטקע דיקטירט דעם בריעף צו דער מאַמא.

ביי אן אנדער טישעל זיינען געזעסען שלמה'לע שלאָסען־העקערס שאַלאַטען־שמשים, יוסף'ל מאַלפּע, דער ממזר און נאָך חברה. זיי האָבען שוין לענגסט אָבגעשאַטעוועט מאָטקע'ן און געלאכט אויס איהם. זיי האָבען אויסגעהערט דעם בריעף, וואָס מאָטקע דיקטירט, און האָ־בען זיך געקנייפּט איינס דאָס צווייטע פאר געלעכטער. די יונגען זיינען געזעסען מיט די פּנים'ער איינגעקופּיעט ארום טישעל און האָבען וויצען געמאַכט איבער מאָטקע'ס מאַמא. מאָטקע האָט דיקטירט דעם בריעף, אָבער הינטער'ן קאָפּ האָט ער גוט פערנומען דאָס לאכען און חוזק מאַכען אויס זיין מאַמען. ער האָט גאַנץ גוט געהערט, וואָס די יונגען זאָגען, נאָר ער האָט זיך איינגעהאַלטען און ווייטער דיקטירט די „לאָוויטשערין":

„—און אז מענשען וועלען זעהן ווי די רויטע זלאַטקע געהט שבת

טיג ווי משונע. זי האָט געהאָט דעם געפיהל, אז מאָטקע האָט זי אָב־
גענארט. ער איז געגאַנגען מיט איהר א שטיק וועג צוזאַמען, יעצט
לאָזט ער זי שטעהן אין מיטען און נעהט אליין ווייטער. און נעשוואָרען
האָט זי ביי זיך אין הארצען מאָטקע'ן ניט צו לאָזען ווייטער נעהן...
אלעס צו מהאָן, און איהם מיטשלעפען אין דעם גרוב, אין וועלכען ער
האָט זי אריינגעבראַכט.

דערווייל האָט ער זי יעדעס מאָל ערניעדרינט און דערצו נאָך אין
די אויגען פון די אַנדערע מיידלעך. ער האָט זי געיאָגט אויף דער גאַס
מיט די אַנדערע מיידלעך צונלייף, און אָבגענומען דאָס געלד. און
אמאָל וועו זי איז נעזעסען מיט יוספ'ל מאלפע אין קאָפע־הויז, האָט
מען עס איהם דערצעהלט, האָט ער זי פאר אלעמען אין די אויגען
געפאַטשט. די מיידלעך, קרעכצענדיג אונטער מאָטקע'ס יאָך, האָבען
זיך כאָטש געטרייסט מיט דעם, וואָס מאָטקע בעהאַנדעלט זי הישפא־
נערין אויך ניט בעסער, און זיי האָבען פון איהר געלעכטער נעמאכט:

— ער איז א קלוגער, קאַנאריק, וואָס טויג איהם א „יאָטישע",
אז ער קען קריגען א בעל־הבתיש קינד פון א מאָמעס א היים, —
האָבען די מיידלעך נעזאָגט, איבערווינקענדיג זיך אויף די הישפא־
נערין.

און די הישפאנערין האָט אלעס אראָבעשלונגען און געשוויגען.
זי האָט אויסגעהאלטען די קלעפ וואָס מאָטקע האָט איהר נעגעבען,
און זי האָט זיך ניט־וויסענדיג געמאכט. נור זי האָט זיך זעהר נע־
פוצט און נעוואלט געסט געפעלען. זי האָט זיך נעקויפט הישפאנישע
קעמעלעך און גאָר ניי־מאָדנע פערקעמט די האָאר, מיט דריי נעקרייו־
זעלטע לאָקעו אויף'ן ניעדעריגען שטערען, וועלכע האָבען איהר דער־
גרייכט ביז צו די אויגען, און א דרייבייגעל צאָפ, אלט־מאָדיש מיט
א גרויסע שפאניש קאם. שטענדיג איז איהר דער שטאניק ניט
צוגענאַגען און מען האָט ארויסגעזעהן איהר נאקעטען רוקען. די
הישפאנערין האָט נעקראָגען א שם אויף דער אלטער שטאָדט, און
וועלפיל'ס הייזעל האָט פלוצים בעקומען גאנץ פיינע, אננעזעהענע
געסט. צו וועלכע דער רויטער וועלפיל איז גאָר ניט צוגעוועהנט נעווען.
נאָר מאָטקע האָט דאָס אלעס ניט נעזעהן. מאָטקע איז געווען פערנו־
מען מיט חנה'לען, און בעהאַנדעלט די הישפאנערין ווי איינע פון זיינע
„כלות".

9.

דער פאלקאוניק קאמיסאר כוואסטאוו.

די מיידלעך, וועלכע האבען געהערט צו מאטקע'ן, האבען גע־קרעכצט אונטער דעם יאך פון זיין שווערע האנד, זייט ער האט זיך נע'שדכנ'ט צו חנה'לען. ער האט זיי בעהאנדעלט ווי טויטע סחורה, וואס נעהערט אויסשליסליך צו איהם, און האט ניט געפיהלט אז ער טהוט אן עולה. קיין גוט ווארט האט ער זיי ניט געגעבען. ער האט פון זיי ארויסגעצויגען יערען גראשען, וואס זיי האבען פיז א נאסט נעקראגען, און געיאגט זיי צו דער „ארבייט", ווי מען יאגט שקלאפען... די מיידלעך האבען ניט געוואוסט וואס ס'איז נעווארען מיט איהם, און זיי האבען געבענקט נאך אן אויסלעזער, וואס זאל קומען און בע־פרייען זיי פון מאטקע'ן און זאל זיי פון זיין רשות צונעהמען. זיי האבען שוין אפילו מקנא נעווען שלמה'לע שלאסען־העקע ר'ס כלות. דאך פיהרט ער זיי אמאל שבת אויפ'ן שפאציער ארוים; דאך רופט ער צו א מויד און רערט מיט איהר. מאטקא אבער, צייט ער האט אנגעהויבען קלעהרען וועגען חתונה האבען מיט חנה'לען האט קיינעם ניט נעזעהן, נור זיך. קארג נעווארען, געזאמעלט א גראשען צו א גרא־שען און גיט זיי קיין גוט ווארט ניט. שרייט און בעפעהלט, ווי זיי וואלטען זיינע דיענסטען נעווען.

נו, זיינען שוין די מיידלעך צוגעוואהנט געווארען צו אונטער־ווארפען זיך אונטער דער לויטע און געמיטה פון זייער הערשער, אבער מארי, די קונצענמאכערין האט זיך צו דעם ניט נעקענט צוגעוואהנען, איהר האט אם מעהרסטען געקרענקט מאטקע'ס בעהאנדלונג. זי האט זיך נאר געהאט פרייוויליג אונטערגעווארפען אונטער מאטקע'ס הער־שאפט, ווייל זי האט איהם ליעב געהאט און פאר־ליעב נענומען אלעס פון איהם. נור צייט מאטקא האט זיך אנגעהויבען שרכנ'ען צו חנה־לען, האט זי איהם פיינד געקראגען. עס האט זי נעמאכט אויפערזיכ־

טען — שמעקט עס איהם אן. נעהט ער אריין אין נעשעפט, און אלע, דער סוחר, זיין ווייב מיט זיין שוהנע טאכטער קומען ארויס צו בע־דיענען דעם „פאלקאוניק". און ער לאזט זיך ווייזען פון פרישען קא־וויאר, פון די פיש און די פרוכטען און בעפעלט עס איהם אהיים צושיקען. דער סוחר, מיט זיין ווייב מיט זיין שוהנע טאכטער שטעהען פאר איהם מיט אונטערטהעניגקייט, בויגען זיך פאר איהם, און מיט דעם אנגסטיגען שמייכעלע אויף די ליפען ערפילען זיי דעם וואונש פון „פאלקאוניק". און באלד טראגט א גארדאוואי איהם שוין נאך פון פרישען קאוויאר, פון די געוויכערטע פיש און פון די שוהנע פרוכטען.

דערזעהט ער אין א שוי־פענסטער שוהנע פוטערוואג־ג ארוים־געשטעלט, שמעקט עס איהם אן און באלד טראגט א צווייטער נארא־דאוואי אן אנדער פעקל נאכ'ן „פאלקאוניק־קאמיסאר".

אזוי שפאציערט יעדען פריהמארגען דער זעלבסט־הערשער איבער זיין קעניגרייך. און ביז דער „פאלקאוניק" קומט אן צו זיין היים, זיינען די הענד פון נארדאוואיעס שוין בעלעגט מיט פעקלעך פון אלעס שוהנסטען און בעסטען, וואס ער האט נור נעזעהן אויף זיין וועג.

מיט די הייזלאך וואס ער האט נעהאט אין זיין צירקעל האט ער נעפונען ניעדרינגער פון זיין כבוד צו בעשעפטיגען זיך. די „הייזלאך" האט ער איבערגעלאזט פאר די קלענערע טשינאוועניקעס, וואס זיינען נעשטאנען אונטער זיין רשות — פאר די נארדאוואיעס און פרי־סטאווס. ער האט זיך נאר אבגענעבען מיט דעם קאפע־שאנטאן „אקווריאום" און מיט אנדערע אריסטאקראטישע פרעהליכע הייזער, וואס האבען זיך נעפונען אין זיין קעניגרייך. נאר דאך האט יעדער פריסטאוו און נארדאוואי נעהאלטען פאר זיין פפליכט דעם „פאל־קאוניק" מיטצוטהיילען פון יעדער אויסערנעווהנליכער נקבה, וועל־כע האט אמאל, דורך א צופאל, זיך בעוויזען אין די „הייזלאך". דענסטמאל איז דער „פאלקאוניק" אליין ארבגעקומען אין „הייזל" אריין, בעקוקען די אויסערנעווהנליכע סחורה און זעהן או־ב זי איז ווערטה אז ער זאל זיך מיט איהר אבגעבען.

און יעדעם מאל וועז דער קאמיסאר האט זיך בעוויזען אין אזא „הייזל", איז עס נעווען אן אונגעווהנליכער פאל. דער בעל־הבית פון „הייזל" האט דערמים שטאלצירט און נעריהמט זיך מיט דעם שם

נור פּלוצים איז די הישפּאַנערין אויפגעהויבען געוואָרען צו אַזאַ גדולה, אויף וועלכער מ'האָט געמוזט אויפמערקזאם ווערען, און ער האָט אָנגעהויבען צו ווערען אייפערזיכטיג. צו דער הישפּאַנערין אין הייזעל אריין האָט אָנגעהויבען צו קומען ניט קיין אַנדערער ווי דער קאָמיסאַר פון ניינטען צירקעל, דער אַליין־הערשער איבער דער אַלטער שטאָדט וואַרשוי, דער גרויזאַמער וואַסיל ניקאָלאַיעוויטש כוואָסטאָוו.

דער קאַמיסאַר כוואָסטאָוו האָט געהאַט זיין אייגענטהום דאָס גאַנצע פערטעל פון די אַלטע שטאָדט וואַרשוי. אַלע געשעפטען האָבען געהערט צו איהם — אַלע וויין־קראָמען, שניט־לאָדענס און טראַקטירען, די עפענטליכע הייזער און די קאַפע שאַנטאַנען. אַז ער איז אין דער פריה אַרויס שפּאַציערען איבער זיין צירקעל, האָבען די קרעמער און די בעלי־הבתים פון די הייזער געציטערט פאַר שרעק: „וואו וועט ער אַריינפאַלען? אויף וועמען וועט ער וואַרפען זיין אויג?" ער איז געווען אָנגעטהאָן אין יום־טוב'דיגען פּאַראַד, מיט גלאַנצענדיגע שטיוועל, וועלכע האָבען געסוויסטשעט צעהן איילען פאַר איהם; די קנעפּ האָבען געבליסטשעט אויף זיין מאַנטעל. זיין קאַרק איז געווען דיק און רויט, זיין געזיכט — רויה. די באָרד פערשפּרייט אין צוויי שפּיצען איבער זיין ברוסט, פון וועלכער עס האָט אַראָבגעגלאַנצט אַ לאַנגע שערענגע מיט אָרדענס. ער איז געגאַנגען געלאַסען, רוהיג איבער די גאַסען פון זיין קעניגרייך און אומגעקוקט זיך מיט זיינע פינקעלדיגע אויגען פון אַלע זייטען אויב אַלע סטראַזשניקעס גיבען איהם אָב „טשעסט", צו אַלע בעלי־הבתים נייגען זיך פאַר איהם און נעהמען אַראָב דאָס היטעל. און קוים געהט איינער דורך, וואָס נייגט זיך ניט פאַר איהם, נעהמט ניט אַראָב דאָס היטעל מיט אַ נייג, קומט ער איהם פאָר פערדעכטיג און ער גיט אַ וואונק צו די צוויי סטראַזשניקעס וואָס געהן איהם נאָך פון הינטען, דעם „בונטאָווניק" אָבצושטעלען און פרעגען איהם אויף אַ פּאַס. נור זעהר זעלטען טרעפט זיך אַזאַ סקאַנדאַל, אַז עס זאָל ווער דורכגעהן און דערזעהן דעם „פּאָלקאָווניק" (ווי ער האָט ליעב געהאַט זיך צו טיטולירען) און ניט אַראָבכאַפּען דאָס היטעל פאַר איהם. אַלע זיינען געטרייע אונטערטהאַנען, אַלע דיענען געטריי דעם קייסער און דעם „פּאָלקאָווניק קאַמיסאַר". געהט ער דורך פאַר אַ דעליקאַטעסען געשעפט, וואו עס שטעהען אין פענסטער אַרויסגעשטעלט דער פרישער קאַוויאַר, די גערויכערטע פיש, די שעהנע פרוכ־

צו דערמאהנען די נעכט אין די וועלדער, ווי זי האט זיך ארויסגע׳ננב׳ט צו איהם פון דער בויה, און פאר די אוינען איז איהם שטעהן געבליבען דאס בילד פון יענער נאכט אין וואלד, ווי ביידע, ער און די קוצענמאכערין שלעפען קאנאריק׳ען א נאסען און א שווייניגען אין טייכעל אריין...

מאטקע האט ניט געוואלט זיך דערמאהנען אן דער סצענע. ער האט זיך געפיהלט פריערע יעדעס מאל ווען ער האט נעקלערט דערפון. כאטש ער האט ניט פערשטאנען און ניט נעפיהלט די שולד און די שרעקליכקייט פון דער טהאט. עס איז ביי איהם נעווען אן אונאנגענעהמע עראינערונג פון א חוב, וואס ער האט געמוזט טהאן. נור יעדעס מאהל, ווען ער האט נעקלערט דערפון, איז א׳הם די קונצענמאכערין פארגעקומען אזא נאהענטע, ווי ער וואלט מיט איהר אין יענער נאכט חתונה געהאט און זי איז געווארען זיין ווייב אי׳ף שטענדיג. אדער ווי ער וואלט מיט איהר צוזאמען דאן געבוירען געווארען און זי איז זיין שוועסטער; און ער האט זיך געפיהלט מיט איהר אזוי פערבונדען, אז ער האט נעפיהלט, אז וואס עס זאל ניט געשעהן, אבער מיט איהר מוז ער שטענדיג זיין. נור צייט חנה׳לע איז איהם נעפאלען און ער האט זיך אין קאפ ארייננעזומען, אז ער מוז חתונה האבען מיט חנה׳לען, איז איהם די קונצענמאכערין נעווארען גלייכגילטיג. אבער קוים איז איהם הנה׳לע פערשוואונדען פון אונטער דער האנד און ער האט נעכאפט פון איהר מוטער דעם פסק, האט ער זיך געוואלט ארויס־שלאגען פון קאפ די נאנצע נעשיכטע מיט חתונה האבען און זיך דער־מאנט אן די הישפאנערין. נאך מעהר האט איהם צו דעם אייפנערייצט דער „פאלקאוניק־קאמיסאר". זיינע אפטע בעזוכען, די נאנצע נעכט וואס ער האט פערבראכט איינגעשלאסען מיט דער הישפאנערין און די מתנות, וואס זי האט געקראגען פון איהם, האט איהם אווי אייפער־זיכטיג נעמאכט אויף דער ערשטער גלייעבטער זיינער, אז ער האט זיך מיט אמאל דעם נאנצען חתן־וועזען פון קאפ ארויסגעשלאגען און אננעהויבען זיך וויעדער צו דערנעהענטערען צו דער קונצענמאכערין.

שווער איז עס איהם אויף ניט אננעקומען. ביי די ערשטע ווער־טער זיינע, ביי זיין פערלעגען שמייכעלע און ביי דעם אננעהמען זי ביי דער האנד, האט זי איהם אלעס מוחל נעווען. זי האט ווידער נעהערט

פון זיינע סחורות, און די מיידלאך פון די „הייזלאך" האבען זיך נע־פיהלט געהרט און געהאלטען זיך פאר עפעס בעסער פון ר׳ חבר׳טעס פון די אנדערע „הייזלאך".

דאס זעלבע גליק האט אויך געטראפען די הישפאנערין. און קוים האט דער „פאלקאוניק" דערזעהן די קונצענמאכערין, האט ער זיך אזוי איינגעלייבט אין איהר, אז ער האט זי יעדע נאכט בעווכט. ער איז געקומען צו איהר, דוקא אין דעם בלינדען וועלפיל׳ס „הייזעל". און דוקא אין אבענד, וועז די מיידלעך זיינען ארוים אין גאס. דארט אהין, צו וועלפילין אין „הייזעל" האט דער „פאלקאוניק" געהייסען אריינשיקען פון די געשעפטען וויין, גערויכערטעס עסענווארג און פרוכטען. די ארימע קינדער פון דער נאנצער שכנ׳שאפט האבען אננעהויבען בעסער אויסצוזעהן פון די עסענווארנס וואס זיי האבען געקראגען צוטהיילט פון די מיידלעך, און אלע שכנים האבען נענאסען דערפון. אין אבענד פלעגט ער אהין קומען און איינשלייסען זיך מיט דער הישפאנערין ביי איהר אין צימער׳ל, אנ׳שכור׳ען זיך און מאכען ארגיעס. ער פלעגט אלעס צוהאקען, וואס האט זיך געפונען אין שטי־בעל, און כאטש דער רויטער וועלפיל האט פון „פאלקאוניק׳ס" קומען אין „הייזעל" נור הייזות און שאדען געהאט, דאך איז ער זעהר שטאלץ געווען דאריף, געפיהלט זיך געהרט, און די איינוואהנער פון געסעל האבען שוין אננעהויבען צו קומען צום רויטען וועלפיל בעטען ביי איהם טובות, „א גוט וואָרט" ביים קאמיסאר, ביי וועלכען דער רויטער וועל־פיל איז פלוצים געווארען א נאנצער „מאכער"...

צוערשט איז מאטקע׳ן די מעשה מיט׳ן קאמיסאר אויף אזוי פיעל אננענאנגען אויף וויפיעל דער קאמיסאר האט איהם קאליע געמאכט די פרנסה, וואס ער האט געצויגען פון דער הישפאנערין. די הישפא־נערין איז נאנצע נעכט געווען פערנומען מיט׳ן „פאלקאוניק־קאמיסאר" און מאטקע האט פון איהר וועניג־וואס נעהאט. אבער שפעטער האט עס איהם שוין אננעהויבען צו פערדריסען. און איינמאל, וועז דער „פאלקאוניק" איז נעווען איינגעשלאפען מיט דער הישפאנערין אין איהר צימער׳ל, און דורך דער פערמאכטער טהיר האט זיך פער־נומען דער קלאנג פון גלעזער, פון דעם וויין וואס זיי האבען געטרונ־קען דארט, איז מאטקע נעווארען אייפערזיכטיג. ער האט זיך אננעהוי־בען צו פערבענקען נאך דער הישפאנערין. ער האט זיך אננעהויבען

10.

מאטקע בענקט.

ביי דעם רויטען וועלפעל אין „הייזעל", אין דעם קליינעם שטיבעל ביי דער קונצענמאכערין, איז היינט נעווען א באל. דאס האט זיך מאטקע א באל געמאכט פאר זיך און פאר זיינע כלות, די מיידלאך. פרוכטען, ווין און עליקאטעסען זיינען נעווען פיעל, כיד המלך. דאס האט דער פאלקאוניק־קאמיסאר צוגעשטעלט, אריינגעשיקט יעדען טאג פון די נעשעפטען וואס ער האט אונטער זיין קענגרייך. און די זאפא־סען זיינען נעווען אזוי פיעל, אז צייט דער פאלקאוניק האט אננע־הויבען פערקעהרען צו די הישפאנערין האבען די פאפיראסען־מאכע־רין׳ס קינדערלאך, וואס האבען נעוואוינט אין שכנות, נאר אנדערש, נע־זינטער און פרישער אויסגעזוכן. די נאנצע שכנה׳שאפט האט געלעבט פון די עסענוואַרג און מאטקע האט זיך יעדען טאג נעקענט מאכען א באל. נור היינט איז נעווען א גרויסער באל. היינט איז חנה׳לע צו־ריקגעקומען אהיים צו דער מאמע אין קאפע־הויז אריין, און מאטקע האט נעוואלט איהר מיט דער מאמע ווייזען, אז ער האט זיי אין דר׳ערד; אז ער איז נעווען א יאלד וואס ער איז זיך געגאנגען שרכנ׳ען צו א נאריש מיידעל, און זי האט נעוואנט קאנאריק׳ען אבצושלאגען. ער האט נעוואלט ווייזען, אז קאנאריק בעדארף קיינעם ניט, אז קאנא־ריק האט פאר קיינעם קיין מורא ניט, אפילו פאר׳ן קאמיסאר־פאלקאוו־ניק. ער טרינקט אויס זיין ווין, וואס ער שיקט אריין פאר זיך, ער וועט איהם אוועקנעהמען די הישפאנערין און זי ערגעץ־וואו אוועקפיה־רען. און מיט איהם וועט זי נעהן. פאר איהם וועט זי אכילו אוועק־ווארפען א פאלקאוניק־קאמיסאר.

מאטקע, האלב־אויסגעטהאן, איז געלעגען אויסגעשפרייט ווי א קענינ איבער׳ן בעט, פאר איהם אויפ׳ן טיש זיינען געשטאנען אויסגע־שטעלט די ווייזען, ליקערען, קאניאקס, און ביי איהם צו רעכטען איז

צו איהם מיט לייב און לעבען. זי האט זיך געפיהלט, אז מאטקע איז איהר בעשערטער, איהר מאן, איהר ברודער און איהר הערשער. וואס קען טהאן מיט איהר אלעס וואס ער ווילּ און פיהרען זיך ווי אזוי עס געפעלט איהם.

נור יעצט איז געשטאנען דער „פאלקאוניק־קאמיסאר" אין וועג און זיי האבען בויידע געקלערט ווי אזוי פון איהם פטור צו ווערען.

אז אזוי טהוט זי אויך פאר'ן פּאָלקאָווניק, איז מאָטקע אייפערזיכטיג געוואָרען און מיט כעס שוין אויסגעשריען:

—און ווי טיטולירט מען א פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר?

— יעוואָ פּרעוואָסכאָדיטעלסטווא פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר וואַסיל ניקאָלאַיעוויטש כוואָסטאָוו!

— מאָטקע קאַנאַריק! — האָט מאָטקע געגעבען א שריי אויס.

— מאָטקע! — האָט דאָס מיידעל אויסגעשריען מיט שרעק, דער־הערענדיג זיין גאַנצען נאָמען און דעם נאָמען פון טויטען. עס האָט איהר פאר די אויגען געגעבען א שיין יענע נאַכט, און עס איז איהר געווען ווי ווען א ווייבעל דערמאָהנט זיך די נאַכט פון חתונה.

— און דו האָסט ליעב א קאָמיסאר א גוי! אַ כאָלערע! א כוואָסטאָוו, א טשאָרט. און אזוי מאַכסטו פאר איהם יעדען טאָג... נעה! — האָט ער איהר געגעבען א שטופּ אָב פון זיך מיט פעראַכטונג.

— מאָטקע לעבען, איך האָב איהם דען ליעב? עס עקעלט דאָך מיך. וואָס זאָל איך טהאָן? ער האָט זיך צוגעטשעפּעט צו מיר און קריכט צו מיר. נעהם מיך ארויס פון דאנען. פיהר מיך אוועק, זאָל ער מיך ניט געפינען.

— דיך אוועקפיהרען? אזוי לאנג קרענקט ער. מאָטקע אַנטלויפט ניט, פאר מאָטקע'ן אַנטלויפט מען. איך וועל שוין מאַכען אזוי, אז ער וועט מעהר ניט קומען, דיין פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר.

— ווי מיט קאַנאַריק'ען, הע? קאַנאַריק איז אויך געווען אַ פּאָל־קאָווניק־קאָמיסאר, — לאַכט די הישפּאַנערין.

— מאָטקע איז בלייך געוואָרען און פערהאַלטען איהר מיט'ן האַנד דאָס מויל.

— קאַנאַריק'ען לאָז אָב, שווייג! ער האָט דאָס זייניגע געקראָגען. ער איז טויט, און פון קיין טויטען זאָלסטו ניט לאַכען, דו הערסט, וואָרים איך וועל זיך אָננעהמען פאר איהם. איך הייס נאָך איהם.... קאַנאַריק.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט און ניט פערשטאַנען. מאָט־קע איז מיט אַמאָל ערנסט געוואָרען און זיך פערטראַכט.

— וואָס איז דיר, מאָטקע לעבען? — האָט זי זיך צוגעפּיעשט־שעט צו איהם מיט ליעבע.

— האָרך מיך אויס, מאַרי. דו ווייסט, אז דאָרט אין טייכעל

געזעסען די הישפאנערין. זי איז געווען אנגעטאן אין דעם שהנ־סטען זיידענעם קלייד, מיט די שפיצען בעפוצט, אין ווייטען טיעפען דעקאלטע, מיט די נאקעטע הענד און מיט די נאקעטע ברוסט, און געטראגען די גרויסע רויטע רובינען־אויערינגלאך מיט בריליאנ־טען בעזעצט, וואס דער פאלקאוניק האט איהר געשאנקען, ווי אלע שאנסאנעטקעס געהען אנגעטאן. און מאטקע האט איהר אליין אנגע־טהאן דאס גאלדענע רינגעל מיט בריליאנטען, וואס ער האט געקויפט פאר חנה'לען. שבור'לעך איז מאטקע געווען פון טהייערען וויין און ליקער, האט ער אוועקגעיאגט פון זיך אלע מיידלאך, וואס ער האט זיי פריהער אריינגערופען צו וויזען זיי אז די הישפאנערין איז וויעדער די קעניגין, אז זיי זאלען צוזעצט ווערען פון קנאה (אזוי האט די היש־פאנערין געוואלט), דערנאך האט ער זיי ארויסגעטריבען און איז גע־בליעבען מיט איהר אליין. זי האט שוין געטאנצט פאר איהם, זי האט זיך שוין אויסגעטהאן נאקעט פאר איהם, און זי האט אלעם גע־מוזט מאכען פאר איהם, ווי זי טהוט פאר'ן פאלקאוניק־קאמיסאר... זי האט זיך אויסגעטהאן נאקעט, נאר אין די שווארצע שטרימף און רויטע רובינען אין די אויערען מיט די הישפאנישע קאמען אין די האאר — האט זי איהר נאקעט לייב געבראכען פאר איהם און געוויזען יעדע גליעד בעזונדער... מאטקע איז געלעגען ווי א קעניג און געזופט דעם ליקער און בעטראכט זיין אייגענטהום. זי האט איהם געמוזט רופען פאלקאוניק. ער האט זיך איינגערעדט, אז ער איז דער פאלקאוניק־קאמיסאר, און אלעם וואס מארי די הישפאנערין האט געטהאן פאר'ן פאלקאוניק־קאמיסאר, האט זי געמוזט טהאן אויך פאר איהם.

— ווער בין איך? — האט מאטקע געפרעגט.

— פאלקאוניק־קאמיסאר פון 9טען צירקעל אין „נאראד" וואַרשא.

— און ווי אזוי ניט מען אב טשעסט (עהרע) א פאלקאוניק־קא־מיסאר? — האט מאטקע נאכגעמאכט דעם קאמיסאר.

— אט אזוי, — האט זיך די הישפאנערין אוועקגעשטעלט א נא־קעטע פאר איהם מיט דער האנד הינטער דעם שטערן.

איהר שטאלצער שווארץ־חנ'עווינער קערפער, אין די שווארצע זיידענע שטרימף מיט די רויטע רובינען אין די אויערען, שטעהענדיג ווי א זעלנער פאר איהם האט איהם געריצט און דערמאהנענדיג זיך,

און ער האָט זי אויף זיינע קניען גענומען און זיי האָבען אָנגעהוי־בען געלעכטער צו מאכען פון דעם „פּאָלקאָווניק־קאָמיסאו", און פון דער גאַס מיט מענשען וואָס האָבען אזוי מורא פאר איהם. און האָבען אויסגעארבייט פּלענער ווי אזוי דעם פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר שפּיצלעך אָבצוטהאָן און דערנאָך צו אַנטלויפען.

— קום, מאָטקע לעבען, לאָמיר גאָר אוועק פון ווארשא, ברענען זאָל זי. מיר וועלען צוריק ווערען קונצען־מאַכער ווי געווען... עס בענקט זיך נאָך די שטריק... געדענקסט ווי אַלע פּריצים זיינען מיר נאָכגעפאָהרען אין די שטעדטלעך און די מערק ארום, ווען איך בין אויף דער שנור געגאַנגען, א קונצענמאַכערין געווען? וואָס האָסטו געמאַכט פון מיר, מאָטקע?! — האָט דאָס מיידעל אָנגעהויבען צו וויינען.

— שווייג, נאַר, איכ'ל דיך אריינגעבען אין א קאַבאַיעט, אין א גרויסען צירק, אָדער דאָ ערגעץ־וואו, דו וועסט ארבייטען פאר רייכע מענשען. וועסט א סך געלד פארדינען; איכ'ל דיך אָנטהאָן, וועסט זעהן, מארי.

— מאָטקע האַרציגער, מאָטקע געטרייער....

נאָר פּלוצים האָט זיך געהערט א שטימע פון א מיידעל אין קאָרי־דאָר רופען: „חיים'ל, משה־לעבען, קומט'ס אראָב עסען, מ'דאַרף דאָך באַלד אין חדר געהען". מאָטקע איז בלייך געוואָרען. ער האָט זי דערקענט. עס איז געווען חנה'לעס שטימע. (מען האָט שוין געהאַט חנה'לען צוריקגעבראכט. קאַנאַריק האָט זיך בערוהיגט, האָט עס גע־הייסען און ארויסגעשלאָגען זיך דעם „חתן" פון קאָפּ ארויס). מאָטקע האָט זי נאָך ניט געהאַט געזעהען, נאָר צום ערשטען מאָל האָט ער דער־הערט איהר שטימע, און די שטימע האָט אין איהם ערוועקט א קוואל פון געפיהלען און עראינערונגען. דעם יונג האָט מיט אַמאָל אָנגע־הויבען באַנג צו טהאָן פאר עפּעס. ער האָט זיך געפיהלט שמוציג, און עס איז איהם אן עקעל אָנגעגאַנגען פאר'ן וויין מיט דעם קאָניאַק, מיט די נאַקעטע הישפּאַנערין, פאר זיך, און פאר זיין גאַנצעס לעבען... נור ער האָט געלאַכט, און געאַרבייט מיט זיך ניט צו קלערען דערפון. ער האָט אויסגעטרונקען א גלעזעל קאָניאַק און געקושט די הישפּאַנערין אויף די בריסטען. נאָר עס האָט איהם שוין געעקעלט דאָס לייב וואָס יעדע נאַכט ריהרט עס אָן אַן אַנדערער... ער האָט מיט אַ מאָל דער־זעהען דעם דיקען פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר א נאַקעטען, מיט א געשוואָלע־

ליעגט קאַנאַריק. מיר האָבען איהם אַריינגעוואָרפען און מיר זיינען אוועקגעגאַנגען. ער האָט געוואָלט אַוועקגעהן מיט דיר, בין איך מיט דיר אוועקגעגאַנגען. ער האָט געהייסען קאַנאַריק; איך הייס קאַנאַ־ריק. דאָ אויף דער ברוסט טראָג איך זיין פּאַס. און איך בין ער. איך האָב קיין מאַמע ניט, קיין טאַטען ניט, נור איך בין קאַנאַריק. פּונקט אזוי ווי ער. קאַנאַריק איז מיט דיר אוועקגעגאַנגען און האַלט זיך מיט דיר. מיר מוזען זיך האַלטען אינאיינעם, צוזאַמען אָט אזוי — קלאַפּט ער מיט ביידע הענד צו — פּונקט אזוי ווי מיר וואָלטען דענסטמאָל חתונה געהאַט. וואָס עס זאָל ניט זיין.... אז ניט, איז ניט גוט. אז איך וועל אויפהערען צו זיין קאַנאַריק, האָב איך מורא וועט ער צוריק־קומען, אויפהויבען זיך פון טייכעל און צוריקקומען אהער, פון מיר נקמה נעהמען, און דיך צונעהמען אויך. דורך דעם האַלט דיך, מאַרי, וואָס עס זאָל ניט זיין צווישען אונז, האַלט דיך. איך בין קאַנאַריק און דו אַ דראָטען־געהערין. טויזענדער זאָל מען מיר געבען, וועל איך דיך ניט פערקויפען; מען האָט מיר שוין געוואָלט געבען א סך געלד פאַר דיר.... דיך ניט פערקויפען — ניט פערקויפען. מיט דיר חתונה געהאַט אויף שטענדיג.

און זיי האָבען זיך ביידע צוגערוקט איינס צום צווייטען, געקוקט זיך אין די אויגען אריין. אין זייער בליק איז געלעגען די שרעק פאַר'ן טויט, וואָס זיי האָבען ביידע דורכגעלעבט, דער סוד פון די זינד וואָס זיי זיינען ביידע בעגאַנגען, און עס איז געווען ווי די זינד וואָלט זיי פערבונדען אינאיינעם. קיין וואָרט האָבען זיי ניט גערעדט, נור לאַנג און טיעף זיך געקוקט אין די אויגען אריין און נאָכאַמאָל איבערגעלעבט דאָס וואָס זיי האָבען אַמאָל, אין וואַלד, ווען קאַנאַריק איז געלעגען אין טייכעל, איבערגעלעבט, און ער האָט געהערט זיין נאָמען רופען....

— מאָטקע לעבען, פיהר מיך אוועק פון דאַנען, געדענק אין גאָט, איך וויל איהם ניט אָנקוקען, דעם פּאָלקאָווניק־קאָמיסאַר.

— נאַר איינער, איך וועל שוין מאַכען אזוי, אז ער וועט שוין אַוועקגעהן. איכ'ל מיך אריינ'גנב'ענען ווען ער איז דאָ, פערשטעלט דאָס פּנים, צונעהמען איהם דעם רעוואָלווער, און ארויס־אָגען איהם אויף דער גאַס אין די גאַטקעס. וועסט שוין זעהען וואָס איכ'ל מאַכען.

— ווי דעם פּאָלאַק דענסטמאָל, געדענקסט, ווען דו ביזט נאָך געווען אזא קליינער יאַט, — האָט די קונצען־מאַכערין געלאַכט.

איין די פּאָדלאָגע. נאָר די מאַמע וואָס וואָהנט מיט זיי אינאיינעם קומט ארויס, דערלאנגט איהם א בעקען מיט היים וואסער אָבצואוואַ־שען זיך.... ער האָט דערפיהלט דעם טעם פון פיש, וואָס קאָכען זיך אין דער קיך; דעם ריח פון חלה וואָס שמעקט אין שטיבעל, און זיך געזעהען דעם בעל־הבית... ער, מאָטקע, געהט מיט א סידור אין שוהל אריין דאוונען.... ער שמייכעלט אויף זיך אליין....

און וויעדער האָט איהם די פּאסטיע געכאַפּט. ווער לאָזט ניט, ווער שטעהט און לאָזט ניט? פאַרוואָס האָט מען דאָס געמאַכט אויס איהם וואָס ער איז? און ווער האָט עס געמאַכט? אלע האָבען עס געמאַכט: אלע מענשען האָבען געוואָלט אז מאָטקע זאָל זיין א גנב; מאָטקע זאָל קאַנאַריק'ען הרג'ענען און מאָטקע זאָל זיך ארומשלעפּען מיט נקבות אויף דאָס גאַנצע לעבען און ניט טאָרען האָבען קיין ווייב פאר זיך, ניט קיין מאַמע פאר זיך, נור א „הייזעל" פאר א היים און א „נקבה", צו וועלכער עס קומט יעדע נאַכט א פּאָלקאָוויק־קאָמיסאר, פאר א כלה. ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אן עולה, וואָס די גאַנצע וועלט, אלע, די זונן, דער הימעל, די ערד און די מענשען זיינען בעגאַנגען געגען איהם, וואָס זיי האָבען איהם גענויט צו זיין דאָס וואָס ער איז.... אלעמען האָט ער בעשולדיגט, נור ניט זיך. זיך האָט ער געזעהען ריין, ער איז ניט שולדיג. און איינגעשפּאַרט האָט ער זיך דערפאר טאַקע, וואָס זיי ווי־לען אז מאָטקע זאָל ווייטער אזוי זיין, ארומשלעפּען זיך אין „הייזלעך" און ניט טאָרען האָבען קיין ווייב חנה'לען, וואָס זאָל שבת מאַכען, וועט ער ווייזען, אז ער האָט אלעמען אין דר'ערד, אז ער וויל — קען ער אלעס אויספיהרען... ניט פאר זיי וויל ער ווערען אן אנשטענדיגער מענש! אלע זיינען זיי גנבים! נור פאר זיך. ער וויל האָבען אן איי־גען ווייב, אן אייגענע מאַמע און אן אייגענע היים און זאָלען זיי צו־פּלאַצט ווערען... און „קאַנאַריק" זאָל ליעגען און פוילען אין וואסער, אז עס געפעלט איהם ניט.

ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט, אזוי ווי קאַנאַריק וואָלט געווען א לעבעדיג נפש, וועלכער ראַנגעלט זיך מיט איהם. מאָטקע האָט גע־כאַפּט שטיינער, גרויסע שטיינער און געוואָרפען אין דער ווייכסעל אריין, ווי ער וואָלט ווארפען אויף קאַנאַריק'ס קערפּער, וועלכער ליעגט אין וואסער ביי א שטיין אָנגעבונדען. די דראָטהען־געהערין פערקויפט ער נאָך היינט, און די איבריגע מיידלעך לאָזט ער אָב שלמה'לע שלאָ־

נעם לייב, וואם וואלנערט זיך דא אויף דער זאפע ארום מיט די היש־
פאנערין. און מאטקע האט שוין מעהר ניט געקענט זיצען אויף דער
זאפע... ער האט זיך מיט א מאל דערמאהנט אן חנה'לעם שווארצען
קאפ האאר און די ריינקייט וואם ליענט אויף איהר, און ער האט נע־
בענקט נאך דעם שווארצען קאפ איהרען...

ער האט שוין מעהר ניט געקענט זיין אין שטיבעל. ער האט זיך
אנגעטהאן און איז ארבענאנגען. אין קאפע־הויז האט ער זיך נע־
שהמט אריינצוקומען. ער האט זיך געשעהמט צו קוקען חנה'לען אין
די אויגען אריין. ער האט נור אריינגעוואלפען א בליק דורך דער שפא־
רע פון א פענסטערל פון דער קיך און דערזעהען חנה'לען. זי איז
נעשטאנען און האט דערלאנגט איהרע ברידערלאך עסען, און האט עפעס
נערעדט צו זיי. ער האט נעזעהן איהר שווארצען קאפ האאר, ווי זי
פערקעמט זיך אין א שרינט ביים שייטל. ער האט נעזעהן איהרע
הענד, ווי זי רוקט צו דעם טעלער איהר ברודער'ל, און זי רעדט עפעס
צו איהם מיט א חנ'עוודיג שמייכעלע. מעהר האט ער ניט געקענט
זעהן און ניט נעוואלט. דאס הארץ האט איהם פערקלעמט — איז
ער אוועק. לאנג איז ער נענאנגען איבער די נאסען, ביז ער איז אנגע־
קומען צו דער אייזערנער בריק צו, האט ער זיך ארונטערגעלאזט און
אוועקגעזעצט זיך אויף די שטיינער ביי דער וויבכסל און נעקוקט אין
וואסער אריין. לאנג האט ער געשוויגען, דערנאך האט איהם א כעם
ארומגענומען. ער איז בייז נעווארען אויף וועמען, און מיט אמאל האט
זיך איהם נעדאכט אז ער איז בייז אויף קאנאריק'ען וואם ליענט א
טויטער דארט אין טייך אין וואלד. ער האט נענומען שטיינער און
אריינגעוואלפען אין וואסער אריין, ווי ער וואלט געוואלפען שטיינער
אויף קאנאריק'ען: „אלעס איז ער שולדיג, וואם איך האב איהם
נע'הרג'עט! אלעס ער!"

ער האט פלוצים אנגעהויבען צו שמייכלען. ער האט געזעהען ווי
חנה'לע גרייט צום טיש שבת פארנאכט. ער, מאטקע, איהר מאן, איז
נאר וואם אהיים נעקומען פון וועג — א פוהרמאן איז ער — און ער
ברענגט פאסאזשירען שפעט אין פרייטאג אין שטאדט אריין, איז ער
אריינגעקראכען מיט די שמוציגע שטיוועל אין שטוב אריין, און דאס
שטיבעל איז שוין צוגעראמט, אויסגעקהרט, אויסגעשיט מיט זאמד
אויף שבת, און חנה'לע בייזערט זיך אויף איהם, פארוואס ער שמוצט

11.

דער מענשן־מאַרק.

אין שכנות מיט וועלפיל'ס „הייזל" אויף די אלטע שטאַדט האָט געוואָהנט א פעלדשער „יענקעלע שעהרער". צו איהם אין „רעזורע", אזוי ווי אין „קאפע ווארשאווסקי" זיינען זיך צונויפגעקומען די וואוילע יונגען — די האַלטערס און די קאַדעטען מיט די אלע בעלי הבתים פון די „הייזלאך", וואָס האָבען זיך געפונען אויף דער אלטער שטאַדט. נור ווען אין „קאפע ווארשאווסקי" איז מען זיך צונויפגעקומען צו פערברענגען, איז ביי „יאנקעלע שעהרער" אין „רעזורע" געווען די „בירזע" פון די „הייזלאך". דאָרט האָט מען געהאַנדעלט, דאָרט האָט איין פאַטראָן פערקויפט א צווייטען, אָדער אַבגעלאָזט, אָדער אויסגעטוישט — א לעבעדיגען מענשען. דאָרט האָבען די בעלי הבתים געקויפט און די יונגען האָבען פערקויפט זייערע „סחורות". און ניט איינמאָל האָט א קאַדעט אריינגעפיהרט א „סוחר" אין „קליינעם שטיבעל" אריין, וואָס דער שעהרער האָט געהאַט גאַנץ בעזונדער, אויף אנדערע טרעפלאַך ארויפצוגעהן, צו ווייזען איהם א לעבעדיגען מענשען, נאָקעט, בעקוקען איהם, אויב ער איז ווערטה דעם פרייז, וואָס מען בעט פאר איהם...

נאָר היינט איז ביי יענקלע'ן אין דער „רעזורע" דער גרויסער יאריד. סוחרים זיינען געקומען, די גרויסע סוחרים מיט די פיעלע בריליאַנטען, וואָס קויפען אויף די סחורות פאר ווייט־ווייט... און בעצאַהלען מיט הונדערטערס. אויף דעם יאריד וואַרטען אלע, סאי די יונגען, און סיי די מיידלאך פון די „הייזלאך", דאַמאַלס ווערען פיעלע פון זיי ערליזט פון די „אלטע שטאַדט" און געהען אין די גרויסע יועלט, ווייט איבער ימים „רייך" צו ווערען... נור שטיל זיינען דרעהען זיך וואָס ווועניגער איבער דעם טראַטואַר. אלע היטען דאָס „געשעפט". אלע האָבען

סען־העקער, ביליג וועט ער מאכען: וויפיעל ער וועט נעבען, וועט ער נעהמען. צונויפנעהמען די פאר הונדערט רובעל, און ארומקוקען זיך וועגען א געשעפט: ער וועט אפשר קויפען א פערד און וואגען, און אפשר וועט ער אנהויבען צו האנדלען מיט שטיוועל — ער וועט שוין זעהן מיט וואס ער וועט האנדלען. נור אלעם וועט ער מאכען, אז מאטקע זאל האבען אן אייגען וויב, א היים און א מאמע, וויל „זיי" ווילען ניט.

און מיט דעם אימפעט, וואס ער איז נעווען נעווהנט צו טהאן זאכען, וואס זיינען איהם אויסגעקומען רעכט, איז ער נענאנגען אויספיהרען זיין בעשלום: אן אנשטענדיגער מענש צו ווערען — להכעים דער וועלט.

און מיט די יונגען, מעהרסטענס רעדען זיי נור צווישען זיך, און די ער־שטע זאַך אויף וואָס זיי פרעגען זיך, אז מען גיט זיי אן סחורות, איז, אויב דאָס בעטרעפענדע מיידעל, וועלכע מען וויל זיי פערקויפען, איז אַ בלאָנדע. קוים איז זי א בלאָנדע, דינגען זיי זיך ניט און בעצאָהלען וויפיעל מען הייסט זיך געבען. פאר זיי אויפ'ן טישעל ליעגט אָנגעלעגט א גאנצער הויפען מיט פאָטאָגראפיען פון מיידלאך, אראָפּגענומען אין פערשיעדענע פּאָזעס, טהייל אין אנשטענדיגע, ווי אַנשטענדיגע אידישע כלה־מיידלאך, טהייל אין אויסגעלאסענע נאַקעטע פּאָזעס... די מאַמע מיט'ן זוהן בעקוקען די פאָטאָגראפיען גלייכגילטיג, לאָזען זיך אויס־ריהמען פון די פערקויפער די מעלות פון די מיידלאך, שאָקלען צו מיט'ן קאָפּ. די מאַמע מיט'ן זוהן קוקען זיך איבער, ווארפען צווישען זיך א וואָרט אין א אונפערשטענדליכע שפּראַך, אין א שפּאַניש אָדער טער־קיש, און דאָס געשעפט ווערט אָפּגעמאַכט.

דער הויפּט מעקלער פון די סחורה איז „יענקעלע שעהרער", א ברייטביינערדיגער איד, אָבגעשאָרען ווי א קאַטאַרינאַרזש, מיט א גרויסען בויך מיט צוויי אויסגעקושטע פעטע חן־גריבעלאך אין די בא־קען. ער רופט די סוחר'טע „מוהמע" און דעם יונגען מאן „קאָזין". מיט איהם בעראַטהען זיך די סוחרים, אויף זיין וואָרט טרויען זיי, איהם גלויבען זיי, און צו איהם האָבען זיי צוטרויען, ווייל ער איז א משפּחה. און יעדעס מאָל קומט די אידענע ארויף מיט אַ טאַץ איינ־געמאַכטס, א פלעשעל שנאַפּס אָדער אַ פּאָאר פּאָמעראַנצען, און זאָגט מיט א גוט שמייכעלע:

— לאָז די „מוהמע" עפּעס נעהמען אין מויל אריין. לאָז זיך דער „קאָזין" דאָס הארץ דערכאַפּען.

און אז יענקעלע יאָגט זיי אַראָפּ, ענטפערט די אידענע:

— וואָס ווילסטו? פון דער פריה אָן ריידען זיי, האַנדלען. דאָס הארץ ווערט דאָך זיי אָפּגעשוואַכט.

די סוחר'טע גיט א גענאָדיגען שמייכעלע צו דער אידענע און פערזוכט פון איינגעמאַכטס און רוקט עס צו צום זוהן, זאָגענדיג עפּעס צו איהם אויף טערקיש.

נור מעהרסטענס האָט מען ניט קיין צייט צו אזעלכע קלייניגקיי־טען, ווען דער מאַרק געהט אָן. מען איז פערטהאָן אין געשעפט. א טהייל „סחורות", אויף וועלכע מען קען זיך ניט אויסגלייכען אין פריין,

מורא. אז די גרויסע „סוחרים" זאלען חלילה ניט אריינפאלען. און דאס נאנצע געשעפט זאל ניט אונטערגעהן.

נאר זיי האבען זיך ניט וואס צום שרעקען. פאליציי אליין היט די „סוחרים". פאלקאוניק־קאמיסאר כוואסטאוו, וואס ווייסט נאנץ גוט וועו די „טערקישע" סוחרים קומען, שיקט צוויי פון זיינע געטרייסטע נאראדאוויעס צו היטען די געסל, וועו דער יאריד געהט אין. די נאראדאוויעס דרעהען זיך איבער דעם טראטואר פון דער אלטער שטאדט, וואו יענקעלע'ס „רעזורע" איז, און היטען אף אז דאס „געשעפט" זאל חלילה ניט געשטערט ווערען.

און ביי יענקעלע'ן אין „רעזורע" איז היינט לעבעדיג. די אידינע האט זיך נעפעדערט נאנץ פריה אין מארק און אויפגעקויפט די בעסטע פיש און פעמסטע נעמזלאך. אין קיך ברענט עס, און דער ריח כון נעבראטענם טראגט זיך איבער'ן מארק. דאס בראט מען נעמזלאך פאר די „סוחרים".

אין א קליין שטיבעל, נאך דער „רעזורע", פון וועלכען מען קען אראפגעהן מיט הינטער־טרעפען און די פענסטער נעהען ארויס אויף א גרויע וואנד, זיצען די „סוחרים" אויף די צוויי פול מיט בעטגעוואנד בעליינטע בעטען. די „סוחרים" זיינען: א דיקע עלטערע פרוי אין די פופציגער יאהרען, זעהר רייך אנגעטהאן, אין זיידענס, מיט בריליאנטען און פערל בעליינט אויף די פעטע דיקע פינגער, און אויף דעם נראבען, פעטען בעליינטען האלז וואס לאזט זיך שווער ארפ איבער איהר הויכע, גרויסע ברוסט. נעבען איהר זיצט א יונגער מאן, אויך רייך אנגעטהאן, אויך מיט בריליאנטען בעפוצט, זעהט אוים א קראנקער צו זיין, ווי א סוכאטיטשנער, מיט געשפיצטע פינגער, קוקט זיך נערוועז אום יערעם מאל, רויכערט ציגארען און האלט זיך אין דרעהען די קליינע וואנצעלאך נערוועז, קראנקהאפט. דאס איז די „סוחר'טעם" א זוהן. צוויישען זיך רעדען זיי א שפאנישען זשארגאן געמישט מיט טערקישע ווערטער און אויך מיט ווערטער פון אלערליי שפראכען וואס ווערען נור נערעדט אויפ'ן גאנצען קאנטינענט, כדי די ארומיגע זאלען ניט פערשטעהען, און מיט די פערקויפער רעדען זיי אויף אידיש, כאטש די פרוי מיט'ן יונגען מאן זעהען שוין ניט אוים ווי קיין אידען. נאר זעהר אריענטאליש, מיט ברוינע געזיכטער און מיט שווארצע רויטע אויגען. זיי רעדען זעהר וועניג מיט די בעלי הבתים פון די „הייזלאך"

עלטערען, און מאכען חתונה זייערע שוועסטער. זיי האָבען נאָלדענע צייכען און פּוצען שטענדיג זייערע צייכען מיט גאָלדענע שטעקעלאָך... לענענדען געהען ארום אין די „הייזלאָך" וועגען מיידלאָך וואָס זיינען אוועק קיין בוענאס איירעס, און עס האָבען זיך פערליבט אין זיי שווארצע פירסטען, שוואַרצע סולטאַנען, און זיי לעבען איצט ווי קעניגינס.

צוליעב דעם גארען אלע מיידלאָך פון די „הייזלאָך" פערקויפט צו ווערען קיין בוענאס איירעס. און וועז די סוחרים קומען פון ארגענטינעז אויפקויפען „סחורה", ווערט יום טוב אין דער אלטער שטאָדט, אלע מיידלאָך פארבעז זיך אפּ אויף בלאָנדע, טהוען זיך אן העלע קליידער, וויל די סוחרים קויפען גיכער בלאָנדע, ווארום די שוואַרצע נערס אין בוענאס איירעס האָבען נור ליעב בלאָנדע...

נור אם מעהרסטען איז נעווען פרעהלאָך אין רויטען וועלפיל'ס „הייזעל" צווישען קאנאריק'ס כלות. „קאנאריק פערקויפט אלע זיינע מיידלאָך", האָט מען נערעדט אין דער אונטערוועלט. און מאָקע זיינען אלע קאנאריק'ס כלות נעווען אבנעפארבט אויף בלאָנד, און מאָטקע האָט זיי אלע פערקויפט מיט א לייכט הארץ. איהם האָט מען נישט צוגעלאָזט אין דער „רעזורע" צו „יענקעלע שעהרער", וואו דער מארק איז נעווען. ער איז נאָך ניט נעווען קיין סטאַטיק, קיין אנגענומענער סוחר, אז מען זאָל איהם צולאָזען צו די „ארגענטיניער" סוחרים אָדער צו „גדליה נלעזער", ווי מען האָט זיי נערופען אין נעהיים. ער האָט אפילו נישט נעוואוסט, וואו דער מארק איז, דאָס נעשעפט איז נעמאַכט נעוואָרען דורך וועלפיל דעם רויטען. סיי ווי סיי, ווי עס זאָל ניט זיין, האָט מאָטקע נעקראָגען א „טאַש מיט הונדערטער", ווי מען האָט נערעדט אין די „אונטערוועלט". א יונג האָט א בייז מזל. פונקט ווען ער וויל פערקויפען זיין סחורה קומען אן די ארגענטיניער סוחרים, „גדליה גלעזער" איז אראָפגעפאלען אויף קאנאריק'ס בייז מזל. דאָס נאנצע „אלטע שטאָדט" האָט נערעדט דערפון, אז קאנאריק איז ר'יך נעוואָרען, נעכאָפט א נרויסע אפותיקא, און מען האָט איהם מקנא נעווען.

— אָבער וואָס וועט ער טהאָן אָהן סחורה?

— זאָרנ דיך פאר איהם ניט. ער וועט שוין קריגען אנדערע סחורה.

ווייל מען וויל צו א הויכען — הייסט מען זיך עס פאָרווייזען. דענס־מאָל פערשווינדען אַלע, אום קיינער זאָל גאָר נישט בעמערקען, וואָס דאָ געהט פאָר. די „מאַמע" מיט'ן „זוהן" בלייבען. פּלוצלונג עפענט זיך די טהיר און עס ווייזט זיך א מיידעל.

— דאָ וואָהנט נישט גדליה גלעזער? — פרעגט די מיידעל.

— יא, דאָ וואָהנט גדליה גלעזער. קום נור אריין, מיין קינד.

די „מאַמע" מיט'ן „זוהן" בעקוקען די מיידעל, ווינקען זיך דורך מיט די אויגען אלעס וועגען „גדליה גלעזער".

כאָטש דאָס מיידעל ווייס גאַנץ גוט וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך, און כאָטש דאָס מיידעל אליין וויל זעהר פערקויפט ווערען צו די סוחר'טע, דאָך רעדט מען אלעס וועגען „גדליה גלעזער".

און פאר מעהר פאָרזיכטיגקייט ליעגט א טאַס קאַרטען אויפ'ן טיש. טאָמער בעפאלט פּאָליציי, הייסט עס, מען האָט געשפּיעלט אין קאָרטען...

נור זעהר זעלטען פרעגט מען זיך אויף „גדליה גלעזער". מעהר־סטען פערלאָזט מען זיך אויפ'ן וואָרט. קיין געשעפט ווערט ניט גע־פיהרט אויף אזוי פיעל צוטרויען צווישען די סוחרים מיט די קונים, ווי דאָס געשעפט פון „לעבעדיגע סחורות". דאָ וועט קיינער נישט אָפּנא־רען. מען האַנדעלט אויפ'ן וואָרט, און אלע היטען דאָס געשעפט, ווי דאָס אויג אין קאָפּ, און ניט נור די סוחרים, נאָר אפילו די סחורה. מעהר פון אלע פרעהען זיך מיט דעם געשעפט די מיידלאך אליין.

דאָס לעבען פון די מיידלאך אין די הייזלאך וואָס איז איינטאָ־ניג, ווערט זיי אזוי לאַנגווייליג, אזוי דערעסען, אז זיי בענקען נאָך עפּעס; נאָך א געשעהניש, וואָס זאָל ארויסנעהמען פון די ענגע שטיבלאך און ברענגען זיי אין די גרויסע וועלט. און בוענאָס איירעס, אַרגענטיניען, געהט ארום ווי א ליכטיגע לעגענדע צווישען די מיידלאך אין די „הייזלאך". דאָרטען, אין בוענאס איירעס, זיינען די מיידלאך פריי, פערדיענען פיעל געלד ביי די שווארצע, קריגען דערנאָך זעהר לייכט חתנים און ווערען אליין בעל הבית'טעס פון „הייזלאך". אָט די אלע רייכע סוחר'טעס וואָס קומען פון בוענאס איירעס זיינען אליין געוועזענע מיידלאך פון די „הייזלאך". פיעלע פון די מיידלאך, וועלכע זיינען אוועק, שרייבען צו זייערע חבר'טעס בריעף, און עס הייסט אז זיי ווערען אזוי רייך, אז זיי שיקען געלד אהיים, מאכען גליקליך זייערע

12.

מאַטקע זוערט א סטאטיק.

עס איז געקומען די צייט ווען די „סחורה" האָט בעדאַרפט עקס־פעדירט צו ווערען איבער'ן ים — האָט זיך די „סחורה" צואוויינט און אָנגעהויבען זיך צו געזעגענען מיט די פריינד און בעקאַנטע וואָס זי האָט געהאַט אין דער גאַנצער שכנה'שאַפט. ביי דעם פאַפיראָסניק אין הויז איז געווען יום־כפור. די מיידלאך זיינען ארויסגעקומען געזעגע־נען זיך מיט'ן קראַנקען ווייבעל. די מיידלאך האָבען געוויינט, און מען האָט איינער דעם אנדערען אָנגעוואונשען אל־דאָס גוטס:

— עטץ זאָלט מיך ניט פערגעסען אויף יענער זייט ים. אז עטץ וועט בשלום אהין קומען זאָל עטץ געדענקען מיך דאָ מיט מיינע קינדער.

— אייך פערגעסען, גנענדעלע.... איהר זיינט דאָך אונז בעסער געווען ווי אַ לייבליכע מאַמע, ווי אן אייגענע שוועסטער, — האָט זיך די „סחורה" פונאַנדערגעוויינט. קיינמאָל ניט אייך פערגעסען.

— גנענדעל, לעבען, בעהאלט דאָס פאר די קינדערלאך, — האָ־בען די מיידלאך איהר אריינגעטראָגען זייערע וועש און קליידער, און אוועקגעגעבען אלעס וואָס זיי האָבען ניט מיטגענומען.

נור איינע האָט גאָר ניט אוועקגעגעבען. דאָס איז די „לאָווי־טשערין", וואָס האָט זיך געזאַמעלט איהר אויסשטייער און געהאַלטען איהר קאַסטען וועש.

— וואו וועסטו מיטנעהמען אזא קאַסטען וועש איבער דער גרע־נעץ? וואָס טויג די וועש איבער דער גרענעץ? וואָס דאָרט, אויף יע־נער זייט, קריעגט מען וועש שפּאָט ביליג, — האָבען איהר די מיידלאך אויסגערעדט.

זי האָט אָבער ניט געוואָלט הערען. „וועש קומט איבעראל צוניץ". ניט געוואָלט פערקויפען, ניט געוואָלט אוועקגעבען. עס האָט זיך איהר

— נעה. ער גיט דאך אויף דאס נעשעפט. ער נעהט דאך א חתן ווערן מיט חנה'לען.

— זי ווייל דאך איהם ניט.

— יעצט וועט זי איהם שוין וועלען, אז דער יונג האט נאר נעלט נעקראנען, וועט זי איהם שוין וועלען.

— און וואס האט ער נעמאכט מיט די הישפאניערין?

— ער האט זי אויך נעוואלט פערקויפען, נאר דער רויטער וועל־פיל האט נישט צוגעלאזט. ער האט מורא פאר'ן פאלקאוניק־קאמיסאר — האט אנאנדערער פערזיכערט. — ער האט זי ניט נעוואלט פער־קויפען. מ'האט איהם אנגעבאטען א סך נעלד. ער האט נישט נעוואלט.

אזוי האט מען נערעדט אין „קאפע ווארשאווסקי" און אויף דער נאנצער אלטער שטאדט וועגען מאטקע'ן און וועגען זיינע כלות. און אלע זיינען גליקליך נעווען. אלעמען האבען די ארנענטיניער סוחרים, „גדליה דער נלעזער", גליקליך נעמאכט. מאטקע האט נעלד נעקראנען. דער רויטער וועלפיל האט שהן פערדיענט, נאר אס מעהרסטען איז גליקליך נעווען די לעבעדיגע סחורה אליין וואס מען האט זיי פערקויפט. די מיידלאך פון די „הייזלאך". אלע זיינען זיי בלאנד נעיוען אבנע־פארבט און העל אנגעטהאן, און זיינען שוין מעהר ניט ארויס אויף דער נאס נעלד פערדיענען. זיי האבען זיך נעגרייט אין א ווייטען וועג אריין, וואו עס ווארטען אויף זיי שווארצע פירסטען, וועלכע האבען זעהר ליעב בלאנדע אידישע מיידלאך. זיי וועלען זיך אין די מיידלאך פערליעבען, און יעדע האט נע'חלום'ט א פרינצעסין, א פירסטין צו וועי־רען פון „א שווארץ קעניגרייך"...

איז די „אלטע שטאדט" נעווארען, אז מאטקע האט געלד, אז מאטקע האט נעכאפט די „שהנע אפותיקא" פון די בוענאס איירעסער סוחרים פאר די פערקויפטע מיידלאך, אז מאטקע איז נעווארען א „מענש מיט מענשען גלייך", האבען אלע אויפגעהערט זיך פאר איהם צו שרעקען, מורא צו האבען פאר איהם. נעשעמט האט מען זיך נאך מיט איהם. עס וואלט קיינער פון די שהנע בעלי הבתים איהם ניט אבגעשטעלט און נערעדט מיט איהם. נאר עס איז אראב פון איהם יענע נעהיימנים, וואס האט איהם געהאט איינגעהילט, וועו ער איז נעווען דער בעל הבית איבער די מיידלאך, וועו יעדער מענש אין געסל האט געציטערט פאר קאנאריק'ען, און אז מען האט איהם געזעהן אויף איין זייט טראטואר איז מען אריבער אויף דער צווייטער זייט. יעצט האט מען איהם שוין ניט אויסגעמיעדען. אז ער איז אריינגעקומען אין א געשעפט קויפען, איז מען שוין ניט אנטלאפען פון איהם. מאטקע איז נעווארען אן איינוואהנער פון דער „אלטער שטאדט", און מענשען האבען איהם געהאלטען גלייך מיט זיך.

אין „קאפע ווארשאווסקי" איז מאטקע ניט אריינגעקומען צייט ער האט זיך געשניטען אויף אן ארענטליכען מענשען. דאך האט ער חנה'לען ניט אבגעלאזט פון אויג. ער האט זי אבגעווארט אין די אבענדען, וועו זי האט די ברידערלאך נעגעבען צו עסען אין קיך, און אריינגע'גנב'עט זיך אין הויף אריין, און אריינגעקוקט דורך'ן פענסטער. האט ער נור דערזעהען דעם שווארצען קאפ איהרען, מיט די לאנגע שווארצע האאר, וואס לאזען זיך אראב איבער איהר אקחעל, האט איהם ארומגענומען א ריינקייט און עס איז איהם געווען א פערגילטונג פאר אלעס וואס ער טהוט פאר איהר. ער האט אין דעם שווארצען קאפ האאר איהרען געזעהען זיין נאנץ לעבען, וואס ער האט זיך אויסגע'חלום'ט ווי עס וועט אויסזעהען אין דער צוקונפט — און דער קאפ איז געווארען פערבונדען מיט נאך עפעס, וואס איז איהם זעהר טהייער געווען פון זיין פערנאנגענעם לעבען. חנה'לעס קאפ האאר האט איהם דערמאהנט אין זיין מאמעס פנים. ער האט איבערהויפט זיך ניט געקענט פארשטעלען חנה'לען אהן דער מאמען. די צוויי נפשות — חנה'לע און זיין מוטער — זיינען ביי איהם געווארען איינס. און ער האט זיי ליעב נעהאט ווי אין פערזאן.

און א וואונדערליכע זאך — מאטקע'ן האט פערדראסען וואס

נעראכט, וועו זי וואלט אוועקגענעבען דעם אויסשטויער־וועש — וואלט זי אוועקגענעבען די האָפנונג אמאל אנדערש צו לעבען, אמאל חתונה צו האָבען און צו פיהרען אן אנשטענדיגען לעבען. דער קאס־טען ריינע וועש, די לייליכער, האנדטיכער, טישטיכער און איבערציערס איז געווארען ביי דער מיידל דער סימבאל פון איהר ריינקי־ט... פון איהר האָפנונג.... און זי האָט דעם קארב וועש נעהיט און מיטגעפיהרט די אונבעפלעקטע וועש דארט אהין, אין דעם שווארצען קעניגרייך, וואו זי האָט זיך געקליבען וועלען א קעניגין, א פירשטין פון א שווארצען פרינץ.

— אז איהר וועט נור בשלום אריבערקומען די גרענעץ, למען השם א קארטל, מיר און די קינדערלאך, — האָט זיי די קראנקע פאפיראסען־מאכערין צום לעצטען מאל נאכגעשריען.

און די קינדערלאך זיינען געפאלען אויף זייערע העלזער, ארום־געכאפט זיי, און בעווויינט מיט אמת'ע קינדישע טרעהרען די גוטע „מוהמעס".

און דאָס נאנצע געסעל, אין וועלכען ס'האָט זיך געפונען דאָס „היי־זעל", האָט בעגליים מיט רחמנות'דינע בליקען די אבפאהרענדע מיידלאך. אלע האָבען געוואוסט וואוהין מען פיהרט זיי. און פיעל האָבען זיי בעדויערט, ניט איבער דעם שרעקליכען גורל, וועלכער איז זיי בעשערט אין דער ווייטער מדינה, נאר איבער די לאנגע רייזע איבער'ן גרויסען ים, פאר וועלכע אלע האָבען מורא געהאט. פיעל האָבען זיי מקנא געווען, און געוואונשען זיך צו זיין אויף דעם אָרט פון די מיידלאך, וואס פאהרען אָבּ אין א לאנד וואו „מען שארט נאלד אין די נאסען", און געוואלט פאהרען, אז זיי וואלטען נור אויף הוצאות נע־האט... און אלע האָבען געוואונשען, אז זיי זאלען בשלום דערגריי־כען דאָס לאנד פון די שווארצע הערשאפט...

מאטקע איז דערווייל אוים „קאדעט" געוואָרען, און איז דער „אנשטענדיגער מענש". ער קליידעט זיך שוין „ציווילנע", נישט „פא קאדעטסקו". ווי יעדער יונגער מענש: אין א נייעם אנצוג, א קראגען מיט א שניפס און א גאלדענעם זייגער, און שפאציערט איבער די גע־לאך פון דער „אלטער שטאדט". און א וואונדערליכע זאך — קוים

— יא, — האָט מאָטקע געענטפערט.

— פארוואָס?

— איך ווייס ניט. איך מוז. איך ווילּ. איך קען ניט אַנדערש.

דאָס מיידעלּ האָט איהם אַנגעקוקט. דער פערלאַנג נאָך חנה'לען איז געלעגען אין זיינע אויגען. זיינע אויגען זיינען איהם בעטערט געוואָרען, דאָס מוילּ אויסגעקרימט און די נאָז בלייך. דאָס מיידעלּ האָט איהם לּיעב געהאַט. זי האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט זיך געוואָרפען אויף איהם און אריינגעביסען זיך אין זיינע לי־פּען מיט איהרע קרומע, שארפע צייהנדלּאָך:

— מאָטקע, לּעבען, איך וועלּ דיך לּיעב האָבען — וואָס דו זאָלּסט ניט טהאָן.

— האָב מיך יא לּיעב, האָב מיך ניט לּיעב. איך ווייס, מיין לּע־בען איז ביי דיר אין די הענד. דו קענסט מיך אַרויסגעבען צום פּאָלּ־קאָוניק־קאָמיסאַר, אז איך האָב קאַנאַריק'ען גע'הרג'עט, און איך היים אן אַנדער נאָמען, און איך האָב א פּאָלּשען פּאַספּאָרט. ניב מיך אַרויס, אז דו ווילּסט. נאָר חתונה האָבען וועלּ איך מיט חנה'לען, אפילּו אז איך זאָלּ וויסען יוננערהייט אין דר'ערד צו פּוילּען. איך וועלּ חתונה האָבען מיט איהר, דערנאָך קענסטו מיך קיין סיביר אויף קאָטאָרשנע ראָבאָטע שיקען, אז דו ווילּסט. נאָר חתונה האָבען מיט חנה'לען וועלּ איך.

עס האָט זי ארומגענומען אן אייפערזוכט אויף מאָטקע'ס לּיעבע. די אייפערזוכט אויף חנה'לען האָט יעצט נעבראַנט אין איהר האַרץ, אין איהר אינערלּיכעס, ווי אן עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיך אין איהר אַנגעצונדען. זי האָט נעביסען מיט איהרע קלּיינע צייהנדלּאָך אויף איהרע דינע לּיפּען, נעביילּט די הענד און אַנגעלּעגט זיך פּאר שוואַכקייט אויף מאָטקע'ן:

— פארוואָס קענסטו מיך ניט האָבען מיט חנה'לען? גנב'ע זי אוועק. די נאַכט גנב'ע זי, און ניב זי אין א הייזעלּ אריין. מיר וועלּען אינאיינעם זיין אין איין „הייזעלּ" — מען וועט דיר א סך נעלּד געבען פּאר איהר, מיר וועלּען דיך ביידע לּיעב האָבען; ביידע... אר־בייטען פּאר דיר....

מאָטקע איז בלייך נעוואָרען. דאָס הארץ האָט איהם אַנגעהויבען

חנה'לע זיצט אין „קאַפע ווארשאווסקי" און בעדיענט אזעלכע מענ־שען, וואָס קומען דאָרט אהין אריין. מאָטקע האָט מיט אמאָל דער־פיהלט דעם גאַנצען עקעל פון געסעל און פון „קאַפע ווארשאווסקי", און ער האָט געוואָלט אז חנה'לע, זיין חנה'לע, זאָל זיין פון דערוויי־טענס פון דאָרט. ער האָט געוואָלט, אז די מוטער זאָל זי בעהאַלטען ביים פעטער, ווי מען האָט זי געהאַט בעהאַלטען פאר איהם... און קיי־נער זאָל ניט קענען צוקומען צו איהר, קיינער זאָל ניט וויסען וואו זי איז. אפילו ער זאָל ניט וויסען וואו זי איז.

א שדכן צו חיים קאַפע־מאַכער, צו חנה'לעס פאָטער, האָט ער נאָך ניט געוואָלט שיקען. עס איז איהם נאָך געשטאַנען אין וועג די הישפּאַניערין. די שווארץ־חנ'עוודיגע דראָטען־געהערין האָט זיך נאָך געפונען אין דעם „הייזעל", אין וועלכען אלע אָבענד איז געקומען דער פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר. מאָטקעס הארץ איז צוריסען געוואָרען צווי־שען די ביידע מיידלאך — צווישען חנה'לען און די הישפּאַנערין. ער האָט זי ניט געקענט פערקויפען אזוי לייכט ווי די אנדערע מיידלאך. יענע מיידלאך זיינען ביי איהם געווען סחורה. די דראָטען־געהערין איז געווען משפּחה. א לעבעדיגער מענש — זיינס א מענש. ער האָט עס געפיהלט, און גערעכענט זיך מיט דעם געפיהל, אָבער ער האָט געוואוסט, אז חנה'לען וועט ער ניט קענען האָבען סיידען נור ער וועט פּטור ווערען פון די הישפּאַנערין, אויסרייסען זי פון זיין לעבען. און חנה'לען האָט ער געוואָלט האָבען מעהר פון זיין לעבען. דאָס איז יעצט געווען זיין אַמביציע, זיין שטאָלץ, צו האָבען א ווייב, אן אייגען ווייב, און אן אייגענע מוטער, ווי יעדער מענש האָט — דערפאר וואָס אַלע האָבען זיך פערנומען אויף איהם. און צו חנה'לען האָט ער געוואָלט קומען מיט א ריין הארץ און ריינע הענד.

לאַנג האָט ער געקעמפּפט מיט זיך, ביז איינמאָל איז ער געקומען צו דער הישפּאַנערין און איהר אַלץ פערטרויט. ער האָט גערעדט צו איהר ווי א ברודער צו אַ שוועסטער, ווי אַ מענש צו א מענש. ער האָט צו איהר אזוי געזאָגט:

— מאַרי, מיר מוזען זיך צושיידען. איך געה אוועק פון דאנען.

— וואָס רעדסטו, מאָטקע! — האָט דאָס מיידעל איהם אָנגעקוקט און געזאָגט מיט שרעק — דו געהסט חתונה האָבען? יע?

שוין פיהרען. אין „אקוואריום". אין קאפע שאנטאן אקוואריום. א שאנסאנעטקע וועסטו ווערען. וועסטו כאטש האבען עפעס פאר דיין ארבייט. ניט פאר מיר, ניט פאר מיר. איך דארף ניט דיין נעלד. נאר פאר דיר, דו הערסט, זאלסט צו עפעס קומען, נישט זיך ארומוואלגען רען אין הייזלעך.

ער האט פלינק איינגעפאקט איהרע זאכען אין קאסטען אריין. אריינגעווארפען די זיידענע וועש, די געוואשענע און ניט געוואשענע, די זיידענע קאפטאנעס, די זאקען, העמד און קאמאשען, און געשלעפט זי נאך דעם זעלבען אבענד אין קאפע שאנטאן אקוואריום, וואו ער האט זי פערקויפט דעם „דירעקטאר", ווי מען פערקויפט א טהייערען הונד אדער א לייב־פערד — צוויי הונדערט און אכטציג רובל האט ער אבגענומען פאר איהר.

פאר'ן אוועקגעהען האט ער זי אנגענומען ביי דער האנד און געקוקט איהר אין די אויגען אריין, און דאן איהר געגעבען דאס אבגענומענע געלד:

— נא, נעהם עס צו, איך ווייל דערפון נאר ניט האבען. פאר דיר, קויף דיר קאפעלוישען.

די מויד האט דאס מעהר פערדראסען, ווי ווען ער וואלט זי נעשלאגען. זי האט איהם צוריקגעווארפען דאס געלד אין פנים אריין:

— איך בין דיין נקבה, דו האסט מיך פערקויפט — עס איז דיין געלד. וואס גיסטו עס מיר?

מאטקע האט בעהאלטען דאס געלד אין טאש אריין, און נעזאגט צו איהר אין דער שטיל.

— מיין לעבען איז אין דיין האנד: או דו ווילסט, גיב מיך ארוים. האב איך זארג — וועל איך נעהן נאך סיביר, אויף קאטאָרזשנע.

די מויד האט געשווויגען, נאר פערביסען מיט איהרע אויסגעטאקטע שארפע צייהן אויף איהרע רויטע פערפיהרערישע ליפען...

צו שלאגען. אפטמאל האט ער געקלעהרט דערפון אזוי צו טהאן. געקלעהרט און ניט געוואגט צו קלעהרען. טיעף אין זיך האט ער דאס געטראכט, און יעצט זאגט זי איהם די נעדאנקען ארויס. ער האט געשוויגען, אין זיין הארץ האט געקעמפט דער יצר־טוב און דער יצר־הרע.

— איך וועל זי אנרעדען, איך וויים שוין וויי אזוי מיט איהר צו רעדען; איך וועל שוין אזוי מאכען, אז זי וועט בעשטעהען, דו וועסט זעהן זי וועט בעשטעהען... — האט די הישפאנערין פארטנעזעצט.

ער האט מיט אמאל דערזעהען זיין מאמע, די רויטע זלאטע, ווי זי זיצט און פערריכט איהם די הויזען. און ער לויגט א נאקעטער אין ווינקעל פון קעלער. מען האט איהם געשלאגען, צובייגט. לויגט ער און ווייגט, און קוקט אויף דער מאמע, ווי זי נעהט איהם די הויזען. ער האט יעצט נעזעהען איהר פנים ווי דאמאלס, ווי עס רינען טרערען פון איהרע אויגען אויף איהר אויסנעשרומפען, אויסגעהאקט ווי א זויל גזיכט, און ווי די ליפען זיינען פערטריקענט און די אדערען פון איהר הויטיגען האלז ציהען זיך און ציהען זיך, ווי ביי א הונד. און זי פערגלייזט די אויגען פונקט אזוי ווי א הונד, וואס דער שוחט האט אריינגענומען אין זיינע קניען, איינגעבויגען דעם האלז און געהט עס שחט'ען... און ער ווייסט ניט ווי אזוי דאס איז נעווארען — חנה'לע איז נעווארען זיין מאמע, און זיין מאמע — חנה'לע. ביידע עפעס איין נפש, איין מענש, און וועט ער חנה'לען שלעכטס טהאן — וועט עס פונקט אזוי זיין, ווי ער וואלט דער מוטער שלעכטס נעטהאן. זיין מוטער שלעכטס טהאן... דיעזער געדאנק האט איהם אזוי אויפגעקאכט, או ער האט אן אלעס פערגעסען. ער האט נעוואוסט, אז זיין לעבען איז אין מארי'ס העגד — נור ער האט ניט געקוקט דארויף, און מיט א נעשרייי האט ער נעגעבען א טאפיע מיט'ן פום:

— שוויג! — וואס מיינסטו, חנה'לע איז דו? ! די מינוט קום... קום... קום! — האט ער בעפויל'לען.

— וואוהין? — האט דאס מיידעל נעזאגט מיט אימה.

— וואס איז דיין עסק? וואס האסטו צו פרעגען? וואס מיינסטו, כ'וועל דיך דא לאזען מיט א פאלקאוניק־קאמיסאר, וואס זאל פון דיר דאס גאנצע נעלר אוועקנעהמען. קום, די מינוט קום. איך וועל דיך

— א יונג מיט א פּאָר הונדערט רובל, וועט דאָרף דען וויסען, וואָס ער איז נעווען, — וואָס איז ער, א מיידל איז ער? א שלעכטען נאָמען קריגען? א מיידל טאָר ניט — א יונג מעג אלעס.

— קיין קינד אין די שירץ האָט ער ניט אהיים געבראַכט — לענט די אידענע צו — און אזא איינער, אז ער וועט א אנשטענדיגער מענש, איז ער א פיינערער מענש. ער קען נאָך וועלן א שעהנער בעל הבית. און חנה'לען האָט ער ליעב ווי דאָס לעבען, די אויגען וואָלט ער זיך געלאָזט ארויסנעהמען פאר איהר.

— און, דער עיקר, פארגעס ניט, אז ער האָט זייער אייגענע אייגענע די שעהנע פּאָאר הונדערטער, און אזא יונג נעהמט זיך צו עפּעס. וועט דאָרף וויסען פון וואַנען ער האָט זיין געלד? — אין פּאָס שטעהט עס ניט פארשריבען, — און געלד שטינקט ניט, מיין ווייב.

נאָר דער איד האָט מיט מאָטקע'ן ניט געוועדט דאריבער, חלילה, ער האָט זיך אפילו מיט איהם ניט געזוהלן, אז קיינער זאָל נאָר ניט וויסען, אז קיינער זאָל נאָר ניט מערקען צי וואָס מאָטקע ציעלט. ער האָט אבער שוין געהאט זיינע מענשען, בעקאַנטע און פריינד וואָס האָבען מאָטקע'ן געפיהרט, געלערענט וואָס ער זאָל טהאָן. געווען איז עס טאָקע ברכיה דער קרעמער, דער חזן פון דער אלטער שוהל, צו וועלכען מאָטקע איז נעגאַנגען בעטען רערען איהם א שידוך מיט חנה'לען.

— אזא יונג ווי דו, האָסט א פּאָאר שעהנע הונדערט רובל, וואָס דרעהסטו זיך ארום אין גאס און טהוסט גאָר ניט — מען קען זיי פער־לעבען, פער'שכור'ען מיט גוטע ברידער, גוטע ברידער פעהלען ניט. האָט איהם ר' ברכיה איינמאל מוסר געאָגט, וען מאָטקע איז וויעדער אין קרעמעל אריינגעקומען צו איהם, אז ער זאָל נאָך אמאל אהין געהן ריידען איהם דעם שידוך מיט חנה'לען, נאָך דעם ווי מאָטקע איז אוים קאַדעט נעווארען.

— האָט ניט קיין מורא, איך וועל נישט טרינקען. חנה'לע זאָל אזוי לעבען. איך'ל נישט טרינקען, גוט היטען דעם גראָשען.

— ווילסט דאָך א חתן ווערען — דארפסטו זיך צו עפּעס נעהמען. נעהמט מען אויפ'ן גרשיבאָוו, מען זוכט א שותף, מען קויפט זיך א פערד, א וואָגען — וואָס טהוסטו דא? — דו דארפסט אוועק פון

13.
מאַטקע זוערט א התן.

מאַטקע איז אוועק אין גאנצען פון דער „אלטער שטאַרט" און זיך אויפגעטראַרט אויפ'ן גרשיבאַוו ביים אייזערנעם טויער צווישען די פי־שערס, וואַס ברענגען געפרוירענע פיש פון טיעף ראַסיי. אויפ'ן גרשיבאַוו האַט מאַטקע געהאַט בשותפות מיט נאָך א יונג א וואַגען מיט פערד, וואַס האָבען איבערגעפיהרט די פיש פון די סטאַנציע אין דער שטאַרט אריין. צווישען די פוהרמאַן־יונגען איז גוט בעקאַנט געווען מאַטקע'ס נאָמען פון די „אלטע שטאַרט", און מען האַט מורא געהאַט פאַר איהם. דורך דעם האַט מען איהם באַלד אין די חברה „פי שערס" אריינגענומען, צוגעלאָזט איהם צום וואַגען. נאָר נעשעהמט האַט מען זיך שוין ניט מיט איהם. מען האַט באַלד פערגעסען זיין פראָפעסיע, א חוץ דאַרט ביי א קריעג האַט מען איהם אויפגעמישט זיין „יחום". נאָר מיט „יחום" האַט זיך ניט געהאַט וואַס צו שעהמען קיינער פון די פישער־יונגען, און מאַטקע איז באַלד נעווארען אזא אנגעזעהענער מענש אויפ'ן „גרשיבאַוו" ווי ער איז געווען אין דער „אלטער שטאַרט". מאַטקע האַט שוין געהאַט זיינע פאָאר הונדערט רובל שטעהן ביי פישער בעלי הבתים, און עס האַט געהאַלטען איהם צו נעהמען אין שותפות אריין צו די פיש.

דאַס אלעס האַט מאַטקע געטהאַן אויפ'ן וואונק פון מלך קאפע מאַבער, חנה'לעס פאַטער. צייט מאַטקע האַט געקראָגען די פאָאר הונדערט רובל פון די מיידלאָך וואַס ער האַט פערקויפט קיין בוע־נאס איירעס, האַט איהם שוין דער איד ניט אָפגעלאָזט פון אויג. נע־זעהן, אז מאַטקע סטאַטיקט זיך און וויל ווערען אן ארענטליכער מענש — האַט זיך דער איד איבערגעלייגט דאַס מיט די אידענע, אז מאַטקע וואַלט נאָר ניט געווען אזא שלעכטער התן פאר חנה'לען:

זיך בעקענט מיט'ן חתן. דער מחותן האָט געוואָלט וויסען, מיט וועמען ער איז זיך משדך, ווער זיין מחותן איז, — אויב דער חתן האָט נאָך א פאָטער, א מוטער.

— איך האָב א מאָמע, א טהייערע מאָמע, אזא גוטע מאָמע! וועז איך בין א קליין אינגעל געווען — אָט אזא קלייניר יאָט — האָב זי מיך געוואָלט שלאָגען — האָט מיך די מאָמע נישט געלאָזט שלאָגען... און זי האָט מיר....

— און א טאָטען האָט ער אויך? האָט דער מחותן פלינק איבערגעהאָקט מאָטקעס רייד, וואָס זיינען ניט שעהן געווען פאר די געסט ביים טיש.

— א טאָטען האָב איך אויך, נאָר איהם האָב איך ניט ליעב.

— וואו וואָהנען זיי?

— זיי וואָהנען אין א קליין שטערטעל, אין ווארשעווער גובערניע, אין זשאכלין.

— און ווי רופט מען דעם חתן מיט'ן אידישען נאָמען? איך מיין, ווי הייסט ער? פרעגט דער שדכן.

— איך היים מאָטקע.

— מאָטקע? — איך הער עס צום ערשטען מאָל.

— ניין. וועז איך בין געווען א קליין אינגעל האָט מען מיך גערופען מאָטקע — האָט זיך מאָטקע פלינק צוריקגעכאפט. איך היים — אהרון ליב קאנאריק. איך האָב א פאָס, אָט דא האָב איך איהם. און מאָטקע האָט ארויסגענומען דעם פאָס.

— אהרון ליב, א גאנץ אידישער נאָמען — האָט ר' ברכיה שדכן געזאָגט צום מחותן.

נור מאָטקע'ן האָט עס עפעס נענעבען א רים אין האַרצען. דאָס ערשטע מאָל האָט ער דערפיהלט אז ער טראָגט א פרעמדען נאָמען פון א פרעמדען מענשען, און זיינעם האָט ער בענראָבען... און דעם ערשטען מאָל האָט ער אָנגעהויבען צוריק צו בענקען נאָך זיין נאָמען — קיינמאָל נאָך האָט ער נישט געפיהלט דאָס בערערפעניש נאָך זיין נאָמען ווי יעצט, וועז ער געהט א חתן וועררען...

דאַנען, אז קיינער זאָל נישט וויסען ווער דו ביסט געווען, ווען און וואָס. — פערשטעהסט, האָט איהם ר' ברכיה גע'עצה'ט אויף מלך קאַפּע־מאַכער'ס וואונק. און מאָטקע האָט געפאָלגט.

ערשט נאָכדעם ווי מאָטקע איז שוין געווען א שטיקעל צייט אוועק פון „אַלטען מאַרק" און אַלע האָבען געהאַט פערגעסען אין איהם — און מאָטקע איז געוואָרען דער פישער יונג אויפ'ן גרשיבאָוו — דענסמאָל ערשט האָט מען מאָטקע'ן צוזאַמענגעפיהרט מיט חנה'לען, אז חתן כלה זאָלען זיך בעקענען. אָנגעפיהרט דעם שידוך האָט טאַקע ר' ברכיה, און יעצט האָט מאָטקע געהייסען „א פישער פון גרשיבאָוו, א געזונדער יונג, פריי פון מיליטער, מיט אַ פּאָאר הונדערט רובעל זיין אייגענס — האָט אַ וואָגען מיט אַ פּאָאר פערד". מלך קאפע־מאַכער מיט זיין ווייב האָבען זיך געלאָזט רעדען דעם שידוך, און אויס־געפרעגט זיך וועגען חתן, ווי ער וואָלט געווען א פרעמדער, וואָס זיי האָבען איהם קיינמאָל נאָך נישט געזעהן... מען האָט אָבגערעדט דאָס „זעהעכץ" אויף שבת. און שבת נאָך מיטאג זיינען זיך חתן־כלה מיט די מחותנים צונויפגעקומען אויף די פּאַוויאַ גאַס צו דער כלה'ס פעטער, ביי וועלכען מען האָט טאקע חנה'לען געהאַט בעהאַלטען פאר מאָטקע'ן. מאָטקע איז געזעסען א בלייכער, א דערשראָקענער, אין א נייעם קאָר־טענעם אַנצוג, ווי א חתן בחור און מורא געהאַט צו ריהרען מיט א אבר, מיט אַ האַנד, אז ער זאָל נישט עפּעס צוברעכען אויפ'ן טיש. געגען איבער איהם איז געזעסען חנה'לע, אויך א בלייכע און דערשראָ־קענע, אין א נייע קליידעל אָנגעטהאָן. פערפלאָכטען די האָר אין צוויי צעפּ, און א רחמנות, און א חן האָט גערוהט אויף איהר קאָפּ.... מאָטקע האָט געקוקט אויף איהר און זיין האַרץ איז איהם אויסגעגאַנגען פאר רחמנות אויף איהר.... עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז זי איז א קליין, קליין פייגעלע, וואָס האָט נאָך נישט קיין פעדערען, ווי ער פלעגט אַראָבנעהמען פון די נעסטען פון די בוימער, ווען ער איז נאָך א קליינער יאַט געווען... און דאָס קליינע פויגעלע ציטערט אין זיינע הענד פאַר קעלט... און קלאַפּט מיט די קליינע פליגעלעך... און ער נעהמט עס און לעגט עס אריין צו זיך אין בוזים, אז עס זאָל זיך אָנ־וואַרימען... אזוי האָט ער אויך געוואָלט זי אריינגעהמען צו זיך אין נאַקעטען בוזים אריין...

דאָס געשפּרעך איז אָנגעגאַנגען וועגען היימישע זאַכען. מען האָט

(די מוטער האָט עס איהר נעהייסען אַזוי זאָגען, כדי מאָטקע'ן בעסער צו מאַכען. נור דאָס מיידעל האָט ווירקליך מורא געהאַט פאר מאָטקע'ן — און טרעהרען האָבען זיך איהר נעווייזען אין די אויגען).

מאָטקע האָט נאָר נישט געקענט ענטפערען. געוואָלט האָט ער זיך דאָ אַנידערלענגען צו איהרע פיס און איהר אלעס דערצעהלען. דערצעהלען ווי מען דערצעהלט פאר גאָט, פאר א גרויסען רב, פון זיין יוגענד — און אלעס וואָס ער האָט בעהאלטען אין זיין הארץ, אז ער הייסט ניט קאַנאריק נור מאָטקע, און אז ער האָט א מענשען נע'הרג'עט וועמענס נאָמען ער טראָגט. ער האָט געפיהלט, אז ער בעדארף איהר אלעס דערצעהלען — נור עס האָט איהם געשטערט, וואָס אין די צווייטע שטוב זיינען מענשען. האָט ער געגיסען די ליפּען, די הענד האָבען זיך ביי איהם געטרייסעלט, און געשטאַמעלט אונפערשטענדליכע וועדטער...

— חנה'לע... איך'ל שטאַרבען פריהער... א טויט זיך אָנמאַכען... אין וואסער זיך וואַרפען איידער דיר שלעכטס טהאָן... אויף אזוי פיעל שלעכטס טהאָן... איך'ל דיר זיין א געטרייער מאן, חנה'לע, וועסט זעהען... און דער יונג האָט זיך צו־וויינט.

דאָס מיידעל האָט אויף איהם רחמנות געקריגען:

— וויינען זי נישט, איך גלויב איהן, אז איך וואָלט איהן נישט געגלויבט וואָלט איך דאָך מיט איהן נישט קיין כלה געוואָרען...

מאָטקע האָט פלינק די אויגען אויסגעווישט און בעהאלטען די טרעהרען, וויל פון דער צווייטער שטוב האָבען זיך טריט געהערט.

— נעפעלען זיך?

חתן כלה האָבען נעשווויגען.

אין אָבענד זיינען נעווען די תנאים, די תנאים האָט מען נע־מאַכט אין דער שטיל, נור מיט א מנין געבעטענע אידען, דער מחותן האָט ניט געוואָלט האָבען, אז מען זאָל שוין וויסען אויף דער „אלטער שטאָדט" אז חנה'לע איז א כלה געוואָרען פאר קאַנאריק'ען. און אייגעטליך האָט ער געוואָלט נאָך די תנאים אָבלייגען, נאָר דער חתן האָט זיך זעהר געבעטען, אז מען זאָל באלד די תנאים שרייבען. אז ס'איז נעקומען צום אונטערשרייבען, האָט דער שדכן פאר'ן חתן אונטערגעשריעבען:

מאטקע האט געקלעהרט וועגען דעם און איז טרויעריג און שטיל געוואָרען.

— לאָז מען זיי אליין לאָזען, — ווינקט דער שדכן צום מחותן מיט די מחותנת'טע.

— יונגע־לייט, אפשר ווילען זיי זיך עפעס זאָגען וואָס מיר טהאָרען ניט הערען. — קומטס, קומטס — האָט די מוהמע געראָפען די געסט אין אַנדער שטוב אריין, פערשטעהענדיג פון מאטקעס שווייגען, אז מאטקע וויל מיט דער כלה אליין זיין.

אז מאטקע איז מיט דער כלה אליין געבליבען, איז ער נאָך שטיל־ער, בלייבער און דערשראָקענער געוואָרען. דער יונג וואָס האָט צודריקט מיט זיינע פים מענשען־לעבענס, איז הילפלאָז געוואָרען בלייבענדיג מיט דער מיידל אליין, און ניט געוואוסט קיין וואָרט אויסצורעדען, חנה'לע איז אויך דערשראָקען געוואָרען. ער האָט געהערט ווי איהר הארץ קלאפט הויך. נור דאָך האָט זי פרי־הער נעפונען וועדטער ווי ער. זי האָט זיך אַנגערופען:

— מן הסתם איז דאָך מיר שוין בעשערט אזוי, אז איך זאָל פאר איהן א כלה ווערען. מען זעהט דאָך, עס איז א נאָט'ס זאָך.

— און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? פרעגט מאטקע בעשיידען.

— איך וועל אלעס טהאָן וואָס דער טאטעשי און די מאמעשי הייסען מיר. זיי ווייסען בעסער וואָס איז גוט פאר מיר, — זאָגט חנה'לע מיט די אויגען צו דר'ערד.

— און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? — פרעגט מאטקע נאָך אמאל איבער.

— איך'ל איהן זאָגען דעם ריינעם אמת. איך האָב זעהר מורא, מיין הארץ שרעקט מיר זעהר.

— פאר וואָס האָבען זי מורא? — פרעגט מאטקע דערשראָקען.

— זי ווייסען שוין פאר וואָס איך האָב מורא. איך האָב מורא, אז זי זאָלען נישט געהן אויף דעם זעלבען וועג וואָס זי זיינען געגאַנגען. וואָס טויג מיר שוין אזא לעבען. איז דאָך גלייכער אז פון אונזער שידוך וועדט נאָר נישט, איידער מיר נעהן זיך פארבינדען פאר גאָט און פאר לייט.

.14

מאַטקע איז זיך מתודה פאר זיין כלה.

א גאַנצע וואָך האָבען זיך חתן־כלה ניט געזעהען. דערפאר זיי־נען זיי שבת א גאַנצען טאָג געווען צוזאַמען. שבת האָט מאָטקע גע־געסען ביי חנה'לעס פעטער און חנה'לע איז דאָרט געווען א גאַנצען טאָג שבת. זיי זיינען אינאיינעם אויסגעגאנגען שפּאַציערען, ניט אין זאַקסישען גאָרטען, וואו אלע האָבען געקענט מאָטקע'ן, נור הינטער דעם אידישען האָספּיטאל צום ציטאַדעל צו, וואו עס שטעהען די טאָ־פּאָלען, און וואו עס געהען די איינזאַמע פּאָארלאך אין ווארשא, וואָס האָבען עטוואָס צו רעדען צווישען זיץ און ווילען ניט אנדערע זאָלען זיי שטערען... אין זאקסישען גאָרטען און אין אידישען טהעאַטער האָט חנה'לע נאָך ניט געוואָלט געהן מיט איהם. זי האָט מורא געהאַט, מען זאָל דאָרט מאָטקע'ן ניט דערקענען.

דורך די פּאָאר וואָכען, וואָס זיי זיינען געווען חתן־כלה, זיינען זיי אזוי נאָהענט געוואָרען איינער צום אַנדערען, אז די כלה האָט מאָטקע'ן געלערענט, ווי מען לערענט א קליין קינד, ווי ער זאָל זיך פיהרען, און מאָטקע האָט זי אין אלץ געהאָרכט, אבי ער זאָל ווערען אַן אַנשטענ־דיגער מענש. זי האָט שוין אזוי ווייט געבראַכט, אז מאָטקע איז יעדען שבת געגאַנגען מיט חנה'לעס פעטער אין די חברה אריין דאַוונען. מאָטקע האָט זיך אָנגעהויבען צו קליידען ווי א חתן־בחור — לענגליך. חנה'לעס א פּאָרטרעט, איינגעפאַסט אין מעדאַליאָן, האָט מאָטקע גע־טראָגען אין לאַטץ, און נאָך א פּאָרטרעט האָט ער געטראָגען אנגע־קניפּט אין די גאָלדענע קייט צום זייגער, וואָס חנה'לע האָט איהם געגעבען א מתנה. און פון די בעל־עגלה־יונגען, וואָס האָבען גע־האַלטען די פערד אויף גרזשיבאָוו, האָט ער זיך געהאַלטען פון דער־ווייטענס. ניט געגאַנגען מיט זיין אין שענק אריין ביער טרינקען.

אהרון ליב קאנאריק.

— מזל־טוב, אהרון־ליב, מזל־טוב! — האט מען מאטקע'ן צו־געוואונשען פון אלע זייטען.

נור א וואונדערליכע זאך. צום ערשטען מאל איז איהם דער נאמען אזוי פרעמד פארגעקומען, און ער האט געהאט דאס געפיהל, אז ניט ער, נאר קאנאריק איז א חתן געווארען פאר חנה'לען, וויל כיען האט זיין נאמען אונטערגעשריעבען אונטער די תנאים...

איז מאטקע אויסגענאנגען מיט זיין כלה שפאציערען. חנה'לע האט דענסמאל געהאט נעמאכט אויף יום טוב א נייע קליידעל מיט א וועס־טעלע ווי א אינגעל, און א ווייכען ווייבערשען קראגען — וואס איז דענסמאל זעהר אין מאדע נעווען. האט זי מאטקע נעזעהן אין נייעם קליידעל מיט דעם אינגעלשען וועסטעל און מיט דעם ווייבערשען קראגען, האט ער נעמיינט אז ער וועלט פערכאפט; אזוי שעהן און טהייער האט זי אויסגעזעהן אין דעם נייעם קליידעל. און מאטקע איז אויך נעווען אין א נייעם אנצוג, וואהרום עס האט שוין נעהאלטען נאהענט פאר דער חתונה, און מען האט נעהאלטען אין איין אייגקויפען אויס־שטייער. זיינען זיי ביידע ארויס פארנאכט שפאציערען, ווי נעווענהנ־ליך, צום ציטאדעל צו. א שבועות־טאג איז דענסמאל נעווען. א גן־ערן. די בוימער בעקליידעט מיט בעזו — עס האט פשוט פער־כאפט דעם אטהעם. ארונטערנעקומען צום ציטאדעל צו, ביי די גרינע טאפאלען, האט זיך פאר זיי געעפענט א גרויסער הימעל איבער'ן גרינעם פעלד. איין האלבער הימעל איז נעווען נאך אין דער זון און דער אנדער האלבער הימעל האט זיך שוין נעבאדען אין בלויען. און אט איז דאס בלויעכטס אריינגעשוואומען אין די זון און אט איז די זון אריינגעשוואומען אין דאס בלויעכטס. און ביים עק אויף יענער זייט ווייכסעל איז גאר נעווען א רויטער קאכענדיגער טייך — א גיהנום. און אזוי ליכטיג און פריי איז נעווען איבער דער וועלט, אז די פים זיינען נעווארען פליגעל, און עס האט זיך געגלוסט צו טאנצען. זיי־נען זיי אנגעקומען צו לויפען צו זייער בעליעבט ארט — צו דער נרינער לאנקע, וואס איז אויפ'ן בערגעל הינטער די טאפאלען, האבען זיך דארט אוועקגעזעצט און אפגעשפיגעלט זיך אין'ם בלאטיגען טארף־זומפעל, וואס איז הארט צווישען די טאפאלען; האבען נע־רעדט וועגען זייער חתונה, וועגען זייער צוקונפטיגען לעבען; האבען נעלאכט און געפרעהט זיך, ווי יונגע חתן־כלה. פלוצים האט זיך חנה'לע אנגערופען אווי:

— אהרון ליב, פארוואס שיקסטו ניט נאך דער מאמען? איך וואלט נעוואלט זעהען ווי די מחותנת'טע זעהט אויס.

האט זיך מאטקע אנגערופען מיט הארצקלאפען:

— האסט ליעב מיין מאמען, חנה'לע?

— נעווים האב איך זי ליעב, וואס פאר א פראגע איז דאס?

און מעהר זיך גע'חבר'ט מיט די בעל־הבתים פישערס, וואָס דאָס איז מעהר כבוד און יחוס געווען. וואָרום אזוי האָט חנה'לע געוואָלט. און וואָס חנה'לע האָט געוואָלט האָט מאָטקע געטהאָן. וואָרום זי האָט עס געמאַכט אין דער שטיל, כלה־אַרטיג, ציערליך־מאַניערליך, און האָט אזוי געזאָגט צו איהם:

— זעהען זי, אהרון ליב, זי זיינען דאָך שוין א חתן, עס פּאַסט דאָך ניט.

— „זי" זאָגסטו מיר גאָר, חנה'לע... — האָט זי מאָטקע אָנגענו־מען ביי דער האַנד.

— נו, זאָל שוין זיין „דו", — האָט דאָס מיידעל געזאָגט קאָקע־טיש, אראָבגעלאָזט די אויגען און גערויטעלט זיך.

און אָט פאר די „אַראָבגעלאָזענע אויגען" און דאָס רויטלען זיך פון חנה'לען, און פאר דעם „דו" וואָס איז ארויסגעגאַנגען פון איהר קליין מיילכעל און נאָך קלענערע צייהנדלעך — פאר דעם אַלעס איז מאָטקע געווען אזוי ענטציקט, אז ער וואָלט אַלעס, אַלעס פאר איהר געטהאָן.

נור הייסען הייסט ער נאָך ביי איהר „אהרון ליב קאַנאַריק" און ניט מאָטקע. און ווען זיי געהען שפּאַציערען איינזאַם צווישען די טאָפּאָלען ביי דער וואַרשאַווער ציטאַדעל צו דער ווייכסעל צו, פאַר־נאכט, ווען די זון געהט אונטער, רופט זי איהם „אהרון ליב לעבען". קרענקט עס איהם, און עס דאַכט זיך איהם, אז ניט איהם מיינט זי, נור קאַנאַריק'ען, און ער איז נור קאַנאַריק'ס שטעלפערטרעטער, און באַלד וועט זיך קאַנאַריק אויפהויבען פון טונקלען טייכעל, וואו ער האָט איהם אריינגעוואָרפען, און קומען אהער, און אָננעהמען חנה'לען ביי דער האַנד — און ער וועט ווערען דער חתן. און זעצען זיי זיך אוועק אויף דער גרינער לאָנקע, וואָס איז אויפ'ן בערגעל הינטער'ן ציטאַדעל, נעהמט זי זיין קאָפּ צווישען איהרע קאַלטע הענדלאך און לעגט איהם אוועק אויף איהר שוים, און קושט מיט איהרע קאַלטע ליפּען און קאַלט נעזעל, און זאָגט „טהייערער אהרון ליב", „האַרציגער אהרון ליב — מיינער, מיינער". מאַכט מאָטקע צו די אויגען און זאָגט אין דער שטיל, פאר זיך, קוים, קוים מיט די ליפּען: „מאָטקע"... „מאָטקע"... „מאָטקע"...

איינמאָל, אין א שבועות פאַרנאַכט, דעם ערשטען טאָג יום טוב,

פיהלט, אז מאטקע נעהט איהר פערטרויען עפעס זעהר וויכטיגעס פון זיין לעבען. זי האט זיך געשראקען דערפאר. נור זי האט נעווארט וויסען דעם נורל, מיט וועלכען זי פערבינדעט זיך.

— חנה'לע, זעהסט, אז דו האכט פריהער אזוי געערעט וועגען מיין מאמען, האב איך נעזעהן, אז איך און דו זיינען משפחה, איך קען דיר אלעס פערטרויען. הארך אויס, חנה'לע. איך טראג א פרעמדען נאמען. פון א מענשען, וואס איז שוין ניטא. וואס לעבט שוין ניט. דער מענש האט מיר שלעכטס נעטהאן, זעהר פיעל שלעכטס נעטהאן, און דער מענש האט נעהאט א נאמען און איך האב ניט נעהאט קיין נאמען. איך בין אנטלאפען פון דער היים, וועו איך בין א קליינער איננעל נעווען, אהן א נאמען בין איך אנטלאפען. זי האבען מיך נעשלאגען. האב איך צוריק נעשלאגען, האט מען מיך נעזוכט, נעוואלט מיך איינזעצען, בין איך אנטלאפען. קיין פאס האב איך ניט נעהאט, און אהן א פאס איז אהן א נאמען. דו קענסט זיך אין דער וועלט ניט ווייזען — און דער מענש האט יא נעהאט א נאמען, און א פאס, איך האב איהם מקנא נעווען און נעקלעהרט, ווי אזוי פון איהם דעם נאמען מיט דעם פאס צוצונעהמען — — — נעקלעהרט, נעקלעהרט, ביז איך האב עס געטהאן...

חנה'לע איז נעזעסען, איהר הארץ האט הויך נעשלאגען. זי האט ניט נעפיהלט דעם נאסען הויך, וואס פאלט אויף איהר, זי האט נור נעפיהלט מאטקע'ס גרויסע אויגען, וואס האבען אנגעצוינען איהרע אויגען און איהר פנים ווי אן עלעקטרישע שוואם, און זי האט נעפיהלט מאטקע'ס וואריעם האנד און אטהעם.

— ...און אמאל, אז ער האט מיר זעהר, זעהר שלעכטס נעטהאן — ער מיט זיינע חברים האבען מיך נעשלאגען, ביז איך בין קראנק נעווארען, האב איך נעוואוסט, אז ער נעהט אנטלויפען מיט נאך אימיצען, האב איך זיך מיט יענעם אבגעראטן, אבגעווארט איהם אין מיטען וועג ביינאכט, און נעמאכט אזוי — אז ער זאל פערשווינדען, פערשווינדען פון דער ערד, און איך טראג יעצט זיין פאס אויף כיין הארץ, און איך רוף מיך מיט זיין נאמען. האב ניט קיין מורא, ער וועט שוין קיינמאל ניט צוריקקומען. ער איז גוט בעהאלטען אין א טיף מיט א שטיין אנגעבונדען... קיינער וויסט ניט. נור זיין נאמען ווייל איך מעהר ניט טראגען. איך וועל פאהרען אין מיין שטעדטעל אריין, וואו

וועמען דען זאָל איך ליעב האָבען? זי איז דאָך דיין מאַמע, איז זי דאָך מיין מאַמע אויך.

האָט מאָטקע פערקרימט די ליפּען פאר וועהטאָג און האָט אזוי געזאָגט:

— מאָרגען שרייב איך אהיים א בריעף און שיק געלד, אז די מאַמע זאָל קומען.

— איך וויל דורכאויס, אז די מחותנת'טע מיט מיין מאַמען זאָלען מיך פיהרען אונטער דער חופּה, אז ניט וועל איך האָבען א געשטערטע חתונה.

האָט מאָטקע שוין געפיהלט, אז ער איז מיט איהר משפּחה. אז חנה'לע איז געבוירען געוואָרען מיט איהם, און אז זי איז ניט זיין כלה, נור זיין משפּחה, זיין נאָהענטע משפּחה — ווי זיין מאַמע.

און אז חנה'לע האָט זיך אָנגערופען:

— אהרון ליב, איך האָב פאר דיין מאַמען אָנגעגרייט א שעהנע מתנה, א שייטעל מיט א שוואַרצען קארעקאָווען טוך — האָט זיך מאָטקע אַוועקגעזעצט און אָנגענומען חנה'לעס האַנד און געזאָגט אין דער שטיל:

— חנה'לע, איך היים ניט אהרון ליב, איך היים מאָטקע. רוף מיך מאָטקע, איך בעט דיך.

— מאָטקע! — לאַכט דאָס מיידעל פרעהליך — נעה שוין, נעה שוין, דו לאַכסט אויס מיר, וואָס פאר א נאָמען איז מאָטקע? מאָטקע פּאַסט פאר א גנב.

— איך לאַך ניט, חנה'לע. איך טראָג א פרעמדען נאָמען.

— ווי הייסט דו טראָגסט א פרעמדען נאָמען? וועלכער מענש טראָגט דאָס אַ פרעמדען נאָמען? דו טרייבסט שפּאַס.

— איך טרייב ניט קיין שפּאַס, האָרך אויס, חנה'לע, איך האָב דיר שוין לענגסט געוואָלט זאָגען, חנה'לע, דיר בעדארף איך אַלץ זאָגען. איידער איך געה מיט דיר חתונה האָבען, וויל איך אז דו זאָלסט אַלץ וויסען, פּונקט אזוי ווי מיין מאַמע. איך וויל דו זאָלסט זיין מיין מוטער פון היינט מאָל אָן. אַלעס זאָלסטו וויסען.

דאָס מיידעל איז שטיל געוואָרען און דערשראָקען. זי האָט דער־

איך מורא האבען? איך האב זיך נאר געהאט דערשראקען.

— חנה'לע, חנה'לע, וואס רעדסטו? — האט זיך מאטקע ארא־נעלאזט אויף דר'ערד און אנגעהויבען איינגראבען זיין פנים אין איהר.

— קום, קום, — האט חנה'לע נעזאגט — עס איז שוין נאכט, די מאמע וועט אונרוהיג זיין. זי וועט ניט וויסען וואו מיר זיינען.

שוואַרץ און פעט איז געלעגען די פריהלינגס־נאכט אין דער לופט און איבער'ן הימעל און אויף דער ערד. אין די נאכט איז אנגעקומען צו פליסען די שטילע ריחות פון די פערבראנענסטע בליהעכטסען, וואס האבען אויפגעפענט זייערע יונגענד־קוואלען, און מען האט געהאט דאס געפיהל ווי הונדערט נאקעטע כלות זיינען איינגעשלאפען אין א פער־מאכטען גארטען און זיי בע'שכור'ען די לופט מיט דעם יונפרוי־נע־שמאק, וואס יאגט פון זייערע יונגע לייבער ארויס... און אין דער לופט פון דער נאכט האבען זיך נעטראגען פערבראנענע שוואַרצע פלעקען אין דער לופטען, ווי שאטענס פון ניט געזעהענע געשטאלטען וואלטען פארביי שפאציערט פאר זייערע טריט. אין דער נאכט און אין דעם דופט זיינען חתן־כלה צוריק אין שטאדט אריין און האבען צווישען זיך קיין וואַרט ניט אויסגערעדט...

איך בין נעבוירען, איך וועל נעבען די סטראשניקעס א סך געלד און וועל ארויסנעהמען א פאס אויף מיין אייגענעם נאמען. איך וויל מיך רופען ווי מיין מאמע האט מיך גערופען: מאטקע! איך וויל הייסען מאטקע...

דער יונג האט אבגעהאקט אין מיטען און חנה'לע איז געזעסען ווי אייגעטונקט אין א וואלקען. איהר הארץ און איהרע געפיהלען זיינען געווען פער'חל'ש'ט. און עס האט זיך איהר געדאכט, או זי שלאפט, או זי חלום'ט...

— שוין. יעצט וויסטו אלעס. אלעס — האט מאטקע אבגעזיפצט — זאג, זאג, ווילסטו נאך מיין כלה זיין? זאג. א כלה מיט מאטקע'ן, ניט מיט קאנאריק'ען. קאנאריק איז געשמאקבען, ער איז טויט... בענראבען... איך האב איהם גע'הרג'עט, מיט מיינע הענד צודושעט... איך בין מאטקע... מאטקע... זאג, ווילסטו מיט מאטקע'ן א כלה זיין? האב ניט קיין מורא, או ניט, בין איך נישטא, געה איך אווע, זעהסט מיך מעהר ניט.

דאס מיידעל האט זיך פלוצים אויפגעכאפט פון די לעצטע וועטער. זי האט זיך ארומגעקוקט. די נאכט איז שוין געלעגען איבער'ן בריטען פעלד. פון דערווייטענס האט זיך געלויכטען דאס ליכט פון דער שטאדט, און פלוצים איז איהר בעפאלען אן אימה צו זיין מיט איהר חתן איינע אליין אין פעלד בייגאכט. האט זי אנגעהויבען צו שרייען מיט אן אונמענשליכע שטימע:

— מאמע! מאמע! מאמע!...

מאטקע האט זיך דערשראקען פאר איהר קול. ער האט זיך אויפגעכאפט און געזעהען וואס ער האט געטהאן, או ער האט זיך ארויסגענעבען. עס האט איהם ניט באנג געטהאן דערפאר, פערקעהרט, ער איז צופריעדען נעווען, וואס יעצט האט ער שוין נאר ניט אויפ'ן געווויסען.

— וואס שרייסטו? מענשען וועלען זיך צוזאמענלויפען. קום, איך וועל דיך צוריקפיהרען אין שטאדט אריין. האב ניט קיין מורא, איך וועל דיר נאר ניט טהאן.

— פארוואס זאל איך מורא האבען? — האט דאס מיידעל זיך שוין געהאט געפוגען, און איבערלעגט זיך, או עס איז בעסער וויטער צו שפיעלען די כלה — דו ביזט דען ניט מיין חתן? פאר מיין חתן זאל

— מלך, וואָס רעדסטו!

— וואָס דו הערסט. וואָס ווילסטו, אז דער פּאָלקאָווניק־קאָ־מיסאר זאָל עס געוואָהר ווערען אָהן דיר און דערנאָך זאָל ער דיך און די כלה אויך אריינציהען מיט'ן חתן? — און גאָט ווייסט וואָס עס קען זיך אויסלאָזען.

—וואָס שרעקסטו מיך איבער? וואָס זיינען מיר שולדיג? מיר האָבען געוואוסט?

— זעהסטו שוין, דורך דעם איז גלייכער אז מיר זאָלען ארויפ־געהן צו איהם, צום קאָמיסאר חוואָסטאָוו און איהם אלעס דערצעהלען: פּאַני, אזוי און אזוי איז געווען. מיר האָבען ניט געוואוסט, די טאָכטער אונזערע איז א כלה געוואָרען פאר איהם. ווען מיר זיינען געוואָהר גע־וואָרען אזא זאך, זיינען מיר די ערשטע צו דיר געקומען צולויפען דער־צעהלען, מיר זיינען ניט שולדיג.

— איך וויל נישט זיין דערביי, נישט פון אונזערע הענד זאָל ער פאַלען — בעט זיך דאָס ווייב.

— און אז דו וועסט עס איהם ניט זאָגען, מיינסטו, וועט ער עס ניט געוואָהר ווערען? ער וועט עס געוואָהר ווערען אָהן דיר. עס וועלען זיך שוין געפינען אזעלכע וואָס וועלען איהם דערצעהלען, אז זי ווייסט, ווייסען עס אנדערע אויך. דער שטריק קומט פאר יעדען גנב. און אז עס וועט ניט זיין היינט, וועט עס זיין אין א יאָהר, אין צוויי, ווען דו וועסט שוין זיין משפּחה מיט איהם און מען וועט דיך אויך אריינשלעפּען און חנה'לען אודאי, זיין ווייב געווען — געוואוסט און ניט דערצעהלט. איך וועל ניט לאָזען אונגליקליך מאַכען מיין טאָכ־טער. איך וועל אויף גאָר ניט קוקען, איך געה שוין אריבער צו איהם, אָט יעצט, און דערצעהל עס איהם גלייך, איך וויל דערמיט ניט האָבען צו טהאָן, זיי זאָלען גאָר נישט קענען האָבען געגען אונזער קינד.

די לעצטע ווערטער האָבען די אידענע איבערצייגט אז עס איז נויטווענדיג ארויסצוגעבען מאָטקע'ן, כדי צו ראַטעווען זייער קינד. זי האָט שוין גאָר נישט געזאָגט נור שטיל געוויינט.

מען האָט אריינגערופען חנה'לען, זי איז געווען בלייך און דער־שראָקען און האָט ניט געוואוסט וואָס עס איז געשעהן און וואָס עס טהוט זיך מיט איהר.

— טאָכטער, וויין נישט — דאַנק גאָט וואָס עס האָט זיך אזוי

15.

אזים מחותנים׳שאפט מיט מאַטקע׳ן.

אז חנה׳לע איז געקומען אהיים, האָט זי א דערשראָקענע, א צו־טראָגענע אריינגערופען פאָטער און מוטער אין א צוויטע שטוב אריין און מיט א ציטערענדיג האַרץ און אן ערשראָקענעם לשון דערצעהלט דעם סוד וואָס מאַטקע האָט איהר פערטרויעט: אז ער טראָגט אן אנדערען׳ס נאָמען, פון א מענשען וועלכען ער האָט גע׳הרג׳עט. מלך קאפע־מאכער, דערהערענדיג אזא שרעקליכע זאך, מיט וועמען זיין טאכטער איז א כלה געוואָרען, איז ער אויף פערציטערט געוואָרען. די ערשטע פּאָר מינוט האָט ער נאָר נישט געקענט רעדען, ־אָס וויב האָט זיך געבראָכען די הענד און איז ארוים מיט א געוויין.

— שווייג, געדענק אין נאָט, מען וועט הערען! — האָט ער איהר געזאָגט.

אז די ערשטע איבעראשונג איז אריבער, האָט מען אָנגעהויבען צו איבערקלעהרען וואָס צו טהאָן.

א לאַנגע צייט האָט זיך טאַטע־מאַמע אָנגעקוקט שטום מיט בליקען, ביז חנה׳לע איז פלוצלונג ארוים מיט א גרוים געוויין.

— וואָס וויינסטו, מיין קינד? דאַנק גאָט, אז ער האָט עס דיר יעצט געזאָגט — וואָס וואָלסטו געטהאָן חלילה נאָך דער חתונה?

מען האָט געטרייסט חנה׳לען און מען האָט זי אריינגעפיהרט אין א צווייטע שטוב אריין.

— די ערשטע זאך וואָס מיר דארפען טהאָן איז בעהאָלטען חנה׳לען פון איהם — האָט די מוטער געזאָגט, וועו זיי זיינען אליין געבליבען.

— די ערשטע זאך דארפען מיר ארויפגעהן צום פאָלקאָוניק־קאָמיסאר און איהם אלעס דערצעהלען, איהם אלעס זאָגען, האָט זיך דער פאַטער אָנגערופען.

— וואָס זאָל איך דיר זאָגען, מאָמע־לעבען? איך האָב דיר שוין אלעס געזאָגט.

— האָט ער דיר נישט געטהאָן קיין שלעכטס?

— וועה, מאָמע?

— מאָטקע.

— ניין, מאָמע־לעבען, ער איז אומגענאָנגען מיט מיר ווי א חתן, ווי א פיין לערן־קינד, ער האָט מיר בלויז נענלעט איבער'ן קאָפּ און מיר געזאָגט אז ער האָט מיך ליעב, זעהר ליעב. אלעס וואָס איך האָב געוואָלט האָט ער געטהאָן. ער איז נעגאָנגען מיט'ן פעטער אין בית המדרש אריין דאָוונען יעדען שבת. ער האָט זיך שוין נישט גע־חבר'ט מיט יונגען. אלעס האָט ער געטהאָן פאר מיר, ווייל ער האָט נעוואָלט ווערען אן ארענטלעכער מענש, אז איך זאָל איהם ליעב האָבען און דאָס האָט ער מיר אויך דערצעהלט, אז איך זאָל שוין פון אלעס וויסען, אום ער זאָל שוין גאָר ניט האָבען צו בעהאלטען אין זיין הארצען פאר מיר. דערפאר האָט ער עס מיר געזאָגט.

— און ווייטער האָט ער דיר גאָר נישט געטהאָן? זעהסטו, מיין קינד, איז ער שוין מיט דיר אזוי נאָהענט אז אלעס איז שוין פאר־פאלען, וועלען מיר זיך מוזען קנייפען אין די באָקען און שוי־יגען, איז עס שוין אונזער שאנדע, מוז מען שטעלען א חופה...

— ניין, מאָמעלע, איך האָב דיר שוין געזאָגט, אז ער איז זיך בעגאָנגען מיט מיר אזוי איידעל, אזוי שעהן ווי ער וואָלט נישט געווען דאָס, נור א לערן־קינד. ער האָט געזאָגט אז נאָט וועט איהם העלפען און ער וועט שוין האָבען די זכיה צו שטעהען מיט מיר אונטער דער חופה, וועט ער זיין דער גליקליכסטער מענש.

— ער וועט שוין די זכיה האָבען, ער וועט שוין... גליקליך ביזטו מיין קינד וואָס דו האָסט זיך ניט געלאָזט פערפיהרען פון איהם. מלך — רופט זי אריין דעם מאן — וואָס האָסטו געפלאָפּעלט, וואָס האָסטו געוואָלט פון דער מיידעל? — ווי א לערן־קינד איז ער זיך בעגאָנגען מיט איהר. ער האָט זי איידעל בעהאנדעלט.

— אויב אזוי, זאָל דאָס אלעס אויסגעהען צו זיין קאָפּ! — זיי־נען מיר ריין דערפון. קום מיין קינד — די מינוט קום מיט מיר.

— וואוהין, טאטע?

אויסגעלאזט. דו ביזט נאר ניט זיינע און ער איז ניט דיינער, תנאים איז נאך ניט חתונה, ער איז א פרעמדער מענש.

חנה'לע האט פון דעם אלעם געוואוסט, אבער עם האט איהר שוין נעהאט געצויגען צו מאטקע'ן. מאטקע איז געווען דער ערשטער מאנס־פארשוין וואס האט זי נעקושט.

— מיר מוזען, מאכטער, פון זיך דאס פעקעל אראבווארפען אום מיר אליין זאלען נישט אריינפאלען, מיר מוזען ארויסקומען פון דעם, מיר האבען דערמיט גאר ניט צו טהאן.

או חנה'לע האט דערהערט דאס דער פאטער פערלאנגט פון איהר או זי זאל מיטנעהען מיט איהם צום פאלקאוניק־קאמיסאר און איהם אלעס דערצעהלען וואס מאטקע האט איהר פערטרויעט, איז זי ארויס אין אזא געוויין, או פאטער און מוטער האבען זיך דערשראקען, אויב חנה'לע קעהר מאטקע'ן ניט אן מעהר ווי א כלה... דאס מיידעל האט איינגענארעט איהר פנים אין איהרע הענד און זיך איינגעגראבען אין נאנצען אין קישען — און ניט געוואלט קיינעם זעהען און קיינעם הערען.

— הינדעל, איך האב מורא, איך האב מורא או מיר זיינען דער־אינען! דער יונג האט אונז אונגליקליך נעמאכט.

— וואס פאלט דיר אין אויף מיינע שונאים'ס קעפ? א אונ־שולדיג קינד און דער יונג איז געווען צו איהר ווי א ליבען בחור, ווי א רב'ס א קינד, אזוי איז ער זיך בענאנגען מיט איהר.

— איך האב מורא או מיר מוזען שוין שווייגען, עס איז שוין אונזער אונגליק. זעה, ווי די מויד וויינט, זעה.

— מלך בענקארט, געה אוועק פון מיר! לאז מיך מיט'ן קינד אליין.

— ווער געוואהר, הינדעל, ווער געוואהר וואו מיר האלטען. איז עס שוין נאך אלעמען, מוזען מיר שווייגען, איז אונזער בראך, ווער געוואהר — האט דער איד געזאגט, ארויסגעהענדיג אין א צוויי־טע שטוב אריין.

— מאכטער לעבען, זאג מיר, קינד, שעהם זיך נישט, איך בין דאך דיר א מאמע, קינד מיינס — האט די מוטער ענומען דער מאכ־טער'ס קאפ אויף איהר שויס.

.16

מאַטקע האט א גוטען שוטץ־מלאך...

מלך קאפע־מאכער האָט די טאָכטער געשלעפּט מיט געוואלד צום פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר און שוין, ביינאַכט. „ניט איבערנעכטיגען זאָל עס ביי מיר!" האָט ער געשריען, אומזיסט האָט חנה'לע געוויינט זיך געבעטען ביים פאָטער — דער איד האָט זי געשלעפּט, און חנה'לע איז געגאַנגען.

זיי האָבען אָבער דעם פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר ניט געטראָפען, ניט אין צירקעל און ניט אין דער היים. דער פּאָלקאָווניק האָט פערבראכט די אָבענדען אין קאפע־שאנטאן „אַקוואַריום". וואו עס איז אויפגע־טרעטען די בעריהמטע שפּאַנישע דראָטען־טענצערין „דאָראָטהעא", וועגען וועלכער די ווארשאווער צייטונגען און די גאנצע ווארשאווער „קאַוואַלעריע" האָבען געשריעבען און גערעדט, אז זי האָט די שעהנסטע פיס אויף דער וועלט...און פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר כוואסטאוו איז גע־ווען מיט דער שפּאַנערין א גאנצער מחותן. ניט איינער פון די אַפי־ציערען־וועלט האָט איהם מקנא געווען די שלאנג־בויגענדע שפּאַנערין מיט איהרע בלייכע דינע פינגער און אויסגעאיידעלטע פיס, וועלכע ניסען זיך אין איהרע זיידענע זאָקען, ווי אן אויסגעטאָקטער בעכער מיט וויין... און מען האָט זיך געהאלטען אין איין סוד'ען פון וואַנען די שפּאַנערין קומט, און פון וואַנען פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר כוואסטאוו איז מיט איהר אַזאַ מחותן... דאָס סוד'ען זיך אָבער און דאָס אָרט, וואָס מען האָט אָנגערופען פון וואַנען „די שעהנסטע פיס" קומען, האָט דער שפּאַנישער דראָטען־טענצערין נאָך מעהר רייטץ געגעבען. אלע האָבען דעם קאָמיסאר מקנא געווען און איהם בעגליקווינשט מיט „אזא נומער". און פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר כוואסטאוו איז אויף זיין „נומער" זעהר שטאָלץ געווען.

— צום פּאלקאוניק־קאמיסאר כוואסטאוו — אלעס זאלסטו איהם דערצעהלען, אזוי ווי דו האסט מיר דערצעהלט. אלעס!

— מאטע!...

— מיט געוואלד וועל איך דיך שלעפען, מוזט דיך ראטעווען, מיין קינד, וואס קעהר ער זיך אן מיט דיר? ער האט דען חתונה געהאט מיט דיר? אוים מחותנים'שאפט!... א פרעמדער איז ער. וואס געהט ער אונז אן? קום!

וועלט. די ביהנע איז נעווען פון הינטען אוים בעלויכטען רויטליך, און דאָס קליידעל עקסטרא שווארץ, כדי די העלקייט פון די פים זאל זיך בולט'ער אָנזעהן. און די דראָט איז נעווען אין דער הויך, כדי אלע זאָלען קענען זעהן די פים. די דאָמען און די אפיציערען — אלע זיי־נען נעווען פערכאפט פון די ווייבע סאמעטענע מוזיק־לויניע, פון דעם ערעלען נעבוי פון די פים וואָס האָבען זיך געגאָסען ווי ווין אוים א בעכער. דורך די וויייסקייט פון די פים האָבען זיך ארויסגעצויגען די בלויע אָדערען, וועלכע האָבען אין דער בלוט־רויטער בעלויכטונג אָנ־גענומען א רויטלילכען קאָליר, און די אָדערען זיינען נעווען ווי שנירלאָך בלוט, וואָס ציהען זיך איבער די ווייבע ווייבערשע וויייסקייט פון פוס... אלע זיינען נעווען ענטציקט פון די רויטלילכע אָדערען; די דאָמען נאָך מעהר פון די הערערן, און אלע האָבען מיט א פריידענס־קרעכץ אויסגעשריען, וועו די דראָטען־טענצערין האָט פלוצלונג נעגעבען א שפרונג אויף פון דער דראָט אין דער לופט און עס האָבען זיך איהרע פים געשלענגעלט ווי צוויי ווייבע לאבענדזש־העלזער. אין א סעקונדע איז זי וויעדער שטעהן געבליבען אויף דער דראָט. אלע האָבען גע־כאָפט די שאמפאָניער גלעזער אין די הענד און נעבויגען צו איהר אוף נעקרעכצט פאר פרייד, און זי האָט אָבגעענטפערט מיט א בויג פון איהר נאקעטען שעהנעם פוס...

דענסטמאל האָט מען דעם פאָלקאָוניק־קאָמיסאר, וועלכער איז געשטאנען נעבען דער ביהנע און נעגעסען די דראָטען־נעהערין מיט די אויגען, אָנגעזאָגט, אז עפעס א איד מיט א טאָכטער ווילען איהם זעהען. ער האָט זיי געשיקט צום „טייוועל", און ווייטער נעווען פער־נומען מיט די קונצען־מאכערין.

אָבער מלך קאפע־מאכער איז ניט אָבגעטראָטען.

— א נאָנצע נאכט וועל איך דאָ ווארטען, — האָט ער געזאָגט. ער האָט מורא נעהאָט, אז טאָמער וועט ער אהיים נעהן און אָבלעגען אויף מאָרגען, וועט דער יונג שוין פערשווינדען און וועט נור טראָגען א האָס אויף איהם. און עפעס אן אונפערשטענדליכע נקמה האָט דעם אידען ארומגענומען, דוקא מאָטקע'ן צו פאקען נאָך היינט ביינאכט, יוען ער שלאָפט און ריכט זיך נאָרניט דערויף. עס איז שוין ביי מלך דעם קאפע־מאכער נעווארען אן אמביציע, א נקמה־געפיהל און ער האָט עס געוואָלט גלייך אויספיהרען.

מלך קאפע־מאכער, ניט געפינענדיג דעם קאמיסאר ניט אין דער היים און ניט אין צירקעל, האָט געשלעפּט די טאָכטער אין שאַנטאַן „אקוואריום" און אז דאָס ווייב האָט געפּרואווט אָברעדען, אז מען זאָל עס אָבלעגען אויף מאָרגען, האָט דער איד גע'טענה'ט:

— נאר איינער, וואָס פריהער איז בעסער פאר אונז. ביז מאָרגען ווער ווייס וואָס עס קען זיך מאַכען. אפשר וועט ער זיך איבערלעגען, חרטה האָבען וואָס ער האָט זיך מודה געווען, אַנטלויפען, אָדער אונז נאָך שלעכטס טהאָן — אונז אויך אריינשלעפּען... אויף די הייסע שעה, אז ער ריכט זיך גאָר ניט דארויף, דארף מען איהם פּאַקען.

און אז חנה'לע האָט געוויינט, האָט דער איד דער אידענע איינ־גערוימט אין אויער:

— מען קען נאָך כאַפּען פאר אזא מעשה געלד אויך. קאַזנאַ־טשייסטוואָ בעלוינט פאר אזא זאך, מיט א הונדערטער און אמאָל מיט אַ פּאָאר. זי קען קריגען נדן דערפאַר.

געגען דעם לעצטען אַרגומענט האָט די אידענע ניט געקענט ביי־שטעהען, און האָט זיך אָנגעהויבען בייזערען אויף דער טאָכטער:

— חנה'לע, וואָס ווילסטו אונז אונגליקליך מאַכען? דיך און אונז אויך — מיר מוזען ווי אַם שנעלסטען דאָס פּעקעל פון זיך אראָב־ווארפען.

אָבער אין שאנטאן „אַקוואַריום" האָט מען זיי ניט אריינגעלאָזט. דער פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר איז געווען פערנומען. עס האָט פּונקט אויפ־געטרעטען אויף דער ביהנע „דאָראָטהעא". זי איז געגאַנגען אָנגעטהאָן אין א שוואַרץ זיידען קורץ שאַנטאַן־קלייד מיט קליינע בלישצענדע פּעריל בעזעצט. מיט נאַקעטע פיס, מיט צופּלאַשעטע שוואַרצע האָאר האָט זי געטאַנצט אויף א ווייכע דראָט, וואָס איז געווען געצויגען איבער דער ביהנע. די מוזיק האָט אויפגעהערט צו שפּיעלען. אין זאאל איז האַלב טונקעל געווען, און דער עולם האָט זיך אויפגעשטעלט פון די פּלעצער, און די דאַמען מיט די אָפיציערען פון זייערע לאָדזשען. און אלעמענס בליקען זיינען געווען צוגעצויגען צו דער ביהנע, וועלכע איז געווען רויט בעלויכטען ווי מיט א בלוט־בעלויכטונג. די דראָטען־טענצערין האָט זיך גענליטשט מיט איהר קליין שוואַרץ שירעמעל איבער דער דראָט און געבויגען אזוי איהר בויגזאמען שלאַנגענדיגען קערפּער, אז זי האָט געקענט ארויסווייזען די „שעהנסטע פיס" אין דער

דאָך, אז דו ביזט א פרויען־פרעסער און דו האָסט ליעב שהנע מיידלאָך, נאָך דערצו אידישע.

דעם פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר האָט זהער אָנגעשמעקט דער קאָמפּלימענט. ער האָט זיך אָנגערופען מיט א פערגניגענדען שמייכעלע:

— עפּעס א שהנע מאָכטער האָט ער, דער איד?

— זהער א שהנע מיידעלע, א זשידאָווקעלע, א געשמאָקע.

— אויב אזוי, פיהר זיי דאָ אריין.

— ניין, ניין! ניט דאָ. נעה דו ארויס צו זיי. דאָ איז א דאָמע דאָ, — האָט זיך דער ריכטער אָבגערופען, וווייזענדיג אויף דער טענצערין — אפשר איז עס פאר איהר אונאָנגענעהם.

— איך האָב מורא אייך צו לאָזען דאָ אליין מיט מיין שהען פוילעלע — האָט זיך דער פּאָלקאָווניק אָבגערופען — איהר קענט דאָ אויף מיר פאר איהר שלעכטס אָנרעדען. פאר דיר האָב איך שוין ניט קיין מורא אַלטער תרת, — האָט דער פּאָלקאָווניק געזאָגט צום ריכטער — נור אָט פאר דעם יונגען שנעק — וווייזט ער אויפ'ן יונגען אָפיציער — זיי נעהמען ביי אונז אלע פויגעלעך אוועק, די יונגע שנעקעס.

— אויב אזוי, פאני פּאָלקאָווניקו, קענט איהר זיי דאָ עמפּפאָנגען — וווייזט דער דירעקטאָר אויף א צווייטען ציטער מיט גלעזערנע שויבען, וואָס האָט זיך אָנגעשלאָסען ביים קאָבינעט — אי דער קאָמיסאר וועט זיין נאָהענט צו זיין פויגעלע, און אי ער וועט קענען די אידען עמפּפאָנגען.

— פיהר זיי דאָרט אריין אהין! — האָט דער פּאָלקאָווניק בעפוילען דעם בעריענטען.

דער פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר איז אריין אין דער צווייטער שטוב צו די אידען, וואָס מען האָט איהם אריינגעבראכט, און דער עולם איז געוואָרנומען מיט טרינקען. דער דירעקטאָר איז נאָנגענגען ברענגען עפּעס א נייע מאָרקע שאמפּאָניער, און „קרומאשאטקא" איז נאָנגענגען האָנדלען אין די אָנדערע קאָבינעטען. די דראָטען־טענצערין, וועלכע איז איצט נעווען די קענינין פון די צוויי הערען, וואָס זיינען איבערגעבליבען מיט איהר, האָט מיט בויידע קאָקעטירט, און האָט ביידע נעריצט, ניט פאר לוסט, נור אויס נעווואָהנהייט און צו ערנערען

באלד האט זיך דער פאלקאוניק־קאמיסאר מיט זיינע פרײנד, א שטאבס־אפיציר און א ריכטער און נאך עפעס א ציווילנער, נעפונען אין זייער קאבינעט, וואו זיי האבען מיט בלומען און שאמפאניער אין די הענד אבגעווארט די דראטען־נעהערין. באלד האט „קרומאשאטקא", דער שהנער יונג, וואס האט פערקויפט ציהרונג צו ז׳י שאנסא־נעטקעס, זי אריינגעטראגען אויף די הענד און דער פאן „דירעקטאר" איז נאכגעלאפען שווער אטהעמענדיג. די געזעלשאפט האט זי עמפ־פאנגען מיט א הוררא. דער פאלקאוניק־קאמיסאר האט אנידערנע־קניעט פאר איהר און זי האט א לייכטען שפרונג נעגעבען, נעשטעלט זיך מיט איהרע נאקעטע פיס אויף זיין פליך און א שפרונג נעטהאן אויף די ווייבע זאפא ארויף.

— נו, קרומאשאטקא, וויז וואס דו האסט! — האט זיך דער פאלקאוניק־קאמיסאר אננערופען.

— צווי טהיערע רינגען מיט רויטע שמאראגדען, אויסגעקויפט פון פעטערבורגער לאמבארד, וואס די „קענינין פון די פערל" האט פערזעצט.

— וויז אהער.

און דער פאלקאוניק־קאמיסאר האט מכבד געווען מיט די רינ־גען דעם שהנעם יונגען שטאבס־אפיציר, וועלכער האט אנידערגע־קניעט און אננעטהאן די רינגען אויף די צווי דיקע פינגער פון דער דראטהען־טענצערינס פיס.

דענסטמאל האט דער דיענער וויעדער געמעלדעט דעם פאלקאוו־ניק־קאמיסאר:

— פאני פאלקאווניקו, דער איד וויל ניט אוועקגעהן. ער איז דא מיט זיין ווייב און זיין טאכטער. זיי זאגען, אז זיי האבען אייך מיט־צוטהיילען זעהר א וויכטיגע זאך.

— וואס ווילען די אידען האבען פון מיר? איך האב דאך זיי געזאגט, אז זיי זאלען קומען מארגען אין צירקעל.

— זיי זאגען, אז עס איז א זאך, וואס איהר דארפט היינט, שוין, וויסען, — האט אבגעעגטפערט דער דיענער, וועמען מלך קאפע־מא־כער האט נעגעבען טרינק־געלד.

— אפשר ווילען זיי דיר די טאכטער פערקויפען. זיי וויסען

אויף דעם יונגען אפיציערס שויס. זי האט איהם נעגלעט מיט איהרע פיס, און דער יונגער אפיציער האט זי געקושט אין די פיס.

באלד איז אריינגעקומען דער פאלקאוניק־קאמיסאר א רויטער, מן אבנעקאכטער, נערעהט זיך די וואנצעס און נערעדט ווי צו זיך:

— זעהר א וויכטיגע זאך, אינטערעסאנט... אינטערעסאנט... מען דארף באלד אנהויבען צו טהאן...

מארי האט איהם ניט נעהערט. זי האט מיט איהרע נאקעטע פיס ארומגענומען דעם יונגען אפיציער ווי מיט צוויי לייבטע הענד.

— וואס נעהסטו טהאן? זעהסט, דא האלט עס מיט דיר אין סכנה — ווייזט דער ריכטער אויף מארי'ס פיס...

— ברודער, די פפליכט רופט... אלערשטענס דאס נעזעץ, דער־נאך דאס פערנעניגען. זעהר אינטערעסאנט, א־זוא, א וואויל־ער חתן,

— זאגט דער קאמיסאר פאר זיך און קלינגט נאכ'ן דיענער.

— וואס, ביזט משוגע נעווארען? וואוהין נעהסטו? און דו לאזט זי איבער דא מיט דעם? איך, ברודער, בין דא אן איבריגער. אז זיי זיינען ביידע, זעהען זיי מיך נאר ניט, — זאגט דער ריכטער.

— זאל ער נעהן, זאל ער נעהן, און איך וועל פאר אייך, מיינע העררען, דא אויספיהרען דעם שלאנגען־טאנץ, וואס דער רעזישיסער האט מיך אויסגעלערענט. ווארט אביסעל, זאל ער פריהער אווענקגעהן,

— רופט זיך אן מארי. נעכאפט דעם יונגען אפיציער'ס גלאז, נע־טרונקען פון זיין גלאז און דערנאך עס איהם נעגעבען אין מויל אריין.

— שעהן זעהסטו אוים, כוואסטאוו! הפנים מיר זיינען ביידע אלט. מיר ביידע טויגען שוין אויף טויזענד כפרות, — האט נעלאכט דער ריכטער, וועלכער איז שוין האלב־שכור'לעך נעווען.

— אויב אזוי, נעה איך ניט ביז דו וועסט ניט אויספיהרען דעם שלאנגען־טאנץ. פאר מיר האסטו איהם נאך ניט נעטאנצט; פאר זיי נעהסטו איהם שוין טאנצען!

— און איך וועל ניט פריהער טאנצען, ביז דו וועסט ניט אווענק־נעהן, נעה, נעה!...

— א, שעהן, שעהן, כוואסטאוו, א בראך נאך דיינע יאהרען! — האלט אלץ אין איין לאכען דער אלטער ריכטער.

דעם פאלקאוניק־קאמיסאר. זי האט געלאכט און געוויזען איהרע קליי־נע שארפע ווייסע צייהנדלאך, פון וועלכע דער ריכטער איז שיער ניט פון זינען אראב.

פלוצים האט זי דערהערט פון דעם צווייטען צימער, וואוהין דער פאלקאוניק איז אריין, א געווין פון א יונג מיידעל. די דראטען־טענצערין, וועמען עס איז בעקאנט פארגעקומען אי די שטימע, אי דער געווין, איז געבליבען זיצען ווי פערנאפט. זי האט זיך אויפגע־הויבען, לייכט אונטערגעשפרונגען צו דער טהיר, פאמעלאך זי אויפ־געפענט און אריינגעקוקט. זי האט געזעהן ווי חנה'לע שטעהט א ווייענדיגע פאר'ן פאלקאוניק־קאמיסאר און פערהילט זיך מיט א טי־כעל די אויגען. און דער פאטער שטעהט איבער איהר און שרייט:

— דערצעהל אלעס דעם פאלקאוניק־קאמיסאר, ווי פאר א פא־טער דערצעהל איהם אלעס, וואס דער חתן דיינער האט דיר געזאגט. אזוי ווי דו האסט מיר דערצעהלט אין דער היים.

די דראטען־געהערין האט שוין פון אלעס געוואוסט. זי איז בלייך געוואָרען, דערשראקען. באלד האט זי צוגעקלאפט די טהיר און איז צוריק אוועק צו די נעסט.

— ווי א פרוי איז נייגעריג! דערהערט א פרוי א שטימע, איז זי שוין דא.

— דאס איז זי אויפערזיכטיג אויפ'ן פאלקאוניק, ער זאל זיך קיין אנדערע ניט נעהמען, ניט וואהר? — האט דער ריכטער זי אָנ־געגומען ביי דער האנד.

— וואס רעדן, אויף דיר זאל איך זיין אויפערזיכטיג, מיט דיין פליך אויפ'ן קאפ? — האט זי געפאטשט מיט איהר האנד אויפ'ן ריכטער'ס קאפ און געלאכט.

זי האט געוואוסט, אז דרינען האנדעלט זיך וועגען מאטקע'ן. און איין זאך איז איהר מיט אמאל קלאר געוואָרען — זי מוז מאטקע'ס לעבען ראטעווען. די ערשטע זאך אויפהאלטען דעם קאמיסאר ביז טאג, ביז מאטקע וועט פון דער היים אוועק, אז מען זאל איהם שוין ניט געפינען.

זי האט געכאפט א פלאש שאמפאניער, אנגעגאסען די גלעזער, און נעשריען צו די הערען: טרינקען! און כדי דעם פאלקאוניק אויפערזיכטיג צו מאכען, האט זי איהרע נאקָטע פים אוועקגעלעגט

— דאָס איז נוט. איך וועל איהב שוין דאָרט ביי דיר אָבווארטן מיט מיינע לייט. אי לייכט וועט עס זיין, אי אָהן סקאַנדאַלען. פערשטאַנען?

— פערשטאַנען, — האָט דער איד געענטפערט.

— נעה אהיים, און דערצעהל קיינעם קיין וואָרט ניט, און דו וועסט פון מיר בעלוינט ווערן דערפאר.

מאַרי האָט גוט אויסגעשפּיצט די אויערן, אז קיין וואָרט זאָל איהר ניט פערלוירן געהן פון דעם וואָס דער קאמיסאר רעדט מיט מלך קאפע־מאכער. זי האָט שוין אלעם נעהערט און פון אלעם נעווואוסט.

— א וויכטיג זאך, א אינטערעסאַנטע זאך, — האָט דער קאמיסאר געזאָגט צו זיינע געסט — בעדאַרף נעהן, דאָס נעזעץ רופט, נור דאָס האַרץ לאָזט ניט. — ווייזט ער אויף מאַרי'ן — נעמאַכט אזוי, אז אי דאָס האַרץ איז רוהיג און אי דאָס נעזעץ וועט ניט ליידן. קאָפּ דארף מען נור האָבען, דאָס איז אלעם. נו, יעצט, מיין קעצעלע, דאָס מאַנץ. מיר קומט...

— יא, ער האָט רעכט, איהם קומט, — האָבען אלע מיטגעשטימט.

— ער האָט נאָך צייט, זאָל ער טרינקען. מיר אלע האָבען נעטרונקען, ווען ער האָט נעהאַט צו טהאָן מיט עסקים.

— דאָס איז וואהר, כוואָסטאָוו; דו האָסט מזל, זעהסט ווי זי זאָרגט וועגען דיר.

— דאָס איז אלץ מיין הארץ שולדיג. א נוטע הארץ — זאָגט ער אליין אויף זיך.

אין א שטונדע ארום זיינען זיי שוין אלע נעווען שכור. דאָס „נעזעץ" און די „נערעכטיגקייט" אין די נעשטאַלטען פון קאמיסאר כוואָסטאָוו און פון דעם ריכטער האָבען נעקניעט פאר דער דראַטען־געהערן, און זי האָט נענאָסען וויין אויף זייערע ביידענם פליכטן, פאר וואָס דאָס „נעזעץ" און די „נערעכטיגקייט" האָבען איהר די הענד נעקושט.

דערנאָך האָט זי אויסנעפיהרט דעם שלאַנגען־טאַנץ, וועלכער איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס דאָס מיידעל האָט זיך נעשטעלט אויף די הענד מיט די נאָקעטע פים אין דער הויך, און איהרע פים, ווי צוויי

— און איך וועל ניט פריהער געהן, ביז דו וועסט ניט טאנצען — שפּארט זיך כוואסטאוו — און — געה צום טיוועל! — שרייט ער צום דיענער, וועלבער איז אריינגעקומען אויף זיין רוף.

— און איך וועל ניט טאנצען אז דו וועסט דא זיין, — רייצט זיך אלץ מיט איהם די דראטען־געהערין. — כוואסטאוו, געה דערלאנג מיר א קישעלע! — בעפעהלט זי איהם מיט א נעביעטערישען טאן.

כוואסטאוו האט איהר דערלאנגט א קישעלע און נעבליבען שטעהן.

— און יעצט געה ארוים, געה צו דיינע פליכטען.

— איך וועל ניט געהן, איך וועל דא זיין, — האט ער זיך אויפגעשפּארט.

— אויב אזוי, שיק דיינע אידען צום טיוועל און זעץ זיך אוועק ווי א מענש. האסט געסט פערבעטען, און יעצט לאזטו מיך אליין מיט זיי. א שענער קאוואליער ביזטו, — נעהמט זי איהר זיידען געשטיקט טיכעל צו די אויגען.

— דאס איז רעכט, זי האט רעכט, כוואסטאוו, — האט דער ריכטער און דער אפיציער צוגעשטימט — געה בעט זי איבער.

— איך וויל ניט, איך וויל ניט! — האט מארי געשריען.

— זעהסט וואס דו האסט אננעמאכט, כוואסטאוו, מיט דיינע אידען? זי האסטו בעליידיגט און אונז האסטו דעם אבענד פערשטערט.

— שולדיג! — האט זיך כוואסטאוו נעקלאפט אין הארץ — דאס געזעץ פערלאנגט, און די פליכט רופט. זאל זי צוואנגען, אז זי וועט טאנצען דעם שלאנגען־טאנץ, שיק איך די אידען צום טיוועל און איך בליב.

אין א פּאר מינוט ארום איז כוואסטאוו געשטאנען ביי דער טהיר און נערעדט מיט מלך קאפע־מאכער. ער האט גערעדט הויך, כדי דער ריכטער און דער אפיציער זאלען הערען, אז עס איז א וויכטיגע זאך:

— דו נעה אהיים, און זאג קיינעם, קיינעם קיין ווארט ניט דערפון. מארנען, ווען קומט ער צו דיר, צו דיין טאכטער?

— ער קומט יערען פארנאכט נאך דער ארבייט. אזוי ארום זעקס א זייגער.

17.

חנה'לע פאר וואָס?...

מאָטקע האָט זיך אויפגענכאפט דעם מאָרגען א פרישער און א נעי זונטער. דאָס וואָס ער האָט נעכטען געעפענט זיין הארץ פאר חנה'לען, און זי וויים שוין אלעס, אז ער איז ניט קאנאריק, נאָר מאָטקע — דאָס האָט איהם נעמאכט ווי ניי נעבאָרען. אפילו עס זאָל איהם אלעס קאָסטען, האָט ער זיך נעטראכט, אפילו אז זי זאָל ניט מעהר מיט איהם וועלען א כלה זיין און אָפּלאָזען דעם שידוך, נאָר דאָס וואָס זי וויסט שוין פון אלעס — דאָס האָט איהם גליקליך נעמאכט. עס האָט זיך איהם נעראכט, אז ערשט צייט נעכטען, צייט ער האָט זיך פאר איהר מתודה נעווען, איז ער מיט חנה'לען א חתן נעוואָרען. צוערשט איז קאָנאריק א חתן נעווען, קאָנאריק איז מיט חנה'לען שפּאציערען נעי נאָנגען. פון נעכטען אָן האָט ער קאָנאריק'ען צוריק אריינגעוואָרפען אין טייכעל, וואו ער איז נעלענגען און מאָטקע איז מיט חנה'לען א חתן. מאָטקע וועט מיט חנה'לען חתונה האָבען און דאָס איז ער, מאָטקע.

מיט דעם נעזונטען וויל'ען פון א מענשען וואָס מאכט זיך זיין צוקונפט מיט זיינע אייגענע הענד האָט זיך מאָטקע פריהער אויפעי כאָפט הייגט ווי אן אַנדערס מאָל צו דער ארבייט. ער האָט איינגעי שפּאנט זיינע פערד און אַראָפּגעלאָזט זיך צו דער באהן אָפּגעהמען א וואָגאָן געפרוירענע פיש, וואָס זיינען געקומען פון רוסלאנד פאר א סוחר. עס האָט איהם הייגט נעשמעקט די ארבייט און ער האָט נעי קלעהרט וועגען דעם ווי ער וועט פארנאכט נעהן צו חנה'לען און זי בעי טען, אז זי זאָל שרייבען א בריעף צו זיין מאמען, אז זי זאָל קומען קיין וואַרשא. אָבער ניין, „אפשר איז בעסער איך זאָל אליין אין קלייי נעם שטעדטעל פאָהרען און ארויסקריגען א פּאס פון נאָטשאלסטוואָ פאר נעלד", האָט ער נעטראכט. ער האָט זיך נעוואָלט וועגען דעם אלעס

בלייבע העלזער פון לאבענדזשעס. האבען זיך געשלענגעלט איינער אין אנדערען. די פים האבען נעהאלזט, געלייבט, געגלעט און געקושט ווי הענד... אזוי האט זי זיי אבגענהאלטען א גאנצע נאכט, ביז אין גרויסען טאג אריין, און האט זיי אבגעלאזט שכור פון וויין, לייבע און רייץ.

קוים האט זי נור כוואסטאוו'ן ארויסגעלאזט פון איהרע ארעמס, אין וועלכע זי האמ איהם נעהאלטען איינגעוויעגט ביז'ן שפעטען מארגען אריין, איז זי ארויס אויף דער גאס, געכאפט א דראשקע און געלאפען זוכען מאטקע'ן.

אין דער מיים אויף זיין וואהנונג האט זי איהם שוין ניט נעפונען...

פאר דיר ניט נוט? — האסט דאך אזעלכע טהייערע אויערינגען אין די אויערען, און אונטער די אויגען...

— מאמקא, נערענק אין גאט, עס איז ניטא קיין צייט צו רעדען.

— איך וויל דיר ניט פוועקנארען. איך וויל, אז דו זאלסט זיך ראטעוועז און זאלסט מיך ראטעווען — כוואסטאוו וויסט פון אלעם — חנה'לע האט איהם אלעם דערצעהלט.

— שווייג, זאג איך דיר, וואהרים איך פאטש דיך אוים אין מיטען דער נאס. — איך נעה שוין ארויף צו חנה'לען, איך וועל זי אלעם פרעגען. פרעגען אויב זי האט דערצעהלט.

— וואס טהוסטו? — ביי חנה'לען וואהרט דאך אויף דיר די פאליציי.

— שאדט ניט, אז חנה'לע וויל, אז איך זאל זיך איבערגעבען דער פאליציי, וועל איך זיך איבערגעבען דער פאליציי. איך האב קיין מורא. אז דו האסט מיך נאר ניט ארויסגעגעבען, האט מיך קיינער נישט ארויסגעגעבען און חנה'לען לאז אב, איך בעט דיך, וואהרים די חאלערע וועט דיך כאפען אוים'ן ארט. העי, דראושקארוש! — האט ער צוגערופען א דראושקע.

— וואוהין ווילסטו פאהרען?

— ראס איז ניט דיין עסק. דו פאהר צו כוואסטאוו'ען. גיב מיך ארויס, אז דו ווילסט — אויף וואס פאר א שטיקעל זי איז געפאלען! מיט וואס פאר א סטראשונקעם זי האט מיך געוואלט אפשלאגען פון חנה'לען!

— העי, דראשקארוש, אויף די פאוויא נאס!

עס האט ניט געהאלפען, וואס די קונצען מאכערין האט איהם פערשטעלט דעם וועג, געווארפען זיך צו זיינע פיס אין קאררידאר אויף פאוויע נאס און נעבעטען זיך ביי איהם, אז ער זאל זיך ראטעווען דאס לעבען, זיינס און איהר'ס און זאל אנטלויפען מיט איהר שוין גלייך. אבער וואוהין וועט ער אנטלויפען אהן חנה'לען? — וואס איז די וועלט און דאס לעבען אהן חנה'ן? — ער האט זי אפגעשטויסען פון זיך, געשלאגען זי, און געשריען:

— איך נעה ארויף צו איהר, איך האב ניט קיין מורא. אז זי וויל מיך איבערגעבען אין דער פאליציי, לאז זי מיך איבערגעבען.

ביי'ם פעטער, וואו חנה'לע האט זיך אויפגעהאלטען, האט מען

איבערלייגען און איבערעדען מיט חנה'לען. און ווי אזוי זי וועט איהם עצה'נען, אזוי וועט ער טהאן.

נאר אזוי ווי מאטקע איז אנגעקומען מיט זיינע פערד אויפ'ן גרושיבאוו צום סוחר, האבען איהם זיינע חברים, די פוהר־יונגען, דער־צעהלט, אז עפעס א נקבה, פון די „ריכטיגע נקבות" אין א דראושקע, האט זיך געפרעגט אויף איהם און זוכט איהם ארום. מאטקע'ן איז געווען א וואונדער, וואהרים צייט ער האט אריינגענעבען די דראטען־געהערין אין שאנטאן „אקווריום" האט ער זי ניט געזעהן. און דאס קען דאך ניט זיין קיין אנדערע ווי מארי, ער האט אויסגעשפיגען און געזאגט „א בייזער חלום אויף איהר קאפ" און ווייטער זיך געגומען צו דער ארבייט, אויסלאדענען די פיש. ערשט א דראושקע איז צוגע־פאהרען צום וואגען, ביי וועלכען ער איז געשטאנען, און מאטקע האט בעמערקט א בעקאנט פנים שטארט ארויס פון די דראושקע און ווינקט צו איהם.

— א בייזער חלום אויף דיין קאפ! — האט ער זיך געטראכט. דערקענענדיג מארי'ן — וואס וויל זי פון מיר? און ער איז צוגענאנגען צו דער דראושקע געוואהר ווערען, וואס זי האט צו איהם.

ראטעווע דיר דאס לעבען ווי אם שנעלסטען! — פאליציי זוכט דיך, כוואסטאוו וויסט פון אלעס.

מאטקע איז בלייך געוואָרען, פערביסען מיט די ליפען און נע־כרעגט רוהיג:

— וואס, דו האסט מיך ארויסגענעבען?

— איך נישט, דיין כלה, חנה'לע, איז געווען נעכטען מיט איהר פאטער ביי כוואסטאוו'ן און איהם אלעס דערצעהלט.

— וועמען דערצעהלסטו מעשיות? — לאז דיר א פייער אין דיינע אויגען אריין! חנה'לע האט געזאגט? אז דו האסט נאר ניט געזאגט, האט קיינער ניט געזאגט.

— אבער געדענק אין גאט, פאליציי זוכט דיר! כאפ א דראושקע און פאר נאך מיר, איך האב ביי מיר געלד, מיר מוזען ארויס וויי אם געשווינדסטען פון דער שטאדט.

— אהא, אזוי מיינסטו? איך פערשטעה דיינע שטיק, ווילסט מיך אוועקנארען פון חנה'לען? אנטלויפען מיט דיר? יעצט דארפסטו שוין מעהר ניט זאגען, יעצט וויים איך שוין אלעס. וואס, כוואסטאוו איז

— נאָט מיינער, האָסט מיך אזוי דערשראָקען וואָס דו ביזט נע־
קומען אזוי פריה היינט... אומגעריכט... וואָס איז עפּעס געשעהען?

— חנה'לע, עס איז נאָר ניט געשעהען — האָט מאָטקע אָננע־
הויבען צו שמייכלען פאר נחת, זעהענדיג חנה'לען. — וואָס האָסטו
זיך אזוי דערשראָקען?

אז חנה'לע האָט בעמערקט, אז מאָטקע וויסט נאָך פון נאָר ניט,
האָט זי צוריקגעקראָגען איהר רוה און געזאָגט:

— נאָר ניט, אז מען ריכט זיך ניט, און מען קומט פּלוצלונג —
יא, וואָס איז געשעהען? — עס האָט דאָך יא עפּעס געמוזט נע־
שעהען — — —

מאָטקע האָט אויסגעטייטשט איהר אונרוהיגקייט פון דעם וואָס
ער האָט איהר נעכטען אלעס דערצעהלט, און זיך פּראָנטוואָרטלעך
געמאכט פאר דער שרעק וואָס ער האָט אויף איהר געווארפען. ער
האָט זי אָננענומען ביי דער האנד, זי האָט זיך געלאָזט קאָלט און שרע־
קענדיג, ער האָט זי געגלעט מיט זיין האנד איבער די האָר און געפרעגט:

— חנה'לע, דו שרעקסט זיך נאָך פון נעכטען? — חנה'לע, זאָג
מיר, איך ווייל פון אלעם ווייסען, עס גיפעלט דיר שוין ניט דער שידוך
מיט מיר? זאָג מיר. איך וועל נאָר ניט טהאָן. איך וועל אזוי לאָנג
וואַרטען ביז דו וועסט וועלען, ביז דו וועסט זיך אויפהערען צו שרעקען
פאר מיר.

— איך שרעק זיך ניט פאר דיר, — פאר וואָס זאָל איך זיך שרע־
קען פאר דיר? און פּלוצלונג האָט דאָס מיידעל פארשטעלט איהר פּנים
אין איהרע ביידע הענד און איז ארויס אין א נעוויין: נאָט, איז דאָס
אלעם וואָהר?

מאָטקע'ן האָט עס געשניטען ביים הארצען, ער האָט זיך געוואָלט
אוועקלעגען א טוידטער צו איהרע פים, ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו
זאָגען. פּלוצלונג האָט ער זיך אויפגעכאָפּט און אויסגעשריען:

— חנה'לע, איכ'ל אלעם דערצעהלען דער פּאָליציי. אז דו וויילסט,
וועל איך זיך אליין ארויסגעבען, אליין אלעם דערצעהלען דער פּא־
ליציי. וויילסטו?

נאָר חנה'לע האָט זיך נור געהאָט פערלאָרען אויף איין מינוט. —
זי האָט זיך באלד נעפונען, און געזאָגט:

זיך אזוי פריה אויף מאטקע'ן נישט נעריכט. דער פעטער וועלכער האט פון אלעם געוואוסט, האט צוזאמען מיט חנה'לען פאטער צוגענרייט מאטקע'ס פאנגען ערשט אויף שפעטער, וען מאטקע קומט, ווי תמיד, פארנאכט, און חנה'לע האט נעוואלט פון הויז אוועקגעהן פריהער, און פאליציי האט בעדארפט דארט ווארטען. דער פעטער איז צומישט געוואָרען, דערזעהענדיג מאטקע'ן. אבער ער האט זיך באלד נעפונען און פערשטעלט זיך פאר מורא און פאר כיטרעקייט ווי ווייט ער האט נעקענט.

— וואס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט?

— איך האב עפעס איבערצורעדען מיט חנה'לען. חנה'לע איז דא?

— וואו דען זאל זי זיין? — האט דער פעטער נעשמייכעלט און נערופען אין צווייטען ציממער אריין.

— חנה'לע, חנה'לע, זעה נאר וואס פאר א אונגעריכטען גאסט דו האסט.

חנה'לע האט געהאלטען אין מיטען אנטהאן זיך, און געהערט אז מאטקע איז דא, האט זי ניט נעוואלט ארויסנעהן.

— זי טהוט זיך אן דארטען, זי קומט באלד ארויס — ווארט נור א מינוט, איך קום באלד ארויף — האט דער פעטער זיך אפגערופען, — לאה, לאה, גיב אריין א גלעזעלע טהע, זעה וואס פאר א גאסט מיר האבען — האט ער נערופען צו דער ווייב, בעפאר ער האט די שטוב פערלאזען.

מאטקע איז אליין איבערגעבליעבען אין דער עס־שטוב, ער איז נעווען אונרוהיג, דערשראקען. ער האט אריינגערופען אין דער טהיר פון דער שטוב, אין וועלכע חנה'לע האט זיך אנגעטהאן:

— חנה'לע, חנה'לע, ביזט באלד פארטיג?

— אט שוין, האט חנה'לע זיך אפגערופען פון דער צווייטער שטוב, און פערצוינען דאס ארויסקומען:

— וואס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט? עס איז עפעס נעשעהען? — האט זי נעפרעגט פון דער צווייטער שטוב.

— ניין, עס איז נאר ניט נעשעהען, איך וויל דיר עפעס זאגען.

לאנג פערוויילען האט זי ניט נעקענט. צום סוף האט זי צעמוזט ארויסנעהן. זי איז נעווען דערשראקען. דאס פנים בלייך, און איהרע הענר האבען נעציטערט:

פאר דער אויספאָרשונג, האָט פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר כוואסטאוו גע־לאָזט רופען צו זיך חנה'לען מיט איהר פאָטער און זיי שרעקליך גע־זידעלט און געסטראַשעט, געשראָקען מיט איינזעצען, ווען זיי וועלען נישט ביי דער אויספאָרשונג אלעס אָפּלייקענען וואָס מאָטקע האָט פערטרויעט זיין כלה, און זאָגען, אז דאָס האָבען זיי אויסגעטראַכט אויף איהם אזא בלבול.

און טאַקע ביי דער אויספאָרשונג האָט חנה'לע פאר'ן ריכטער גע־לייקענט, אַז מאָטקע האָט איהר ווען עס איז עפּעס פערטרויעט, און נישט נאָר חנה'לע, נור פּאָלקאָווניק כוואסטאוו האָט אָפּגעגעבען איבער מאָטקע'ן אַזאַ גינסטיגען בעריכט, אַז דער ריכטער האָט איהם געוואָלט גלייך בעפרייען. נאָר פּלוצלונג האָט זיך מאָטקע אויפגע־הויבען און אלעס וואָס ער האָט פערטרויעט חנה'לען האָט ער איבער־דערצעהלט אויף די אויספאָרשונג, בעשריעבען קאַנאַריק'ס מאָרד מיט אזעלכע איינצעלהייטען, אז עס איז מעהר קיין ספק ניט געווען אין זיין שולד. דער פּאָלקאָווניק־קאָמיסאר איז דערביי געזעסען א בלייכער, נאָר מאָטקע האָט מיט קיין איין וואָרט ניט דערמאָהנט די דראָטען־גע־הערין. ער האָט די גאַנצע שולד גענומען אויף זיך.

ענדע.

— פאר וואס? — ניין, ניב זיך ניט ארויס, וועד דארף דען וויסען דערפון?

— אוי, חנה'לע! — האט עס נענעבען א שפראץ ארויס פון זיינע אויגען, און דער יונג האט זיך נעגעבען א וואַרף צו חנה'לען פיס און אַנגעהויבען איהרע פיס צו קושען.

חנה'לע האט ניט געוואוסט וואס צו טהאן. זי האט איהם נעגלעט מיט איהרע הענד איבער זיין קאפ. און דער יונג האט געכאפט איהר האנד, געקושט און נעקושט מיט אזעלכע בעטענדיגע אויגען ווי א הונד:

— חנה'לע, וועסט מיט מיר חתונה האבען?

— נעווים וועל איך מיט דיר חתונה האבען. מיר זיינען דאך חתן־כלה.

— און וועסט אלעם פערגעסען, אלעם?

— נעווים וועל איך פערגעסען. דיין מזל איז דאך שוין מיין מזל.

— חנה'לע!... דער יונג האט שוין גאר ניט מעהר נעקענט רעדען, נאר איינגעגראבען זיין פנים אין איהר קלייד און געווויינט, ווי אמאל, וועו ער איז געלעגען א נאקעטער אין א ווינקעל קעלער און געזעהן ווי די מאמע נייטט איהם די הויזען...

זי האט איהם געגלעט מיט איהרע קאלטע הענד איבער זיינע האאר. נאר פלוצלונג האט זיך די טהיר אויפגעעפענט, און עס זיינען אריין צוויי סטראזשניקעס מיט פיסטאלעטען אין די הענד. זיי זיינען געגאנגען פאמלאך, אז מאטקע זאל זיי ניט בעמערקען, און פלוצלונג זיך געגעבען א וואַרף אויף מאטקע'ן און איהם אויפגעווועקט פון זיין לייבעם חלום.

מאטקע האט זיינע קלאהרע קינדישע אויגען אויפגעריסען, ארומגעקוקט זיך מיט פערוואונדערונג אויף די סטראזשניקעס, זיך מאכטלאז איבערגענעבען אין זייערע הענד און נעפרענט מעהר מיט די אויגען, ווי מיט די ליפען:

— חנה'לע פאר וואס?...

דאס מיידעל האט ארויסגעפלאצט אין א ווייגענדיגען קוויטש און איז אריין אין א צווייטער שטוב.

קיינער ווייסט ניט פאר וואס און פאר וועו. נאר אייניגע טעג

באלד ערשיינט

א צווייטע עדישאן

פון

שלום אש׳ם

ערצעהלונגען.

דיזעלבע ערצעהלונגען וועלכע זיינען ערשיענען אין 1911. אין דרוי בענדער וועלען אין קורצען ערשיינען אין איין פראכטפאלען באנד.

ארויסגעגעבען פון

„פאַרווערטס"